STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 06664

A HOLEM FUN A PASTEKHL

Golde Gutman

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

גאָלדע גוטמאַן (קרימער)

אַ חלום פון אַ פאַסטעכל

גאָלדע גוטמאַן (קרימער)

א הוט פון א פאסטעכל

●

בוענאָס איירעס
1966

גאָלדע גוטמאַן (קרימער)

אַ חלום פון אַ פּאַסטעכל

דער אַלטער פּערמין האָט אין אַ ושטיינדל אַנגעריבן אַ שוועבעלע און האָט אונטערגעצונדן די טרוקענע ריטלעך און בלעטער, וואָס ער האָט פריער געהאַט אָנגעהויפנט אונטער אַ גרויסער, אײַזערנער טריגישקע. נאָכדעם האָט ער אַרויפגעשטעלט אַן אַלטן פאַרויבערטן טשײַניק מיט וואַסער און מיטן צעשונדענעם קאַפּעליוש פון געוועלקטן גרינעם שטרוי, אָנגעהויבן צעבלאָזן דאָס פײַער. ס׳האָט ניט געדויערט קיין מינוט און שפּיציקע בלויע און רויטע פלעמלעך האָבן זיך אַרויפגעריסן פונעם רויך און געלעקט דעם טשײַניק. ווען דאָס וואַסער האָט אָנגעהויבן זשיפּן, האָט זיך דער אַלטער מחיהדיק אויסגעצויגן צווישן די מאָגערע גראָזן און האָט לײַדנשאַפטלעך אָנגעהויבן צו פּיפּקען זײַן גרויסע ליולקע, וואָס האָט געשטעקט אין אַ ווינקל פון זײַן ברייטן, צײַנלאָזן מויל.

ער האָט ברייטער צעעפנט די וויעס. זײַן גרויס, ביינערדיק פּנים ווי פון גרויער צעפּרעסענער קאָרע, דורכגעריזלט מיט קאַרבן און בובקעלעך און קנײטשעלעך מיט שטויב, איז געוואָרן באַגאָסן מיט אַזאַ פרייד, אַ מנוחה, וואָס האָט געשטראָמט פון זײַנע טיפסטע טיפענישן. אויך פון די יונגע, לעבעדיקע צוויי אויגן, ווי וואַרעמע טונקעלע קאַשטאַנען, האָט זיך געריסן אַ מאָדנע שײַן, אַ גיריקייט און גלײַכצײַטיק אַזאַ נאַטור־כוח, וואָס קאָן גובר זײַן אויך אַפילו דעם טויט...

די אויגן זײַנע און אַלץ אין אים, האָבן זיך אײַנגעפרעסן אין דער פאַרטאָגיקער גרויקייט און אין די וווּנדערלעכע רויטע פײַערן וואָס האָבן ווי ריזיקע קופּאָלן געשײַנט איבער די טונקל־גרינע בערג מיט די שנייאיקע רוקנס. די פײַערן האָבן געוואָרפן אַ רויטע שײַן אַרום אים. פּערמין האָט געאָטעמט טיף און יונג. זײַנע חושים, ווי פון אַ אָנגערעגטער מדבר־חיה, זענען געוואָרן אַלץ מער און מער אָנגעשפּיצט. זיי האָבן אויפגעכאַפּט יעדן מינדסטן ציטער פון אַ בלאַט, דעם קלאַנג פון אַ אַנקומענדיקן אויטאָמאָביל און מער פון אַלץ — האָבן די חושים געהאַלטן אין איין טרינקען דעם אויפוואַכנדיקן אָטעם

פון דער טרוקענער מדבר־ערד און די מיסטעריעס וואָס זענען איינ־געשלאָסן אין איר איינגעווייד.

עס זענען אויפגעשטאַנען אין מיר... [illegible]

עס זענען אוועק אייניקע רגעס, די גרויע און בלויע באַרג־כמאַרעס וואָס אונטער די הימלישע פּייערן, האָבן זיך אײַלנדיק אָפּגערוקט איינס פון אַנדערן און דינע מעסערדיקע פאַרבן ווי פון בורשטין און פּערלמוטער, האָבן זיך אַראָפּגעלאָזט אויף די ווילדע גראָזן אַרום דעם אַלטן פּערמין, זיך געבויגן און אים אַרײַנגענומען אין אַ פאַנטאַסטי־שער נאַטור־וויג.

אַן עקזאַלטירטער האָט ער צענויפגעצויגן זײַנע שפּיציקע ב־ע־מען, זשעדנע אַ פּיפּקע געטאָן די ליולקע און נאָכדעם האָט ער אָנ־געהויבן צו שעפּטשען זײַן אייגן־אויסגעטראַכטע תפילה...

— הימלישער, איך וויל דו זאָלסט מיך נישט פאַרלאָזן... איך וויל דו זאָלסט האַלטן איבער מיר דײַן חסד אין די נײַע אויפגייענדיקע טעג... איך וויל זוכה זײַן מיך צו נערן מיט דײַן וואונדערלעכן גאָב...

ער איז אַנטשוויגן געוואָרן. דאָס ווינטל האָט דערטראָגן צו אים דאָס איינטאָניקע ריזלען פונעם ריטשקעלע וואָס צווישן די מאָ־גערע סאָסנעס בײַם וועג. דאָס ווינטל האָט אויך געשויבערט זײַנע האַרטע ווײַסע האָר און די ברייטע פּלודערן מיטן ראָק, וואָס איז ווי אויף אַ שטעקן געריטן אויף זײַן שמאָלן אויסגעדאַרטן גוף.

דאָס וואַסער איז משײַניק האָט אָנגעהויבן זידן. פּערמין האָט זיך אויפגעהויבן און איז ווי אַן אַנגעזעטיקטער פון געפיל — אוועק אויפן בערגל צו זײַן ראַנטשעלע. בײַם אַרײַנגאַנג איז ער געבליבן שטיין, זײַנע צעשײַנטע צוויי אויגן האָבן אָנגעהויבן אומצוגיין אי־בער די שטיקער שײַן ווי ייִדענע מוכער פון אַלערליי שאַרפע קאַלי־רן.

אויבן איז געווען מער אומרואיק. די וועטלעך פון אַלטע זעק און שמאַטעס — וואָס האָבן זיך קוים געהאַלטן אַרום די פיר שמאָ־לע דרענגלעך — דאָס נידעריקע דעכל פון סכך — זענען געווען אַרומגענומען פונעם שאַרפן ווינטל. די טויבן האָבן געוואָרקעט אין די נעסטן וואָס אונטער דער סטריכע און אַ נאַכטיגאַל האָט פאַר־ליבט אויסגעזונגען זײַן פאַרמאַגיקע בענקשאַפט..

פּערמין האָט אַן עקזאַלטירטער אָפּגעאָטעמט אייניקע מאָל און האָט מיט אַלע כוחות זיך אײַנגעהאַלטן נישט אויסצושרײַען זײַן פרייד און באַגײַסטערונג, און אויסצוזינגען זײַן בענקענדיקן ניגון... פּערמין האָט מאָדנע אַ וואָרף געטאָן דעם קאָפּ אויף פאָרויס, האָט גיך צענומען צוויי צעשונדענע פאַלעס פונעם ווענטל און איז אַרײַן אין ראַנטשעלע. ער איז געבליבן שטיין און האָט זיך אַרומגעקוקט. דאָרט איז געווען גענוג טונקל און שטיל. איבער די פון ווינט צע־

וויגטע וועגטלעד און איבערן שטרוי וואס האט באדעקט א טייל פּרנעם גריבערדיקן דיל, האבן זיך געשלייכט פארטאגיקע, גרויע שאטנס. ער האט אבער געזען די בינטלעד מיט פארשידענע היילגראזן, וואס האבן געהאנגען אונטערן סופיט. געזען די צוויי טרוקענע פעלן פון שעפסן און איינע פון א פערד. צוויי מעסערס אין די לעדערנע שיידלעך, צוויי פאנטשאס מיט רויטע קאנטן און לאנגע פראנדזען. צוויי שטרויענע, צעשוינדענע קאפעליושן, צוויי פיילנבויגנס און א בילד פון דער הייליקער מוטערל מיטן קינד. אבער מער פון אלץ האט זיך אים געווארפן אין די אויגן א קליין בילדל אין א רעמל פון אלערליי שטיינדלעך. א בילדל פון א טונקל־הויטיקער פרוי מיט א הויכן בוזים און מיט גרעבלעכע ליפן. פון אונטערן ריזיקן שטרויענעם קאפעליוש האבן אראפגעהאנגען צוויי לאנגע, דיקע שווארצע צעפ. אין איין האנט האט זי געהאלטן א קוישל מיט ווייסע הינער און אין דער צווייטער — א קוישל מיט פלעשער ווייַן.

ער האט צוגעשאקלט מיטן צעבארשטענעם קאפ און א פיפקע געטאן די ליולקע. נאכדעם האט ער אריבערגעטראגן די בליקן צום ווינקל, וואו אויף א קופע פון פייכטן שטריק איז געשלאפן א קינד פון א יאר אכט. דאס קינד איז געווען איינגאנצן נאקעט. זייַן טונקל לייַב איז געווען באדעקט מיט קליינע שטרויעלעך און מיט טראפנס שוויים. ער האט געאטעמט רואיק און געזונט. דער אלטער האט ניט געוואגט אים אויפצוּוועקן פון פארטאגיקן געשמאקן שלאף. ער האט זיך לייַכט אראפגעלאזט אויף די קני, אנגעשפארט דאס פנים אויף א האנט און זיך איינגעהערט צום איינגעגעסענעם פליסנדיקן ריטשקעלע, וואס הינטערן בארג.

ביסלעכווייַז און פון רגע צו רגע, איז זייַן פרייד ווי פארשאטנט געווארן און איר פלאץ האט פארנומען דאס געפיל פון אייפערזוכט און באליידיקונג. אט דאס דאזיקע געפיל איז געווען, האט פערמין געוואוסט, דער איינציקער כוח וואס האט זיך א סך מאל ארייַנגעשטעלט צווישן אים און זייַן זארגלאזן, צעפרידענעם און ברייט־מדברדיקן לעבן . . .

דאס דאזיקע ריטשקעלע, האט ער געטראכט — איז ווי א מכה אינעם הארץ פונעם שטיק מדבר... ס'איז אי דער געשאנק פון אן ענג־הארציקן... דאס קויטיקע וואסער קומט אזש פון יענער זייַט אנדן־בערג. עס ציט זיך, דרייט זיך דורך בארג־ווילדענישן, צווישן שטיינער און קאקטוסן און גדיכטענישן פון אלערליי געוויקסן. פערציק קילאמעטער שלענגלט עס זיך ביז עס קומט אריבער אהער. עס

ריזלט אַרײַן און ברײַנגט מיט זיך אַן אַ שיעור אומריינקייטן און אָפּפֿאַל. אָבער דאָ אין דער ברייט־מדברדיקער געגנט, דאָ וואו דער אויבערשטער אַליין האָט מיט זײַנע הענט באַרירט די ערד און זי געבענטשט, דאָ איז נישטאָ קיין אייגן וואַסער... און מען פֿרייט זיך און מען צערטלט דאָס צוגעוואָרפֿענע, דאָס געשאָנקענע דאָס רחמנותדיקע.

אַן אַרעמאַנסקע גאָב! . זאָל אים דער אויבערשטער מוחל זײַן פֿאַר די דאָזיקע פֿאַרגלײַכענישן. און דאָס מוז אוודאי זײַן ווי אַ חוזק און אַ שטראָף פֿאַר די וואָס ווייסן נִיט ווי צו האַלטן חשוב דעם גרויסן וואונדער... דאָ וואָלט מען שוין פֿון זייער לאַנג צוריק געקענט האָבן אייגענע ברונעמער, אייגענע טײַכן און נישט קיין קלענערע ווי עס האָבן די מענטשן וואָס פֿון יענער זײַט אַנדן.

יענע האַלטן זיך אַ קאַפּעטשקע גרוים און דאָס טוט אים ווײ, פֿערמיגען. אים גייט נִיט אין דעם וואָס יענע האָבן. נײן!... עס גייט אָבער אין דעם וואָס דאָ נעמט נִיט קיין סוף און קיין עק! מען מאַכט זיך צום נאַר מיט דעם גלויבן אַז ווער עס האָט אויפֿדויער, דערגרייכט ער אַזש ביז צו די הימלען...

ער האָט ביז ווײַטיק צענויפֿגעצויגן די ווײַסע שפּיציקע ברעמען און די האַלב־אויסגעלאָשענע ליולקע אין ווינקל פֿון די דינע איראָניש־צעקרימטע ליפּן — האָט ווידער געטאָן אַ ציטער . . .

עס זענען אַוועק אייניקע מינוט. ער האָט זיך אָנגעבויגן און צוגעלייגט אַן אויער צום גריבערדיקן דיל. ער האָט מיט אַלע חושים אויפֿגעכאַפּט דעם האַסטיקן גערויש פֿון וואַסער, גאָר טיף אונטער דער ערד. ער האָט סודותדיק אָפּגעזיפֿצט און געטראַכט:

דאָס זענען אוודאי די הייסע טרערן פֿון יענע ערלעכע לײַט וועמען די אומערלעכע האָבן אומגעבראַכט... פֿון יענע אומשולדיקע און לויטערע טרערן זענען שוין געוואָרן טײַכן און ברונעמער. די דאָזיקע טײַכן און ברונעמער רײַסן זיך דורך איבער אַלע פֿאַרצוימונגען... זיי גיסן זיך אַרײַן אין פּאַציפֿישן אָקעאַן. עס וועט קומען אַ טאָג אַ גרויסער און שרעקלעכער טאָג, ווען די דאָזיקע טרערן און ווייטיקן וועלן זיך אויסגיסן אויף די קעפּ פֿון די שולדיקע... דערווײַל איז דאָס נאָר אַן אָנזאָג, אַ וואָרענונג צו דער בייזוויליקייט וואָס באַלעבאַטעוועט און פֿאַרשעמט גאָטס ווערק...

ער האָט זיך אויפֿגעהויבן און אַ בלייכקייט האָט געריזלט אַרום די פֿאַרקרימטע ליפּן. ער האָט ווידער געטאָן אַ קוק צום יִנגל, און נאָכדעם, האָט ער אין געדאַנק געזאָגט:

— גאט אין הימל, גיב מיר אויף מיינע עלטערע יארן א ביסל גלויבן אין די מענטשן פון דער איצטיקער צייט... גלויבן און כח צו קענען ביישטיין זייער אכזריות... שיק אויך אראפ אהערצו, א ביסעלע רעגן, שיק פון דיין ברייטער האנט, פון דיין גאב...

דאס יינגל האט זיך איבערגעדרייט אויף דער צווייטער זייט און האט מענוג־פול געאטעמט. דער אלטער האט איינגעגראבן אין אים די פריידיקע בליקן און די ליולקע אין מויל־ווינקל האט אונטער־געציטערט... ער האט פון א טארבעלע מיט זשערבא, וואס האט אראפ־געהאנגען פון דער בעלקע אונטערן סכך, ארויסגעצויגן א גרויסן, טרו־קענעם הארן, אים אנגעפילט מיט זשערבא, אריינגעלייגט א ביסל פע־פערינע און אריינגעשטעלט די באמביזשע. נאכדעם האט ער אויך אראפגענומען א צווייט טארבעלע, אין וועלכן ס'איז געווען א ביסל צוקער, דורכגעמישט מיט בלעטלעך פון הייל־גראזן און א פאר טרו־קענע גאליעטן... ווען ער האט שוין אלץ געהאט גרייט, האט ער געטאן א פייף און באלד נאך איינעם. דאס קינד האט אויפגעמאכט די אויגן־דעקלעך און אנגעשטעלט אויף אים צוויי טונקעלע, גרויסע אויגן, מיט אזא רו און ליטערקייט, אזא מנוחה, וואס האט דעם אלטן ווידער און צום טויזנטסטן מאל איבערראשט.

ארום זיי, האט זיך ווי א קאנווע געוועבט א טונקעלע בלויקייט און דער שטענדיקער געוויש, דאס ריזלען פון קוויטיקן ריטשקעלע, הינטערן בארג. דער אלטער האט אין געדאנק ווידער געזאגט צום קינד, וואס האט מיט די פינגער געהאלטן אין איין שויבערן די שטרוי־עלעך פון צווישן זיינע פעך־שווארצע האר־קרויזלעך, ווי פון א ווילדן שעפס:

דו ביסט א פייפער... דאס איז פאר א מדבר־מענטשן א גרויסע חסרון... דו וועסט א סך מאל נישט זוכה זיין צו זען ווען דער מארגנ־שטערן גייט אויף אין הימל־געוועלב און באשיינט דעם מידבער.

דאס יינגל האט מיט די בליקן געשלונגען יעדן צוק פון אלטנס פארטראכטן פנים. ער האט אים שוין געקענט און אויף זיין אייר־געגעם אופן אויסגעטייטשט — סיי זיין שוויינעניש, זיין פארטראכט־קייט און אמאל אויך — זיין פלוצימדיקע באריידעוודיקייט.

דאס קינד האט אויך געוואוסט, אז היינט, האט ער ווידער איי־בערגעכאפט אינעם זינקען אין געשמאקן שלאף...

דער אלטער האט איבערגעריסן די שטילקייט:

— א בחורל, מיין אוצר, אין דיינע יארן! וואלט ניט געטארט זיין אזא פייפער... — דאס קינד האט זיך אויפגעהויבן און האט זיך גענומען אנטאן, אריינגעקראכן אין די צו גרויסע גרויע הויזן מיט רויטע לאטעס אויף די קני און אויפן הינטן. ארויפגעצויגן אויף זיך

אַ צעשונדן העמד פון גרויער קאַקי. די אַרבל זענען געווען לאַנגע, ברייטע און דורכגעריזלט מיט צערעוואַניעס פון רויטן פּאָדעם. ער האָט פאַרצויגן אַ שטריקל אַרום גאַרטל פון די הויזן און האָט ווידער אַנגעשטעלט די בליקן אויפן אַלטן. דאָס מאָל זענען די בליקן געווען ווי צעכוואַליעטע סמאָלע און אַזעלכע דורכדרינגלעכע, ווי ער וואָלט זיך געפונען ווער ווייסט אין וואָס פאַר ווילדע מדבר־ווינקלען.

דער אַלטער האָט אַרויסגעבלעזלט האַרטע ווינטלעך דורך די נאָזלעכער און אַ פרייד איז אויפגעגאַנגען אין אים.

— דאָס ווערעמל, אַז קיין בייז אויג זאָל אים ניט שאַדן, דאָס ווערעמל איז אַן אָפּשטאַמיקער פון אַלטן, אינדיאַנישן יחוס!... ער וועט מיר דאָ אויסוואַקסן ווי אַ דרייסטער מדבר־פויגל!!! ווי עס זעט אויס איז עס צוליב זיין געבוירן ־ ווערן אין אַ שיינער פרימאָרגנדיקער רגע... דער מאָרגנשטערן האָט אַריינגעפּלייצט אינעם קינדס קלאָרע אויגן אַ געטלעכע שיין... דער שניידנדיקער מדבר־ווינט האָט אים, דעם אונטערגעוואָרפענעם, געזונגען דאָס ערשטע וויג־ליד.

בשעת דאָס קינד האָט פאַרשנורעוועט די בענדלעך פון די צוויי גרויסע צעשונדענע שיך אויף די באָרוועסע פיסלעך, האָט דערווייל דער אַלטער זיך געפּיפּקעט די ליולקע און ווייטער געטראַכט: „דאָס ווערעמל האָט זיין אייגנאַרטיקן גורל. אין דעם איז גאָרניט דאָ וואָס צו צווייפלען... ער האָט שוין פון קליינערהייט דורכגעשפּאַנט דעם מדבר און זיך צוגעוואוינט צו ווילדע נאַטור־ענדערונגען. זיין וועג אַ וואונדערלעכער, אַ געוואַגטער און אַ זיכערער; ער וועט מיטן אויבערשטנס הילף, זיין דער יורש פון זיין זיידן.. ער וועט אויסוואַקסן ווי אַן אָדלער... ער וועט זיין פאַרליבט אינעם מדבר... ער וועט פונקט ווי דער זיידע — בלייבן אומדערמידלעך אין זיינע זוכענישן... אין זיינע ליבעס און וואַנדערונגען... ער וועט ווי דער זיידע, צענדליקער און הונדערטער מייל גיין צופוס איבער דער קאָרדיליערע, גייען צווישן אַלע וויסטענישן און אָפּגרונטן און אַזוי אָנקומען אין פרעמדע לענדער...

וואָלט דאָס ווערעמל ניט פאַרמאָגט אין זיך זיינע, דעם זיידנס, אייגנשאַפטן און די גאָלדענע ירושה פון אוראַלטע דורות — וואָלט ער דעריין זיך ניט געווען מיט לייב און לעבן אַזוי צוגעבונדן צו אים. ס'איז ממש אַ וואונדער, און טאַקע אַ גרויסער נס...

דער אַלטער האָט אַרויסגעלאָזט אַ פריידיקן קרעכץ און מיטן געדאַנק אויף איין רגע ווידער כמעט קעגן זיין ווילן זיך אַריבערגעטראָגן צו יענער גליקלעכער שעה אין זיין לעבן. ס'איז געווען אין אַ ווינטערדיקן פאַרטאָג. איבערן מדבר האָט זיך געטראָגן אין ווילדן קאַראַהאָד אַ געדיכטער שניי־שטורעם. ער האָט געקלאַפּט אינעם חלל

און צוגעדעקט מיט א טרוקענער ווייסקייט — די בערג, די וועגן, די נערטנער און די איינציקע ראנטשעלעך.

ער, פערמין, איז זיך רואיק געזעסן ביים קעסעלע פייער אין א ווינקל פון זיין צעהוידעטער ראנטשע און האט געטרונקען מאטע. דורך די צעפאכטעטע ווענטלעך האט אריינגעיאגט דער שנייאיקער ווינט און אזא הערקייט, וואס האט באלויכטן דעם ארום. ער האט צענויפ־גענומען ארום זיך די אלטע פאנטשא און האט אראפגערוקט גאר נידעריק דעם קאפעליוש. דער ווינט האט געברומט ווי טויזנט ניט־גוטע... ס'האט אויסגעזען אז אין מדבר איז פארגעקומען אן אויסער־געוויינלעכע זאך...

ער האט אנגעשטעלט אן אויער און באלד דערהערט אז פונעם ווינטיקן געברום האט זיך צו אים אויך דערטראגן א מין קרעכצן, א באקלאגן־זיך פון עפעס א באשעפעניש... ער האט פארשטאנען אז דאס באשעפעניש האט זיך אין דער דאזיקער שרעקלעכער פרימארגן־שעה געווענדעט צו אים... ער האט זיך אויפגעהויבן און איז ארויס־געגאנגען. ארום: דער הימל, די ערד — איין ווייסקייט, איין פליענ־דיקע, ברומענדיקע ווייסקייט. און אופן בערגל ביים וועגטל, איז ווי אין א מולטער פון שניי — געלעגן א ברעקעלע אין דינע שמאטעס איינגעוויקלט... ס'האט געהאט א טונקל, ווי פון זון אפגעשמיסן פנימל און צוויי אפענע, קלארע אויגן. אט די אויגן האבן אים, פער־מינען, פארכשופט... און אזוי שוין ביזן היינטיקן טאג...

ער האט זיך פריידיק צעהוסט און ארויסגעלאזט ברייטע קנוילן רויך דורך די אומרואיקע נאזלעכער. ס'איז אים ווידער געקומען אויפן זינען: ער, מאטעלע איז הימל, ווען ער, פערמין, איז נאך איצט א בחור, ווי עס פירט זיך ביי לייטן, וואלט ער צוליב דעם ווערעמל נאכגעגעבן און זיך אריינגענומען א לייטישע „זי". ווען ער קען איר נאכגעבן אלץ וואס עס קומט איר... וואלט זי אויך געקענט מקריב זיין איר פרייהייט. זי וואלט זיך צוגעבונדן צו אים און גלייכצייטיק געקענט זיין ווי א מאמע צום ברעקעלע. אבער ער האט צופיל גע־ווארט... דער מדבר, די בלויע נעכט און דאס הייסע בלוט — האבן אים ווי אויף אדלער־פליגלען אומגעטראגן פון ארט צו ארט...

ווי די זאך זאל ניט זיין, איז ער, פערמין, א מאן פון עטלעכע און אכציק און בוחות, א דאנק דעם אויבערשטן, האט ער נאך געגוג... אבער אריינעמען אהער א „זי", וואס זאל זיין שוין אין די יארן... און דערצו ניט לויט זיין געשמאק — דאס וואלט שוין געווען צופיל פארלוירן פון זיין מאנסבילשן ווערט... אלטע בהמות וועקן אין אים א ווידערווילן...

ער האט זיך געווענדעט צום קינד, וואס האט שוין געהאלטן אויף אים אנגעשטעלט די ווארטנדיקע בליקן:

— אפראפיא, ווער עס פארשפעטיקט צו דער ארבעט, דער וועט בלייבן א שוואכער פארדינער... דער זיידע, ווייסטו, האט קיינמאל ניט פארשלאפן און פארשפעטיקט. איצט דערנענטערט זיך די צייט פון טראכטן... און דערצו נאך, זארגן פאר דעם זיידן. אזוי, איניקל, פירט זיך עס ביי לייטן. האסט מיך פארשטאנען? ... — האט ער אים איבערגעפרעגט עטלעכע מאל.

דאס קינד האט מיט אפשיי צוגעשאקלט מיטן קאפ אויף יא.

— פריער, איניקל, באדארף מען נעמען. ווען מיר זענען קליין און אומבאהאלפן האבן מיר א רעכט צו מאנען און צו געניסן פון יעדנס מי און געטריישאפט. נאכדעם, ווען מיר ווערן עלטער — האט ער מאדנע אויסגעצויגן די ווערטער — נאכדעם מוזן מיר מיט ליבשאפט אפצאלן צו אנדערע וואס וועלן זיך נויטיקן אין אונדזער הילף. מען מוז איניקל, זיין גרייט און שטארק אנטקעגנצוקומען אלע שטורעמס און אלע שטרויכלונגען פונעם לעבן. האסט מיך פארשטאנען?

אפאריסיא איז געווארן אומגעדולדיק, באטש דעם זיידנס קלוגע רייד זענען געווען ביי אים ווי דער העכסטער אויסדרוק פון ליבשאפט און לערע. איצט, אין דער פארטאגיקער בלויקייט האט ער מאקע געוואלט וואס גיכער זיין אין דרויסן. א, א, האט ער געטראכט, דער זיידע פערמין האט שוין גענוג געזען, ווען נשמות קומען צוריק אראפ פונעם הימל... ער האט שוין אויך געזען ווען זיי פליען ארויף... אויבן גיבן די נשמות אפ א חשבון דעם דערלייזער... און פארטאג קומען זיי געלייטערטע צוריק, ווי ווייסע און בלויע שעפסעלעך קאלערן זיך איבער די אנדן... עס איז שיין, זייער שיין... ער, אפראסיא, האט שוין איינמאל, אינאיינעם מיט'ן זיידן, געווארט עטלעכע שעה ביז ס'האט זיך טאקע באוויזן דער דאזיקער וואונדער... נו, מארגן וועט ער שוין נישט פארשלאפן. ער וועט נישט! . . .

בשעת ער האט אזוי געטראכט, זענען זיינע בליקן געווען מאדנע צעלויכטן און די ריינקייט — צוויי בעכערס פון קרישטאל. דער אלטער האט אים זייטיק אנגעקוקט, געפיפקעט די האלב אויסגעלאשענע ליולקע און מיטן די נעגל געהאלטן אין איין שטאפן זשערבע אינעם הארן אריין. ער האט געטראכט:

דאס ווערעמל וועט אויסוואקסן מילד ווי א שעפס און שטארק ווי א לייב... זיין הויט איז א שוין פארהארטעוועט... ער וועט זיין ווי אן איבערבלייב פון זיינע אורזיידעס. יענע האבן געלעבט אין די היילן און אינעם אפענעם מדבר. זיי האבן פארמאגט א סך ווירדע און יוינציק קליינע באגערן... אבער, פאטריאטן זענען זיי געווען זייער גרויסע!

ווי עס זעט אויס טאַקע אַ סך גרעסערע און מער פּולבלוטיק ווי עס זענען די איצטיקע... יענע האָבן עס געמיינט ערנסט... ווי עדלעכע קריגער זענען זיי געשטאָרבן פאַר זייער פאָטערלאַנד...

ער האָט אָפּגעזיפצט און ווידער אַ זאָג געטאָן:

— גיי, אַפּראַסיאַ, און גרייט דיך צו, וועלן מיר טרינקען מאַטע.

מיט אַ מינע פון געהאַרכזאַמקייט איז דאָס קינד אַרויס פון ראַנ־טשעלע און רואיק זיך אַראָפּגעלאָזט ביזן קוויטיקן ריטשקעלע וואָס הינטערן באַרג. האַרט איז ער געבליבן שטיין און האָט אויפגעהויבן די בליקן צו אַ ריזיקער לבנה ווי אַן איבערגעקערטע שיסל פון רויטן בורשטין. זי האָט ווי אַן אייביקע קעניגין זיך געשיפט אויף די בלויע און ראָזעווע בערג־וואָלקנס און באַלויכטן די פאַרטאָגיקע גרויקייט.

— יאָ, אָט דאָס איז עס! — האָט ער אַ פאַרגאַפטער געזאָגט צו זיך אַליין און דאָס קײַלעכיקע טונקעלע פּנים זײַנס, איז געוואָרן באַגאָסן מיט אַ מאָדנער שײַן. — יאָ, דער אויבערשטער זיצט זיך אויף זײַן קליינעם אײַזעלע, וואָס רײַט אום אויף דער לבנה. דאָס אײַזעלע איז ווי פון קופּער... ס׳איז שײַן, זייער שיין!... אָבער פאַר וואָס איז דער הימלשער הערשער אַזאַ קלייִנינקער?... און ווען באַ־ווײַזט ער עס אַנצוקומען אומעטום, ווען?... אַה, ווי גיך די לבנה שיפט זיך. אויך די וואָלקנס — גייען, זיי לויפן אַנטקעגן דעם טאָג...

אין דעם האָט ער דערהערט דעם זיידנס אַ סווישטש... ער האָט זיך געטאָן אַ כאַפּ ווי פון שלאָף, האָט זיך אַנגעבויגן צום וואַסערל, זיך געוואַשן די הענט, דאָס פּנים, זיך אָפּגעווישט אינעם זוים פון לאַנגן העמד און איז געלאָפן צוריק. אויבן, איז שוין דער אַלטער ווי־דער געזעסן לעבן דעם האַלב־אויסגעלאָשענעם פײַערל און האָט רואיק געזיפּט אַ מאַטע. אַפּאַריסיאַ האָט זיך שווײַגנדיק אַראָפּגעלאָזט לעבן אים. אַרום זיי האָט זיך געוועבט אַ פאַרטאָגיקער אויפגאַנג און שטי־קער שײַן, ווי פון מאַראַנצן־קאָליר און ליליען מיט געלע נאַרציסן — האָבן זיך געמיניעט איבער די מאָגערע גראָזן.

דער אַלטער האָט אַרויסגעצויגן אַ טרוקענעם גאַליעט פון דער טאָרבע און אים איבערגעבראָכן. אַ האַלבן האָט ער געגעבן דעם קינד און דעם אַנדערן האַלבן — האָט ער אַרײַנגעלייגט אין אַ בלעכל מיט וואַסער. אַפּאַריסיאַ האָט אָפּגעביסן אַ שטיקל און קײַענדיק, ווידער גע־קוקט צו דער לבנה. זי איז שוין געזעסן הינטערן באַרג און געגאָסן אַ בלוטיקע פאַרב אויפן וויַיסן שנײ.

פון גאָר נאָענט, האָט זיך דערטראָגן צו זיי, דאָס קרייען פון אַ האָן. אַ קלאַנג ווי פון אַ גלאָק. די זשאַבעס אינעם ריטשקעלע האָבן געקראָקעט אַז אויפהער. די לערכן האָבן געזונגען איינטאָניק און טיף,

ווי זיי אַליין וואָלטן זיך פאַרוויגט און הנאה געהאַט פון זייער אייגע־נעם געזאַנג.

עס זענען אַוועק צען מינוט און נאָך צען. דער קילער מדבר־ווינט האָט זיך האַסטיקער אַ טראָג־געטאָן איבערן באַרג. און ער האָט אַוועקגעטראָגן די לעצטע טליענדיקע ריטלעך פון אונטער דעם אַלמנס טריניזשקע.

ער, דער אַלטער, האָט זיך אויפגעהויבן און דאָס יינגל נאָך אים. ער האָט איבערגעלאָזט אין גראָז די ליידיקע מאַטע און געוואָרט אַז דער זיידע זאָל ווי אַלע אינדערפרי אויפהענגען ביי אים אויפן אַקסל דאָס טאָרבעלע מיט גאַליעטן און דאָס בלעכל אויף וואַסער. דער אַלטער האָט אים אויך אָנגעטאָן אויפן קאָפּ דעם צעשונדענעם קאַפּעליוש פון געוועלקטן שטרוי און פאַרצויגן דאָס רימענטל אונטערן האַלדז. נאָכדעם האָט ער אַרויפגעלייגט די טרוקענע הענט ווי צוויי טשערעפּעס — אויפן קעפּל פון קינד, און האָט אָנגעהויבן אין אַ פּרו־מען טאָן:

— גיי דיר בשלום צו דיין אַרבעט. זאָלסט, מיין קינד, האָבן מזל, דיך אַנטקעגנשטעלן דער ווילדקייט פון די מדבר־חיות און דער בייזוויליקייט פון די מענטשן...

מיט אַמאָל האָט זיך דערטראָגן צו זיי אַ טיף און האַרצרייסנ־דיק געוויין פון אַ רעאַל־פויגל — אַפּאַריסיאַ האָט געטאָן אַ זיפץ. דער זיידע האָט זיך אָנגערופן:

— היינט, מיין יינגל, וועט דאָ ציטערן די ערד... די רעאַל־פייגל זענען אויסדערוויילטע באַשעפענישן, זיי זענען פילבאַר צו יעדער נאַטור־ענדערונג — גערעדט, אייניקל, ווען עס הייבט אָן ציטערן די ערד — מוז מען זיך אויסציען אויף אַ פלאַכן באָדן און איבער־וואַרטן... האָסט מיך פאַרשטאַנען?

דאָס קינד האָט געשאָקלט מיטן קאָפּ אויף יאָ. ביז דאָס וויינען פונעם פויגל איז געוואָרן טיפער, פול מיט וואָרענונג...

דער זיידע איז אַנטשוויגן געוואָרן און האָט זיך גיך און פלינק אַ לאָז געטאָן פון באַרג. דאָס קינד איז אים נאָכגעגאַנגען, שלעפּנדיק שווער די צוויי גרויסע, צעפּאַרענע שיך, אויף די באָרוועסע פיסלעך.

— 2 —

ביים ראַנד פון שמאָלן האַוו, וואָס האָט אָפּגעטיילט איין באַרג פונעם אַנדערן, זענען ביידע מיט אַמאָל געבליבן שטיין. זיי האָבן אָנגעשפּיזט די בליקן צו אַ זייטיקן, זיגזאַגיקן וועג, וואָס האָט זיך געשניטן צווישן נידעריקע, ברייט־צעוואַקסענע סאַסנעס. ביידע האָבן

מער געפילט ווי געזען, ווי דער אַלטער שטאָוועלאַ האָט אויף זיין אייזל מיט די לאַנגע אויערן, זיך אַרויסגערוקט פון אונטער די ביימער און זיך געלאָזט מיטן וועג וואָס האָט געפירט אין דערפל אַריין. ער האָט פון וויַטנס אויסגערופן, פּאַרטאַגיק און רואיק:

— אַ גוטמאָרגן, פּערמאַן, גאָר ניט גערעכנט דיך צו טרעפן איצט ביים וועג.

— אַ גוטמאָרגן דיר, האַן טשאָוועלאַ — האָט דער זיידע גע־ענטפערט און האָט באַלד געפרעגט:

— וואוהין, וויל איך וויסן, דו אַלטער פוקס, שלעפּסט מען זיך אַרום אין די דאָזיקע גרויע, פּאַרטאַגיקע שעהן?

טשאָוועלאַ איז צוגעריטן נענטער, זיַנע גרויע אויגן האָבן מאָדנע אַפּירגעלויערט פון ברייטרונדיקן, צעשונדענעם קאַפּעליוש פון שטרוי. דאָס קליינע, דיקלעכע פּנים מיט די וויַיסע הערעלעך ווי שפּיציקע נאָדעלעך — איז געווען באַגאָסן מיט דער פּאַרטאַגיקער בלייבקייט. ער האָט זייער קונציק אַרויסגעצויגן איין פוס פון דעם טיפן לעדערנעם פּוסהאַלטער און מיטן שפּיץ פון צונג זיך היימיש אַרומגעלעקט זיַנע גראָבע, פון ווינט צעפּיקטע ליפּן. ביידע האָבן געשמייכלט. דער טרוקענער ווינט מיטן דינעם רויטלעכן שטויב האָט געשמיסן די פּלאַכטעס פון די ווערבע־ביימער ביַים וועג און דאָס געזאַנג פון די לערכן האָט געפלייצט אינעם פּאַרטאַגיקן אויפשפּראַץ.

פּערמין האָט זיך ווידער אָנגערופן:

— דאָס ברעקעלע האָט טאַקע ניט אויסגעהאַלטן, הא?

— ניט אויסגעהאַלטן!... זאָל עס דער אויבערשטער נעמען און־טער זיַנע פליגלען.

— איך פאַר איצטער צום סטאָלער באַשטעלן אַ טרומנעלע. צוויי הונדערט וועלן איצט ווערן באַגראָבן... — האָט משאָוועלאַ גע־ענטפערט און זיך צעהוידעט אויפן זאָטל.

— אוי, אוי! באַגראָבן! צופיל טרומנעלעך ווערן דאָ אויס־פאַרקויפט, הא?...

אַפּאַריסיאַ האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויפן גראָז, צעטויפגעשאַרט עטלעכע שטיינדלעך און זיי אַנגעהויבן וואַרפן אין דער לופטן און קונציק כאַפּן צוריק אין די זשמעניעס. ער האָט געוווּסט אַז די צוויי אַלטע חברים וועלן לאַנג ניט בליַבן שטיל... זיי וועלן איצט, ווי תמיד, ווען זיי קומען זיך צענויף — פאַרפירן אַ קריגעריַי. שפּעטער וועלן זיי לויפן ווי די קליינע קינדער זיך איבערבעטן און נאָכדעם — ווידער נישט אויסקומען צווישן זיך... פאַר אים, אַפּאַריסיאָן, איז עס אַ סך מער ווי אַ פאַרברענגעכץ. פון זיי ווערט ער דאָך גע־וואויר אַ סך זאַכן און עס לוינט זיך צו זיצן און צו הערן?...

באַלד האָט טשאַבעלאַ ווידער איבערגעריסן די אַנגעצויגענע שטיל־קייט:

— לײַט, פערמין, האָבן זיך נאָכגעפרעגט אויף דיר... ס׳איז געווען אַ נישקשהדיקע וואָך נאַכט.

— יאָ, זיי האָבן געפרעגט?...

— וואָס דען האָסטו געמיינט?

— איך האָב גאָרניט געמיינט. — האָט ער בײַסיק געשמייכלט. — וואָס וועל איך דאָרט אָפּבידעווען אַ נאַכט, הא?...

— אָבער אַזוי פּירט זיך עס בײַ לײַטן!... פון ווען אָן, פערמין, ביזטו עס געוואָרן אַזאַ סאָלידער מענטש?... און דערבײַ האָט ער, טשאַוועלאַ, קינדיש אַ לאַך געטאָן. ביידע האָבן זיך איבערגעקוקט און גרויע כמאַרעלעך האָבן ווי פאַרשאָטנט די שײַן פון זײַנע בליקן.

פערמין האָט געטאָן אַ פּיפּקע זיין ליולקע און ער איז צוגעגאַנגען גאָר נאָענט צום אייזל. ער האָט אָנגעהויבן צו גלעטן צווישן די אויפגעשטעלטע אויערן און מיטן געדאַנק האָט ער זיך אריבערגעטראָגן צו יענע טעג און וואָכן ווען ער פלעגט מיט טשאַוועלאָן פאַרבלײַבן אין דער סאַמע מדברדיקער ווײַטקייט. דאָרטן פלעגן זיי כאַפּן שטרויספייגל און אַנדערע מדבר־חיות. ס׳איז געווען אַ גליק, אַ גרויס גליק צו פילן זיך אַזוי פרײַ און זאָרגלאָז. זיי פלעגן אויך אוועקשפּאַצירן צופוס ביז טשילע און פּערו. גוטע מענטשן האָבן זיי אָרמעטום אָפּגעגעבן דעם געהעריקן אָפּשיי. פון די מתנות פון עסן און טרינקען, פון באַוווּנדערונג און שיינע טשינעלעד —אויף דעם איז אוודאי נישט געווען שייך צו באַקלאָגן זיך...

טשאַוועלאַ האָט אַרויסגעפילט פערמינס געדאַנקען און אויך ער איז געוואָרן באַהערשט פון אַ בענקעניש און אַ באַגער טאַקע שוין אָנצוהייבן נאָך אַמאָל: די וועגן זענען אויסגעטראָטענע, ווי אַזוי זיך צו גיבן אַן עצה מיט אַ חיה אין מדבר — באַדאַרף ער, אַ דאַנק דעם אויבערשטן, בײַ קיינעם זיך נישט לערנען... און פערמין, דער אַלטער פוקס, ער איז נאָך געניג פלינק און שטאַרק!..

דאָ האָט פערמין אַריבערגעטראָגן די בליקן צום אייניקל און זיך אָנגערופן:

— און דו וואָלסט איצט געווען אַ בעלן אַוועקצוגיין מיט אונדז אינעם מדבר, הא?...

— יאָ זיידע!...

— און בלײַבן דאָרטן אויף שטענדיק, אויך?...

— יאָ זיידעניו!...

דער אַלטער האָט זיך פריידיק צעשמייכלט און נאָכדעם האָט ער זיך געווענדעט צו זיין פאַרוווּנדערטן און נאָכגיביקן פרײַנט:

— וואס זאגסטו, טשאוועלא, צו דעם דאזיקן ווערעמל ?...

— וואס איז דען פאראן צו זאגן!... ער וועט אויסוואקסן א מדבר־מענטש...

— ער איז אן אפשטאמיקער פון אונדזערע אורזיידעס, א.....

— איך מיין אויך אזוי... האט טשאוועלא באשטעטיקט און צוגעווארפן א בליק צום יינגל, וואס איז ווידער געווען פארטאן אינעם שפילן מיט די שטיינדלעך.

ס׳איז אוועק א גערעדעריי, א שפארעניש, א רוגז און נאכדעם ווידער צום ערנסט. טשאוועלא האט אים איבערגעגעבן אלע פרטים וועגן ברעקעלעס שמארבן און איצט וועגן דעם צוגרייטן די לויה. ביזן סוף האט פערמין נישט אויסגעהאלטן און האט ווידער און גאר בייסיק א זאג געטאן:

— דיר, פונדעסטוועגן, גייט עס איצטער גאנץ גוט... דו וואלסט מער נישט געקענט לעבן אזוי ווי מיר ביידע האבן דאס פריער פארשמאנען, הא?...

— וואס הייסט ביי דיר אז עס גייט עמיצן צו גוט?... דו ביסטו געבליבן אן עקשן!...

— וואס הייסט ביי דיר אן עקשן?

טשאוועלא האט דערפילט א דינעם ציטער אין פערמינס שטים און ער איז געווארן ווייכער:

— מען באדארף, פונדעסטוועגן, יא נאכגעבן א קאפיטשקע... אזוי פירט מען זיך ביי לייטן!... — האט ער זיך אנגעהויבן צו פארענטפערן. — פערמין האט געטאן א דיז אפגעהאקט לאכעלע און בייסיק דורכגעזייעט דורך די דינע ליפן:

— דו וועסט בלייבן ווי אן ארומגעפליקטער בוים אינעם מדבר... די יונגע צוויגן אפ פון דאנען... פארשטייסט מיך, טשאוועלא?...

טשאוועלא האט געשוויגן און האט נאר געטאן א זייטיקן קוק אויף פערמינס צוויי שיך. איינער איז געווען א ווייבערישער פון גרויסער גאמוזע מיט א שמאלן קנאפל און דער צווייטער — א מע־נערישער. פון שווארצן לעדער און מיט א ברייטן נאסיק. פערמין האט נישט פארלוירן קיין צייט. ער האט זיי קונציק ארונטערגערוקט אויף הינטן מיט דעם פוס מיטן ווייבערישן שוך, און האט קעגן זיין אייגענעם ווילן און געגנג פארדריסלעך געטאן א קוק אויף טשאוועלאס א פוס מיט דער שפאגל־נייער אלפארגאטע. אין געדאנק האט פערמין זיך געטרייסט: דער אלטער נאר האט אינגאנצן אנגע־ווירן דעם שכל... זיינע קינדער און די אייניקלעך האבן זיך גע־לאזט פארבלענדן פון די אויסלענדישע . . אלע, אלע גייען היינטיקע צייטן נאר אויפן לייכטערן וועג, אויף דעם גלאטינקן... נאר ער פער־

מין, ער וועט זיין ווידע נישט פאַרקויפן... ער באַדאַרף נישט קיין נייע אַלפּאַרגאַמן, ער באַדאַרף נישט קיין נייע פאַנטשאַ... אים איז גענוג — אַן אַלטע! גענוג, נאָך איבער גענוג...

טשאַוועלאַ האָט ווידער איבערגעריסן די פיינלעכע שטילקייט:

— ביי יענע, נו, דו ווייסט וועמען איך מיין... פאַרשטייסט, ביי יענע, איז נאָך ווי עס איז פאַראַן אַ טאַלק, אַ ממשותדיקייט... און ביי אונדזערע — נו, ווי זאָל איך דיר דאָס קלאָר מאַכן?... ביי אונדזערע זענען מיר דאָך ווי אמתע פּאַריער און נישט מער!...

ער איז אַנטשוויגן געוואָרן און מיט אַ קוויטיקן טיכל אָפּגעווישט די פייכטקייט וואָס האָט אים אַרויסגעשלאָגן אויפן שטערן. פערמין האָט ביז ווייטיק צונויפגעצויגן די שפּיציקע ברעמען און געקוקט אין דער פאַרטאַגיקער בלויקייט. טשאַוועלאַ האָט אויסגענוצט זיין חברס שוויגן, געהויבן די אַקסלען, געקניטשט דעם שטערן און ווייטער גערעדט:

— איך ווייס אַז דו ביסט גערעכט... דו האָסט צוליב וואָס צו זיין ברוגז... אָבער — נישט אייביק וועלן זיי דאָך אונדז אָפּקומען נאָר מיט צוזאָגעכצן... דערווייליע, מיין פריינט, קען מען נישט זיצן און וואַרטן אַז דער טויט זאָל קומען.. דערצו מוזטו וויסן אַז ביי אונדזערע איז אינגאַנצן נישטאָ וואָס צו טאָן... פון די קליינע שכירות איז שוין אָפּגערעדט... דערצו מאַכט זיך טאַקע זייער אָפט אַז מען שיקט דיך אַוועק מיט ליידיקן...

פערמין האָט געשמייכלט און עקשנותדיק געשוויגן. טשאַוועלאַ האָט זיך אָפּגעהאַלטן פון אָפּענע רייד. ער האָט געטראַכט: דער אַלטער וויל נישט וויסן פון דער מינע, פון דער „קאַסטאַניאַ וויעכאַ", ביי יענע אַרבעטן גענוג פון די היימישע באַרג־מענטשן. אַ גאַנצע שטאָט איז אויפגעריכט געוואָרן... עס איז שוין דאָ עלעקטרי, עס איז דאָ וווּ צו פאַרברענגען, ווי עס פירט זיך ביי לייטן. „יענע" האָבן געמאַכט שיינע וווינונגען מיט הייסער און קאַלטער וואַסער. וווינונגען מיט טירן און מיט פענסטער און אַנדערע באַקוועמלעכקייטן האָט מען דאָרט אַריינגעבראַכט. און יענע צאָלן אין צייט. קיין רגע פאַרשפּעטיקן זיי נישט. און אַרבעט גיט מען דיר וויפל נאָר דו קענסט באַוויזן צו טאָן.

— פאַרשטייסט, האָט ער זיך ווידער געווענדעט צו דעם פאַרטראַכטן פערמין, פאַרשטייסט, מיין אייניקל האָט נעכטן אַהיימגעבראַכט אַ גאַנצן פּאַק מיט נאַציאָנאַלע באַנקנאָטן... זיי צאָלן מיט נאַציאָנאַלער מטבע און קענסט פאַר דעם געלט קריגן פון אַלץ וואָס דיין האַרץ גלוסט נאָר... — האָט ער אַ קלאַפּ געטאָן מיט צוויי פינגער

אין דער לופטן און אַ מאָרגנ שײַן האָט זיך צעבליצט אין זײַנע אויגן. פערמין האָט אַ זײַע געטאָן פון צווישן די צענויפגעלייגטע ליפּן:

— דו ביסט נשקשה פון אַ פאַנטאַזיאָר!...

— אסור צי איך טרייב איבער!... דו פרוווּ אַליין צופאָרן וועלסטו וערן ווייבער!...

— דו רעדסט ווי אַן אויסלענדער... אַ פערואַנער.. אַ משילע־גער... — האָט פערמין זיך געעקשנט. די „קאַסטאַניאַ וויעכאַ" איז מיט פרעמדע...

— איז וואָס גייט דאָס מיך אָן?... וואו דער וואָרעם קריגט אַ נעכט — אהין קריכט ער אַרײַן...

— דו גרייזט — איז טשאַוועלאַ געוואָרן באַליידיקט. אויך אונ־דזעריקער מוז האָבן אַ העמד אויף זײַן לײַב... עס זענען איצט אַנדערע צײַטן. ס'איז ניט קיין קינדער־שפּיל, דאָן פערמין! זיי האַלטן אין איין צוזאָגן... האָט ער צעפירט די הענט און האָט אַראָפּגעלאָזט די בליקן. — מיר בלײַבן תמיד ביים אַלטן... און די הײַנטיקע, די יונגע, זיי זענען אומגלויביק... אָט אין דעם גייט עס!

ער איז אַנטשוויגן געוואָרן, האָט אומווילק אַרויסגעצויגן אַ ביסל טאַבאַק פון מאָרבעלע, וואָס האָט געהאַנגען אויפן אייזלס האַלדז, אָנגעשטאָפּט די ליולקע און האָט אויך געגעבן פערמינען אויף אָנצופילן זײַנע. פערמין האָט מחיה'דיק אַרײַנגעצויגן אין זיך דעם געשמאַקן ריח פון מײַערן טאַבאַק און האָט אין גערדאַנק זיך געפּרעסן אַ לעבעדיקער.

— טשאַוועלאַ האָט זיך צוגעפּאַסט... אים הויבט עס ניט אָן צו אַרן וואָס זײַנע קינדער און די קינדער און אייניקלעך אַרבעטן אין דער „קאָכמאַניאַ וויעכאַ". אים אַרט אויך ניט וואָס דער האָנאָר פון די אַמאָליקע ווערט איצט פאַרשריען און אויסגענוצט פון די נײַע... אַלע פאַלשקייטן ווערן אָפּגעטאָן אין נאָמען פון יענע ליבטיקע פּאַטריאָטן... אָט האָט מען איצטער פאַרבערענט מיטן פײַער אַריבער פערציק מיליאָן אַרגענטיינער פּעזעס... איינער הויבט אָן, קומט אַ צווייטער און צעשמעטערט, ווײַל אַזוי וויל ער... ווײַל אַזוי געפעלט עס אים... אָט איז מען דאָ געבליבן אָן ברויט ווײַל עמיצער האָט גע־וואָלט צעשטערן די אַרבעט פון אָן אַנדערן... האָט מען אָפּגעשטעלט דאָס בויען דעם אינטערנאַציאָנאַלן וועג קיין טשילע, און אַזוי פירט זיך עס... און אַזוי שמעקט מען דאָ אין דער בלאָטע און דער דאָזי־קער נאַר איז נאָך צופרידן... דער אַלטער אייזל וועט נאָך פּאָר אַ פּעקל זשערבע, אָדער פּאָר אַ שפּילכל וואָס מען וועט ברײַנגען פאַר זײַן אייניקל וועגן — גיין צום וואַל־קעסטל... נאָר אים פערמי־

נען, — אים וועט מען מער מיט קיין שום צוזאָגעכצער ניט אָרייַנ־נאַרן... גענוג יאָרן האָט מען אים אַזוי גענאַרט... נו, ער קען דאָס ניט לייקענען — פון צייַט צו צייַט כאַפּט ער זיך יאָ צו אין דער גרויסער שטאָט אַרייַן... ער פאַרדינגט זיך דאָרטן אויף עטלעכע וואָכן... טאַקע אויף געציילטע וואָכן — ניט מער! ער מוז דאָך מיט עפּעס באַזאָרגן דאָס ברעקעלע...

בעת פערמין האָט אַזוי פילאָזאָפירט און איז געווען פאַרמוחט און פאַרזאָרגט, האָט טשאַוועלאַ געהאַלטן אין אײַן פּיפּקען די ליולקע און אין האַרצן אים באַדויערט. באַלד האָט ער זיך ווידער אָנגערופן:

— צופיל אומצומרוי און פאַרחרוס וועט נאָך מער פאַרגרעסערן אונדזער דלות...

— אָבער זײַ קוקן דאָך אויף אונדז ווי מיר וואָלטן געווען אייזלען! אין די גרויסע שטעט, ווייס איך, פירט זיך עס אַנדערש, מער אַנשטענדיק. מיר מוזן דאָך אַמאָל אַרויסוואַקסן פון אונדזערע וויקעלער, האַ?... אומעטום, ברודערל, זענען פאַראַן גענוג מויל־העלדן, וואָל־מאַכער, נו, איז גייט מען דען ניט צו די וואָל־קעסטלעך?

— וואו איך זאָל מיך געפינען, וועל איך בלייַבן ביי מייַן מיי־נונג — האָט פערמין אַרויסגעזייט פון צווישן די פאַרפּרעסטע ליפּן. פריער וועל איך מוזן זען די טאַטן און נאָר די טאַט! — האָט ער אַ קלאַפּ געטאָן מיט צוויי פינגער אין דער לופטן און מיט די בליקן אַרומגענומען די אומענדלעכע ברייטקייט פון די אין שניי אָנגעטונע־נע באַרג־רוקנס. — אָט דאָ, פאַר אונדזערע נעזער, ליגט דער שליסל פון גן עדן... — האָט פערמין אַרויפגערעדט צום שנייאיקן באַרג־שפּיץ. — זיי האָבן אונדז טויזנט מאָל צוגעזאָגט צו ברענגען מאַ־שינען אַז מיר זאָלן געניסן פון דעם דאָזיקן גוטס...

— אָבער איך ווייס, וועסט מיך באַלד זאָגן, דו אַלטער נאַר, מען מוז דאָך האָפן אַז עמיצער וועט קומען, עמיצער וועט דערזען ווי דאָס גליק שטייט הינטער אונדזערע טירן און וואָרט אַז מיר זאָלן עס אָננעמען און געניסן, ווי עס פירט זיך ביי לייטן... מיך וועלן זיי גלאַט מיט אַ צוזאָגעניש ניט פירן צום שטים־קעסטל, האָסט מיך פאַר־שטאַנען?...

— דו לייג דיך נאָר איבער, מייַן פרייַנט — איז טשאַוועלאַ געווואָרן אומעטיק און זיך ממש געבעטן ביי אים. ס'איז ניט פון די גרינגע זאַכן זיך אייַנצוריַיסן מיטן כלל...

— ווער, וויל איך וויסן, גייט עס דען זיך אייַנרייַסן מיט זיי? אפשר ווילסטו עס — איך וויל נאָר ניט ווידער אומזיין איבער־ן מדבר און ווי סאַנטשאָ פּאַנסאַ רעדן צו מייַנע ברידער וועגן ווינטמילן אין

וועלכע איך און אויך דו, ברודערל, האָבן שוין פון לאַנג אויפגעהערט צו גלויבן! ?...

ס'איז ווידער געוואָרן שטיל. אַפּאַריסיאַ האָט זיך אַרומגעקוקט, איינגעשטאַכן די בליקן אין דער ריזיקער לבנה וואָס האָט אַפּירגעקוקט פון הינטער אַ באַרג. ער האָט זיך געחידושט: דער אויבערשטער רייַט נאָך אַלץ אום אויף זיין אייזעלע, קאַראַמבאַ! דאָ האָט דער זיידע אומגעדרייט צו אים דאָס מיט שיין באַגאַסענע פּנים און די פאַרקלעמטע ליפּן האָבן זיך אַ באַוועג געטאָן.

— דו ביסט נאָך אַלץ דאָ, יינגל?

אַפּאַריסיאַ האָט אַרייַנגעוואָרפן די שטיינדלעך אין זיין טאָרבע, איז אויפגעשטאַנען און זיך געלאָזט גיין זיין וועג. אין האַרצן האָט ער באַדויערט: — אַ שאָד, היינט וועט ער שוין נים קענען וויסן וועגן די צוויי אַלטע עס איז אַרום דער זיגער אינעם טעניהן. אַ שאָד...

ער האָט דורכגעשניטן אַ זייַטיקן וועג מיט ווילדגראָזן און מיט ריזיקע שטיינער, און האָט זיך אַ רואיקער און איינגעהילטער אין אַלערליי קאָלירן פון שיין — אַרייַנגעדרייט אין אַ זייַטיק שטעגל מיט הויכע, פון ווינטל צעוויגטע סאַסנעס און אַלטע נידעריקע וועראַבע־ביימער.

אויף אַ קליין אייזל איז אים אַנטקעגנגעריטן עוועלינאַ. אַ מיידל פון אַ יאָר זיבן אָדער אַכט. דער ברייט־רונדיקער, צעשוינדענער קאַפּעליוש האָט זיך געהוידעט אינעם ווינט און אירע צוויי ברוינע שטייפע צעפּלעך, מיט בלויע סטענגעס, זיינען געווען אַריבערגעוואָרפן אויפן פאַרנט. ביים אייזל אויפן האַלדז האָט געהאַנגען אַ טאָרבע און אויך אַ קויש. אין איין האַנט האָט זי געהאַלטן די גריווע פון אייזל. אַפּאַריסיאַ איז געבליבן שטיין און האָט איר געמאַכט פריי דעם וועג. זי האָט מיט די פיס אין די הילצערנע פּוסהאַלטערס פאַרהאַלטן דעם פּאַמעלעכן גאַנג פון אייזל און האָט זיך צוגעבויגן צו אַפּאַריסיאַן:

— אַ גוטמאָרגן, שוואַרצער, גייסט שוין נעמען דייַן טשערעדע?

ער האָט געשוויגן, נאָר זייַנע בליקן זיינען געוואָרן נאָך ברייטער און פולע מיט באַוואונדערונג, מיט שרעק.

זי האָט זיך מיידלש אויסגעגלייַכט, אַ באַוועג געטאָן מיטן קאָפּ. אירע העל־בלויע אויגן מיט רעמעלעך ווי פון זילבער און די הויכע זאַפטיקע ליפּלעך, דאָס באַקלייַענטע קאַרטאָפל־נעזל — אַלץ אין איר האָט זיך קינדיש און מיידלש געחנדלט און געגרויסט.

ער האָט אַפּגעאָטעמט טיף און וויטיקלעך: צוליב די שרייַענדיקע קאָלירן וואָס האָבן זיך אַראָפּגעשיט פון די הימלישע פייַערן

אין סנאַפּעס — און האָבן זי אײַנגעהילט ווי אין טיכער פֿון טײַער־סטן זײַד, צוליב דעם פֿאַנטאַסטישן אויסזען אירן, האָט ער זיך דערפֿילט נאָך מער אומבאַהאָלפֿן. ער האָט ניט געוואוסט צי זאָל ער זיך ווײַטער לאָזן אין זײַן וועג, אָדער ער זאָל וואַרטן ביז זי וועט אים פֿרעגן און ער וועט אפֿשר קריגן מער מוט און איר עפּעס ענטפֿערן. דאָס ווינטל האָט געריסן די קאַפּעליושן פֿון זײערע קעפּ און איז אַרײַנגעקראָכן צום אייזל אין די אומרואיק געוואָרענע אויערן. זי האָט זיך אָנגערופֿן:

— מען האָט דיר אָפּגעשניטן די צונג, אַפּאַריסיאָ?... אָדער דיר שטייט ניט אָן מיר צו ענטפֿערן אויף מײַן גוטמאָרגן?...

איר קול האָט אים נאָך מער צעמישט, אין דער מינוט האָט זי אין זײַנע אויגן אויסגעזען ווי אַ פּרינצעסן... אַ אומדערגרייכבאַר פֿאַנטאַסטיש וועזן, פֿאַר וועלכן מען מוז האָבן דעם גרעסטן אָפּשײ. זי האָט געקנײטשט דאָס חנעװדיקע נעזל און ווידער איבערגעריסן די שטילקייט:

— ווען אפֿשר קומען אָפּגעבן דעם לעצטן כבוד דעם ברעקעלע פֿון דאָן סעראַפּין?

ער האָט געשוויגן און מיטן אָפּצאַם פֿון גרויסן שיך געהאַלטן אין איין דוביען די גראַזיקע ערד. זי האָט ווידער געפֿרעגט:

— דײַן זיידע, פּערמין, איז שוין אויפֿגעשטאַנען? ער האָט געשאָקלט מיטן קאָפּ אויף יאָ.

— גוטע מענטשן זאָגן אַז דער פּאַטערל וועט ניט קומען... ווײַל דאָן פּערמין האָט ניט צו באַצאָלן... פּאַבעסיטאָ — האָט זי עטלעכע מאָל איבערגעחזרט.

אַ רגע איז ווידער געווען שטיל. ס'האָט זיך דערטראָגן צו זײ דאָס רוישן פֿונעם קוויטיקן ריטשקעלע און דאָס וויִען פֿון אַ שאַקאַל. זי האָט זיך צעהוידעט אינעם זאָטל, געמאַכט אַ באַוועגונג ווי זי וואָלט זיך שוין געגרייט אוועקצורײַטן, אָבער ווײַל אַפּאַריסיאָ האָט אַלץ געהאַלטן אויף איר צוויי אויגן ווי שײַנענדיקע דימענטן און פֿולע מיט אויסדרוק, האָט זי זיך ווידער אַ בויג געטאָן צו אים און אָנגעהויבן:

— דאָס ברעקעלע וועט מען סײַ ווי מקבר זײַן. דאָס אָרעמענקע האָט זיך גענוג אָנגעליטן ביז עס איז אויסגעגאַנגען ווי אַ ליכט.

— פֿאַרוואָס?... האָט ער קוים אַרויסגעריסן פֿון זיך אַ וואָרט.

זי האָט מיידלש צענויפֿגענומען אַרום זיך די פֿאַלעס פֿון צעשוינדענעם מענערישן ראָק און האָט מיט אַ אומעטיקן קול געענטפֿערט:

— די ווײַבער וואָס קומען זיך צענויף אינעם קלייטל, זײ האָבן

בפירוש דערציילט אַז דאָס מלאכל איז אַוועקגעקומען צוליב שלעכ־טער דערנערונג...

— זײַן מאַמע קאָן ניט קאָכן?... איז אַפּאַריסיאַ געוואָרן פאַר־וואונדערט.

— גיי, דו ביסט אַן אייזל! — האָט זי ברוגזלעך פאַרלייגט אַ ליפּל איבער אַ ליפּל. ער האָט זיך דערפילט נאָך שפּלדיקער ווי פריער. ער האָט געוואוסט אַז עוועלינאַ איז אַ קלוג מיידל, דערצו גייט זיי אײַנקויפן און זי ווייסט וועגן אַלץ וואָס די ווײַבער אין קלייטל רעדן צווישן זיך. ער האָט אָפּגעזיפצט און געטאָן אַ קוק צום וועג.

זי האָט זיך צעשמייכלט. די ווײַסע שיטערע ציין, דאָס נעזל, אַלץ אין איר האָט מיטגעשמייכלט. זי האָט זיך ווידער אָנגערופן:

— איך וועל זײַן ביי דאָן סעראַפּין... עדמונדאַ וועט אויך זיין!...

אַפּאַריסיאַ האָט דערפילט אַ מאָדנע קלעמעניש ביים הערצל, גע־פילט ווי דאָס בלוט איז אים געלאָפן אין פּנים אַרײַן. די אומרו האָט אים געבראַכט צום לשון... אַ זאָך צו וועלכער ער איז ניט גע־ווען געוווינט. איבערהויפּט האָט ער קיינמאָל אין איר אַנוועזנהייט ניט געקענט רעדן קיין סך, כאָטש ער האָט עס דווקא יאָ געוואָלט...

— מען דאַרף זײַן פאָרזיכטיק, עוועלינאַ! דאָ גייען אום שלענג מיט יאַשטשעשקעס — האָט ער שטיל, אָבער זייער ערנסט זי גע־וואָרנט. זי האָט אים איבערגעריסן:

— איך האָב נישט קיין מורא!... וויפל מאָל מיינסטו האָבן זיך שוין, אַ יאַשטשעשקע צי אַ שלאַנג, אַ לאָז געטאָן צו מיר? אָבער איך האָב אויפגעהויבן אַ שטיין און אַ וואָרף געטאָן גלײַך אין קעפּל אַרײַן! דו האָסט גאָר מורא? ווי איז עס געהערט געוואָרן, אַז אַ בחורל ווי דו זאָל זיך שרעקן? — האָט זי ניט געוואַרט אויף זײַן ענטפער. — דיך פירט אומעטום דײַן זיידעניו, ניט אַזוי?...

ער איז געוואָרן ווי צעמישט. ס'האָט זיך אים געדאַכט אַז דער גאַנצער אַרום אין איינעם מיט דער ערד האָט אַ ציטער געטאָן. ער האָט געוואוסט וואוהין אירע לעצטע ווערטער האָבן געצילט: עדמונ־דאָ, דער כינעזער!... אָבער עס מאַכט ניט אויס. זאָל ער זיך נאָר באַווײַזן אַהער! ער, אַפּאַריסיאָ, איז אַ בחורל און ניט אַבי ווער. ער וועט זיך מיט אים אָפּפּאַרטיקן. ער וועט! מיט וואָס פאַר אַ רעכט שלעפּט ער זיך תמיד נאָך דער עוועלינאַ? ער, אַפּאַריסיאָ, וועט איר זאָגן: זאָל זי אויסקלײַבן — אים, אָדער יענעם און באַסטאַ!

דערווײַל האָט פון די שיטערע כמאַרעס אַדויסגעריטן אויף אַן אַלטן אייזל עדמונדאָ. די טרוקענע גראָזן האָבן זיך געבראָכן אונטער די קאָפּעטעס פונעם חמור און די בלויע און געלע קאָלירן זענען

געהאַנגען איבער אים מיטן רייטער. עוועלינאַ האָט אומגעדרייט דאָס פּנים און פון ווײַטנס געשריען:

— אַ גוטמאָרגן, עדמונדאַ, וואָס אַזוי שפּעט, קאַראַמבאַ!...

— אַ גוטמאָרגן דיר, מײַן ליבינקע, האָט ער בחורעש געענט־פערט און זײַנע שמאָלע, שוואַרצע אויגן, די אַרויסגעשטעלטע קינבאַקן און די קורצע מאַלפּעדנאַז — זענען צוגעפאַלן צו איר. ער האָט גע־טאָן אַ טרײַב דאָס אײזל און באַלד זיך אויסגעגלײַכט מיט אירן. ער האָט זיך אָנגערופן:

— דו האָסט געהערט, עוועלינאַ, ווען די רעאַל־פייגל האָבן גע־וויינט?

— אַוודאי האָב איך געהערט.

— זאָלסט זײַן פאַרזיכטיק, מאַמער ציטערט די ערד און דו וועסט גראָד זײַן אינעם מדבר. — האָט ער מענעריש זי געלערנט.

זי האָט גרויסהאַלטעריש אָפּגעענטפערט:

— נישט איינמאָל האָט די ציטערניש מיך פאַרכאַפּט נאָר ווײַט אינעם מדבר! נו, מיינסטו אַוודאי אַז איך האָב ניט געוואוסט וואָס צו טאָן?...

אַפּאַריסיאַ האָט דערפילט אַ מאָדנע טריקעניש אין האַלדז. זײַנע בליקן זענען געוואָרן ווי פאַרנעפּלט. אָבער ער האָט פאַרפּרעסט די ליפּן און זיך קוים באַהערשט פון אויסברעכן אין אַ געוויין.

עדמונדאַ האָט אַראָפּגענומען דעם קאַפּעליוש פון איר קאָפּ און מיט די לאַנגע, באַנעגלטע פינגער געהאַלטן אין איין אויסגלײַכן דעם זוים מיט די צערעוואַניעס פון רויטן פאָדעם. ער האָט דערבײַ אַ זאָג געטאָן:

— דײַנע באַלעבאַטים מעגן דיר שוין קויפן אַ נײַעם קאַפּעליוש.

זי האָט קינדיש געשמייכלט און סודותדיק געענטפערט:

— סײַ ווי סײַ וועל איך ניט בלײַבן דאָ ביז צו מײַן חתונה... אַזוי אַז מיך אַרט ניט וואָס איך טראָג דערווײַלע דעם קאַפּעליוש... ווער זעט מיך דאָ?...

עדמונדאַ האָט פאַרצויגן די ברעמען און די שמאָלע אויגן האָבן אויסגעדריקט אַ מאָדנע אומרו און אַ כוח, פאַר וועלכן אַפּאַריסיאַ האָט געהאַט אפשיי, אָבער ער האָט אים, דעם כוח ניט פאַרגינען. עדמונדאַ, האָט ער געוואוסט, איז שוין אַ יינגל פון אַ יאָר צען, אָדער עלף. ער איז שוין אַליין געפאָרן אין דער גרויסער שטאָט. ער קען דעם מדבר... צוליב דעם אַליין איז זי, עוועלינאַ, אַזוי נאָענט צו אים...

מיט אַמאָל האָט זיך עוועלינאַ געווענדעט דאָ צו אים און דאָ

צו עדמונדאן, וואס האט נאך אלץ אויסגעגלייכט דעם ראנד פון איר קאפעליוש:

— די ווייבער אין קלייטל האב איך געהערט דערציילן אז כא־סעפינא איז געבליבן א טראגעדיקע...

— וואו איז איר חתן, דער גרענעץ־זשאנדאר? — האט עדמונדא זיך אריינגעמישט. זי האט אים געענטפערט:

— ער האט שוין דא געענדיקט זיין דינסט און איז געפארן אהיים.

עס איז ווידער געווארן שטיל. עדמונדא האט פארצויגן די מאל־פע־נאז און האט אריינגעטאטעמט די מחיהדיקע לופט. זי האט זיך צעהוידעט אינעם זאטל און קינדיש אריינגערעדט אין זיינע פארצוי־גענע ווייעס:

— די ווייבער אין קליימל, האב איך געהערט זאגן, אז מיר וועלן האבן אן אייגענע ארמיי פון ברעקעלעד גרענעץ־זשאנדארמ־לעד...

— עדמונדא האט זיך צוגעבויגן צו איר פנים און די אויגן זיינע ווי צוויי לאמפן, האבן זי דורכגעברענט. אפאריסיא האט זיך צעהוי־דעט אויף די פיס, די ליפן האבן געציטערט, אלץ אין אים האט זיך געראנגלט קעגן זיין אויפברויז און באגער אויפצוהויבן א שטיין און דערלאנגען עדמונדאן איבערן קאפ:

— וואס ארט עס מיך?... זאל זי, די נארישע ציג, פלאפלען וויפל איר הארץ גלוסט!... ער, אפאריסיא, וועט שוין דעם דאזיקן בינעזער דערוויזן וועד עס איז אן אמתער „מאטשא". וועד עס איז אן עכטער ארגענטינער, קאראמבא!...

דערווייל האט פון א זייטיקער סטעזשקע זיך ארויסגעשארט א מיט שמאטעס אנגעטוענער מאנספארשוין און נאך אים נאך איינער. אנטקעגן איז פון א בערגל אראפגעקומען א שמאל בארוועס מיידל מיט א מארבע אויף דער פלייצע. איינער פון די מאנספארשוינען האט מיט אן ארויסגעשטעלטן פוס איר פארשטעלט דעם וועג. זי איז לייכט און שטיל אריינגעפאלן אין די הויכע גראזן. דער צווייטער האט ביין געמאן א צישע און איז מיט א זייטיק, צעוואקלט גענגעלע, אוועק זיין וועג. די דריי קינדער האבן שטומע, אבער זייער נייגיריקע, זיך צוגעקוקט ווי אין דער בלייכער פארטאגיקער שיין האט זיך אינעם טיפן גראז געוויגט א בערגעלע. אפאריסיאס בליקן זענען געווארן נאך ברייטער, אין געדאנק האט ער זיך געזאגט:

— אה, אה! די סיגועניא האט זיך אראפגעלאזט אהער... ניט איין מאל האט ער זיך שוין אנגעטראפן מיט דער סיגועניא. אבי

די קינדער זאָגן אַז זי זיצט נאָר אין הימל... אַט ווי גאָט זיצט אויפֿן אײזעלע וואָס רײַט מיט אים אין דער לבֿנה.

די שײַן איז געוואָרן שיטערער. פֿון אַלע זײַטיקע וועגן און שטעגעלעך, האָבן אײנציקווײַז זיך אַראָפּגעלאָזט קינדערלעך, ייִנגלעך און מײדלעך, מיט טאָרבעס אויף די פּלײצעס. שטילע זענען זײ אַוועק צו די גערטנער און סעדער. עדמונדאַ האָט אַריבערגעוואָרפֿן אַ פֿוס אויף עוועליגאַס אײזל און האָט זיך געגרײט אַוועקצוזעצן הינטער איר. די קלײנע האָט געמאַכט אַ באַוועגונג פֿון לײַכטן ווידערשטאַנד. אַפּאַריסיאָס האַרץ האָט גענומען האַסטיק קלאַפּן. עס האָט אים אויסגעפּעלט דער אָטעם. ער האָט זיך דערשראָקן, געוואָלט וואָס גיכער אַנטלויפֿן, אָבער די פּיסלעך אין די צוויי גרויסע שקראַבעס, האָבן זיך ניט גערירט. ס'האָט קעגן זײַן ווילן אַרויסגעשריגן פֿון אים:

— זײדע, זײדעניו!...

דער אַלטער איז פֿלינק צוגעלאָפֿן צו אים און קינדיש געשמײכלט:

— ביסט נאָך אַלץ דאָ?... זע, מײַן ייִנגל, ווי די קינדער זענען שוין אַוועק אין די גערטנער אַרײַן — האָט ער מיט די בליקן אָנגעוויזן אויפֿן קלײנוואַרג וואָס איז שוין געשטאַנען פֿון יענער זײַט פּאַרצוימונגען און נײַגיריק געקוקט צום בערגעלע אינעם הויכן גראָז... ער איז צוגעגאַנגען צו עדמינדאָן און האָט אים אַרײַנגעשמײכלט אין די אָביסל צעטומלטע אויגן:

— עי, דו ביסט דאָך שוין אַ פֿאַלנער בחור!... ריר דיך אַוועק פֿון דאַנען. עס וועט ווערן שפּעט, וועסט קריגן אַ גאָב פֿון דײַן באַלעבעסל.

ערמינדאָ איז שוין ווידער געזעסן אין זײַן זאַטל און האָט געזשומעט די ווײעס. ער האָט זיך פּלוצים אָנגערופֿן:

— איר האָט געהערט דאָס פּערמין וואָס עס האָט פּאַסירט מיט דער שוואַרצער קאַרליטשקע?

— וואָס?...

— אַט אַ בהמה!... זי האָט אַוועקגעבאַרגט עמיצן איר פּאַראַמיטאַ און האָט פֿאַרגעסן צו בעטן אַן אַדרעס...

דער אַלטער האָט רואיק געענטפֿערט:

— נישטאָ וואָס צו זײַן אומרואיק...אַ קינד איז אומעטום אַ קינד. עס וועט אויסוואַקסן און אין אַ מײנעם טאָג וועט עס דערפֿילן אַ בענקעניש צוריק אַ הײם... עס וועט קומען. אַזוי פֿירט זיך עס דאָ...

ערמינדאָ האָט געטאָן אַ לאַך און די ווײַסלע אויגעלעך האָבן געלויערט אויפֿן אַלטן. ער האָט אים אײַנגערוימט:

— די קארליטשקע איז שוין ווידער אויף דער ציַיט... דערווײַלע זוכט זי עמיצן צווישן די טוריסטן וואס זאל זיך מרחם זיַין אויף איר פינפיאריקער!...

— עס איז נישט קיין עוולה... אבי דאס קינד זאל אנקומען צו לײַטישע מענטשן, צו אייגענע. וועט עס אויסוואקסן... וועט עס ווערן א מענטש ווי עס פירט זיך בײַ לײַטן...

עוועלינא האט זיך ארײַנגעמישט:

— די ווײַבער אין קלייטל זאגן אז די קליינע איז פון דאן אבעל, דעם אלמאסענערס זון...

— שווײַג! זי איז פון א גרענעץ־זשאנדארם: — האט ער־מינדא איר איבערגעשלאגן.

פערמין האט צענויפגעפרעסט די שמאלע ליפן, זײַטיק א קוק געטאן צום בערגעלע און האט פארטאגיק אפגעהוסט... עוועלינא האט, מעשה דערוואקסענע, זיך ווידער אנגערופן:

— די זכרים, דאן פערמין, האבן א שלעכטן געשמאק... די קאר־ליטשקע איז שוין אן אלטע אינקובאדארא!... וואס האבן זיי דער־זען אין איר, קאראמבא?...

ז דער אלטער האט געטאן א גלעט צווישן אייזלס אויערן און האט זיך צערעדט:

— דער וואס פארשפעטיקט צו דער ארבעט, האט ער געמוסרט, דער, קינדערלעך, בלײַבט שוין אויף אייביק אן ארעמאן! און אן אויסגעלאכטער דערצו.

אפאריסיא האט זיך ווי עס איז געשטארקט און איז אוועק זײַן וועג. וואו ניט וואו איז אים אנטקעגנגעקומען א באשמאטעט קינד מיט א טארבע אויף דער פּלייצע. ער האט זיך געטרייסט:

אויך זיי גייען ערשט איצטער אין די גערטנער צו טרייסלען די פרוכט. זיי קריגן פאר דער ארבעט אפצועסן אן אנבײַסן און אויך א טארבע מיט פרוכט אויף אהיימצונעמען. ער האט נאר געוואלט אז דער וועג צו זײַן באלעבאס גוט, זאל זיך איצט ניט ענדיקן אזוי גיך... די טרערן זענען אים געשטאנען אין האלדז, אין די אויגן. ער האט מורא געהאט טאמער וועט דער באלעבאס דער־קענען וואס אזוינס עס קומט פאר אין זײַן נשמה און — ער וועט אים צוליב דעם ניט געטרויען די טשערעדע... ער האט שווער און ווי א קראנקער קוים געשלעפט די צוויי גרויסע מענערישע שיך, זיך אפגעשטעלט, אומגעדרייט דאס פּנים אויף צוריק און די אויגן האבן ווי צוויי לאמפן זיך געדרייט און ארומגענישטערט עוועלינאן...

אויף א שפיץ פון א בערגל איז ער געבליבן שטיין, געשלונגען די טרערן און געאָטעמט שווער.

דער פאַרטאָגיקער מדבר־ווינט האָט געשמיסן זײַנע צעפליקטע בגדים און אַראָפּגעריסן דעם קאַפּעליוש. ער איז אויפגעשטאַנען ווי אַ קלײנער דעמבעלע, אַן אַרומגענומענער פון אַלערלײ הימלישע קאַלירן. ער האָט אויפגעהויבן די בליקן צו דער לבנה, געקנײטשט דאָס געזיכט און איז געדאַנק זיך ווידער געחידושט: דער אויבער־שטער ווערט גאָר ניט מיד אַרומצוריכטן אַזוי פיל! ווען שלאָפט ער?...

ווײסט ער, דער הערשער פון הימל, וואָס אַזוינס עס טוט זיך איצט אין זײַן, אַפּאַריסיאַס האַרץ?...

* * *

ווען ער איז אַרויפגעקומען אויפן באַרג, וואו עס האָט זיך גע־פונען דעם באַלעבאָס לאַנגע ראַנטשע, מיט די פאַרהענגלעד איבער די נידעריקע פענצטער — איז ער געבליבן שטיין און דורכגעבויערט מיט זײַנע בליקן די פאַרטאָגיקע בלויקייט וואָס איז ווי אומגעשוואָר־מען איבער די קרוינען פון די ביימער. ער האָט געאָטעמט שווער און טיף. אַ קאַלטער שווייס האָט אַרויסגעשלאָגן אויף זײַן פּנים־ל פון געהאַמערטן בראָנדז. ער האָט אָנגעשפּיצט די חושים און האָט אויפגעכאַפּט יעדן ווײבריר פון אַ בלעטל פון אַ בוים, יעדן שאָרך פונעם פאַרטאָגיקן ווינטל, וואָס האָט אומגעשפּאַנט צווישן די גראָזן און זיי געוועקט פונעם שלאָף. דאָס ווינטל, האָט ער געפילט, האָט אויך מיטגעבראַכט פון סאַד — די ריחות פון גרינע נוס־ביימער, פון פערעשקעס, אַבריקאָסן, פלוימען און עפּל מיט באַרן און אַליוון. די דאָזיקע געזונטע ריחות האָבן אים ווידער דערמאָנט אין דער וועלינאַ... אַ סך מאָל קומט זי אַהער מיט אַ זאַק און ער, אַפּאַרי־סיאַ, העלפט איר צונויפצונעמען די אַראָפּגעפאַלענע פרוכט: זי איז אַ פריילעכע, אַ לאַכנדיקע און אַ שפּילעוודיקע. ער האָט איצט ווידער־דערהערט איר שטים:

— און אַז איך וועל אַנטלויפן פון מײַנע באַלעבאָטימלעד וועסטו מיך אַרײַננעמען אין דײַן זיידנס ראַנטשעלע?...

— פאַרוואָס דען ניט! עס איז פאַראַן גענוג פּלאַץ!

— גוט, וועלן מיר ווערן מאַן און ווײַב, ווילסטו, אַפּאַריסיאַ?

— פאַרוואָס דען ניט?...

אַט איז זי איצט ווידער אַרײַן צווישן וועגעלעד מיט גרויסע רויטע און גרינע ווײַנטרויבן און זיך באַהאַלטן אויף אַ ווײַלע. די צווײַגן האָבן ווי געבויגענע, שמאָלע הענט אַרומגענומען דאָס נידער־ריקע פלויטל פון שטײנער און זיך אויסגעצויגן ביז איבער די דעכער

און דעכלעך פון די צימערן און ביידלעך פאר די חיות וועגן. זי האט אויסגעפלאכטן א קרוין פון טרויבן־בלעטער מיט גרינע צווייַ־געלעך און האט זיך אויסגעצירט אין איר. זי איז צוריק ארויסגעקו־מען און לאכנדיק געזאגט:

— איצט, אפאריסיא בין איך אן אמתע אינדיאנערן... עס פעלן מיר נאר — רויטע קארעלן און אוירינגלעך, גרויסע אוירינגלעך פון א קרעטיקרטן אייזן מיט אותיות...

— אז איך וועל ווערן א קאובאי, וועל איך דיר קויפן וואס דו וועסט נאר וועלן...

— און איך וועל דיר מאכן א קרוין פון רויטע און גרינע פע־דערן — וועסטו ווערן מיין קאציק... געפעלט עס דיר?..

— פארוואס דען נישט???

איצט זענען זיינע בליקן געווארן ווי צוויי פראזשעקטארס: ער האט געפילט ארום זיך אירע הענט, בשעת זי האט, פונקט ווי דעמאלט — אים אנגעטאן די קרוין אויפן קאפ... זיין הארץ האט געציטערט ווי א נישט דערשאסענער פויגל. ער האט פארגעסן נאך וואס ער איז געקומען. אנשטאט צו רופן דעם באלעבאס, ווי ער איז געווען געוווינט צו מאן, יעדן פארטאג, — האט ער זיך געלאזט פירן פון דער אילוזיע, עוועלינא מיט דער קרוין פון בלעטער —ווארט איצט אויף אים. ער איז איר קאציק, ער מוז איר אנטקעגן קומען, ער מוז דעם אונטערגעווארפענעם, דעם כינעזער דערלאנגען מיט א מעסער, ער מוז!...

די פיסלעך האבן אים אנגעהויבן אוועקצופירן אלץ טיפער און ווייטער אינעם גארטן. די שטיקער שיין ווי גאלדענע און בריליאנטענע רייפלעך, וואס האבן זיך געוויגט און געמיניעט איבער די גראזן און צווישן די בלעטער פון די בוימער — די שיין האט אים ווי פארכישופט, אים געצויגן ווי עס ציט א מאגנעט. ער האט מיט די הענט געזוכט אין דער בלויקייט און די בליקן, ווי צוויי לאמפן, האבן זיך געריסן פארויס, פארויס. ער איז געבליבן שטיין פאר א גאנצער שורה מיט בינען־שטיבלעך. דארטן האט געשמעקט דער פרישער האניק און די שיסעלעך פון וואקס. ער האט איינגעזאפט אין זיך דעם מחיהדיקן ריח און די נייגיר האט אויף א ווײַלע ווי אפגערוקט די בענקעניש נאך עוועלינאן און דעם צארן צום „כינעזער". אפאריסיא האט מיטן שפיץ פון דער צונג ארומגעלעקט די פארשמאכטע ברוגזע ליפן און געטראכט: דער זיידע פערמין זאגט אז די בינען האבן אן אייגענע קעניגין. זי באנוגט זיך מיט זייער ווייניק, די קעניגין... זי זיצט תמיד אויף איר טראן דארטן אויבן און, אינעם בינען־פאלאץ און זי האלט אין איין לייגן אייעלעך... פון די אייעלעך, זאגט דער זיידעניו

ווערן באלד ברעקעלעך בינעלעך. די קעניגין שיקט זיי ארויס צו זוכן זייער לעבנס־מיטל... זיי זויגן אויס די זאפטן פון פארשידענע בלומען און בליעכצן און פון די דאזיקע זאפטן ווערט עס אויסגע־ארבעט דער האניק. א גליק, א גרויסער גליק, וואס די בינעלעך, זאגט דער זיידעניו, האבן צו צוויי מאנגדלעך־ איינעם באנוצן זיי ווי עס נוצן מענטשן אויף צו דערנערן זיך און דעם צווייטן — אויף צו מאכן דעם האניק פאר די קליינע קינדערס וועגן...

ער וואלט נאר וועלן א קוק טאן ווי עס זעט אויס א קעניגין פון די בינען, איין קוקעלע און נישט מער! דער זיידעניו זאגט — זיי האבן פיינט פוילנצער, לײדיקגייער... זיי לאזן די סאנגאנען נים אריין אין פאלאץ. די באדינער שטייען ביי די טירן און צערייסן אויף שטיקער יעדן פון די ליידיקגייער וואס ווילן זיך אריינגנבנען אהין. היינטן, ביים וועג, זענען דא אלטע געבויגענע ווערבע־בוימער. אין די שטאמען פון די ביימער זענען אויך פאראן נעסטן פון בינען. עס רינט פון דארטן דער האניק. ווייזט אויס אז יענע קעניגנס זענען רייכע... זונטיק, ווען ער וועט נישט ארויסגיין מיט דער טשער־רעדע — וועט ער נעמען א בלעך און גיין שעפן האניק פון יענע נעסטן!... קיינער וועט אים גארנישט זאגן — די ביימער זענען קייר נעמס נישט.

עס וואלט געווען שיין, ווען אויף יענע ביימער וואס זענען קיינעמס נים — זאלן אויך וואקסן מטבעות... און רויטע אוירינגען מיט קארעלן פאר עוועלינעס וועגן... די מטבעות וואלט ער צונגע־שלאגן צו זיין זונטיקדיקן ברייטן גארטל און אויך צום זיידנס... ווי שיין עס איז א גארטל מיט אמתדיקע, זילבערנע מטבעות, ווי שיין!... דער בינעזער, דער אונטערגעווארפענער, וואלט מער נים געהאט אזא העזה, ווען ער זעט אים, אפאריסיאן, מיט אזא טייערן גארטל...

דער ריח פון האניק אין די וואקסענע רערעלעך איז אים גע־קראכן אין דער נאז און גערייצט דעם אפעטיט, פונקט ווי עס האט אים גערייצט די נייגיר א קוק צו טאן אויף דער קעניגין. ער האט פאוואלינקע אויסגעצויגן דעם האלדז און אריינגעשטעלט דאס פנים אינעם אויסשניט פון א בינען־שטיבל. מיט א געשריי פון א אפגע־בריטן האט ער גיך צוריקגעכאפט דאס פנים און מיט איין האנט אנגעהויבן אפצושארן מחנות בינען וואס האבן ווי נאדלען זיך אנגעשטאכן אין זיין פנים, אין די אויגן, אויערן און אויפן האלדז. דערצו האבן טויזנטער און טויזנטער בינען — ווי א שווארצע כמאר־רע זיך אויפגעהויבן ארום אים, געזשומעט און אויף אים אנגע־

וואַרפן אַ שרעק: דו פּרעמדער, דו גנב, מירן דיך צערייסן אויף שטיקער... — האָבן זיי אים געוואָרנט.

אַ צעשראָקענער, מיט אַן אָנגעצונדענעם לאָמטערן אין דער האַנט — איז געקומען צעלויפן דער באַלעבאָס, אַ דריווּנער שפּאַניער פון אַ יאָר זעכציק. זיינע טונקל־גרינע לעבעדיקע אויגן זענען צוגע־פּאַלן צום יינגלס געשוואָלענעם פּנים מיט רויטע אויפגעלאָפענע ביילן.

— קאַראַמבאַ, וואוהין, אַפּאַריסיאָ, וויל איך וויסן, ביסטו פאַר־קראָכן? — ער האָט אויפגעהויבן אין דער לופטן דעם לאָמטערן און די בינען זענען נאָך מיט מער רעש און באַקלאָגעניש — אַוועק אין זייערע נעסטן און אַרום די נעסטן. דער שפּאַניער האָט גע־קנייטשט די קאַרבן אויפן קליינעם, פון דער זון און די ווינטן אָנ־געשמיסענעם פּנים און האָט זיך גוטמוטיק געבייזערט:

— מיט די בינען, יינגל, מוז מען זיין פאַרזיכטיק. פריער באַ־דאַרף מען געווינען זייער צוטרוי, זייער פריינטשאַפט, פאַרשטייסט מיך?

אין דעם איז אייַלנדיק אָנגעקומען זיין וויב, אַ יונגע קריאָזשע מיט גרויסע שוואַרצע אויגן און מיט אַ רויטן טיכל אויפן קאָפּ. זי האָט געבראַכט אין אַ גלעזל אַביסל האָניק און מיט די פינגער מיט האָניק אָנגעשמירט אַפּאַריסיאָס אָנגעביסענע ערטער. ער האָט געהאַט פאַרגאָסענע אויגן, אָבער ער האָט מער ניט אַרויסגעלאָזט אַפילו דעם מינדעסטן פּיפּס. זי האָט זיך געווענדעט צום מאַן, וואָס האָט דערווייל אַרומגעקוקט די בינשטאָקן:

— דאָס יינגל איז מאָדנע אומפילבאַר...

— דאָס גייט מיך ניט אָן — האָט ער פאַרטאָגיק געשמייכלט — מיך אַרט מער וואָס ער איז אַ פּייפער... ער וועט אַנטשלאָפן און לאָזט די טשערעדע אויף הפקר...

אַפּאַריסיאָ האָט דערפילט ווי דאָס בלוט האָט אים געטאָן אַ שלאָג צום פּנים... די באַליידיקונג האָט אים געשטאָכן אַ סך טיפער און ווייטיקלעכער ווי דער גיפט פון די בינען... ער האָט פאַרביסן די אונטערשטע ליפּ און געקוקט צו די טרויבן־בלעטער וועלכע דאָס ווינטל האָט פאַרטאָגיק געשויבערט. צווישן זיי — האָט זיך אים ווי־דער אויסגעראַכט — איז געשטאַנען עוועליגאָ מיט דער קרוין אויפן קאָפּ.

די באַלעבאָסטע האָט זיך ווידער אָנגערופן:

— פון מיינעטוועגן, איגנאַסיאָ, מעגסטו זאָגן דעם אַלטן ער זאָל אים מער ניט שיקן אַהער... מירן קריגן אַביסל אַן עלטערן יינגל.

— לאָז צורו, שוואַרצע — האָט איר דער מאַן איבערגעשלאָגן און האָט פאַרענדיקט מיט חוזק:

— אויף צו אַרבעטן, זענען זיי אַלע קליינע בעלנים... גיב זיי דעם שליסל פון גן־עדן, וועלן זיי ניט וויסן ווי אַזוי אים אויסצונוצן.

זי האָט אַפּאַריסיאַן אַנגענומען פאַר אַ הענטל, דורכגעקרייצט דעם ברייטן גאָרטן מיט אַלערליי געוויקסן און מיט אַ ריזיקן אויוון אין סאַמע מיטן און האָט אים אַריינגעפירט אין אַ גרויסער ראַנ־טשע, מיט בינטלעך הייל־גראָזן וואָס הענגען אַראָפּ פון די בעלקעס אונטער דער נידעריקער סטריכע. אין מיטן פון דיל, אויף אַ קליי־נער טרינישקע, האָט געזאָטן וואַסער אין אַ גרויסן שוואַרצן טשיי־ניק. זי האָט געמאַכט אין אַ טעפּעלע אַ הייסע געזאָטענע מאַטע פאַרן קינדס וועגן. זי האָט אים אויך דערלאַנגט אַן ערדן שיסעלע מיט אַ ביסל האָניק און צוויי גראָבע רייפטלעך ברויט.

ער איז געשטאַנען ביים שוואַרצן טיש און האָט גלייכגילטיק געקוקט אויף זיין רחבותדיקן איבערביסן. פון דער הייסער מאַטע האָט זיך ווי געהויבן אַ פּאַרע און אַ מחיהדיקער זיסלעכער ריח. ער האָט מיטן זוים פון העמד אָפּגעווישט די אויפגעלאָפענע ביילן אויפן ברענענדיקן פּנים און האָט מיט אַלע כוחות זיך איינגעהאַלטן נישט אויסצוברעכן אין אַ געוויין.

די באַלעבאָסטע האָט אַרויסגערעדט פון דער אַנגערוקטער גרוי־קייט אין קיך און האָט דערוויל צוגעגרייט די מאַטע פאַרן מאַנס וועגן:

— פאַרוואָס טרינקסטו ניט די מאַטע?... אפשר ווילסטו אַז איך זאָל דיר מאַכן אַ טיי פון היילונגס־גראָזן?...

ער האָט געשוויגן און מיט אַלע חושים אויפגעכאַפּט יעדן וויבריר פון אַנקומענדיקן טאָג.

אין דעם האָט זיך דערטראָגן צו אים דאָס האַרצרייסנדיקע מרו־קען פון באַלעבאָס אייזלכע וואָס איז געשטאַנען אין אַנדערן ברעג פון גאָרטן. דאָס יאָמערן איז געקומען ווי פון אַלע טיפעניש׳ן אינעם מדבר און זיך ווי אַ הייסער בליי אַריינגעגאָסן צו אים אין בלוט. ער האָט אַרויסגעלאָזט האַרטע בלעזלעך דורך די אומרואיק געוואָרענע אויגן און די בליקן האָבן זיך אָנגעצונדן... די דאָזיקע קולות זענען אים שוין פון לאַנג געווען באַקאַנט... זיי האָבן תמיד איינגעבראָכן זיין נשמה און געוועקט דעם פּראָטעסט קעגן די דערוואַקסענע, וואָס האָבן ווייניק ליב שטוב־חיות...

די באַלעבאָסטע האָט אויסגעדרייט צו אים דאָס פּנים און אַרויס־געערדט פון דער רויכיקער גרויקייט:

— דאָן איגנאַסיאָ האָט נעכטן פאַרקויפט די צוויי ברעקעלעך...

די אײזעלעך, די מאַמע זײערע, האָט נישט אױפגעהערט צו קלאָגן...
מען האָט זי געמוזט צובינדן צו אַ בױם. אָבער זי האָט אונדז אַ גאַנצע נאַכט נישט געלאָזט צו טון קײן אױג...

ער האָט אַרױסגעלאָזט אַ האַרטן זיפץ און פאַרשטשימעט די צעציטערטע, װײס־געװאָרענע ליפּן. זי האָט אָנגעגאָסן װאַסער אין דער מאַטע און צװישן אײן זופּ און דעם צװײטן — װידער איבערגעריסן די שטילקײט:

— איך האָב אים געבעטן, דעם אַלטן עקשן מײַנעם, ער זאָל די בריקעלעך לאָזן װאַקסן דאָ, איז געװען דער תּירוץ — ער האָט שױן געהאַט צוגעזאָגט דעם קװאַטער פון אונדזער זון, אים צו שענקען די בריקעלעך און ער האָט זײן װאָרט נישט געװאָלט ברעכן...

אַפּאַריסיאַ האָט געפילט אַז זײן ברוסט װעט באַלד װערן צעשפּרונגען. אַלע זײנע װוּנדן, די אײפּעריזוכט און דער פאַרדראָס אױף עװעלינאַ מיט ערמינדראַ, װאָס האָבן אים ערשט דערנידעריקט, דער גיפט פון די בינען דער שטאַרקער סם װאָס איז אין אים אַרײַנגעדרונגען און די מינדערשעצונג פון זײנע באַלעבאַטים — דאָס אַלץ האָט זיך מיט אײן מאָל װי אַ בלוטיקער טוך געװיקלט אַרום דעם צער צוליב דער אײזלעכעס יאָמערן... אױך ער אַלײן האָט געװאָלט שרײַען פון צער און פון בענקשאַפט נאָך די בריקעלעך...

גאָט מײַנער, האָב רחמנות! — האָט ער איז געדאַנק געזוכט טרײסט און די צװײ אױגן װי קלאָג־ליכט האָבן זיך אַרײַנגעבױערט אין דער פּאַרטאַגיקער גרױקײט...

— גאָטעניו, האָב רחמנות!

דערװײַל איז אױך אַרײַנגעקומען דאָן איגנאַסיאָ. ער האָט זײַטיק אַ קוק געטאָן צום יינגל און געשמײכלט. אַװעקגעשטעלט דעם לאַמטערן אױפן טיש און האָט אַרײַנגעצױגן אין זיך דעם זיסלעכן ריח פון דער פרישער מאַטע, װאָס דאָס װײַב האָט אים צוגעטראָגן.

זי האָט געטאָן אַ קוק צום ברעג טיש מיטן ייִנגלס נישט־דאַנגערירטן איבערבײַסן און נאָכדעם האָט זי זיך אין אַ טאָן פון פאַרװוּרף, געװענדעט צום מאַן װאָס האָט אַפּעטיטלעך געזופּט די מאַטע:

— נו, װאָס האָב איך דיר נעכטן געזאָגט, האַ?...

— זי װעט פאַרגעסן· האָט ער געענטפערט.

— עס װעלן אַװעק צװײ־דרײַ טעג און זי װעט אױפהערן צו יאָמערן און באַסטאַ!

זי האָט פּאַרטאַגיק געגענעצט און צונױפגעצױגן די שפּיצן פון דער פּאַטשײלע אונטערן דיקלעכן האַלדז.

— דער וואָרעם האָט זיך געשפּיגלט אין די ברעקעלעך!... האָט זי נאָך אַ ווײַלע שווײַגן ווידער זיך אָנגערופן און האָט אָפּגעזיפצט.

— עס וועט אים גאָר נישט שאַטן, און די אייזלעכע וועט פאַר־געסן און באַסטאַ!...

דאָ האָט דער איבערגעלאָדענער צער זיך אַרויסגעריסן פון אַפּאַ־ריסיאָס אָנגעשטרענגטער ברוסט. ער האָט אַ כאַפּ געטאָן דאָס טעפּל מיט דער געקאָכטער מאַטע און דאָס אַ מאָרדעווע געטאָן אויפן דיל... נאָכדעם איז ער ווי אַ געריר טער פון זין אַרויסגעלאָפן פון קיך. ער האָט נישט געפילט ווען די שווער־באַלאָדענע צווײַגן האָבן אים געשמיסן איבערן פּנים. ער האָט מער נישט געפילט די ווייטיקן וואָס די בינען האָבן אים פאַרשאַפט. ער איז ווי געטראָגן געוואָרן פון זײַן אינעווייניקסטן פײַער און גרענעצלאָזן צער. ווען ער איז אָנגעקו־מען אין צווייטן עק פון גאָרטן, האָבן אים די כוחות אינגאַנצן פאַר־לאָזט. ער איז ווי אַ שטיק פײַער צוגעפאַלן צו דער אייזלעכע, מיט זײַן ברענענדיקן פּנים האָט ער געגלעט איר פּנים און דעם אויסגעצווי־גענעם האַלדז. ער האָט געוויקלט די הענט אַרום איר קאָפּ, און אַרײַנגעיאָמערט אין אירע גרויס־געוואָרענע אויגן, די פולע מיט שווי־דער און מיט האַרצרײַסנדיקער בענקשאַפט נאָך די ברעקעלעך... דער פאַרטאָגיקער ווינט האָט ווי אויף נישט געזעענע פליגל — אַוועקגעטראָגן ביידנס געוויין... פאַרזייעט דאָס יאָמערן איבער דער וויסטעניש פונעם מדבר...

— 3 —

די זון האָט גיהנומדיק געשרפט. פון די אָנגעהיצטע שטיינער און שטיינדלעך — האָט צוריק אַרויסגעשלאָגן אַ טרוקענע היץ און ווי אַ ברענענדיקע קאָנווע זיך געוועבט אינעם מדברדיקן חלל. פון צײַט צו צײַט האָט זיך אַ הויב געטאָן אַ ווינטל אינאיינעם מיט אַן אָנגעשרפטן רויטן שטויב. דער שטויב האָט זיך אָפּגעזעצט אויף די צווײַגן פון די פאַרשמאַכטע סאָסנעס און ווערבעס, אַרום דעם קויטיקן ריטשקעלע, וווּ עס האָט זיך געפּאַשעט אַפּאַריסיאָס טשערדע.

צוויי ריזיקע גרויע באַבערדלטע צאַפּעס מיט פאַרדרייטע הערנער און מיט שווערע גלעקלעך אויף די העלדזער — האָבן מאָדנע פּאַ־ריסן אומגעשפּאַנט צווישן אַ טשערעדע ציגן. קליינע גרויע ווײַס־געפלעקטע ציגעלעך האָבן געשטופּט זייערע שמאָלע פּיסקעלעך צווישן די הינטערשטע צענומענע פיס פון זייערע מאַמעס, געמעקעט און געזוכט די פולע אייטערס. אין דער צווייטער זײַט ווי אָפּגעזונדערטע

פון די ציגן, האט ארומגעשפאנט א ריזיקע מחנה שאף, זיי האבן זיך געטוליעט צווישן זיך און ווי פארלוירענע זיך ארומגעבלאנקעט אונטער דעם הימלישן פייער.

אפאריסיא איז געזעסן אויפן בערגל. ער האט געהאלטן דאס פארוויינטע צעפלאמטע פנים אנגעשפארט אויף די הענט און די גע־שוואלענע וויעס האבן ווי נאכט־בלימלעך זיך ביסלעכווייז צונויפגע־צויגן. דער טעמפער קלאנג פון די גלעקלעך האט זיך לאנגזאם דער־ווייטערט און דאס מעקען און בעקען פון די שאף און די לעמלעך — איז אים מער נישט אנגעגאנגען.

ווי דורך א נעפל האט ער געזען די מאמע־אייזל מיט אירע צוויי ברעקלעך. דאס זיעלע האט געהאט א ווייסן פלעק צווישן די אויפגעשמועלטע אויערלעך. דאס זכרל איז געווען ווי פון ברוינעם סאמעט און דערצו האט עס געהאט גרויע אויגן, אט אזעלכע מאדנע צוויי קוקערלעך וואס האבן אים, אפאריסיאן, איינגאנצן אפגעקויפט. געכטן איז דער צייט האט ער זיי געהאט דא, לעבן דער טשערעדע. עס איז געווען שיין, ווו זענען זיי היינט, די ארעמענקע? זיי מוזן אוודאי בענקען נאך זייער מאמען. אך, סארא הארצלאזע ברואים עס זענען די דערוואקסענע לייט! גאט וועט זיי דערפאר באשטראפן, שטארק באשטראפן!... ער, אפאריסיא, וועט אויך גיין אין קלויס־טערל און בעטן ביי זיין ראסאריא, בעטן ער זאל אכטונג געבן עס זאל די ברעקלעך נישט געשען קיין שלעכטס.

און עוועלינא? אויך זי האט אים פאראטן! דאס דאנקט זי אים אפ פאר זיין געטריישאפט פארן אנקלייבן פאר אירעטוועגן גאנצע זעק מיט פרוכטן און זיי ארויפליינגן אויף איר אייזעלע. זאל זי גיין מיטן אונטערגעווארפענעם, מיטן כינעזער, ער, אפאריסיא איז אן ארגענטינער אן אמתער ארגענטינער און באסטא!... — האט עס אין אים געוויימערט און געקלאגט.

די טרערן האבן ווידער אנגעהויבן ריזלען, שמארצן און ברענען די אנגעשוואלענע וויעס. ער האט ארייגערוקט דעם קאפ צווישן די אויפגעהויבענע קניען און אזוי ארום — אויסבאהאלטן זיין בושה, זיין געפאלנקייט. מער וואלט אים נישט געפעלט, גאר דער זיידעניו זאל פלוצים קומען צוגיין און אים דא זען א וויינענדיקן — האט ער געזוכט צו שטארקן זיין געבראכענעם מוט.

ער האט געהערט דאס לויפן פון דער טשערערע און דעם גע־קלאנג פון די גלעקער. ער האט אויפגעהויבן דאס בייטשל וואס איז געליגן ביי זיינע פיס און נישט אומדרייענדיק דאס פנים א פאכע געטאן איז דער לופטן און וויינענדיק געמורמלט: — א. הא! א· הא!...

ס'איז געווארן שטילער. דאס קויטיקע וואסער האט געריזלט

צווישן די שטיינער. די צווייַגן פון דיביימער האָבן ווי פייגל גע־פלאַטערט אינעם ווינטל. אים האָט געפלאַטערט דאָס האַרץ. עס איז אים באַפאַלן אַ מידקייט און אַ גלייַכגילט צו אַלץ וואָס אַרום אים. דערצו האָבן די ברענענדיקע ווונדעס ווי צוויי בלומען בעכערס זיך צונויפגעצויגן און זיך שוין מער נישט געוואָלט אויפמאַכן. לעבן אים איז אין דער אָפענער טאָרבע געלעגן אַ רייפטל ברויט מיט האָניק וואָס די באַלעבאָסטע האָט אים פריער געבראַכט. ער האָט נישט גע־האַט קיין אַפּעטיט. דער דאָרשט האָט אים יאָ געמאַטערט און ער האָט נישט געהאַט קיין כּוח און נישט קיין ווילן זיך אויפצוהויבן און אַנצומעלקן פון אַ ציג אַביסל מילך אינעם בלעכל אַרייַן. דער שלאָף האָט ווי אַ מאַמע אים אָנגעהויבן אַרומצונעמען און פאַרוויגן. דער געקלימפּער פון די גלעקער איז געוואָרן אַלץ טעמפּער, שוואַכער און דאָס מעקען האָט בּיסלעכווייַז אינגאַנצן אויפגעהערט.

מיט אַ אַמאָל האָט ער זיך דערפילט פרייַ און ווי אַז אויסגע־לייזטער פון אַלע זייַנע מאַטערנישן. ער האָט זיך ברייטלעך אויסגע־צויגן אויפן גראָז, פאַרלייגט די הענטלעך איבערן קאָפּ. ער האָט געאָטעמט שווער און אַלע מאָל טיף אָפּגעזיפצט. דער הייסער ווינט האָט געריסן די ראַנדן פון זיין קאַפּעליוש און די צוגרויסע מלבושים פון זייַן לייַב. ער האָט ווי געהערט דעם זיידנס וואָרענונג:

— אַ מידבר־קינד מוז האָבן שאַרפע חושים... ער טאָר נישט אַנטשלאָפן ווערן אינעם מדבר! אין די בייַטאָגן קומען אַרויס שלענג און עקדישן פון זייערע נעסטן!...

— אוודאי איז ער, אַפּאַריסיאַ, וואַד!... וואָס דען? ער איז אַ פּייפער — קאַראַמבאַ, אַ קאַבאַרדע... דער בינעזער דער ערמינ־דאַ, איז אַ קאַבאַרדע. ער אַפּאַריסיאַ, וועט צונויפטרייַבן די טשערע־דע אַרום דער ריטשקע. ער אַליין וועט אויך אַרייַן אין וואַסער און זיך אויסבאָדן...

ער האָט מיט געוואַלד געפּרוּווט אויפרייַסן די ווִיעס, אָבער זיי זענען, אָנגעשרפטע, זיך ווידער צונויפגעפאַלן. ס'האָט נישט לאַנג געדויערט און ער איז אַרייַנגעפאַלן אין טיפן שלאָף, אַ שלאָף פון אַ פאַרצווייפלטן וואָס האָט זיך לאַנג און ביטער געפּייַניקט.

אים האָט זיך געדאַכט אַז ער איז ווידער געזעסן הינטערן זיידנס ראַנטשעלע און געטרונקען מאַטע. דער זיידע האָט אַרויפגעלייגט אויף אים צוויי ריזיקע פליגלען פון בלויער כמאַרע און האָט געזאָגט:
„די דאָזיקע פליגלען מייַן ווערעמל האָבן מיך אומעטום געטראָגן און מיר געוויזן דעם מדבר און זייַנע סודות. צוליב די פליגלען האָב איך אַרויסבאַקומען פון הימלישן הערשער דעם שליסל פון גן־עדן... איצט וועסטו אומפליען און דער שליסל וועט געהערן צו דיר...

דערווייל איז פון אונטער דער סטריכע ארויסגעפלויגן דער שוואר־צער פויגל־גנב. זיינע קיילכיקע אויגן האבן א לויער געטאן צו א שכנישער נעסט. נאכן אונטערוואַרטן א רגע, האט זיך דער גנב צע־טאנצט, צעזונגען און ער איז אַריין אין דער פרעמדער דירה. ער האט אינעם לאנגן שפיציקן שנאבל אנגעהויבן ארויסצוטראגן דאס פרעמדע האב און גוטס: פעדערן, שפענדלעך, שטרויעלעך און שטיק־לעך וואטע און וואל. ער האט די אלע טייערע זאכן באהאלטן אין זיין אייגענער נעסט און נאכדעם האט ער זיך אוועקגעזעצט אויפן דעכל, באהאלטן דאס קעפל אונטערן רעכטן פליגל און זיך געמאכט תמעוואטע. עס האט נישט לאנג געדויערט און פון ערגעץ איז מיט א בינטעלע פעדערלעך אין שנאבל אנגעפלויגן דער באלעבאס פון דער אויסגערויבטער היים. דערזעען זיין גרויסן אומגליק, איז ער מיט א געוואלד צוריק ארויסגעפלויגן, געפאכעט מיט די פליגלען, געשריען און גערופן מען זאל אים העלפן... אבער, קיינער האט אים נישט געהערט און נישט גענומען ערנסט... האט ער זיך א הויב געטאן אויף די צעווייעטע פליגל און מיט א געוויין זיך אוועקגעלאזט זוכן א נייע היים...

דער פויגל־גנב האט זיך דאן ווידער צעטענצלט. ר'האט איינציק־ווייז צוריקגעטראגן דאס אנגערויבטע האב און גוטס און שוין פארבליבן דער איינגנטלעכער באלעבאס פון יענעמס היים...

דער זיידע, וואס האט א צעשמייכלטער געדרויכערט זיין ליולקע און זיך צוגעקוקט צו די ארבעטן פונעם פויגל־גנב, האט זיך דערביי אנגערופן: כל זמן אייניקל, דער ביטערער און געמיינער וועט באַיין פארברעכנס, און נישט ווערן באשטראפט — וועלן די אומגליקן זיך מערן און מערן!...

א, אה! אבער פארוואס איז דער ווינט אזוי שנייאיק און ווילד? ס'איז דאך ערשט געווען זומער? אך, סארא גרויע וואלקנס ס'האבן זיך ארדפגעלאזט איבער די בערג! וואהין לויפן זיי, די וואלקנס?... א, א! דאס זענען זיי געקומען ווארענען אז עפעס וועט דא באלד געשען!...

דער זיידע האט זיך טאקע אויפגעהויבן, אים גענומען פאר אן אויער און שפילנדיק אים געפירט אינעם ראנטשעלע. ביידע האבן זיך אויסגעצויגן אויפן שטרוי און דורך די צעפאכעטע ווענטלעך, ארייסגעקוקט צום מדבר: אך, ווי גוט עס איז צו זיין לעבן זיידע־ניו! איצט מעג דער ווינט איבערקערן די בערג — הויבט עס אים נישט אן אפילו צו ארן! זאל דאס ראנטשעלע ציטערן, זאלן די הינט בילן, וואיען, זאל דער מדבר קרעכצן — ער איז לעבן זיידן, ווי גוט עס איז אים!...

אַט האָט דער ווינט אַרומגעשונדן די ווענט פון ראַנטשעלע. פון דער געדיכטער גרויער מאַסע האָט אָנגעהויבן רעגענען מיט שטויב, מיט דינעם זאַמד. דאָס זאַמד איז שוין געפאַלן אויף אים מיטן זיידן, עס האָט אויך צוגעדעקט דעם אָרום. דער זיידע האָט אים צוגעצויגן צו זיך און געשוויגן.

פון מאַגערן שטיק פּאַשע־פעלד איז מיט אַ ווילדן קוויטשערײַ און הירזשעניש, געלאָפן אַ היים אַבעל, דעם טערקס איינציק פערד. און נאָך פערד זענען אים נאָכגעלאָפן. דער ברומענדיקער ווינט איז געוואָרן פול מיט קולות. אַבעלס אַלטע שוואַרצע חזיר'טע — איז גאָר משוגע געוואָרן: זי איז אומגעלאָפן מיט אַ כרוקערײַ, זי האָט מיטן פּיסק צונויפגעטריבן אין קעמערל אַרײַן אירע קליינע חזירימ־לעך, פאַרהאַקט דאָס טירל און נאָכדעם אויך אָנגעהויבן צו ראַ־טעווען פרעמדע חזירימלעך, געראַטעוועט די צעשראָקענע גענדז, אינ־דיקעס, קאַטשקעס און אַנדערע עופות.

דער זיידע האָט זיך אָנגערופן:

— דו זעסט מײַן יינגל, איצט האָט דער אויבערשטער אויסגע־חוזקט דעם מין מענטש. די גוטהאַרציקע חזירטע מוז אוודאי זײַן אַ גילגול פון אַ גרויסער נשמה...

מיט אַמאָל האָט אַ בלויער פײַער־וואָלקן זיך צעשפּליטערט צווי־שן די כמאַרעס; ס'איז געוואָרן ליכטיק... דער זאַמדיקער רעגן האָט געפלאָסן און צוגעדעקט דעם מדבר און די איינציקע צעוואָרפענע ראַנטשעס. ס'האָט אָנגעהויבן דונערן. שווערע משאס האָבן זיך געקאָ־לערט אין אָפּגרונט אַרײַן. דאָס קלאַפּערײַ האָט אים פאַרטויבט און צע־מישט. דער זיידע האָט רואיק געפּיפּקעט זײַן ליולקע. ער האָט זיך ווידער אָנגערופן:

— די דאָזיקע רציחה, מײַן קינד, רײַסט זיך אַרויס פונעם שוואַרצן באַרג. אין זײַן טיפעניש האַלטן זיך אויף די ניט גוטע, זיי לעבן נאָר כדי צו טאָן שלעכטס און צו ברענגען אומגליקן אויף די מענטשן. אָבער פון צײַט צו צײַט הויבן זיי אָן זיך צו קריגן און ממיתן איינער דעם אַנדערן. דאָס גאַנצע שלעכטס און דעם צאָרן קעגן די אַרנטלעכע ווערט דעמאָלט פון זיי אַליין, אויפגעריסן און אַרויסגעשאָסן צום מדבר... אָבער האָס אַלץ, מײַן אייניקל, איז אוודאי אַ צייכן פונעם אויבערשטן... ווײַל אין דער דאָזיקער שדים־דיקער מלחמה, קומען אויך אום אַ גרויסע צאָל פון די נים־גוטע, פון די וואָס טוען אָן אַלערליי צרות און אומגליקן... אַזוי אַרום ווערן דערווײַל די אָרנטלעכע לײַט אויסגעהיט פון דער שדימדיקער סכנה...

דערווײַל האָט די ערד געטאָן אַ ציטער, אַ וויג זיך אַהער און אַהין. ער האָט אין שלאָף אויסגעשטרעקט אַ הענטל און געזוכט

זיך אָנצוכאַפּן אָנעם זיידן. אָבער דאָ איז צוגעקומען אַ ציגעלע און האָט אָנגעהויבן צו לעקן דעם שווייס פון זײַן הענטל. ער האָט ווי עס איז אויפגעריסן איין אויגן־דעקל, זיך אַרומגעקוקט, צוריקגע־כאַפּט דאָס הענטל און ווידער אַמאָל און נאָך שטאַרקער ווי פריער — אַרײַנגעפאַלן אינעם שווערן, קרענקלעכן שלאָף.

אין די אויערן האָבן ווי גלעקלעך געקלונגען די קולות פון די שכנישע ווײַבער און קינדער:

— עס ציטערט די ערד!

— עס ציטערט די ערד!

דער זיידע איז אויפגעשפּרונגען און האָט אים, אַפּאַריסיאָן מיט־געצויגן מיט זיך. זיי זענען אַראָפּגעלאָפן פון באַרג אונטן איז אַלץ געווען צוגעדעקט מיט שטויב. אַך, ער וועט באַלד ווערן פאַר־שרפהט... ער מוז זיך אַנטרינען, שטילן דעם דאָרשט, אַז ניט וועט ער דאָ אַוועקפאַלן...

דער זיידע האָט פּונקט ווי די ווײַבער און קינדער — זיך אויס־געצויגן אויף דער פלאַכער ערד און ער, אַפּאַריסיאָ, איז געלאָפן זוכן וואַסער... אָבער דאָ איז ער געבליבן שטיין און רחמנותדיק געקוקט אויפן אַלטן גואַנאַקאָ, וואָס איז געשטאַנען אַ צוגעבונדענער צום ריזיקן, צעפּרעסענעם שטאַם פון אַן אַרומגעשונדענעם בוים. און אַרום אים — גרויסע הויפנס מיט שטויב, אויגן פולע מיט כמאַרע און מיט אומרו.

— ווי אומפּילבאַר עס זענען די דערוואַקסענע לײַט! — האָט ער אין שלאָף זיך באַקלאָגט. זומער און ווינטער האַלט מען דאָ צו־געבונדענע די שטומע באַשעפענישן... ער האָט אויסגעשטרעקט אַ האַנט און האָט דעם פערד געוואָלט טאָן אַ גלעט און אַזוי אַרום טרייסטן אין זײַן איינזאַמקייט. דאָ האָט אויך די גואַנאַקאָ אים אַנטוישט. זי האָט זיך אַ שטעל געטאָן אויף די פאָדערשטע פיסלעך און דורך איר לאַנגע, פאָדערשטע ציין, אים געטאָן אַ שפּײַ גלײַך אין פנים אַרײַן. דערצו האָט זי מיטן הינטערשטן פיסל, אים גע־וואָלט טאָן אַ קלאַפּ אינעם בויך. ער איז אַ צעטומלטער אָפּגעשפּרונ־גען אָן אַ זײַט און זיך געלאָזט לויפן אַליין ניט ווייסנדיק וואוהין.

דער זיידע האָט פון ווײַטנס געשריען צו אים:

— האָסט ניט געטאָרט אייניקל, מיט ליידיקע הענט, צוגיין צו דער חיה. זי איז פּונקט ווי מיר, די צווייפיסיקע, וואָס ווילן אַז די פרײַנטשאַפט צו אונדז זאָל זיך תמיד אויסדריקן אין עפּעס ממשות־דיקס. האָסט מיך פאַרשטאַנען, אייניקל?...

ער איז אַ פאַרשעמטער אַוועק צוריק אויפן באַרג, און דער זיידע

אין אים נאָכגעגאַנגען. אַפּאַריסיאַ האָט אין שלאָף זיך זייער גע־חידושט און זיך טאַקע געפרעגט:

— וואָס טוט זיך דאָ?... ס'איז שוין ווידער געוואָרן ווינטער. ווי, פון אַלע ווינקלען האַלט עס אין איין פליען אַ פּיכטער, גראָבלע־כער שניי. הימל און ערד און פליענדיקע ווייסקייט וואָס בלענדט זיינע אויגן און שמאַרצט די אָנגעדראָלענע וויעס...

דעם זיידן אַרט עס גאָרניט... כאָטש זיינע לאַנגע אויערן זענען אָנגעשמיסן פונעם ווינט און פונעם שניי. דער זיידע שטייט זיך אויפן בערגל און קוקט אינעם ווייסן, פליענדיקן פּוך... אַ, דער זיידעניו איז טאַקע געטרעכט: ווי עס זענען אויס האָבן די שדים אינעם שוואַרצן באַרג צעריסן זייערע טייערע קישנס מיט די איבערבעטן. דערצו ווילן זיי נאָך — די ניט־גוטע — אַז דער מדבר זאָל פאַרשיט ווערן און — באַסטאַ!

דערווייל האָט ער דערהערט שרייען דעם טעראַ־פויגל און ער איז גיך אַוועק הינטער דער ראַנטשע. דער זכר איז אים אַנטקעגנגעשפּרונ־גען: טעראַ, טעראַ, טעראַ טעראַ!...

— נו, אַ! דאָס זאָגט ער אַז גאָר אַ וויכטיקע געשעעניש!...

אַפּאַריסיאַ האָט געטאָן אַ קוק צו דער נעסט וואָס צווישן די שטיינער און האָט זיך זייער פאַרחידושט. די טערעכע האָט שוין געהאַט אויסגעפּיקט איין שאָל פון אַן איי און אַ גרוי טערעלע מיט הויכע פיסלעך האָט אומגעשפּאַנט און מיט די פיסלעך אויסגעטאַפּט די פייכטקייט אַרום שטיין און מיטן שנעבעלע, אַרויסגעצויגן ברעקלעך ווערעמלעך... באַלד איז שוין אַרויס נאָך אַ טערעלע און נאָך איינס. ביז עס איז געוואָרן זעקס... אַלע האָבן זיך אויסגעגלייכט אויף די רינינקע פיסלעך און זיך אויסגעזוכט זייער ערשטן מאַלצייט. אָבער דאָס עלצטע טערעלע, איז געווען אַ נאַשערל... ס'האָט זיך צוגעכאַפּט צום געשמאַקן מאַלצייט, דאָס בייכל איז געוואָרן גרויס, עס האָט אַראָפּגעהאַנגען הינטערן עקעלע.

דערווייל איז די טערעכע אויפגעשטאַנען פון איר איינגעזעסנ־קייט, אַראָפּגעוואָרפן פון זיך דעם שטויב און דעם עול. זי איז ווי אַ שטאָלצע פּרינצעסן אַוועק שפּאַצירן אויף דער פרייער לופט און דער זכר, דער געמרייער מאַן און טאַטע, איז געבליבן אָפּצוהיטן די ברעקלעך. ער האָט זיך געהאַלטן אין איין גרויסן און גווידערן און אָנזאָגן יעדן איינעם וועגן דער גרויסקייט פון זיין משפּחה...

אין דער רגע האָט דער בכור געטאָן אַ פאַל אויפן שניי, די פיסלעך האָבן אים געציטערט און די אייגעלעך — האָבן זיך אים איבערגעקערט. אַך, סאַראַ רחמנות! ער, אַפּאַריסיאַ, האָט ליב די

שטומע באַשעפענישן. ער וועט ניט לאָזן שטאַרבן דאָס דאַזיקע גרויענקע טערעלע. ער וועט ניט לאָזן!

ער האָט זיך אַ לאָז געטאָן דאָס אויפצוהויבן, אָבער דאָ איז דער שטאָלצער טאַטע צוגעשפּרונגען צו אים, געפּאַטשט מיט די פליגלען און געשריען:

— טערא, טערא, טערא!...

אויף זײַנע געוואַלדן איז אָנגעפלויגן די שוואַכע קימפּעטאָרן. זי האָט אַ שפּרונג געטאָן אין דער לופטן און מיטן שפּיציקן שנאָבל — געזוכט זײַנע, אַפּאַריסיאַס, אויגן...

די לופט איז געוואָרן פול מיט דראָונג און קרבנות־גרייטקייט. עס זענען זיי געקומען צו הילף שכנים און גוטע פרײַנט... פאַרשידענע צוויי פוסיקע באַשעפענישן.

ער האָט אַ דערשראָקענער אַראָפּגערוקט גאָר נידעריק דעם טײַערן קאַפּעליוש און דאָס ברעקעלע צוגעטוליעט צו זיך. אַזוי, איז ער קוים לעבעדיק אַנטלאָפן פון דער גרויסער סכנה. די טאַטע־מאַמע און די שכנים און פרײַנט זענען אים נאָכגעשפּרונגען, נאָכגעפלויגן און געשאָלטן און געמאַנט דאָס צוגערויבטע ברעקעלע...

ער האָט אַראָפּגעלאָזט דעם רעדנע פאַרהאַנג איבערן אויפשניט אינעם ווענטל פון ראַנטשעלע און האָט אָנגעהויבן צו ראַטעווען דאָס קראַנקע באַשעפענישל. פריער, האָט ער אים געמאַכט מאַסאַזש איבערן געשוואָלענעם בײַכל און נאָכדעם — אים געגעבן אַן אָפּפיר־מיטל — עטלעכע טראָפּנס בוימל. דאָס טערעלע האָט אויף אַ רגע אויפגעמאַכט די פאַרגלייזטע אייגלעך און זיך קינדיש צעפּיעטשעט:

— טע־רע־רע־רע־רע!

ער האָט עס אַרײַנגעלייגט אין זײַן פאַנטשעלע און האָט עס נאָך צוגעהעצקעט אויך — ערשט דעמאָלט, איז, צו זײַן גרויסן צער געשען דאָס אומגליק: דאָס ברעקעלע האָט פאַרגלאָצט די אייגעלעך, פאַרוואָרפן אין אַ זײַט ראָס קעפּעלע און אויף אייביק אויסגעצויגן די דינינקע פיסעלעך...

דער זיידע איז אַרײַנגעקומען און האָט אים גענומען פאַר אַ הענטל און האָט אים סײַ געטרייסט, סײַ גוטמוטיק געמוסרט:

— די מענטשלעכע הילף, אייניקל, מוז אויך קומען מיט אַ סך שכל... דאָס טערעלע, מוזטו וויסן, איז אַ ווינטער־פֿייגעלע און די שטוביקע וואַרעמקייט האָט עס דערשטיקט... אָבער פאַרצווייפלען, דאָס טאָרמען ניט — אָפּטמאָל איז דער טויט אַן אויסלייזונג און ניט קיין אומגליק...

עפּעס איז ווידער געשען אין דער מדברדיקער שטילקייט. — האָט ער זיך געוווּנדערט. — אַבעלס הונט, מיטן לאַנגען פּיסק ווי

פון א שלאַנג. דער דאָזיקער הונט האָט אַרויסגעלאָזט אַ ווילדן בײַ־לערײַ. אפשר האָט אים אַ שלאַנג אַ ביס געטאָן? אפשר האָט עמי־צער צוגעכאַפּט אַבעלס געראָטעגע חזירטע און דער געטרײַער הונט וויל דאָס צו וויסן געבן דעם באַלעבאָס?

דער זיידע נעמט אים אַן פאַרן הענטל און צוזאַמען גייען זיי אַראָפּ פונעם באַרג. אונטן איז אַלץ ווי געווען. נאָר דער הונט האַלט אין איין אַרומשפּרינגען אַרום אַ ברייט־צעוואַקסן קורץ ביימל מיט גאָרלדיקע צווייגלעך.. שפּרינגט אַרום און אַרום און מיט די נעגל האַלט ער אין איין רײַסן די ערד בײַ די ברעגן פון בערגעלע און ער שטופּט די מאָרדע צווישן די קוסטעס. בלוט האַלט אין איין רינען פון זײַן מאָרדע,נאָר דער הונט וויל בשום אופן ניט אויפגעבן זײַנע אַנפאַלן און מיט אַלץ שטייגנדיקער ווילדקייט גרײַפט ער אָן...

דער זיידע, וואָס האָט אַ צעשמייכלטער זיך צוגעקוקט און רואיק געפּופּקעט זײַן ליולקע, האָט אַ רגע שפּעטער זיך אַראָפּגעלאָזט אויף די קני און האָט אַרויסגעשלעפּט פון צווישן די צעווייגטע קוסטעס, אַ קליין ווײַס קראַליקל. פון שרעק האָבן זײַנע אויפגעשטעלטע אויער־לעך און די אייגעלעך ווי פּײַנע, געלע קנעפּ — אַזש געציטערט.

דער הונט האָט מיט דער לאַנגער צונג אָפּגעלעקט די סלינע פון אַרום דער מאָרדע זײַנער, און אַ פאַרכלינעטער אַרויפגעקוקט צום קראַליקל אין זיידנס געטרײַע הענט. דער זיידע האָט געפּיפּקעט זײַן ליולקע און זיך געווענדעט צום אייניקל:

— דאָ איז אַלץ געהאַנגען אויף דער וואָגשאָל: אָבער — דאָס לעבן האָט, אַ דאַנק דעם אויבערשטן, גובר געווען דעם טויט. אַזוי, מײַן יינגל, וועט זיך עס תמיד פירן און ניט אַנדערש...

דער הונט איז מיטן טרוקענעם עק צווישן די פיס — אַ צעוואָר־משעטער אַוועק זײַן וועג. דער זיידע האָט צוגעגעבן:

— דאָ ניט ווײַט מוז אוודאי זײַן אַ נעסט פון שלענג. דאָס ברעקעלע האָט אוודאי פאַרבלאָנדזשעט אַהער, אָבער דאָס לעבן איז מיטגעגאַנגען מיט אים...

באַלד איז טאַקע פון אונטער אַ קופּע ערד צווישן די קוסטעס אַרויסגעקראָכן אַ שלאַנג. די פעל איז געווען אַ גרינע מיט גרויע פלעקן. אירע אויגן האָבן זיך געשפּיזלט קעגן זיידן. ער האָט אויפגעהויבן אַ שטיין און איר דערלאַנגט איבערן שמאָלן, אויף פאַרויס אויסגעצויגענעם קעפּל. זי האָט זיך אַ וואָרף געטאָן אין קאָנ־וואולסיעס, נאָך אַ רגע געציטערט און נאָכדעם זיך אויסגעצויגן און זיך איבערגעדרייט מיטן בויך אַרויף.

דער זיידע האָט געשמייכלט און געזאָגט:

— דער שלאַנג, מײַן קינד, מוז מען דערלאַנגען איבערן קאָפּ,

נאָך איידער זי האָט אים געגנוג הויך אויפגעהויבן. צוליב איין רגעלע פון נאַכלעסיקייט קאָן מען אַמאָל פאַרשפּילן דעם פּאַדמעסט...

אַפּאַריסיאַ האָט אָנגענומען דעם עק פון דער טויטער שלאַנג און האָט זי אַרויפגעשלעפּט אויפן בערגל. דער זיידע האָט זי אָפּגעשונדן און אויפגעהאַנגען די פעל אויף אַ טשוואַק אונטער דער סטריכע. דאָס קראַליקל האָט זיך פריידיק געלאַשטשעט אין אַפּאַריסיאַס שויס, אָבער די אויערלעך און די אויפגעשטעלטע האָר פון דער פעל — האָבן אַלץ געציטערט און געפלאַטערט...

אַך, ווי שטאַרק ער וואָלט וועלן דערציילן דער עוועליִנאַן, וועגן די אַלע שיינקייטן אינעם מדבר. אָבער זי שטייט דאָרטן מיטן בינעזער. ער שפּילט זיך נאָך אַלץ מיטן ראַנד פון איר קאַפּעליוש...

נו, גוט, ער, אַפּאַריסיאַ, האָט דאָך אויף זיך דעם זיידעס פליגלען.. ער וועט זיך אַ הויב טאָן אין דער לופטן און אַראָפּקוקן אַהין...

אַך, עוועליִנאַ, ווי מחיהדיק גוט און לײַכט עס איז אומצושווימען איבער די וואָלקנס... סאַראַ ווּנדערלעכע רויטע קאַרעלן מיט אויריינגען עס וואַקסן דאָ! איך וויל נאָר אַ טרונק, אַ קאַלטן טרונק און ניט מער. אויב איך האָבן ניט קיין וואַסער וועל איך אויסגיין און אַרײַנפאַלן אינעם אָפּגרונט... זי האָט אים נאָר אָנגעכאַפּט פאַר אַ פוס און האָט אים אָנגעהויבן אַראָפּצושלעפּן אויף צוריק. דערבײַ האָט זי געלאַכט, שטאַרק און קלינגענדיק געלאַכט...

— לאָז אָפּ! לאָז מיך צורו!...

— מאַך דיך ניט פאַר אַזאַ גרויסן! איך וויל דיר נאָר ווײַזן וווּ עס איז פאַראַנען ריינע פרישע וואַסער — און דו ביסט גאָר אומצופרידן...

— מיר באַדאַרף מען דאָ גאָרניט ווײַזן. איך אַליין ווייס דעם וועג צו אַלע קוואַלן!

— וואַמאַס, וואַמאַס, קאַראַמבאַ!... האָסט דאָך מיך ערשט גערופן און איך בין געקומען דיר העלפן!

— ווער האָט דיך דען גערופן, דו נאַרישע ציג! — האָט ער זיך געבונטעוועט און געפרווט זיך ווידער אויפהייבן אין דער לופטן, אָבער זי האָט אים ניט אָפּגעלאָזט דעם פוס... ער האָט געבורטשעט:

— אַלע ווײַבער זענען ליגנערטעס און באַסטאַ!...

— וואַמאַס! איך ווייס וואָס אַזעלכעס דו האָסט געטראַכט וועגן מיר, איך ווייס!...

— ווער האָט געטראַכט?...

— ווער?... דאָס אייזל און דער שטרויספויגל. זי האָט ווידער געלאַכט — הויך און קלינגעוודיק געלאַכט.

אַט איז ער שוין געשטאַנען בײַם בערגל און האָט ניט געוואַגט צו קוקן איר אין די אויגן. זי האָט אים אָנגענומען דאָס מינדעסטע פינגערל און זיך געלאָזט גיין. ער איז איר שווײַגנדיק נאָכגעגאַנגען נאָר די צוויי שווערע שיך — האָבן געהאַלטן אין איין רײַבן די הויט פון די באָרוועסע פיסלעך. ער האָט געוואָלט בלײַבן שטיין, נאָר זי האָט אים ניט געלאָזט. אירע טריט זענען געווען אײַנגעהאַלטענע, נאָר זיכערע, ביידע זענען זיי געווען דערשראָקן... אויבן, אויפן באַרג דאָרטן איז נאָך געשטאַנען די פאַרלאָזטע ראַנטשע.

אַ געוואַי פון אַ שאַקאַל איז זיי אַנטקעגנגעקומען און דאָס רוישן פון טרוקענע בלעטער אינעם ווינטל. אַך, ווי שטאַרק עס ברענט דאָ די היץ! — האָט ער זיך באַקלאָגט, — זי האָט אים געטרייסט:

— מירן אַרײַנגיין אינעווייניק אין ראַנטשע, דאָרטן איז קיל און עס איז פאַראַן אַ וואַסער־קראַן... אַה! האָסט מורא?...

— ווער האָט מורא, דו בהמה?...

זי האָט זיך ווידער צעלאַכט. אין איר שטים האָבן געציטערט טרערן און שרעק. ער איז איר נאָכגעגאַנגען און מיט איר אינײנעם זיך אַראָפּגעלאָזט אויף אַ הויכער שוועל פון דער פאַדערשטער ראַנטשע. דאָרטן איז געווען מחיהדיק קיל אָבער אומהיימלעך. זי האָט אים מיט פחד אײַנגערוימט: איצט זענען מיר פאַרלוירענע... דאָ מוזן זיך געפינען די שדים וואָס וואוינען אינעם שוואַרצן באַרג... זיי קענען דאָ אוודאי וואוינען אינעם גרויסן אויוון פון דער פאַרלאָזטער קיך...

— וואָס, אין יענעם אויוון איז וועלכן דער טשילענער האָט פאַרברענט די מלבושים פון זיין אייגענעם ברודער?...

— האָב נישט מורא, מירן נאָר פון ווייטנס אַ קוק טאָן... איין קוקעלע און נישט מער!...

— דער טשילענער, זאָגט דער זיידעניו, האָט שוין אוועקגעלייגט אַכצן מענטשן. זיין אייגענער ברודער איז שוין געווען פון די לעצטע קרבנות...

— וואָס גייט עס אונדז אָן, דו, נאַרעלע... אַצינד זיצט ער שוין הינטער אײַזערנע קראַטעס, דער מאָנסטער...

— אָבער גוטע מענטשן האָבן דאָך רחמנות, מען טראָגט אים צו ווער אַ געבראָטן הינדל, ווער אַ פּעקל ציגאַרן...

— און וואָס זאָגט צו דעם דײַן זיידע? טשאַוועלאַ טענהט גאָר אַז נאָר דער אויבערשטער האָט אַ רעכט צו משפּטן...

— מען דאַרף פונדעסטוועגן אַזאַ מערדער לאָזן פּגרן פון הונגער. ניט אַזוי, עוועלינאַ?

אַ קופּע שטרוי אינעם ווינקל האָט זיך אָנגעהויבן רירן. עווע־

לינא האט זיך צוגעטוליעט צו אים און די אויגן האבן זיך אנגעגאסן מיט שרעק. ער האט מיטן שפיץ פון שיך אוועקגעשארט דאס שטרוי און דערזען אין א קנויל עטלעכע יונגע שלענגעלעך.

ער האט גאר ברייט צעעפנט די אויגן, זיך ארומגעקוקט און נאכדעם האט ער איר איינגערוימט:

— דו האסט מורא ?...

— ווער האט מורא, קאראמבא ?... אבער פון ערגעצוואו וועט דאך באלד ארויסקריכן די מאמע פון די קליינע שלענגעלעך. אין די בייטאגן, ווייס איך, האבן זיי ליב צו ליגן אונטער דער זון. אבער...

— נישטא וואס צו שרעקן זיך !... האט ער זיך בחוריש צוגע־רוקט צו איר נענטער. דו ביסט דאך לעבן מיר, ניט אזוי ? א זכרל, זאגט דער זיידע, מוז אפהיטן דאס לעבן און דעם כבוד פון דער זי.

— פאראן, אפאריסיא, זייער געפערלעכע שלענג...

— ווען גייט עס דען אז : ערשט פריער האב איך אוועקגע־לייגט איינע פון צען מעטער די לענג... איך האב אויך געראטעוועט פון אומקום א ווייס ברעקעלע קראליקל. אז דו וועסט פארטרייבן דעם כינעזער מיט די אייזלשע אויערן — וועל איך דיר שענקען דאס קראליקל...

— ערמינדא האט מיר געשענקט א ביטשל פון רויטע גרויסע קארעלן...

— יא, די קארעלן זענען ניט מיאוס, זיי פאסן דיר... אבער איך וועל דיר שענקען נאך שענערע, פון רויטן גלאז. דערצו נאך אוירינגלעך און א פינגערל אויך...

— ווו, אפאריסיא, מיין ליבער, וועסטו נעמען געלט צו קויפן אזעלכע וואונדערלעכע מתנות פונמיינעטוועגן ?...

— איך וועל ארבעטן !

— ארבעטן ?... ביי וואס ? דא איז דאך א וויסטעניש !

— איך וועל ווערן א קאובאי !...

— ערמינדא האט מיר געזאגט, אז ער וועט ווערן א גרענעץ־זשאנדארם... ער וועט מיך אומעטום מיטנעמען. ערמינדא האט מיר דערציילט וועגן א סך וואונדערלעכע זאכן וואס ער האט שוין געזען אין מדבר און אין דער טיפקייט פון דער קארדיליערא.

— בא !... און איך וועל מיר ווידער גיין מיט מיין זיידן פער־מין ! ער איז דער פלינקסטער און רואיקסטער בארג־קלעטערער... קיינער קען ניט אזוי גוט די קארדיליערא ווי ער קען זי, דער זיידע־ניו... און אומעטום האט ער מיך מיטגענומען... אך, סארא אויסטער־לישקייטן מיר האבן געזען און וואס פארא ריזיקאלישע וואנדערונגען איך האב שוין מיט אים דורכגעמאכט !...

— נארעלע, צו וואס באדארפסטו זיין ברוגז?... איך זאג דען חלילה, אז מיט דיר וויל איך ניט גיין? אדרבא, דו פרווו און נעם מיך נאר מיט... איך וועל דיר אפילו קויפן א ברייטן לעדערנעם גארטל און הערצו נאך וועט ער זיין באשלאגן מיט מטבעות... אמתע נאציא־נאלע מטבעות...

דער ווינט האט דערוויייל אנגעהויבן צו שויבערן די בלעטער פון די געוועלקטע אומעטיקע סאסנעלעך ארום דער פארלאזטער ראנטשע. זי האט זיך צוגעטוליעט צו אים און האט ברייט און מיידליש גע־שמייכלט. ער האט געטאן א קנייטש דעם זוים פון איר קאפעליוש: אויף א צעזעצעניש דעם ערמינדא... א, א!... זי האט געטאן א קוק צו די ביימלעך און נאכדעם האט זי אים שטיל איינגערוימט:

— דו ווייסט, אפארימיא, אז דער טשילענער, דער בראווער יונג האט געהאט א טבע צו שלאגן זיינע קינדער... דערצו — פלעגן זיי אין די שרעקלעכסטע שנייען אומגיין בארוועס... און זיי האבן געאר־בעט!... אלע ווייבער אינעם קלייטל האבן א סך גערעדט וועגן דעם...

— די קינדער זענען ניט זיינע, נאר אירע!...

— וואמאס, וואמאס!... דו האלטסט נאר מיט די זכרים... דאס דאזיקע ווייב, די ארעמינקע, איז שוין ביי אים די פיפטע. פון אים האט זי געהאט די פיר קינדער. פון אים און מער ניט פון קיינעם!...

— אזוי, פון אים?... מיט די פריערדיקע ווייבער האט דער קאנאליע אויך געהאט קינדער און מאקע גאר א סך. אזוי האט דער־ציילט דער זיידעניו!... די פריערדיקע ווייבער מיט די קינדערלעך פלעגט ער אויך שלאגן און דערצו נאך — אויפן נאקעטן לייב...

— אך, סארא בראווער זכר ער איז... און א שיינער... האסט געזען זיינע געפוצטע שטיוועלעך מיט די הויכע באלעווקעלעך!... האסט געהערט, די לעצטע וואס האט צוגעזען ווי ער האט דערהרגעט זיין אייגענעם ברודער און באהאלטן אין אויוון זיינע פארבלוטיקטע מלבו־שים — די לעצטע איז געגאנגען זאגן עדות אז ער איז אומשולדיק...

— אויף דעם איז זי דאך זיין ווייב... ניט אזוי, עוועלינא?

— אוודאי!

עס איז געווארן טונקעלער. ארום זיי האט זיך אויפגעהויבן א געדיכטער שטויב און א ריזיק ביינערדיק באשעפעניש מיט א גרויער אפגעריבענער פעל — האט זיך ארויסגערוקט פון א גרוב, וואס האט זיך געעפנט אינעם דיל. ער האט זיך צוגעטוליעט צו אדעלינאן און זייער פארגאפט געקוקט אויף דעם מאהנעם באשעפעניש. יא, דאס איז ער טאקע... אין זיין פלאטשיקן שטערן זיצן דריי אויגן ווי באנ־קעס מיט בלוט... און דער טרוקענער, לאנגער ווידל — ווי, ווי!

נאָך אַ קאַפּעטשקע און דער ווידל טוט אַ קלאַפּ איבער עוועלינאַס געבוויגענעם קאָפּ... ער האָט עוועלינאַן געפּרוּווט בארואיקן:

— נישטאָ וואָס מורא צו האָבן... קוק ניט צו דער חיה... איך וועל איר צוּוואַרפן אַ שטיקל ברויט מיט האָניק וועט זי טאַנצן... ווען דער זיידע האָט מיך געפירט אָנקוקן דעם זאָאָלאָגישן גאָרטן אין מענדאָסאַ — האָב איך דאָרטן געזען דעם דאָזיקן מאָנסטער... איך האָב אים געגעבן פון מיין האַנט — צו עסן האָניק מיט ברויט!

— האָניק מיט ברויט?...

— וואָס דען מיינסטו, נאַרעלע. אַלע, אַלע ווילן עסן האָניק מיט ברויט...

ער האָט אַרויסגעצויגן פון זיין טאָרבע דאָס רייפטל ברויט מיט האָניק וואָס די באַלעבאָסטע האָט אים פאַרטאָג מיטגעגעבן און ער האָט עס אַ וואָרף געטאָן צו דער חיה. זי האָט עס אַריינגעכאַפּט אינעם פּיסק און האָט זיך ווילד און פריילעך צעטאַנצט. באַלד האָט זי אָנגע־הויבן צו שלינגען די סלינע און האָט זיך צערעוועט... עוועלינאַ האָט מיט די הענט זיך פאַרדעקט די אויערן. אַפּאַריסיאָ האָט אין שלאָף זיך באַקלאָגט פאַר איר: — מיר רייסט דאָס האַרץ. דאָס געוויין, טייערע, קומט פון דער אייזל־מאַמע. הער, הער ווי זי קלאָגט פון בענ־קעניש נאָך אירע ברעקעלעך...

— אָבער דער דאָזיקער מאָנסטער מוז אוודאי זיין טאַקע דער טשילענער אַליין! די ווייבער אין קלייטל האָב איך געהערט זאָגן אַז דער אויבערשטער האָט אים פאַרוואַנדלט אין אַ ווילד באַשעפעניש.

— אַזוי גאָר?... אָבער די קולות קומען דאָך פון דער אייזלעכע, איך וועל עס גאָר נישט אויסהאַלטן...

— האָסט מורא, אַפּאַריסיאָ?

— ווער האָט מורא? איך בין שוין איינמאָל געריטן אויף אַן עלפאַנט און צוויי מאָל אויף זשיראַפן... מילדע באַשעפענישן זענען זיי... דער זיידע האָט נאָר צוגעהאַלטן זייערע גריוועס, נאָר די גריוועס... איך האָב אויך פאַרוואָרפן אַ שטריק אַרום אַ ריזיקן שטרויספויגל. ער איז געפאַלן און איך האָב אים אַ לעבעדיקן אַהיימגעבראַכט...

איין מאָל איז געוואָרן אַ שניישטורעם, דער זיידע האָט געקראָגן אַן אַטאַקע אויף דער בלאָז... ער איז אוועקגעפאַלן אינעם מדבר...

— אינעם מדבר? האָסט ניט מורא געהאַט!

— דאָרטן וואו עס זענען נישטאָ קיין מענטשן — איז ניטאָ פאַר וואָס מורא צו האָבן... איך בין איינער אַליין אַוועק זוכן די קאָמיסאַריאַ, וואָס צווישן אַרגענטינע און טשילע — אָבער דער שניי האָט מיך פאַרשיט... דער זיידע האָט זיך ווי עס איז אויפגעהויבן

און איז אַוועק מיך זוכן... אַך,ביידע זענען מיר שוין געווען צוויי שטיקער אײַז!... אַזוי פֿיל שוואַרצע קראָען האָבן זיך דאַן אַראָפּגעלאָזט... אַזויפֿיל! קאַראַמבאַ!... אָט זענען זיי דאָך ווידער אַמאָל דאָ... זיי וועלן באַלד אַנפֿאַלן אויף מײַן טשערעדע און איך בין אַ פֿאַרלוירענער... ניין, נישט פֿון דער טשערעדע רײַסן זיי שטיקער — נאָר פֿון דעם טאַנצנדיקן מאָנסטער... אַ דאַנק דיר הימלישער העדשער און דער הייליקער פֿון לורדעס... אַך, ווי די מאַמע אייזל יאַמערט עס!... גיט מיר אָפּ מײַנע ברעקעלעך!... מערדער!... וואָס, האָט איר געהאַט צו מײַנע קינדער?!

— קום, אַפּאַריסיאַ, און איך וועל דיר העלפֿן אָפּזוכן די אייזעלעך.. קום גיכער, גיכער, האָב נישט מורא.

— ווער האָט מורא, קאַראַמבאַ?... קוק זי נאָר אָן. מיך וויל זי פֿירן ווי מען פֿירט אַ קליין קינד, קאַראַמבאַ!..

אַך, ווי זי שלעפּט אים. זי ציט ווי אין אַן אָפּגרונט אַרײַן!

אין דרויסן שרפֿהט ווידער די היץ. וואַסער, וואַסער!... אַ טרונק וויל איך!

— קום, קום נאָך אַ קאַפּעטשקע און מיר וועלן אַוועק פֿון דעם דאָזיקן גיהונים.

ער האָט זיך געלאָזט פֿירן פֿון איר. פֿון יענער זײַט באַרג זענען זיי ווידער געבליבן שטיין און זיך אַרומגעקוקט. אין דער לופֿטן האָט זיך ווי געזיפּט אַ רויטלעכער, הייסער שטויב און האָט צוגעדעקט די סקעלעטן פֿון פֿערד און קי מיט שאָף וואָס זענען געפֿאַלן פֿון היץ און פֿון דאָרשט. זי האָט אים אַרײַנגערוימט:

— די ווײַבער אינעם קלייטל האָב איך געהערט זאָגן, אַז דער אויבערשטער האָט געבענטשט דעם מדבר נאָר ווײַל מענטשן האָבן דערלאָזט אַז די שדים זאָלן זיך דאָ אויפֿהאַלטן — צוליב דעם איז דאָ אַלץ אַזוי פֿאַרשאָלטן... אַזוי וויסט... קום, קום פֿון דאַנען!...

— שלעפּ מיך נישט אַזוי! די שיך רײַבן מיר אָפּ די הויט פֿון די פֿיס!.... דאָ זענען אָנגעלאָפֿן אַ מחנה דאָרשטיקע בהמות פֿון דעם מדבר. זייערע קולות האָבן געשפּאָלטן די שטיינער אין דער וויסטעניש. וואַסער, וואַסער! מיר ווערן פֿאַרשרפֿהט!

די בהמות האָבן זיך אַ לאָז געטאָן אויף אַ פֿלאַכן, גראָזיקן באָדן און זיי זענען מיט אַ מוראדיקן געיאָמער אַראָפּגעזונקען... די קולות זענען געבליבן הענגען אין דער לופֿטן און אָנגעוואָרפֿן אויף אים אַ שרעק: „אוי, מײַן טשערעדע! דאָן איגנאַסיאַ, איך בין נישט שולדיק! איך שווער עס אײַך בײַ גאָט און בײַם הייליקן ראָסאַריאָ!... — האָט ער געשריען פֿון שלאָף.

— האָב ניט מורא — האָט אים עוועלינאַ געטרייסט. אין דעם דאַזיקן פאַרשאָלטענעם זומפּ זענען שוין אײַנגעזונקען געוואָרן הונדערטער בהמות... וואָס? דו האָסט זיך ערשט איצט דערוואוסט וועגן דעם?...

— וואָס הייסט איך האָב געוואוסט, קאַראַמבאַ?... דער זיידע פּערמין האָט געזאָגט אַז אין יענעם זומפּ ליגן די ניט־גוטע... זיי פרעסן אַ סך פליישׁ, די מײַוואַלים, דערפאַר האָבן זיי אַזויפיל כוח...

זיי זענען אַוועק מיט אַ קרומלעכן, שמאָלן וועג, און צוגעקומען צו אַ אײַנציקער ראַנטשעלע. אונטער דער ברייטער סטריכע זענען געשטאַנען עטלעכע באַשמאַטעטע קינדער, אײַנגעטונקענע אין שוויים און אין שטויב. די דאַזיקע קינדער זענען געווען שטילע, גלײַכגילטיקע. עוועלינאַ האָט זיך אָנגערופן:

— די אָרעמענקע לעבן זיך דאָ ווי אין אַ גן עדן. די קאַרטאָנוואַרפערן האָט זיי, די אָרעמענקע, אויפגעקליבן ערגעץ דאָ ניט ווײַט. זי האָט זיי אויסגעהאָדעוועט... און וואָלסט געמעגט זען, אַפּאַריסיאַ, ווי זיי האָבן אַפּשיי פאַר איר!...

— און וווּ איז אין אַזאַ שרעקלעכע הייז די אַלטע? — האָט ער איר איבערגעשלאָגן און ביטער געזיפצט. זי האָט אים ווידער אײַנגערוימט:

— די אַלטע איז אַוועק וואַשן וועשׁ אין אַ נאָענטן האָטעל... גוטע מענטשן העלפן איר אויך אַרויס מיט אייניקע מטבעות...

— אַה, סאַראַ חנעוודיקע עס זענען די ברעקעלעך... טו אַ קוק! פאַרוואָס זאָלן זיי ניט זײַן קיין חנעוודיקע? די ווײַבער אין קלייטל האָב איך געהערט זאָגן, אַז די גרענעץ־זשאַנדאַרמען זענען אַפּשמאַמיקע פון גאַר געהויבענע לײַט... פאַרשטייסטו מיך?...

— וואָס איז דען פאַראַן צו פאַרשטיין?... איך וויל זײַן אַ קאָרבאַי!... איך וויל מיר נעמען אָט אַ יענע מיידעלע מיט די בלויע סטענגעס אין די גראָבע צעפּלעך. זע, זע! זי קוקט צו מיר און שמייכלט...

— האָב קיין מורא ניט — די אַלטע וועט זי דיר סײַ ווי סײַ ניט געבן!... פאַר קיין שום געלט ניט!...

דער הייסער ווינט האָט אויפגעהויבן אַ געדיכטן שטויב און האָט אַפּאַריסיאָן איבערגעהאַקט דעם אָטעם. עוועלינאַ האָט אים אַראָפּגערוקט נידעריקער דעם צעשוינדענעם קאַפּעליוש און האָט אים אַוועקגעפירט אין טאָלעכל, דאָרטן איז געווען מחיה קיל. אַ העלע גרינקייט, ווי מײַערע טעפּיכער, האָט דאָרטן געגרוט. און די זון האָט געוואָרפן גאָלדענע פונקען. עוועלינאַ האָט אויפגעמאַכט די טיר פון דעם קליינעם קלויסטערל און האָט אַרײַנגעפירט אַפּאַריסיאָן. זי האָט

אים קינדיש אראפגערוקט דעם קאפעליוש און זיך באַרימט:
„זעסט, אז דו האסט זיך געלאזט פירן פון מיר, ביסטו איצטער א
געראטעוועטער!...

— וואמאס, וואמאס! דער זיידע פערמיז האט מיר ערשט היינ־
טיקן זונטיק מיטגענומען אהער... און אויך אויפן דערביײאיקן צווינ־
טערל...

— וואס פאר א מין זכרל ביסטו עס! אומעטום דער זיידע,
דער זיידעניו!...

זי האט זיך אויסגעדרייט מיטן רוקן צו אים און אנידערגעקניט
אנטקעגן דעם געקרייציקטן. אפאריסיא האט זיך ארומגעקוקט. ניין,
ער האט ניט קיין טעות: אט שטייען די הויכע בלעכענע פושקעס מיט
פעלדבלימלעך ארום אלטאר. די מאמע האלט אויף די הענט א ברע־
קעלע. אך, ווי זיס און אומעטיק עס זענען אירע בליקן... אז ער,
אפאריסיא, וועט ווערן א קאובאי, וועט ער אויך קויפן א טעפיך
און אים אויסשפרייטן צווישן די טעפיכער, וואס אויף די טרעפלעך
צום אלטאר.

ער האט אנגעשעפט א בלעכל קאלטע וואסער פונעם הויכן ער־
דענעם טאפ, וואס איז געשטאנען הינטער דער טיר און האט זיך אנ־
געטרונקען. נאר דאס ברענען און שרפען וואס איז ווי א פייער גע־
זעסן אין אים — האט אלץ ניט אויפגעהערט. — אך, ווי שטארק
ער וואלט וועלן ארײנוואַרפן עפעס אין דער צדקה־פושקע... אבער,
ער האט ניט קיין געלט, אפילו קיין איין סענט ניט...

ער האט זיך אראפגעלאזט אויף די קני, אוועקגעלייגט אין א
זײַט דעם קאפעליוש, וועלכן ער האט, ביים ארײנקומען, אראפגענו־
מען, זיך איבערגעצלמט און מיט אפענע בליקן ווי צוויי לוימערע
וואסער־קוואלן, געקוקט צו דער הייליקער מוטערל און שטיל געבעטן:

— האב רחמנות, מאמעלע, געטלעכע דערהויבנקייט הימלשע
טאכטער, שיק אראפ א רעגן... א קליינטשיק רעגנדל, ניט מער!
אינעם וואסער, זאגט דער זיידעניו, ליגט דער שליסל צום גן עדן...
איך וויל א פאר נייע שיך... שיך פון אמתער לעדער און מיט
טשוועקעס אין די גראבע פאדעשוועס... און א גארטל וואס איז בא־
שלאגן מיט מטבעות... און ניט מער, הייליקע מומערל!

ער איז אויפגעשטאנען, אפגעאטעמט טיף און דער־לייכטערט, גע־
טאן א קוק צו עוועלינאן, וואס האט א פארטיפטע, ניט אויפגעהערט
רעדן צום געקרייציקטן:

— זאל דער טאטעלע אונדז מוחל זיין, ווי מיר זענען אים מוחל
געווען; זאל דער טאטעלע האבן רחמנות און אונדז שיקן דעם קע־
ניג פון די וונדער, מיט מתנות פאר די קליינע קינדער. פארשרייב

אים, הימלשער הערשער, מײַן אדרעס... זאג ער זאל ניט לאזן לײַדיק מײַנע שיך... ווײַל דער הונט פון דאניא סינפאראמא שלעפט זיי מיר אוועק — אך, ווי עס לויכטן אירע אויגן... ווי דרײַסט זי איז די עוועלינא! ער, אפאריסיא, וועט שוין זען שאפן פאר אירעט־וועגן די אלע טײַערע זאכן אין וועלכע זי נייטיקט זיך... אויך דער זיידע פערמין פלעגט קויפן מתנות פאר זײַן כלה׳לע, געשטארבן די ארעמענקע פון א גוט־אויג...

אין זײַן פארטוענקייט אין טראכטן, האט ער ניט באמערקט ווען עוועלינא איז צוגעקומען צו אים. זי האט אים עפעס אײַנגערוימט און אויך סודותדיק געוויזן מיט א בליק פון אפשיי:

— די ווײַבער אין קלייטל האב איך געהערט דערציילן, אז אין איינער פון די וועגט געפינט זיך דער קבר פון ערשטן אויסלענדער מיט זײַן ווײַב וואס האבן זיך דא באזעצט.

ער האט שווײַגנדיק צוגעשאקלט מיטן קאפ אויף יא.

אויך דער זיידע, פערמין, האט דאך אים ניט איין מאל מיטגענומען אהער, דער זיידעניו און דאן טשאוועלא האבן געזאגט אז דער מאן און זײַן ווײַב, וואס זענען געקומען פון שפאניע, האבן דא אפגעקויפט א סך ערד... זיי האבן דא געוואלט מאכן א שטאט אבער — מענטשן זענען צוליב פעלן פון וואסער, אנטלאפן פון דאנען...

יענע צוויי גרינגע האבן דא אויפגעבויט גאטס הויז. זיי האבן געלאזט א צוואה אז נאך זייער טויט זאלן זיי באערדיקט ווערן דא אינעווייניק. שוין לאנג אין דעם, זייער לאנג!

— יא, דער זיידע פערמין האט מיר דערציילט וועגן דעם. מ׳איז שוין באלד צוויי הונדערט יאר אריבער!...

— זאלן זיי, די גוטע נשמות, רוען דא אונטער דער וואנט? ווען ניט זיי, אפאריסיא ליבער, וואו וואלטן מיר געהאט א ווינקעלע אויף דער ערד, הא?...

— נישטא פארוואס זיך צו ערגערן! די קארדילערע איז גרויס גאר אן א סוף... צען מיליאן מענטשן וואלטן דא געפונען א פלאץ צום וואוינען....

— אבער זי איז דאך א ליידיקע... פאר וואס, אפאריסיא, קומט מען ניט אהערצו אויפצוהייבן דאס גוטס וואס וואלגערט זיך דא?

— מען וועט קומען... אזוי האט מיר געזאגט דער זיידע פערמין, ער איז זיכער אז דא וועט אלץ אויפשײַנען און אויפבליען ווען מיר, איך און דו, עוועלינא, וועלן ווערן גרויס...

זי האט זיך צעלאכט און טאנצנדיק אוועק צו דער טיר און זי אויפגעפראלט. ער האט אין שלאף זיך געחידושט: קאראמבא,

ווי האָט זיך געהערט מען זאָל אין גאַנס הויז לאַכן אַזוי פרעך?... אָבער — וואָס טוט זיך היינט מיט אים? ס'איז דען זונטיק?... ערשט נעכטן איז ער מיטן זיידן געווען דאָ אויפן דערבייאיקן צווינטערל.

דערווייל איז יעווגעלינאַ צוגעקומען און האָט אים פאַרשײַט א צי געטאָן פאַרן אַרבעל. ער האָט געלאָזט זי זאָל אים ארויספירן און פאַרמאַכן די טיר. ער האָט ווידער דערפילט א ברענענדיקע היץ אין די אברים. דער דאָרשט האָט אים געברענט די קישקעס. ער האָט איר נאָכגעשפּאַנט ביז אויפן בערגל און איז מיט איר אַריין אין ברייטן, צעפראַלטן טויער פונעם צווינטערל. דאָרט האָט ער דערפילט, אַז די לופט געווען פול מיט ריחות פון איבערגעצײַטיקטע פעלד־בלימלעך און פון פוילעכץ... אויף די טרוקענע בלימלעך איז געלעגן א געדיכטער שטויב און א ווייַנענדיקע זון. דאָס ווינטל איז אומגעלאָפן צווישן די נידעריקע, טרוקענע גראָזן און האָט טיף און רוישלאָז ווי אַריינגעמורמלט אין די אָפענע לעבער פון אַן אײַנגעפאַלענעם קבֿרל.

ער האָט זיך איבערגעצלמט און זיך גאַטפאַרכטיק און אויך נײַגעריק אַראָפּגעלאָזט אויף די קני און האָט אַרייַנגעקוקט אין דעם צעבראָכענעם קבֿר. באַלד איז ער אויפגעשטאַנען און זיך אַרומגעקוקט. ער האָט געאָטעמט שווער און אומעטיק געשמייכלט. עוועלינאַ, וואָס איז דערווייל אומגעגאַנגען צווישן די קליינע בערגלעך מיט צלמלעך פון ברעטלעך, האָט צו אים פון ווייַטנס געשריען:

— אַך, סאַראַ גרויסער פּחדן דו ביסט עס... דײַנע אויגן זענען פול מיט שרעק...

— סאַ ליגן!...

— פאַר וואָסזשע ביסטו געוואָרן אַזוי בלייך?...

— ווייל איך האָב רחמנות אויפן מת... איך האָב געזען...

— וואָס האָסטו געזען, קאַראַמבאַ?...

— שוואַרצע צעפּ און א ווייַס קלייד...

— א, א!. ס'איז א פּרוי מן הסתם; האָט זי, די אָרעמע,, זיך גענוג אָנגעזינדיקט... האָבן די שדים זיך איצט גוט אָפּגערעכנט מיט איר...

זי איז צוגעקומען צו אים. גענומען זײַן קאַפּעליוש און גע־קנייטשט דעם צעשווּנדערנעם זוים. דאָס ווינטל האָט געשוויבערט דעם זוים פון איר קלײדל און די טרוקענע בלעטער אַרום אירע באָרוועסע פיס. זי האָט זיך ווידער אָנגערופן:

— טו נאָר א קוק, דאָס פעלד איז פול מיט ברעקלעך צלמלעך זאָג מיר, אַפּאַריסיאָ, פאַר וואָס פאַלן דאָ אַוועק אַזויפיל מלאכימלעך

אויך זיי האבן ניט קיין חן אין דעם אויבערשטנס אויגן?... דאן פערמינס מלאך, ווייס איך, איז געווען שטיל ווי א טויב. ס'האט נאך מיט גאר ניט געזינדיקט...

— גוט, דער אויבערשטער וועט עס נעמען צו זיך אונטער די הייליקע פליגלען...

— קום, קום! — האט זי אים געצויגן טיפער אינעם צווינטער צווישן די גרויסע ווייסע מצבות מיט איינגעפאסטע בילדלעך. פון ווייטנס האט ער געקוקט צום נידעריקן שטיבל, פון וועלכן ס'האט זיך געטראגן א פארעיפושטער ריח. זי האט אים איינגערוימט:

— זעסט, אז אויף צוויי טישן שטייען צוויי אלטע קאסטנס, פון דארטן טראגט זיך עס אזא ריח...

— צו וואס האלט מען דארטן די טויטע?

— מסתמא האבן ביינאכט די טייוואלים זיי ארויסגעשלעפט פון די קברים און אוועקגעטראגן אהער...

— אזוי, די טייוואלים ליגן דאך אויפן שווארצן בארג!...

— ווער האט עס דיר איינגעשמועסט? טייוואלים טוען זייער וויסטע ארבעט אפילו צווישן די טויטע... די זיגדיקע באשעפענישן

— דאס זענען די טייוואלים...

— אזוי?... און ער, אפאריסיא, איז אויך א זינדיקער... צוליב זיין טעמפּקייט איז דאך היינט געשטארבן דאס ברעקעלע טערעלע.

אבער וואס טוט דא ווידער דער זיידע פערמין?... ער איז דאך ערשט נעכטן געקומען מיט קלימעקלעך בלימעלעך פאר זיין געוועזענער כלה'כל?... אך, ווי הייליק ער קניט איצט פאר איר און רעדט עפּעס צו דער פארשטארבענער כלה זיינער... תמיד איז ער דער זעלביקער פארליבטער אלטיטשקער, קאראמבא...

דא האט דער זיידע אויפגעהויבן דאס פנים און אים דערזען. איז אויפגעשטאנען, אפגעווישט די פייכטקייט פון די אויגן און איז צוגעקומען. אפאריסיא האט פארשעמט געקוקט צו עוועלינאן, וואס האט איצטער מיט א מינע פון אומשולד אויסגעגלייכט די איינגעפאלענע בלימלעך ארום א קבר'ל. דער זיידע האט אים איינגערוימט:

— די עוועלינא איז א קלוג און פראכטפול מיידל... זע, ווי זי זארגט פאר דער שיינקייט פון די קברים־בלימלעך... א לייטיש קינד פארגעסט ניט אין איר חוב אז די וואס זענען אין דער אייביקייט....

אויך ער, אפאריסיא, האט קיינמאל ניט פארגעסן צו טראכטן וועגן זיין מאמעלע...

עוועלינא האט זיך אויסגעגלייכט און מיט א מינע פון טרויער איבערגעריסן די שטילקייט:

— דאַן פּערמין איז גאָר ניט געגאַנגען אָפּצוגעבן דעם לעצטן כּבוד סעראַפינס מלאכל... די ווייבער אין קליטל האָבן זיך נאָכ־געפרעגט אויף איר... פּאַרוואָס, דאַן פּערמין, טראָגט מען מער ניט אום צווישן די שכנים די ברעקעלעך וואָס שטאַרבן?

— די היינטוועלטיקע, מיין טייער מיידל, האָבן זיך אינגאַנצן אָפּגעזאָגט פון די אַלטע...

— צוליב דעם איז דער מדבר וויסט און טרוקן... קומט, קומט וועלן מיר נעמען דאָס מלאכל און עס אומטראָגן פון ראַנטשע צו ראַנטשע און דאָס וועט אונדז ברענגען גליק, אַ סך גליק, דאַן פּער־מין וועט עס אומטראָגן, דאָס אַרעמענקע.

אַ נאַרישע ציג די עוועלינאַ... אַט איז מען קוים לעבעדיק אָנ־געקומען אין סעראַפינס גריבערדיקער ראַנטשע און זי, די פלאַפּלער־קע, איז גאָר געבליבן שטיין הינטער דער טיר...

אָבער ער, אַפּאַריסיאָ, און אויך דער זיידע, זענען צוגעגאַנגען ביז צום מלאכל. ס׳איז נעבעך געזעסן אויף אַ שטולכל און געהאַלטן עטלעכע פעלד־בלימלעך אין די אויף פאַרנט פאַרבונדענע הענטלעך. אויפן אויסגעבויגענעם קעפּל איז געזעסן אַ קריינדל פון וויס־בלויע פּאַפּירענע סטענגעס מיט גאָלדענע בלעטער. צופוסנס דעם מת׳ל האָט זיך געפלעמלט דאָס קנויטל פון אַ ווייִרוד־לעמפּעלע.

דער זיידע האָט זיך איבערגעצלמט און זיך אוועקגעזעצט צווי־שן די ווייבער... אויף אַ לאַנגער באַנק לעבן דער טיר.

פּלוצים האָט זיך אַהין אַריינגעשטעלט — ערמינדאַ. ער האָט געהאַלטן עוועלינאַס קאַפּעליוש אין די הענט און געבויגן דעם זוים.... אַפּאַריסיאָ האָט פון שלאָף געמאַן אַ געשריי און נאָכדעם זיך ביטער צעוויינט — זיידע, זיידעניו....

דער זיידע, האָט זיך אים געדאַכט, האָט מער מיט די קלוגע, געטרייע בליקן, ווי מיטן מויל — אים געטרייסט: נישטאָ צוליב וואָס, אייניקל, זיך צו אַלאַרמירן.. ס׳איז אונטער דער ווירדע פון אַ לייטישן מאַן צו וויינען צוליב אַ זיעלע... אויב עוועלינאַ האָט דיך מאַקע ליב — וועט ניט זיין אַזאַ כּוח וואָס זאָל זי קענען אוועקרייסן פון דיר...

— וועמען, זיידע, גייט זי דען אָן?... רוף מיר נאָר אַהער דעם דאָן טשאַוועלאַ און מירן גיין אין דער קאָרדיליערע... איך וויל מער ניט זיין דאָ... דאָרטן איז מיר ניט הײמיש...

— גוט, מירן גיין, אייניקל.

— וועסט מיר העלפן זוכן די ברעקעלעך אייזעלעך?...

— אוודאי וועל איך דיר העלפן...

דערווייל איז טאַקע אַריינגעקומען טשאַוועלאַ. ער איז געווען

איינגעטונקען אין שוויים און באַדעקט מיט שטויב. ער האָט אַוועקגעשטעלט אויף דער באַנק אַ ברעקעלע טרומנעלע, האָט אַרויסגעשלעפּט פון קעשענע אַ פּאַפּיר מיט קאַלך און עס אַרייַנגעשיט אין טרומנעלע.

דער זיידע האָט זיך אויפגעשטעלט און באַלד זיך צוריק אַראָפּגעלאָזט אויף זיין פריערדיקן פּלאַץ און האָט קונציק באַהאַלטן אויף הינטן — דעם פּוס מיטן ווייַבערישן שוד... די באַטיכלטע ווייַבער האָבן זיך איבערגעקוקט און געשמייכלט... און עוועלינאַ?... זי שטייט לעבן דעם בינעזער און קוקט ווי ער שפּילט זיך מיטן זוים פון איר קאַפּיליוש... זאָל זי ווערן צעשפּאָלטן פון אַ דונער.... זאָל קומען אַן ערד־ציטערניש און זאָל פאַרשלינגען אַלע זיעלעד און אויך די באַטיכלטע ווייַבער וואָס חוזקן פונעם זיידן...

די נייַנציק־יאָריקע סינפּאָרא, דעם מלאכלס אַן עלטער־באָבע, איז געזעסן גאָר האַרט לעבן זיידן. איר קליין געקאַרבט פּנימל און די קיילעכיקע טונקעלע אויגן, האָבן זיך איינגעגעסן אין זיידן. זי האָט צוגעשאָקלט מיטן באַטיכלטן קאָפּ און אַבלדיק געזאָגט:

— דאָס מלאכל האָט זיך געפעלט טילוויַז פון אַ גוט־אויג און דאָס איבעריקע — צוליב דער קנאַפּער דערנערונג...

— זאָל עס דער אויבערשטער נעמען אונטער זייַנע פליגלען. אָבער מען האָט אים פונדעסטוועגן באַצייַטנס געוועז גדאַרפט אָפּפירן אין אַ שפּיטאָל...

— מען האָט געפּידט — דאָן פערמין. אָבער ס'האָט גראָד אויסגעפעלט פּלאַזמאַ... דער „אָקסיכענאָ" האָט דעם אָרעמענקען גאָר פאַרגרינגערט די גסיסה...

— מען האָט אים אויך אָפּגעשפּראָכן פון אַ גוט־אויג און אַראָפּגעצויגן דעם מאָגן־פאַרשפּאַרונג. האָט זיך אַרייַנגעמישט אַ צווייטע באַטיכלטע באָבע און אירע אויגן, ווי פלעקן סמאָלע, זענען אונטערטעניקע אומגעגאַנגען פון איינעם צום אַנדערן און געוואַרט אויף אַן ענטפער.

— דאָניאַ פּעפּאַ, די „קוראַנדעראַ", האָט אים אויך אָפּגעשפּראָכן פון אַ גוט־אויג און אויך קעגן אַלע ניט־גוטע... — האָט די קוואַטערן מיט די מילדע אויגן שטיל אָפּגעזיפצט. דאָניאַ פּעפּאַ, אַז קיין שלעכטס זאָל איר קיינמאָל ניט געשען — האָט פאַר מיר אין די אויגן אָפּגעשפּראָכן דרייַצן ווייץ־קערנדלעך און האָט זיי מיר געגעבן אין אַ סענט... איך האָב די ווייץ־קערנדלעך אַוועקגעלייגט צוקאָפּנס פונעם מלאכל און ס'האָט אויך ניט געהאָלפן!...

— באַ מיַין טאָכטער איז נעכטן אַוועקגעפאַלן דאָס איינציקע

און לעצטע חזירל — האָט אַ דריטע זיך באַקלאָגט און אומבאַראָלפּן צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ.

— אויף מיין שטיקעלע ערד געשען אויך מאָדנע זאַכן — האָט אַ שמאָלע באַשמאָטעטע קרעאָלן צוגעטראָגן איר חלק. די מאָגערע סאָסנעלעך זענען פאַרטריקנט געוואָרן, און די הינדעלעך און די אינדיקלעך — פאַלן ביי מיר אויס ווי פליגן... אַ בית עולם איז איצטער אַרום מיין ראַנטשעלע... אַ קללה, אַן אָפּגעטוענע זאַך...

אַזוי איז אַוועק אַ באַקלאָגעניש, אַ דערציילן זיך אַלערליי אויסטערלישע מעשיות. דאָס ראַנטשעלע איז פול געוואָרן מיטן יסורים־דיקן געמורמל וואָס האָט אָפּאַריסיאָן דורכגענומען ביזן ביין.

די פלעמלעך פון די ליכטלעך האָבן געצאַנקט זיך אויסגעצויגן און געפאַלן צוריק.

ער האָט אויף אַ רגע ווי פאַרגעסן אין זיינע אייגענע דאגות, זיך פאַררוקט אין אַ ווינקל און פון דאָרטן געקוקט צום זיידן. דער אַלטער האָט זיך געביסן די אויבערשטע ליפּ און נאָך אַ לענגערן טראַכטן, האָט ער זיך ענדלעך אָנגערופן:

— דאַ, מיינע ליבענקע, איז אַ פּשוטע זאַך: אַז מיר וועלן ניט האָבן קיין וואַסער, וועלן מיר אַלע פאַרדאַרט ווערן און פאַלן ווי עס פאַלן די בהמות...

טשאַוועלאַ וואָס האָט זיך דערווייל ניי־געריק צוגעהערט, האָט בעת מעשה אויסגעבעט דאָס געלעגערל אינעם טרומנעלע און ער האָט זיך אויסגעגלייכט און אַ זאָג געטאָן:

— דערפאַר טאַטע, מיינע ליבנקע, אַנטלויפן פונדאַנען די יונגעלייט... זיי זוכן פאַר זיך אַ לייכטער שטיקל ברויט און ניט מער!...

— זייער גלייך טוען זיי, אויף מיין וואָרט — האָט סינפאָראָ אים געענטפערט און בנימעותדיק פאַרצויגן די ליפּן ווי אַ לעדערן טעקעלע.

— אָבער פאַראָן אַזעלכע וואָס טאַדלען... פאַראַן אַ אידעאַ־ליסט ביי אונדז... — האָט ער צוגעגעבן מיט אַ שמייכל און זיך ווידער געגנומען צו דער אַרבעט. פערמין האָט געטאָן אַ פּיפּקע די ליולקע און נאָך טיפער אַרונטערגערוקט דעם פּוס מיטן ווייבערישן שוד.

די מאַמע פונעם מלאכל האָט זיך צעהוידעט דאָרטן צוקאָפּנס דעם שטולכל, פאַרבראָכן די פינגער און זיך צעקלאָגט:

— מאַזלען, דאַן טשאַוועלאַ, קען יעדער איינער. אָבער גאָט און די הייליקע זענען עדות — איך האָב מיין ברעקעלע ניט פאַר־נאַכלעסיקט... ניין און ניין!

די געסט האָבן אַרונטערגעלאָזט די קעפּ און עס איז ווידער

געוואַרן שטיל. פון דרויסן איז אַרײַנגעדרונגען אַ רויטלעכער היי־סער שטויב און דער שטאַרקער ווינט האָט געריסן דאָס שטרויענע דעכל פונעם ראַנמשעלע. פּערמין האָט אָפּגעזיפצט און זיך אָנ־גערופן:

— וואַסער, וואַסער!...

טשאַוועלאַ האָט אַרײַנגעזיפצט אין באַקאַלכטן טרומנעלע: — ער וויל, דער אַלטער אײַזל, דעם שליסל צום גן־עדן...

— אַזוי, דאָס וויל דער זיידעניו?... האָט זיך אַפּאַריסיאַ גע־וואונדערט אין זײַן שווערן, קרענקלעכן שלאָף. — וואו ליגט ער, דער וואונדערלעכער שליסל, וואו? דער זיידע, האָט זיך אים גע־דאַכט, האָט זיך געווענדעט צו טשאַוועלאַן וואָס איז שוין געשטאַנען לעבן אים, סעראַפינען, דעם מת'לס פאַרטרויערטן טאַטע. ער האָט אים געזאָגט:

— איך האָב דיר שוין מויזנט מאָל דערציילט וועגן די גרויסע אויפטועז פון די העברעיער...

— אַט האָסטו דיר אַ פאַרגלײַך! יענע האָבן דאָך אויפגעריסן די בתולה־ערד, דאָרטן אינעם הייליקן לאַנד... יענע, ווייס איך האָבן פון זייער פוסטן מדבר געמאַכט אַ שטיק — ציוויליזאַציע.

— אויך מיר דאָ, דו אַלטער אײַזל, אויך מיר וואָלטן געקענט שאַפן וואונדער, ווען מיר האָבן פונקט ווי יענע, די הילף פון דער מלוכה און פון גאַנצן שטאַט.

די אַלטע סינפאַראַ האָט געפרעגט:

— וואו וואוינען יענע לײַט? דאָ, אין דער קאָרדיליערא?

פערמין האָט געטאָן אַ פּיפּקע זײַן ליולקע און קלוג געשמייכלט. די אַלטע איז צוגעשטאַנען:

— איך וואָלט געוועזן אַ בעלן אַ קוק צו טאָן ווי אַזוי מען לעבט אויף דער מדבר.

— ס'איז ווײַט פונדאַנען, באַבע...

— עס מאַכט ניט, אויף אַז אייזל קען איך גוט צורײַטן אַהין... אַבי דער זאָטל איז נאָך אַ ווייכער...

— ס'איז אין אַנדערן עק פון דער וועלט — האָט טשאַוועלאַ מעשה גרויסער ווייסער, איר געגעבן צו פאַרשטיין.

— אַזוי גאָר. דאָרט וווינען אויך מענטשן? איז ווער זענען זיי עם? —

— מיר האָבן דאָ גערעדט וועגן די העברעיער.

— ווער זענען זיי עם?... — האָט זי געזשמורעט די ווײַעס און

די צוויי גומע שוואַרצע אויגן זענען אומגעגאַנגען פון איינעם צום צווייטן. — ווער זענען עס יענע לײַט?...

— גוט. כּודיאַס זענען זיי. — האָט דער זיידע אומרואיק אַ זאָג געטאָן און זיך ווידער פאַרקוקט צום נײַגעריקן איניקל.

די אַלטע האָט אויסגעשפּיגן, מיטן ברעג פון דער פאַטשיילע אָפּגעווישט די ליפּן און נאָכדעם ווידער געפרעגט:

— נאָך פאַראָן אַ סך פון יענע לײַט?... פאַר וואָס, דאָן פער־מין, שפּײַט איר נישט אויס, ס׳איז אַ מצווה, אַ גרויסע מצווה...

טשאַוועלאַ האָט זיך אָנגעהויבן צו קראַצן אין דער באָרד און געשמייכלט: סינפאַראַ האָט ווי אַ שוואַך הינדל פאַרצויגן די וויִעס און אַראָפּגעלאָזט דעם באַטיכלטן קאָפּ אויף איר אײַנגעפאַלענער ברוסט.

ס׳איז ווידער געוואָרן שטיל. די פלעמלעך פון די ליכט האָבן זיך ווי פאַרתומטע אויפגעהויבן און געפאַלן צוריק. טשאַוועלאַ האָט גע־נומען אָפּבינדן דאָס מת׳על פון שטולכל און פערמין האָט געקוקט צום פאַרחידושטן איניקל.

אַפּאַריסיאָ איז אויפגעשטאַנען פון זײַן פּלאַץ און איז מיט אַ זײַ־טיק, שווער געגנגעלע אַרויסגעגאַנגען פון דער ראַנטשאָ. ער האָט געפילט הינטער זיך דעם זיידנס לײַכטע שוועבנדיקע טריט.

— קאַראַמבאַ, איניקל, ווו זענען אַהינגעקומען די פליגלען וואָס איך האָב דיר היינט צוגעטשעפּעט צו די אַקסלען?

אַפּאַריסיאָ האָט ביטער אָפּגעזיפצט און מיט די בליקן — געוויזן אויף עוועלינאָ וואָס איז הינטערן ראַנטשעלע געשטאַנען און זיך געסודעט מיט ערמינדאָן.

·· קום זיידעניו און מיר וועלן זיי דערהרגענען!

— וואָס פעלט דיר אײַן?... קוים האָט אַ מענטש איינמאָל עמיצן דערהרגעט, האָט ער שוין אויף אַלע אייביקייטן זײַן אייגענע נשמה אָוועקגעהרגעט און ער ווערט אַ סכנה פאַר זײַנע מיטמענטשן...

דער זיידע האָט אים אַ כאַפּ געטאָן פאַר אַ הענטל און האָט זיך אויפגעהויבן צו די כמאַרעס...

אָך דער זיידע איז געוואָרן ווי אַ ריזיקער פיש... אָבער אים, אַפּאַריסיאָן, איז הייס, שרעקלעך הייס... די שווערע צוויי שויך שלעפּן אים צוריק צו דער ערד. אָט זעט ער ווי דער ווינט שויבערט די בלויע פליגל אויף עוועלינאָס אַקסלען, און ווי דער בינעזער מיט די אייזלשע אויערן, שפּילט זיך נאָך אַלץ מיטן ראַנד פון איר קאַפּעליוש...

— קאַראַמבאַ, איניקל, ווו זענען די פליגלען וואָס איך האָב דיר געשענקט?... אַ! דו קענסט מיך נישט נאָכהאַלטן — צוליב דער זיעלע, דער פאַררעטעריז, וועט ער, אַפּאַריסיאָ נאָך לײַדן אַ בושה...

דער זיידע איז ווי אַ פיש אַרומגעשווומען צווישן די גאָלדענע און פייער־דיקע סנאַפּעס. אים, אַפּאַריסיאָן, ברענען זיי אויס די אויגן...

— זיידע, זיידעניו, וואַרט אונטער אַביסעלע!..

ער האָט אין שלאָף אַראָפּגערוקט נידעריקער דעם קאַפּעליוש און אַ פּאַרטייעטער, אַ באַהערשטער פּונעם דאָזיקן וווּנדערלעכן חלום — האָט ער אויסגעשטרעקט אַ הענטל, ווי ער וואָלט וועלן זיך אָנכאַפּן אין עפּעס. דערווייל איז צוגעקומען אַ ציגעלע און נאָך איינס און זיי האָבן אָנגעהויבן אַרומצולעקן דעם שווייס פון זיין הענטל און אויך זיין ברוסט וואָס האָט ווי אַ שטיק בראָנדז אַרויסגעקוקט פון צעכראַס־טעטן העמד.

אין זיין פּאַרטראַכטקייט האָט ער פונדעסטוועגן געהערט אַרום זיך דאָס רופן פון זיין טשערעדע: בעעע!מעעע! — ער האָט זיך מיט שווערקייטן איבערגעדרייט פון איין זייט אויף דער אַנדערער, און ס'האָט זיך אים אויסגעדאַכט אַז ער איז אויפגעשטאַנען און האָט גע־טריבן זיין טשערעדע גאָר ווייט אינעם מדבר, ווו עס זענען פּאַראַן שפּורן פון היילונג־וואַסער, וואָס זעצן אַרויס פון דער צעקאַרבטער ערד, אָבער מיט אַמאָל האָט זיך די ערד אין די בערג געטאָן אַ צעוויג, אַ ציטער און ער איז אומגעפאַלן און האָט ווי אַ באַלעם, אַראָפּגעקיי־קלט ביזן טיפן טאָל.

אַפּאַריסיאָ האָט זיך קרעכצנדיק אויפגעהויבן און אַראָפּגענומען פון קאָפּ דעם צעפּלעטשטן קאַפּעליוש. די פיס האָבן אים ביסלעכווייז אוועקגעפירט אַלץ טיפער, ווייטער אינעם צעדריבלטן באַרג מיט די נישעס און נעסטן פון שטיינער. זיינע אבֿרים האָבן געציטערט מער פון אַפּשיי און איבערגלויבן ווי פון שרעק. אין סאַמע מיטן איז אין אַ נישע געזעסן און געדרימלט אַן אַלטער אינדיאַנער. די גרויע פּאָנטשאָ מיט פּראַנדזן, איז געלעגן אַרום זיינע הויכע אַקסלען און די פּעדער אינעם קאַפּעליוש פון שמרוי איז געווען פּאַרשטויבט. לעבן זיינע פיס איז געשטאַנען אַן ערדענע אייוועלע, מיט אַביסל אַש אויף די פּאַרבליבענע קוילן. אויפן גריבערדיקן דיל מיט שמרוי, זענען גע־שטאַנען ערדענע קריגלעך מיט רויט־געפאַרבטע קווייטן. ליימענע כלים פון פּאַרשידענער גרויס, אויך האַק־ברעטלעך און מולטערס צום וואַ־שן און אויף צו באַקן ברויט. אויף די ווענט און איבער די געבויגענע קעפּ פון די אַנדערע זיצנדיקע, האָבן געהאַנגען פּיילנבויגנס, מעסערס, שפּיזן, אייזערנע פּרענטעס, שמריק, בייטשן און ביקסן.

די פּנימער פון די אינדיאַנער זענען געווען גרוי באַדעקט מיט שטויב און געראַנצלט פון טיפע קאַרבן. ער האָט נייגעריק אָנגעטאַפּט

די פינגער פון איינעם, האָט ער זיך צעשיט ווי זאַמד... אַפּאַריסיאַ האָט אין שלאָף זיך געחידושט:

— קאַראַמבאַ, אין דעם ווייטן באַרג האָבן זיך אויסבאַהאַלטן די געבוי־ענע באַרג־מענטשן... זיי האָבן זיך בלוטיק און העלדיש גע־שלאָגן קעגן די שפּאַניער, וואָס האָבן פאַרכאַפּט דאָס טײַערע פאָטער־לאַנד... אָבער זיי האָבן סוף כל סוף פאַרשפּילט, די געטרײַע פּאַט־ריאָטן... פאַרשפּילט און זיך אויסבאַהאַלטן אינעם דאָזיקן באַרג און דאָ זענען זיי, די אָרעמע, אויסגעגאַנגען פון הונגער און דאָרשט...

ערשט דאָ נישט לאַנג האָבן קינדער פון דער קאָרדיליערא, אויס־געפונען די היילינגטימער... זענען געקומען מענטשן פון דער גרויסער שטאָט און זיי האָבן די לייכעס און אַלץ וואָס האָט זיך דאָ געפינען צוגענומען אין אַ מוזיי... איז וואָס טוען זיי ווידער אַמאָל דאָ?... איז עס אפשר בלויז אַ חלום... אָדער די אַלטע סינפּאָרא, מיטן פּוי־גלשן פּנים, האָט אים, אַפּאַריסיאָן, שוין אָפּגעטאָן אַ כּישוף?...

ער האָט אָנגעהויבן גיין אויף פּאָראויס. זײַנע טריט האָבן אָפּגע־קלונגען אין דער שטיינערנער פּוסטקייט.

ער האָט זיך אומגעקוקט אויף צוריק. אים האָט זיך געדאַכט אַז די אינדיאַנער האָבן אים נאָכגעקוקט און געשמייכלט. דער וואָס איז געזעסן אין מיטן האָט זיך אָנגערופן: — דו ביסט אַ בראַווער גאַוטשאָ... קום אַהער, אַט אין דער־אָ קרוג איז פּאָראַן וואַסער... עס וועט קלעקן פאַר דיר און פאַר דײַן טשערעדע... — ניין ער, אַפּאַריסיאָ וועט נישט גיין צו די טויטע... צום זיידן וועט ער גיין! זיידע, זיידעניו, ווו ביסטו מיר אַהינגעקומען?...

אויף זײַנע קולות איז טאַקע געקומען צו לויפן דער זיידע. ער איז געווען איינגעהילט אין דער גרויער פּאָנטשע און דער ווײַבערישער שוד איז שוין געווען אַן דעם קנאַפּל... דער זיידע האָט שווייגנדיק אים אָנגענומען פאַר אַ הענטל און מיט אים אינאיינעם זיך ווידער אויפגעהויבן צו די וואָלקנס.

אַלערליי בריליאַנטן, ווי גרויסע אויריגנגען האָבן זיך געמיניעט צווישן די געדיכטע און פּול־באַזעצטע צווײַגן מיט ניס, אײַנגעווי־קלטע אין די גרינע שאָלעכצער. צווישן דער דאָזיקער וואונדערלעכער סאָד באַלאָדן מיט גרויסע רויטע ווײַנשל און געלע קאַרשן און צײַ־טיקע פּערשקעס מיט זאַפטיקע פלוימען. לאַנגע באַרנעס ווי לאַגלען מיט האָניק און גרויסע עפּל מיט רויטע באַקן. הינטער די ביימער האָבן שטיל און שטאָלץ געוויגט די בלעטער פון דינע סאָסנעס און צווישן די סאָסנעס האָבן אומגעשפּאַנט ווײַסע שעפּסן און ציגן. אונטן, אינעם גרינעם טאָל, האָבן זיך געפּאַשעט טויזנטער קוטשע־

ראווע שאף. פעטע קי, קעלבלעך און אייזלעך — אך, וויפל אייזלעך דא גייען אום... מסתמא וועט ער דא געפינען די צוויי ברעקעלעך פונעם באלעבאס אייזלעכע... אך, ווי זי וויינט איצטער און קלאגט נאך אירע קינדער...

און ווער זענען די ווייסע שטיבעלעך מיט רויטע שפיציקע דע־כער און מיט פארהענגלעך איבער די פענצטערלעך? ארום די שטיב־לעך וואשן זיך אינעם ווינטל — גרויסע רויטע און געלע דאליען און ווייסע נארציסן.

אויף צוויי הויכע דינע סלופעס — פלאטערן אינעם ווינטל צוויי ריזיקע פענער. איינע — מיט א סך דריישפיציקע שטערנדלעך און די צווייטע — אן ארגענטינישע, אן אמתע פאטערלענדישע פאן.

דער זיידע, וואס איז זיך געמיטלעך געזעסן אינעם גראז און געפיפקעט זיין ליולקע, האט זיך צעשמייכלט און נאכדעם געזאגט:

— דאס איז דער העכסטער בארג וואס צווישן ארגענטינע און טשילע. מיט דער הילף פון אן אויסלענדער — האט דא אויפגעשיינט אן ערדישער גן־עדן. ווען די קינדער פון אונדזער לאנד, אייניקל מיינס, וועלן אפשאצן דעם אויבערשטנס גאב, דאס גוטס וואס ער האט זיי געשענקט, דעמאלט וועט אונדזער ערד אינגאנצן — פארוואנדלט ווערן אין א גן־עדן.

— א, א!... דאס איז דער בארג אליווערא?... ער, אפאריסיא, וויל אהער ברענגען זיין טשערעדע און עוועלינאן. דא מוזן אוודאי ווי־נען יענע גרויסע לייט פון אמאל... אזוי האט בפירוש געזאגט טשאוועלא און די אלטע סינפארא.

— קום זיידעניו צום הימלישן הערשער און מירן אים בעטן ער זאל אונדז צולאזן צו יענע... צו די אמאליקע וואס האבן דעם שליסל צום גן־עדן...

— ס'איז שוין צו שפעט אפאריסיא... דו האסט א קאפעטשקע פארשלאפן... ס'איז שוין צען אזייגער... אין דער דאזיקער שעה, אייניקל, קומען די ניט־גוטע ארויס פון זייערע באהעלטענישן און הויבן אן צו גוואלדעווען... דעמאלט ווערט א שטורעם א שרעקלע־כער שטורעם און ווער עס איז נישט צוגעגרייט — דער פאלט זיבער א קרבן... א רגע שפעטער זענען די גאלדענע און פייעריקע סנאָ־פעס געווארן טונקעלער און באקומען דעם קאליר פון איבערגעברענ־טע ציגל. איבער זיי האט זיך פון הינטער די שנייאיקע הויכקייטן אויפגעהויבן אן אש גרויע כמארע, איילנדיק אריינגעשוומען אין דער טונקלקייט און זי ביסלעכווייז איינגעשלונגען.

איבערן מדבר האט זיך אויסגעשפרייט א לויפנדיקע, פחדימדיקע

הימלישע אומרואיקייט. ווי ניט ווי האָט זיך געוואָלגערט אַ ריזיקער בוים ווי געפּאַרבט אין טונקל־בלויער טינט און אַ וואָלף מיט צע־שויבערטע ווילדע קוטשערן...

באַלד טאַקע האָט אויסגעבראָכן אַ שטורעם, אַ פולער מיט האַר־טע קלאַנגען, מיט אַ סווישטשערן, אַ ברומען, יוו ער וואָלט אין זיך אויסגעלאָדן פון אַלערליי קולות וואָס האָבן זיך ביז אַצינד געשטיקט אין דער קעל פון די אויפגעריסענע וואָלקנס.

דער זיידעניו — האָט אַפּאַריסיאַ זיך באַרואיקט — דער זיידע האָט זיך דערוויילע אַריינגעשאַרט אין אַ נאָענטער הייל, אַזאַ אויסגע־מוליעטע עפענונג וואָס די נאַטור אַליין האָט צוגעגרייט פאַר יענע וואַנדערער וואָס מוזן אין אַ נויטפאַל זיך אויסבאַהאַלטן... ער האָט זיך אויסגעצויגן מיטן רוקן אויף אַרויף און האָט אויך אים, דעם אייניקל, מיטגעצויגן.

דער דרויסן האָט זיך געוויגט אינעם שטורעם. מיט אַמאָל האָבן זיך דערטראָגן אַהין שווידערלעכע קולות פון מענטשן און פון בהמות. די קולות האָבן ווי שווערע געוויכטן זיך געקאָלערט ביז צו די גרויסע שנייבערג און מיט אַמאָל איז געוואָרן שטיל.

דער זיידע האָט אים צוגעצויגן נאָך נענטער און האָט אים איינ־גערוימט:

— דער שטורעם, אייניקל האָט אַראָפּגעטראָגן אין אָפּגרונט אַריין אַ סטאַדע בהמות און די באַגלייטער וואָס האָבן זי געפירט קיין טשי־לע. ווען די פירער, אייניקל, זענען לייכטזיניק, אָדער אומפעניק פאַר דער מיסיע וואָס מען מרויעט זיי אָן, — דעמאָלט פליען זיי צום אָפּגרונט און שלעפּן אויך מיט קרבנות... און אַזוי גייט עס יאָר איין, יאָר אויס... אַלטע מדבר־לייט ווייסן וועגן דעם, אָבער זיי זענען נישט בכוח אָפּצוהאַלטן די מענטשן פון באַגיין נאַרישקייטן און פאַרברעכנס... פאַרשטייסט, אייניקל, דער אויבערשטער האָט מיט זיינע פינגער באַרירט די דאָזיקע ערד און זי געבענטשט. זאָלן מיר אויך בענטשן זיין גרויסן נאָב, אָבער קיינמאָל זיך נישט אונטער־וואַרפן זיין צאָרן און זיין שטראָף...

דערווייל האָט דער שטורעם זיך גענומען איינשטילן. די לויפנ־דיקע וואָלקן־באַטאַליאָנען זענען געוואָרן העלער, איבער די שנייאיקע בערג־רוקנס האָבן זיך אַראָפּגעלאָזט סנאָפּעס גאַנצע ווי פון ליליען אין טונקל בלויען צווייט. וואו ניט וואו, האָט זיך אָנגעצונדן אַ בוים מיט ריזיקע צווייגן. גרויע שעפּסן האָבן זיך געשפּרייט ביים ברעג פון לויטערן, פליסנדיקן טייך, צווישן צוויי גריבער.

דער זיידע איז אַרויסגעקראָכן פון דער באַהעלטעניש זיך אָוועק־

געזעצט אויף זיין בינטל און גענומען לעבן זיך דאס אייניקל. ארום איז געווען רואיק. איבער די קרוינען פון די ביימער האט געשיינט א גאלדענע זון און דאס מחיהדיקע ווינטל האט שפילעוודיק געשויבערט די אראפגעבויגענע, צעשוינדענע ראנדן פונעם זיידנס קאפעליוש...

באלד האט ער זיך, דער זיידע אויפגעשטעלט, און פלינק ווי א יונגערמאן אנגעהויבן צו קלעטערן העכער און גאר הויך. ער האט זיך אנגעבויגן איבער א גאר טיפן אפגרונט, דורך וועלכן ס'האט געשטראמט און געשוימט א לויטערער וואסער־קוואל. די ווענט פונעם אפגרונט און אויבן ארום דער עפענונג — זענען געווען איינגעפרוירענע דיקע פליטן פון אייז. דאס אייז האט געשיינט אקעגן דער זון, זיך געטיקט ווי אין א שפיגל. דער זיידע האט זיך אנגערופן:

— די ראזיקע וואסערן, אייניקל מיינס, רייסן זיך ארויס פונעם ערדישן אינגעווייד און זיי טראגן זיך אוועק אין גאר ווייטע, פאר אונדז אומבאקאנטע היילן. עס וועט קומען א טאג און די דאזיקע וואסערן וועלן ווידער ארויסקומען אהער און זיי וועלן אונדז ברענגען דעם שליסל צום גן־עדן...

אך, ווי שטארק, ער, אפאריסיא, וואלט וועלן טאן א קאלטן טרונק וואסער. ביי אים אין דער טארבע ליגט דאך דעם בלעכל, פאר וואסזשע זאל ער זיך ניט אנבייגן און אנשעפן קאלטע, פרישע וואסער פאר זיך און אויך פארן זיידנס וועגן?... אט שפיגלט ער זיך אפ אין דער רוישנדיקער קוואלעדיקער פליסיקייט. ווי פארשרפעט פון היץ עס איז זיינס און אויך דעם זיידנס פנים. דער זיידע האט אים אפגערוקט אן א זייט און זיך אפגערופן:

— זיי נישט אזוי איבערגעאיילט, אייניקל מיינס, אייל פאלשע באוועגונג און דו פארלירסט דאס גלייכגעוויכט. דעמאלט פליסטו אריין אין דעם קעסל פון שטראמיקן גאלד... די כוואליעס וועלן דיך אוועקטראגן אינעם אינגעווייד פונעם פאסיפישן אקעאן... דא האט שוין נישט איינמאל געטראפן אזוינע פאסירונגען פון נישט זיין געגנוג פארזיכטיק. מיט טעג שפעטער זענען די אומגליקלעכע געפונען געווארן אויפן ברעג פון א פרעמדן ים אין א פרעמדן לאנד...

דא האט דער זיידע ארויסגעצויגן אן ערדענע קרוג פון זיין גרויסער טארבע און האט זיך אנגעבויגן איבערן אייזיקן קארניז אבער ער האט זיך אויסגעגליטשט און איז אריינגעפאלן אין דער שווימיקער לויטערקייט. אפאריסיא האט פון שלאף געטאן א געשריי, מיט שווערקייטן געעפנט די אויגן, אים האבן געשמארצט די אנגעצונדענע אויגן־דעקלעך, און ער האט זיך ארומגעקוקט. די טשערעדע האט ארומגעשפאנט גאר ווייט און געהאלטן אין איין מעקן און בעקן.

ער האָט נישט געוווּסט צי ער איז געווען אונטערן רושם פון אַ קאָשמאַר־ריש׳ן חלום, אָדער ער איז ווידער אומגעגאַנגען מיטן זיידן אויף יענע ווונדערלעכע לאַנג־באַקאַנטע שפּאַצירן? ער האָט זיך איבערגעדרייט אויף דער צווייטער זײַט, מיטן קאַפּעליוש פאַרדעקט די אויגן און אין געדאַנק זיך געשוווירן: מער נישט אַנטשלאָפן צו ווערן, נאָר פון ווײַטנס אָפּהיטן די סטאַדע...

ס׳האָט נישט לאַנג געדויערט, און די שרפנדיקע היץ האָט אים ווידער אַרײַנגעוואָרפן אין די אָרעמסט פון זײַן שטענדיקער געוווינהייט. אינאיינעם מיטן שווערן, געשמאַקן שלאָף, האָט זיך אויך אומגעקערט צו אים דער איבערגעריסענער חלום.

ער האָט ווידער דערהערט דאָס פּליסקן פון דעם זיך־טרינקענדיקן זיידן צווישן די שוימיקע וואַסערן. פון אונטן איז אויך געקומען דאָס געוויין פון דער מאַמע־אייזל און פון אירע ברעקעלעך. ביסלעכווײַז איז אויפגעגאַנגען אין אים אַ מאָדנע שרעק און אַ גרענעצלאָזער רחמנות צום זיידן און דער צעריסענער אייזל־משפּחה. ער האָט אויך געהערט די קולות פון די בהמות וואָס דער שטורעם האָט אינאיינעם מיט די נישט־געניטע פּאַסטוכער אַראָפּגעטראָגן אינעם אָפּגרונט אַ־ייו... דערצו האָט זיך נאָר באַוויזן די עוועלינאַ מיטן „כינעזער". יענער האָט זיך אַלץ געשפּילט מיטן זוים פון איר קאַפּעליוש און זי האָט געלאַכט, שטאַרק און הילכיק געלאַכט...

אַפּאַריסיאַ האָט זיך אויפגעהויבן. ער איז אַוועק הינטער אַ ריזיקן גרויסן שטיין מיט אויסגעקריצטע נעמען פון וואַנדערער. ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף די קני און האָט אַ פאַרחידושטער און מיט אַ געפיל פון הייליקייט אַרויפגעקוקט צו דער ריזיקער לבנה, וואָס האָט אויסגעזען ווי אַ פײַערדיקער ראָד און האָט אָפּגעקוקט פון הינטער אַ ווײַסן בלאַנקנדיקן שניי אויפן שפּיץ פון אַ באַרג. אין אין דער לבנה, האָט ער באַמערקט, איז ווי תמיד, אומגערימט דער געטלעכער הערשער אויף זײַן קליינעם חנוודיקן אייזעלע. אַפּאַריסיאַ האָט זיך ווי דערשראָקן פאַר דער אימפּאָנירנדיקער מאַיעסטעטישקייט פון די בערג. ער האָט צום ערשטן מאָל אין זײַן קינדישן לעבן, זיך באמת דערפילט אַליין און פאַרלוירן. דערצו האָט דער פרעסנדיקער טרויער און די אײַפערזוכט, אים געפּײַניקט ווי משוגעת. ס׳האָט אים אויך געפּײַניקט אַ געפיל פון שולד לגבי דעם טײַערן זיידעניו! צוליב אים, אַפּאַריסיאַן, האָט ער זיך אָנגעבויגן איבערן וואַסער און איז אַהין אַרײַנגעפאַלן... איצט, זיך פילנדיק אינגאַנצן אַן איינזאַמער, האָט ער, ווי אַלע פאַרצווייפלטע, אומבאַהאָלפענע קינדער, אָנגעהויבן וויינען און שלינגען די טרערן, וואָס זענען ריטשקעס־ווײַז געפלאָסן

איבערן אפגעבריענטן פנים. צווישן איין כליפ און דעם אנדערן האט עס פון אים ארויסגערעדט און געמאנט: „אלמעכטיקער גאט, גיב מיר אפ מיין זיידן, גיב מיר צוריק די ברעקעלעך אייזעלעך! א־א!...

די לבנה שווימט זיך ווייטער און דעם אויבערשטן גייען ניט אן זיינע, אפאריסיאס טרערן און נישט זיין געבעט... אך, ווען ער האט אצינד די פליגלען פון בלויען ווינט, וואס דער זיידע האט אים געשאנקען! אך וואלט ער איצט א פלי געטאן ביז צו דער לבנה... און זאל אים דער אויבערשטער פרווון אראפווארפן... זאל ער, אויב ער האט א הארץ פון א שטיין...

דערווייל האט זיך א גרויסע בין אפגעשטעלט ביי אים אויפן נאקן און אים געטאן איר שטאך. ער האט פאר ווייטיק אזש אנגע־הויבן צו וויינען נאך הארציסנדיקער ווי פריער, אבער די לבנה איז זיך רואיק געשווומען ביים ראנד פון שפיץ־בארג און געווארפן אויפן שניי — פייערדיקע שפיצן און אויך פלעקן ווי פון ליליען און פון בורשטין. די ליכטיקייט האט אנגעהויבן שניידן און בריען זיינע גע־שוואלענע וויעס. אבער ער האט נישט אויפגעהערט צו קלאגן און צו בעטן. באלד האט זיך דערהערט א דונער און נאך איינער. א בליץ ווי א שארף פון א מעסער האט דורכגעשניטן די ראזע און בלייכע קור־פאלן איבער די בערג און דער גאנצער ארום האט זיך געגעבן א צעוויג. אפאריסיאס צוויי אויגן ווי געלייטערטע פערל — האבן גע־לויערט העט ווייט און געזוכט עמיצן וואס זאל טיילן מיט אים די שרעק און דעם טרויער. א ריזיקער רויטער פויגל מיט צעשפרייטע פליגלען, האט זיך אויפגעהויבן פון צווישן די סאסנעס און האט מיט גראציעזער לייכטקייט זיך איינגעוועבט אין די טונקעלע שווערע כמארעס. באלד נאך א פויגל מיט קיילעכיקע אויגן וואס פינקלען ארויס פון הינטער א ברוינעם טשופיקל, אויפן שיינעם קעפל. אין דער זעלביקער ליניע האבן נאכגעפאלגט אין א האלב־קריי, זעקס יונגע פייגעלעך. א,א! האט אפאריסיא ווי פארגעסן אין זיין פארצווייפלונג און איז מיטגעריסן געווארן מיט דער פרייער זארגלאזער פויגלישער דרייסטקייט א, א! דער ערשטער איז ווייזט אויס, דער וועגווייזער. מוז עס אוודאי זיין דער אמתר זכר! — האט ער זיך פארטראכט. די עוועלינא וויל דאס מאכן אנדערש. זי וויל תמיד גיין פארויס און זיין די וועגווייזערין... ווען ער, אפאריסיא, וועט זי נעמען פאר א ווייב, וועט ער איר דערלאנגען מיט א פויסט... אזוי טוט מען דא און זיי ווערן נאכגיביק, די נארישע זיעלעך... זאל זי אים נאר געבן צוריק דעם זיידנס פליגלען, וועט זי ווערן אויס מאכערן... מיט איך פוסטער גאווה און ער, אפאריסיא וועט זיך א הויב טאן אזוי הויך און אזוי דרייסט ווי דער פויגל, דער וועגווייזער...

דאַ האָט ער דערהערט עוועליגאַס פרעך געלעכטערל: „אַפּאַריסיאַ, ביזט אַ בהמהלע און נישט מער. מיט פליגלען קען דאָך יעדער פויגל זיך אויפהויבן ביז צו די וואָלקנס, דו וועסט מיר נאָר אַ קונץ און הויב זיך אויף אָן די פליגלען, דעמאָלט וועל איך זען אַז דו ביזט אַן אמתער זכרל, און איך וועל אויף אייביק ווערן דיין ווייבעלע, דיינע און מער קיינעמס נישט״...

ער האָט אומגעדרייט צו איר דאָס פּנים און מיט אַ האַרצווייטיק און פאַרשעמונג צוגעזען ווי זיין ריוואַל איז, אויפן בערגל, געשטאַנען לעבן עוועליגאַן און האָט אַלץ געקנייטשט דעם זוים פון איר קאַפּעליוש: הייסט עס זיי האָבן אים געזען אין זיין שוואַכקייט?... זיי וועלן דאָס אויך דערציילן אַלע יונגלעך אין מדבר. ווי אַזוי וועט ער איצטער קענען קוקן זיי אין די אויגן?... וואָס וועלן זיי, די פּחדנים טראַכטן וועגן אים?

ערשט איצט האָבן אויפגעוואַכט אין אים אַלע אַנגעזאַמלטע ווייטיקן און די נישט־אַרויסגעזאָגטע טענות צו אַלץ און צו אַלעמען, אַפילו צו זיין אייגענער מאַמען מיטן טאַטן. ער האָט געוואָלט נאָר איין זאַך: זיך אויפהויבן אין דער לופטן און נאָכפליען יענעם ריזיקן רויטן פויגל מיטן ברוינעם טשיפּיק... פליען — און עוועליגאַ מיט איר בינעזער — זאָלן אים באַוואונדערן און מקנא זיין. ער האָט ווי אַ בלאָזזאַק, זיך אָנגענומען מיט ליבע און זיך אַ וואָרף געטאָן פאָרויס. ער איז געוואָרן לייכט, שוועבנדיק און זיך אַוועקגעוויגט העכער, העכער...

ס׳האָט אים נאָר אויסגעפּעלט אַביסל אָטעם און די שווערע צוויי שייך האָבן אים געצויגן צוריק... ער האָט אָנגעהויבן שאַרן מיט די הענט, דורכגעבראָכן די כמאַרעס און זיך ווי עס איז געטראָגן ווייטער.

עוועליגאַס שטים איז אים נאָכגעפלויגן און אים באַוואונדערט: „אָך״ סאַראַ בראַווער זכרל דו ביזט! אויב דיר איז ליב וואָרט בו אַ ווייַלינקע און איך וועל אַ פלי טאָן צו דיר״...

— אַזוי, מיט פליגל איז דיר אוודאי לייכט צו זיין אַ שטאַרקע!
— האָט ער זיך געגרויסט און קוים געקענט אַפּכאַפּן דעם שווערן אָטעם. דו באַוויַיז מיר נאָר אַ קונץ און פלי אָן פליגלען — אַזוי ווי איך!...

ער האָט זיך אַ ריס געטאָן נאָך העכער און איז פּונקט ווי יענער רויטער פויגל מיט זיין משפּחה — אַריין צווישן די וואָלקנס ווי פון ליליען־צווייט און בערג פון ראָזעווע און העל־בלויע וואַטע.

מיט אַמאָל האָט ער דערהערט אַ גראָבלעכע שטימע פון אַ מאַן „עי! ווּהין טראָגט עס דיך?...״ — אַפּאַריסיאַ האָט געטאָן אַ ציי־

טער און די הענט און פיס זענען געווארן מאכטלאז. ער איז געבליבן ליגן אויף א שטיקל כמארע ווי א רויטע פאנטשע פון וואל. ער האט דורך די געשוואלענע האלב־פארצויגענע ווייעס געהאלטן אין איין קוקן צו א זיגזאגיקער סטעזשקע, אויף וועלכער ס'איז געשטאנען א הויך שליטעלע אויסגעבעט מיט רויטן פליוש און מיט א זיץ פון בלויען זייד. אויפן זיץ, האט ער דערזען, איז זיך ברייטלעך געזעסן א דיק־לעכער מאן מיט א לאנגער ווייסער באָרד און מיט א ווייסע קיטשמע. זיינע בלויע אויגן האבן קינדיש און לציש געשמייכלט. אפאריסיא האט געטראכט: „סאדא טייערן מאנטל פון רויטן סאמעד מיט א ווייסן קאלנער — דער זיידע טראגט! זאל עס טאקע דער אלטיטשקער זיין דער זיידע פערמין, אדער טשאוועלא?... אבער ווער זענען עס די ווייסע בערן וואס פירן דאס שליטעלע? בערן אין רויטע שטי־וועלעך פון טייערן פליוש און מיט רויטע היטלען אויף די קעפ — אזעלכע בערן זעט ער דא צום ערשטן מאל אין זיין לעבן... און הינטן, אין שליטעלעד, אן אוצר... פולע קוישן מיט שפילערייען פאר קינדערסוועגן... ער, אפאריסיא, וואלט אויך געוואלט קריגן א רעוואלווער, אן אמתן רעוואלווער און א גרויסן באלעם... און א גארטל, אן אמתן גארטל פון לעדער און באשלאגן מיט מטבעות מיט אמתע, מיט נאציאנאלע...

דער אלטער האט געטאן א פאכע מיטן בייטש און די בערן האָבן, גראציעזע, געטאן א שפאן. דער שליטן האט זיך געגליטשט אויף א ווייכן טעפיך פון גרויער כמארע און דערצו נאך — צווישן דינע גרינע סאסנעלעד און צוויט־ביימלעד... ער האט פון ווייטנס אויסגערופן...

— ווער ביסטו, שיינער זיידעניו?...

— דאס בין איך דער קעניג פון די וואונדער פאר אלע קליינע קינדער.

— אזוי, איז פארוואס, ליבער זיידעניו, האסטו אלע נעכט פון די „רעזשעם" געלאזט ליידיק מיינע שיך?...

דער קעניג האט זיך ברייטלעך צעהוידעט אויף זיין זיצפלאץ און די רויטע באקן און די לויטערקייט פון זיין צעפרידענעם פנים זענען געווארן מער ערנסט. אפאריסיא האט פארלייגט א ליפ איבער א ליפ און ברוגזלעך געפרעגט:

— אפשר האט דער קעניג פון די וואונדער פאר אלע קליינע קינדער, גאר פארגעסן דעם אדרעס פון זיידע פערמינס ראנטשעלע? אויב אזוי, קען ער, דער גוטער קעניג, אים, אפאריסיא, אצינד, אפ־געבן אלץ וואס ער איז אים געבליבן שולדיק... ער וויל א פאר נייע

אלפארגאטן, אמתע אלפארגאטן מיט פאדעשוועס פון גראבן שטריק...
ער וויל מלבושים און א גארטל ווי עס טראגן די קאר־באיס...

האט דער קעניג א ווייליקע אפגעהאלטן די בערן און האט בשעת ער האט געטענהט, זיך אויך אנגערופן:

— איך, מיין אוצערל, בין דא ניט מער ווי אן עקאנאם איבער א פרעמדן פארמעגן, דא ווייסט מען ניט פון קיין קארגשאפט און פון שפאדן געלט. די הערשער טוען דאס וואס זיי געפעלט.

— זיי זענען אויסלענדישע?... האט זיך אפאריסיא געוואונדערט. דער קעניג האט זיך צעלאכט:

— וואס פעלט דיר אין, מיין ליב יינגל. פאר אזעלכע געדאנקען האט מען דיר געדארפט גוט אנדרייען די אויערן...

אפאריסיא האט ביטער געזיפצט; וויל הערן צופיל איז ניט געווען אין זיין נאטור, האט ער ארונטערגעלאזט דעם קאפ און געשוויגן. אבער דא האט ער ווידער דערהערט עוועלינאס פריידיקע שטים:

— אפאריסיא, מיין ליבסטער, לאז אים ניט אפ, דעם ליבן קעניג פון די וואונדער... זאג אז איך און דו, זענען מיר אויך קליינע קינדער...

אפאריסיא האט זיך אויפגעהויבן, צעעפענט די הענט און האט פארשטעלט די בערן דעם אויסגעטראטענעם וועג אויף דער סטעזשקע. דער קעניג האט פארצויגן די ווייסע שפיציקע ברעמען און געטאן א ברום:

— דו גיי דיר צוריק צו דיין טשערעדע און שפיל דיך מיטן ווינט... דו האסט אויגן ווי צוויי לויטערע קוואלן און די ליבשאפט פון עוועלינאן...

— אזוי, גארניט געוואוסט. אבער איך מוז דאך אויך האבן א מתנה פארן זיידנס וועגן, צו זיינע געבוירן־טעג, ווען דער טאג פון אלע זיידעס...

— דו ביסט א ליגנער!... האט דער קעניג א פאכע געטאן מיטן ביינטשל און אים געענטפערט: דו האסט תמיד געגעבן א מתנה דעם זיידן און די שענסטע פון אלע מתנות... א בינטל פרישע בלימעלעך און דערצו נאך זינגסטו אים תמיד א לידעלע: „איך האב דיר זיידעניו, א זעלטענעם אוצרל געבראכט; געבראכט דיר מיין ליבשאפט, מיין הארץ און מיין שבועה, ווען דו וועסט ווערן צו אלט און צו שוואך „אין ראנטשע ביי מיר וועסטו רוען". דו וועסט אין מיין היים דיך ניט פילן אליין. דעם וויין און דאס פלייש איך וועל טיילן אויף צוווייען..."

— איך וויל א זייגער פארן זיידנס וועגן — האט אים אפארי־

ס׳יא איבערגעשלאגן א געריכטער פון קעניגס גוטסקייט. דער קעניג האט זיך ווידער אנגערופן:

— דײַן זיידע, יינגעלע, גוטיקט זיך נישט אין קיין שום זיי־גער, אים האט דער אויבערשטער געגעבן די שענסטע און איידלסטע מתנה: שארפע חושים און א גרויס הארץ און ליכטיקע אויגן וואס בויערן דורך אלע ווינקלען פונעם מדבר! וואס נאך, יינגל, קען א מענטש וועלן פארמאגן, וואס נאך? זאג, זאג...

— אבער עס איז דאך שיין צו האבן א זייגער, אן אמתן זייגער מיט א קייטעלע פון אײַזן... און שיך וויל איך אים גיבן, אמתע שיך פון לעדער און מיט צוועקעס אין די גראבע פאדעשוועס...

דער קעניג האט זיך גוטמוטיק געבייזערט:

— דײַן זיידע יינגעלע באדארף נישט קיין זייגער. איך האב דיר שוין געזאגט: זײַנע שארפע חושים און דאס ליכט פון זײַנע קלוגע אויגן וועלן אים ווײַטער אומפירן איבערן מדבר... ער קען אויך, הער זיידע דײַנער, ווערן א וועגווײַזער פאר אנדערע...

— אזוי?!... עס איז אבער דאך שיין צו האבן א זייגער אזוי אן אמתן זייגער מיט א קייטעלע פון שטאל... און שיך איז אויך שיין צו האבן... שיך פון אמתן לעדער און מיט צוועקעס אין די פאדעשוועס... — האט ער זיך פארביטערט געעקשנט.

דער אלטער האט מילד געשמייכלט און געזאגט:

— דו, מײַן יינגל פארשטייסט נישט וואס אזוינס עס הייסט זײַן רואיק, ווער, וויל איך וויסן, קען, צו דײַן קלוגן זיידן, גאר זײַן גלײַך?... דו, ווידער קוקסט צו ווייט... איך מוז באדינען די געהויבענע לייט... שאפן אומזיסטע דאגה׳ס אין א זינד... פארשטייסטו מיך, דו, נאריש קינד?

ער האט א שמייכל געטאן מיטן בייטשל און די צוויי ווייסע בערן האבן זיך ווי פייגל אוועקגעטראגן. אפאריסיא האט זיי נאכגעקוקט און הארצרייסנדיק געבליפעט: מאמע, מאמע... פאר וואס שווייגסטו?... פאר וואס האסטו מיך איבערגעלאזט, פארוואס?...

מיט אמאל האבן די ריזיקע קופאלן זיך אפגערוקט איינס פון צווייטן און א פרויען־געשטאלט איז געבליבן שטיין אנטקעגן אים. זי איז געווען א קליינע, א שמאלע און ארומגעהילט אין א בלויער פאנטשע מיט רויטע פראנדזן. אירע בלויע אויגן האבן אומעטיק און זיס געשמייכלט. אויף איין האנט האט זי געהאלטן א האלב נאקעט יינגעלע מיט קרויזן און מיט א ליבן שמייכל אויפן קיילכיקן פנים׳ל. אין דער צווייטער האנט — האט זי געהאלטן א גראבן שטעקן אויף וועלכן זי האט זיך אנגעשפארט. אפאריסיא האט גע־אטעמט שווער און איז שלאף זיך געחידושט:

— דאס איז דאך די הייליקע מאמעלע מיט איר קינד, דער דער־לייזער... ער האט זי דאכט זיך, ערשט היינט געזען דארטן, אינעם קלויסטערל. ער האט נישט אויפגעהערט צו בליפען און ווידער צו רופן: מאמע!... זי האט דעם שטעקן אריבערגעלייגט איבער אירע אקסלען, צוגעגאנגען צו אים גאר נאענט און מיטן זוים פון ווייכן הימל־בלויען כאלאט, אים אויסגעשווישט די טרערן. אים איז געווארן מאדנע ווארעם אין די אברים און דאס געפיל פון א באליידיקט קינד, האט זיך ווי ארויסגעגאסן פון אים אינאיינעם מיט די ריטשקעס טרערן.

— פאר וואס האסטו מיך איבערגעלאזט הינטערן זיידנס׳ס ראנטשעלע, הא?... איך האב דאך דארטן געקענט צוגערעקט ווערן פון שניי און שטארבן... א, א! איך וויים: דו האסט דיר געזוכט דיין אייגן לעבן, דיינע באקוועמלעכקייטן!...

די מאמע האט געטריי צוגעטיליעט זיין קאפ צו איר ברוסט און האט שטיל געוויינט.

— זיי מיך מוחל, מיין אוצרל... עס האט דיין טאטע מיר גע־געוואויגן אייביקע ליבע, אבער...

— קאבארדע!... אז איך וועל אים דעם ליגנער, געפינען, וועל איך אים, מאמעלע, אויסהאקן די ציין... פאר דיר, פאר דיין כבוד וועגן, וועל איך עס טאן!

זי האט זיך אראפגעלאזט אויף די קני, צוגעלייגט איר פנים צו זיינעם און אים צוגעטוליעט צו זיך אזוי שטארק, אז דער אטעם איז אים איבערגעהאקט געווארן. ער האט אין געדאנק זיך געזאגט:

— אך, ווי גוט און ווי רואיק מען פילט זיך לעבן דער אייגענער מאמע... איצט דארף ער שוין מער נישט קיין שום מתנה פונעם וואונדערלעכן קעניג. ער האט אצינד אלץ וואס ער האט זיך ביז איצט געוואונטשן. ער וועט נעמען די מאמעלע צום זיידן אין דער ראנטשע... ס׳איז דארטן גענוג גערוים... אויך דאס ברעקעלע וועט אין א ווינקל האבן וואו צו שלאפן... און וואו וועט שלאפן עווע־לינא?... ער וועט אפנעמען ביי איר די פליגלען און זיי אוועק־שענקען דער מאמעלע, וועט זי פארשפארן זיך אנצושפארן אויף א שטעקן...

מיט אמאל האט ער ווידער דערהערט עוועלינאס קול:

— קאראמבא, רוק דיך אפ פון דער הייליקער מאמעלע און לאז מיך צו... — זי האט נישט געווארט אז ער זאל איר צוליבטאן, נאר אים אפגעריסן פון ארט און זיך צוגעבויגן צו דער מאמעלע... ער האט זיך ביטער צעפליפעט... צווישן איין שלוכץ און דעם אנדערן, האט ער גערופן: „זיידע, זיידעניו!...”

— אַט בין איך דאָ! האָט ער געהערט דעם זיידנס טרייסטנדיקע שטים. ער האָט אויפגעהויבן די בליקן און אַנטקעגן אים איז גאָר געשטאַנען אַ קליינער אַלטיטושקער מיט אַ לאַנגער ווייסע באָרד מיט פּאה׳ס. זיין פּנים איז געווען קליין און דורכגעאַקערט מיט גרויע קאַרבן און קנייטשעלעך. די קליינע אויגן האָבן זיך קוים אַרויסגעזען פון טיפן שטערן מיט די ברייטע געדיכטע און שפּיציקע ברעמען.

— האָסט מיך גערופן? — האָט דער אַלטיטושקער געפרעגט.

אַפּאַריסיאַ האָט זיך דערשראָקן ווייל די שטים פון אַלטיטשקן זיין אים געווען אומבאַקאַנט. ער האָט אין שלאָף זיך געוואונדערט און זיך געפרעגט: — זאָל עס דער דאָזיקער אַלטיטשקער טאַקע זיין דער רחמנות׳דיקער, וועגן וועלכן דער זיידע און טשאַוועלאַ האַלטן אין איין דערציילן די גרעסטע וואונדער און ניסים? קאַראַמבאַ, ווי קען עס אַזאַ אויסגעצערטער אַלטיטושקער, געוועלטיקן איבער אַלץ און אַלעמען...

ער, אַפּאַריסיאַ, וואָלט נאָר וועלן צוגיין גאָר נאָענט און אים אָנקוקן בעסער...

די קינדערשע נייגיר האָט אים ווי געצומען פאַרן הענטל. ער האָט פּאַוואָלינקע און מיט איינגעהאַלטענעם אָטעם געשטעלט איין טראָט נאָכן אַנדערן, אָבער די שווערע צוויי שיך זענען געבליבן שטעקן צווישן די הויפנס כמאַרע און האָבן אים געשלעפּט אַראָפּ, צו דער נידער. דערצו האָבן פּייערדיקע סנאָפּעס ווי גאָלדענע בליעכצן און פּערל מיט בורשטינען זיך געהאַלטן אין איין מישן פאַר זיינע פאַר־חידושטע בליקן און אים פאַרבלענדעט מיט זייער אויסטערלישער שיינקייט. ער האָט זיך געוואונדערט: קאַראַמבאַ, פאַר וואָס איז אים אַציגד אַזוי שווער צו גיין אויף די בערג... די שיין ברענט אים אויס די אויגן און די שטערן — מיליאָנען שטערן ווי גרויסע בריליאַנטן — קוקן אַרויס פון די פּייערדיקע סנאָפּעס און ווינקן צו אים. אָבער — ער איז אַ יינגל פון דער מדבר... ער ווייסט אַז מען דאַרף גיין און גיין ביז מען קומט אָן צום ציל...

דאָ איז פון הינטערן ראַנטשעלע אין וועלכן עס איז געשטאַנען דער אַלטיטושקער, אַרויסגעשפּרונגען אַ לאַנגער פאַרשוין אין אַ שוואַרצער, געפּאַסטער מאַמעלוקע און מיט אַ געלן טראַלד אין שפּי־ציקן, שוואַרצן מיץ אויפן קאָפּ.

אַפּאַריסיאַ האָט זיך דערשראָקן און זיך אויך געחידושט:

— קאַראַמבאַ, דאָ אויפן הימל, וואוינט אַ טייוול? דער זיידע און טשאַוועלאַ האָבן דערציילט אַז דער טייוול זיצט אין גהינום... אַלע טייוואָלים וואוינען דאָרטן און זיי בראָטן זיך אין שרעקלעכע

פּייערן — דערווייל האָט דער פּאַרשוין אַ צישע געטאָן אונטער זיין שוואַרצער מאַסקע:

— ווער, דו קליינער מזיק, האָט דיר געוויזן דעם וועג אַהער?...

אַפּאַריסיאַ האָט געפילט ווי זיינע בליקן און אַלץ אין אים האָט גענומען ציטערן... ס׳האָט פון אים קוים אַרויסגעשטאַמלט:

— דער זיידע און דאָן טשאַלעוואַ האָבן מיך ׳שוין׳ אַ סך מאָל געפירט פאַרבערנגען אויף די דאָזיקע וואונדערלעכע בערג.

— דו זאָגסט ליגן!

אַפּאַריסיאַ וואָס איז נישט געווען געוואוינט צו רעדן צופיל און אויך נישט אַז עמיצער זאָל באַגוצן צו אים אַזאַ טאָן פון גרינגשעצונג, איז ווי פאַרהילצערט געוואָרן. אַנשטאָט זיך צו פאַרענטפערן האָט ער גאָר אַנגעשטעלט די בליקן צום אַלטעטשקן וואָס האָט מיט אַ ציין־שטעכערל געהאַלטן אין איין אַרויסשלעפּן שניצעלעך וואָטע פונעם רעכטן אויער... אַפּאַריסיאַ האָט אָנגעהויבן וויינען. דער אַל־טיטשקער האָט געקראַגן אַ פאַרצרהט און רחמנות׳דיק פּנים. ער האָט בעטנדיק געזאָגט:

— פאַר וואָס האָסטו, מיין אוצרל, מיך אויפגעוועקט פון מיין געשמאַקן שלאָף?... אַט שטייט דאָך דאָ איינער פון מיינע לייב־מענטשן. דערציייל אים, מיין קינד, וועגן אַלץ וואָס דיך קוועלט...

— אוודאי — האָט זיך דער טייוול אַריינגעמישט — ס׳איז נאָך פאַראַן גערעכטיקייט אויף דער וועלט...

— ניין, עס איז נישט פאַראַן! — האָט אַפּאַריסיאַ אין זיין קינדישער געבראָכנקייט זיך באַקלאָגט. דער מאַגישער קעניג און די מאַמעלע, האָבן אַפּגענאַרט זיינע האָפענונגען... וואו איז דער זיידע פּערמין, וואו זענען די ברעקעלעך אייזעלעך און די טשערעדע?...

דער פאַרשוין האָט זיך צוגעבויגן צום זיידעניו און אים עפּעס איינגערוימט... דער זיידע האָט זיך ווי געבעטן ביי אַפּאַריסיאַ׳ן וואָס האָט פון שרעק — אָנגעהויבן ציטערן.

— איך, מיין אוצרל, בין שוין אַלט און מיד...

— ניין און ניין! האָט עס פון אַפּטריסיאַ׳ן אַרויסגעבליפּעט דער אָנגעזאַמלטער צער און די שרעק. — איך וויל אַז דער זיידע זאָל מיך אַריינלאָזן אין זיין ראַנטשע און באַסטאַ!...

ער האָט אין זיין פאַרצווייפלונג פאַרגעסן אין אַלע נעפּאַרן און האָט זיך אַ צי געטאָן פאַראויס און זיך אָנגעכאַפּט אין קאַרניז פונעם נידעריקן פענצטערל. ער האָט גלייך באַמערקט אַז דעם זיידנ׳ס אויערן זענען טאַקע פאַרשטאָפּטע און דערצו — ריינט פון זיי... די אַלטע סינפאַראַ וואָלט אים געמאַכט פאַרע־בעדער און געגעבן צו טרינקן אַבענכאַ. עס ווייזט טאַקע אויס אַז דער דאָזיקער זיידעניו

האט דא נישט קיין אמת'ע גוטע פריינט... דער זיידע פערמין האט געזונטע אויערן און טשאוועלא — אויך... — האט ער געטראכט.

ער פארשוין, אין שווארצן, וואס האט דערווייל געהאלטן אין איין מאכן אומקרייזן ארום דעם ברעקעלע ראנטשעלע פון גרויער כמארע, דער פארשוין האט ווידער עפעס איינגערוימט דעם אל־טיטשקען און איז ווייטער אוועק זיין וועג. אפאריסיא האט רחמנות'דיק א גלעט געטאן די אלטע געדונצלטע האנט פון זיידן און פארלייגט א ליפל אויף א ליפל.

נאך דעם האט ער זיך שטיל אנגערופן:

— טרייב אוועק פון דאנען דעם פארשוין אין שווארצן. לאז מיך, אז איך זאל דיר באדינען, ווילסט?...

דער זיידע האט אים אונטערגעטראגן דעם האלב־אויסגעשטאפטן אויער אינאיינעם מיטן ציינשטעכער און האט אים איינגערוימט:

— צי איך וויל?... אבער צי האב איך דען דא א דעה איבער מיין אייגענער נשמה?... מיך האלט מען דא ווי אן ארעסטירטער, פשוט דערפאר וויל איך האב נישט געוואלט אז מיינע אלע געטרייע דינער זאלן אין מיין נאמען אפטאן די געמיינסטע שווינדלערייען...

— וואס?... ש ש ש... שרעק דיך נישט...

אט דא, טאקע נישט ווייט, אין זיידן פערמינ'ס ראנטשעלע פילט מען זיך פריי און אויך זיכער... דערצו קען מען אוועקגיין און קומען צוריק — ווען דאס הארץ גלוסט...

— אזוי?... איז דעם אלטימושקנס שטים געווארן אביסל לויטערער און די בליקן — פולע מיט אומגלויבן.

אויב אזוי, מיין ליב יינגל, אויב דיינע טרערן און דיין ריינקייט זענען נישט געפאלן צו זיי אין די הענט אריין, פארשטיי איך שוין אלץ, אלץ...

— האב נישט מורא זיידעניו — האט אים אפאריסיא געטרייסט — קום, קום מיט מיר... וועסט אפשר אויך זיין א פאריער, אבער דאך נישט אזוי איינזאם און אפגעשלאסן פון מדבר...

— דו ביסט נאך א ברעקל. אויך דו טארסט נישט אומבלאנקן ווי א פאריער אויף דער ערד... איך האב זי געבענטשט מיט אלעם גוטן... פארשטייסט... עס זעט אויס אז דאהטן, אונטן איז נאך נישט אלץ אין בעסטער ארדענונג...

— אונטן, זיידע, איז די ערד פעט און איז רואיק. אבער איך בין נאך א קינד מיט קינדער צוגלייך... צוליב דעם וויל איך איצט א רעד טאן מיטן דערלייזער... איך ווייס אז ער האט ליב קליינע קינדער, איך ווייס!

דא האט זיך ווידער באוויזן דער פארשוין אין שווארצן און

האָט מיט דער פּלייצע פאַרשטעלט דאָס פענצטערל פון דעם ייִדן. נאָכדעם האָט ער זיך אָנגערופן:

— גיי דיר צוריק צו דיין סטאָדע, איידער די וועלף וועלן זי אויפפרעסן...

— איך וויל די ברעקעלעך אייזעלעך... איך וויל א טרונק, א קאַלטן טרונק!...

— גיי דיר פון דאַנען — אַז נישט וועסטו ליגן אין תפיסה!

— אין תפיסה? ... פאַר וואָס?...

— ווייל דו קריכסט צו הויך און צו ווייט!

— דער ייִדע פערמין האָט מיר געשענקט פליגלען צום פליען...

— וואָס, פליגלען?... האָט דער פאַרשוין זיך צעלאַכט און אַפּאָ־ריסיאַ האָט פון שרעק זיך איינגעבויגן און באַלד ווידער זיך אויס־געגלייכט און פעסט געהאַלטן דעם קאַרניז פון פענצטערל. ער האָט געהערט דעם אַלטיטשקן קרעכצן און זיין האַרץ איז צעבראָכן גע־וואָרן פון מיטגעפיל. ער האָט זיך אָנגערופן:

— פאַר וואָס האַלסטו א שלאָס אויפן ייִדנס ראַנטשעלע? דער אַרעמענקער וועט דאָך דאָ ווערן דערשטיקט!. טו נאָר א קוק וויפל ליידיקע בערג עס זענען דאָ! מיליאָנען מענטשן קענען דאָ וואוינען, נים אַזוי?...

— אַרויס פון דאַנען!...

— גוט, איך וועל מיר גיין!, אָבער פריער וויל איך אַז דער סעניאָר זאָל מיר געבן דעם ריכטיקן אַדרעס פון מיין מאַמעס ראַנטשעלע...

— דיין מאַמע איז ניט פאַרשריבן געוואָרן אין אונדזערע ביכער!...

— וועמען גייט עס אָן?... סיי ווי איז זי דאָך מיין מאַמע און באַסטאַ!

דער ייִדעניו האָט אָפּאַריסיאַן באַמערקט, ער האָט אָפּירגערוקט א זייט פונעם פּנים און אים — מער מיט די פאַרזיכטיקע אַלטע אויגן — ווי מיטן מויל, איינגערוימט:

— דער דאָזיקער פאַרשוין ווייסט וועגן אַלץ וואָס דיר פעלט... ער קען דיר שענקען א פעסל מיט שמאַלץ, ביי אים אין די לאַפּעס באַגראָבן איז אַלץ.

דער פאַרשוין האָט אים אָבער גלייך איבערגעשלאָגן:

—דער שנעק איז א פוילער, ער ווייסט ניט פון נויט, אַלע טאָג עסט ער האָניק מיט ברויט...

— א, הימלישער טאַטע, האַר פון דער וועלט, דער יונג איז א פוילער — א פויגל אין פעלד... ער ווייסט ניט פון אַרבעט, ער ווייסט

ניט פון פליכט, איך פארשרייב אים אין אקט — עס „לעבט דאס געריכט"...

— אך, סארא מין בלאפער עס איז דער דאזיקער פארשוין! דעם זיידע פערמין וואלט זיך יא געפאסט צו זיין א פארטערא ביים היליקן אלטן, פאר וואס לאזט ער מען זאל אים גאר אפנארן...

דער פארשוין האט מיטן שפיץ פון זיין ווייכער לאפעטקע אים געטאן א קלאפ איבער א הענטל און דערצו באפוילן:

—אומזיסט דיין קומען אהער!... ניט פאר דיר איז עס דאס הויכע פענצטער!...

— איך בין אן ארגענטינער און באסטא!...

נאכדעם האט ער אין א קינדישער באליידיקונג זיך געווענדעט צום אלטיטשקן וואס איז געווען מאדנע פארטראכט און מאדנע דער־שטוינט:

— גוט, אז דו האסט מיך פיינט... אז דו ווילסט מיך ניט העל־פן, איז ניט... אבער דעם אדרעס צו מיין אייגענער מאמעלען, דעם אדרעס וואס ער קאסט דיך גארניט, מעגסטו דאך מיר יא געבן.

— ניט דו און ניט זי זענען דא געווארן פארשריבן.

— א ליגן!... דער זיידע פערמין האט מיר געוויזן מיין מע־טריקע... אז איך וועל ווערן א גרויסער — וועל איך גיין צום שטים־קעסטל, וועט זיין — ווי צו די ליגנערס!...

— שריי ניט אזוי מיין אוצר. — האט דער אלטיטשקער גע־מאכט א וויינענדיקע מינע. — אפשר האט מיין געטרייער דינער, פונקט ווי איך, שוין פארלוירן דעם זכרון... צו זיין א הערשער איז גאר ניט אזוי גוט. מען שפילט זיך מיט טרערן, מיט אומשולדיק בלוט...

אפאריסיאן איז געווארן ניט גוט, ווי צום חלשן.

ער האט ווידער דערפילט א ברענענדיקן דארשט און אויך א ווילן זיך אויסצוציען אונטערן געבויגענעם פייגנבוים און רוען, נאר די טענות פון דעם מאדנעם זיידעניו און דעם פארשוין — את די דאזיקע טענות, האבן געשטארקט אין אים די אויפגייענדיקע נייי־גער. זי האט אים ווי קענגן זיין ווילן, ווידער געהאלטן וואך. דערצו האט ער באלד דערהערט דעם אלטנס געוויין:

— אפאריסיא, מיין אוצרל, איך לעב דא אין עלנט און אין שרעק, האב רחמנות, יינגעלע, און נעם מיך פונדאנען אוועק. דארטן אין מדבר, צווישן פשוטע מענטשן — דארט וועט מען מיך ליבן און בענטשן...

אפאריסיא האט שווערלעך אפגעצויגן דעם אטעם, אריינגענומען דעם אלטן אין די רחמנות'דיקע בליקן און זיך געחידושט:

— קאַראַמבאַ, וואָס טוט זיך דאָ?... איז טאַקע דער דאָזיקער ווייַנענדיקער זקן — דער שטאַרקסטער פון אַלע שטאַרקע?... דער קלוגסטער, דער בעסטער, וועגן וועלכן דער זיידע פּערמין מיט טשאַוועלאָ'ן האָבן נישט אויף צו ריידן?... ניין, עס קען נישט זיין! — האָט ער זיך געטרייסט. — מן הסתם האָט ער, אַפּאַריסיאָ, איצט געטון אַ דרימל און עס האָט זיך אים עפּעס געחלומט...

ער האָט מיט די פויסטלעך אָנגעהויבן צו ווישן דעם שלאָף פון די האַלב פאַרזשמורעטע אויגן און האָט פויל געגעניצט. דאָ האָט ער דערפילט אַ גלעט איבער דער באַק און זיך דערשראָקן. ער האָט גאָר ברייט אויפגעמאַכט די אויגן־דעקלעך און דערזען איבער זיך אַ געבויגענעם, דעם פאַרשווין אין שוואַרצן. ער האָט אונטערטעניק אַריינגערעדט אין אים:

— גיב מיר זכרל, די קלאָרקייט פון דיינע בליקן און איך וועל דיר געבן אַנדערע אויגן ווי פון אַ שאָף... דערצו וועסטו אויך באַקומען פון מיר אַ ביקסל צום שיסן פייגל און וויסקאַטשעס...

— ניין און ניין, סעניאָר מיינער! דער זיידע פּערמין זאָגט אַז מיינע אויגן זענען ווערט מער פון אַלע אוצרות אין דער וועלט — האָט ער זיך אָפּגערוקט. — ער האָט נישט געקענט אויסהאַלטן דעם האַרטן, באַצווינגערישן בליק פון דעם פאַרשווין. ער האָט אַרויפגעלייגט די דלאָניע צו זיך אויף די אויגן און געזיפצט שווער, ווי עמיצער וואָלט אַרויפגעלייגט אַ שטיין אויף זיין האַרצן. ער האָט אָבער געפילט איבער זיך דעם שווערן אָטעם פונעם פאַרשווין. ער האָט זיך אָנגעהויבן צו ווערן, גענומען וואָרפן מיט אַ פוס, מיט אַ האַנט און באַלד אָנגעהויבן שרייען: איך וויל נישט קיין ביקסל און באַסטאַ!... איך האָב אַ פּיַלנבויגן. דער זיידע פּערמין האָט געזאָגט אַז מען טאָר נישט הרגענען קיין פייגעלעך, וויל זיי זענען אונדזערע פריינט. שלענג מיט עקדישן מוז מען יאָ הרגענען, פאַרשטאַנען סעניאָר מיאָ?...

ער האָט דורך די צענומענע פינגער געכאַפּט אַ קוק צום אַלטן און מיט די בליקן געזוכט ביי אים אַ עצה. אָבער יענער — האָט אַפּאַריסיאָ באַמערקט, איז געשטאַנען אין אַ ווינקעלע און אַלע זיינע אברים, די נערוון און אפילו דער צעפליקטער בגד אויף אים — איז געווען אַרומגעכאַפּט פון אַזאַ אומרו און וואָרענונג, וואָס האָט אויסגעדריקט מער ווי טויזנט אַרויסגעזאָגטע ווערטער. דערצו האָט ער נאָך געוואונקן מיט די אויגן און געמאַכט זשעסטיקולאַציעס מיט די הענט, ווי ער וואָלט זיך באַמיט אַרומצונעמען זיין קליינעם חבר. ערשט איצט האָט אַפּאַריסיאָ באַנומען אַז דער עניין מיטן פאַרקריכן ביז צום געבונדענעם זיידעניו מוז זיין אַ סך מער אַן ערנסטער, ווי ער האָט זיך עס פאָרגעשטעלט.

דערווייל האט דער פארשוין אין שווארצן אנגעצילט קעגן אים א פיילנבויגן מיט א שטיינדל. ער האט זיך אויך אנגערופן אין א טאן פון געמאכטער פריינטשאפט:

— האב נישט מורא, יינגעלע, דו ביזט נישט אליין... אבער אויך איך בין געדעכט, ווייל איך בין דיין הארעלע און דו ביסט מיין קנעכט... שוין דורות און דורות געוועלטיק איך דא, צום פאלגן מיין עצה — עס קומט שוין די שעה. איך וועל דיר שענקען א בריטן גארטל, דערצו נאך באשלאגן מיט זילבערנע מטבעות, איך וועל דיר אויך שענקען אלפארגאטן, וועגן וועלכע דו הערסט נישט אויף צו חלומען — אלפארגאטן מיט פאדעשוועס פון גראבע שטריק. אבער דו מוזט נאר אין מיין ליכטיקן פנימעל גיבן א פרייען בליק... דאן וועט שוין נישט זיין קיין וועג אויף צוריק...

— זאל דער סעניאר גיין שמועסן מיטן זיידן פערמין. דער זיידע וועט שוין ווויסן וואס ער דארף טאן. דארטן, אונטערן דעכל פונעם ראנטשעלע הענגט א טרוקענע פעל פון א שלאנג. נאר אירע צוויי אויגן ווי שפיזן, זענען געבליבן לעבעדיקע...

— יא, יא! אזוי איז דאס. איך קען אפילו שווערן ביים מאטעלע און ביי דער הייליקער פון לורדעס. נו גוט, אז דער סעניאר שמייכלט און גלויבט מיר נישט, מוז ער טאקע טאן וואס איך האב אים ערשט געראטן — זאל ער א לויף־טון און ארויסציען די אויגן פון שלאנגישן קאפ... אך, ווי צוגעפאסט זיי וועלן זיין צו די שמייכעלעך פון איידעלן סעניארס פנים, ווי צוגעפאסט...

דער פארשוין האט אנגעהויבן צו ברעכן פיסקעס און באלד געגאסן מיט טרערן, אמת׳ע גרויסע טרערן...

— אך, סארא רחמנות! — האט אפאריסיא ביטער געזיפצט און געפילט ווי א קאלטער שוויים האט ארויסגעשלאגן אויף זיין לייב. ער האט זיך נאר געחידושט: „וואסזשע, דער פארשוין ווייסט נישט אז זיינע, אפאריסיאס אויגן זענען פארן זיידע פערמין — ווי צוויי שפיגלען, צוויי בריליאנטן... ווי אזוי וועט ער קענען קומען אהיים אן די אויגן?... דער זיידעניו וועט דאך זיין בייז. א, ער וויל נישט דערצערענען דעם זיידן, ער וויל נישט!"

דא האט ער דערהערט די שטים פונעם געבונדענעם אלטיטשקן

— די קלארקייט פון דיינע אויגן איז גאטס ברכה און זיין גענאד. זי איז ווערט מער ווי אלע רייכטימער וואס האבן נישט קיין האפט. דיינע אויגן וועלן ארומנעמען די ברייטקייט פונעם מדבר און ווא־רענען די לייט קעגן אלע ווילדע חיות...

דער פארשוין האט געהויבן א פויסט קעגן דעם געבונדענעם און ארויסגעשטעלט די לאנגע ציין ווי פארזשאווערטע צוועקעס. ער האט

אין אַ נעבעכדיקן טאָן זיך ווידער געווענדעט צום דערשראָקענעם קינד, וועמעס בליקן עס האָבן געהאָנגען אויפֿן געבונדענעם.

— מיר און מײַנס גלײַכן, זאָלסטו אין אַלץ טרויען, פֿאַרשטאַנען קינד?

— אָבער פֿאַר וואָס ווילסטו אַז איך זאָל ווערן בלינד? עס וועט דאָך מיר וויי־טאָן ווען דו וועסט אַרויסרײַסן די שײַן פֿון מײַנע אויגן!

— איך און מײַנס גלײַכן, מײַן אוצרל, מיר זענען געקומען אַהער צו פֿאַרשפּרייטן דעם אמת. דעם ריינסטן אמת און נישט מער!.. מיר וועלן פֿאַר דיר עפֿענען אַלע טירן פֿון גן־עדן, מיר וועלן דיר גיבן גענוג קאַלטע וואַסער צום טרינקען און האָניק צו לעקן. אַ פֿולע שיסל מיט האָניק!

— יאָ, האָניק? און אַ פֿריש היימיש ברויטעלע אויך?...

דאָ האָט ער באַמערקט ווי דער געבונדענער האָט זיך אָנגעהויבן רײַסן פֿון די קייטן און טראָפּנס שווייס ווי בלוט האָבן אַרויסגעשלאָגן צווישן די טיפֿע, גרויע קאַרבן אויף זײַן פּנים. דערצו האָט ער אָנגעהויבן צו רײַסן די קנוידערן פֿון קאָפּ און ער האָט געשריען ווי מען וואָלט געשניטן פֿון אים לעבעדיקע שטיקער:

— גלייב אים נישט, מײַן קינד, דער דאָזיקער חנפֿהניק איז דער פֿאַרשטייער פֿונם שקר... ער האָט שוין אָפּגעטון אַלע שווידערלעכקייטן און מערדערייען, גלייב אים נישט! ער איז ווי אַ שוואַרצער שאָטן איבער דער גאַנצער וועלט...

אַפּאַריסיאַ האָט געפֿילט ווי זײַן האַרץ האָט געציטערט און די מורא האָט ווי אַן אײַזערנער רינג — אים געהאַלטן אין אײַן דריקן און קלעמען. דערצו איז דעם אַלטנס געוויין געוואָרן אַלץ שווערער, מאָנענדיקער, אַ געוויין ווי אַ שטורעם וועלכער קומט איידער עס הייבן אָן ציטערן די אַנדן...

אויך ער, אַפּאַריסיאַ, האָט אָנגעהויבן צו יאָמערן. צווישן איין שלוכץ און דעם צווייטן, האָט ער געמענהט צום פֿאַרשוין, וואָס האָט דערווייל געוויקלט אַרום אים די לאַנגע הענט, ווי קאַלטע, שוואַרצע וויקל־שנורן.

—אַז דו ביזט אַזאַ גוטינקער, טאָ וויַיז מיר וואו עס וואוינט מײַן מאַמע!... זאָג, זאָג מיר דעם ריינעם אמת! האָב רחמנות, פּײַניק מיך נישט מער! איך האָב מורא.

— דער אמת — האָט דער אַלטיטשקער אַן עקזאַלטירטער געטון אַ ברום. דער ריינער אמת, דאָס בין איך דאָך, ווײַ און ווינד איז צו מיר!...

—וואָס, דו זיידעניו ביזט דער אמת?... ביזט דאָך אַזאַ צעבראָכענער, אַזאַ דערשראָקענער זקן! ניין, עס קען נישט זײַן ווי

דו זאגסט. דער אמת מוז אוודאי זיין ווי א ריזיקער פיראמיד, א גייענדיקע זון וואס פארשרפעט און ווארפט ארוים אלע שעדלעכקייטן פון דער קארדיליערע!...

— איך שווער דיר, מיין ליב קינד, אז איך בין דער איינציקער, דער ריינסטער אמת, אבער די פארשטייער פון שקר האבן אויסגענוצט מיין צוטרוי און האבן מיך געבונדן, געשלאסן אין קייטן און זיי פייניקן מיך אן א סוף. אבער איך האב אויף קיין איין רגעלע נישט פארגעסן אין מיין מיסיע... איך האב פון מיינע רעכטן גאר נישט נאכגעגעבן און וואלט איך נישט געווען דער איינציקער, דער ריינסשער אמת, וואלטן זיי שוין פון לאנג מיך געווען צעמאלן אויף שטויב און פארוואנדלט די גארע וועלט אין א יאמערטאל...

— א. א! — האט אפאריסיא ביטער געזיפצט און מיטן צינגל אפגעווישט די פייכקייט אויף די ליפן. — א. א! איך דער ווייטענדיקער מארטשאנטא איז אן עקשן... איך יענער האט געזאגט, אז דער איינציקער אמת וועט סוף כל סוף זיך ארויסרייסן פון די קייטן... דעמאלט וועט ער ווי די זון, זיך אויפהויבן גאר הויך און וועט שיינען איבער דער גארער וועלט. די גוטע פלאנצן וועט ער נערן און די שלעכטע — פארברענען! דעמאלט ערשט וועט נעמען א סוף צום שקר.

— א, א! ער, אפאריסיא, מוז טאקע האבן די שיין פון די אויגן. ער וועט דאך מוזן קוקן אין דער גאלדענער זון וואס זיצט ווי א קופאל איבער דער קארדיליערע. דער וואס האט קאליע אייגלעך — דער קען נישט קוקן אין דער זון אריין!...

דא האט דער אלטיטושקער זיך ווידער אנגערופן:

— אט זעסטו, מיין אוצרל, ווי דער פארשוין האט, ווי א קראקאדיל זיך איינגעשרומפן?... דאס טוט ער תמיד ווען מען כאפט אים ביי דער האנט און ער מוז זיך ציען אויף צוריק... אבער עס וועט קומען א טאג פון חשבון!... דו האב נאר אויסדויער און ראטעווע דיך באציימונג...

— קום זיידעניו מיט מיר אין זיידע פערמינס ראנטשעלע. דארטן איז גענוג געדוים... איך דער מארטשאנטע איז שוין דארט געבליבן אויף טעג מיט נעכט. מירן דיך גוט אפהיטן, נאר דו, וויל איך, זאלסט מיר נישט דערציילן אזעלכע טרויעריקע מעשה'לעך ווי עס דערציילט דער מארטשאנטע, וועגן מענשן מאנסטערס, וואס הרגענען קליינע קינדערלעך. איך האב מורא...

אפאריסיא וואס האט מיט אומצוטרוי א קוק געטאן צום פארשוין, האט מיט פרייד באמערקט ווי יענער האט זיך דערשראקן. ער האט אויף הינטערווילעכץ און ווי א הונט מיטן אראפגעלאזטן עק

— זיך אַנגעהויבן אַפּרוקן אַלץ ווייטער און ווייטער און געבליבן שטעקן הינטערן ראַנטשעלע. פון דאָרטן האָט ער אָבער גנביש און ווי אַ רויב־חיה — מיט זשעדנע בליקן געצילעוועט צו אים. דער זיידעניו האָט אויסגערופן מיט אַ פאַרשעמטן נצחונדיקן שמייכל:

— אַט זעסטו שוין, מיין אוצרל, ווי אַזוי דער פאַרשטייער פון שקר שרעקט זיך פאַר מיינעם און פאַר דיינעם אַ וואָרט?... אַ פּחדן איז ער, אָבער ער איז אָנגעזאָפּט מיט סם, מיט אַזאַ בייזוויליקייט וואָס טראָגט אין זיך דעם ווירוס פון אַ קרעפּס... פאַרשטייסט מיך, יינגל?...

— וואָס איז דען פאַראַן נישט צו פאַרשטיין? זיידעניו?... אויך דער מאַרטשאַנטע האָט געזאָגט דאָס אייגענע וואָס דו. אָבער איך בין ניט מער ווי אַ פּאַסטוכל, ווען איך האָב דען געטאָן שלעכטס?

— דער פאַרשוין וועט דיר שוין ווי אַ שאָטן נאָכלויערן און נאָר צוליב דעם, מיין אוצרל, ווייל דו האָסט געפונען דעם וועג צו מיר....

— אַזוי, געפונען דעם אמתן וועג?... איז וואו וואוינט מיין מאַמע און וואוהין איז מיר אַהינגעקומען דער זיידע פערמין? וואו איז די עוולינאַ? ערמינדאַ וועט דאָך צעדריבלען דעם זוים פון איר אַלטן קאַפּעליוש.

דער אַלטער האָט אָנגעשטעלט דעם טויבן אויער און מיט די בליקן אים געהייסן זיך צוהערן... אַפּאַריסיאָ האָט איינגעהאַלטן דעם אָטעם און מיט אַלע זיינע אָנגעשפּיצטע חושים ווי פון אַ פלינקן, צעשראָקענעם האָז — זיך צוגעהערט און אויפגעכאַפּט אייניקע הייזעריקלעכע ווערטער פונעם פאַרשוין מיט זיינע ליפּן, דאָרטן אין ווינקל, הינטערן באַרג:

— פאַרלאָזט אייך נאָר אויף מיר.... דער טייפל אַליין וועט עס ניט מאַכן געשיקטער און פּערפעקטער... — האָט אייגער געמורמלט.

— אָבער לויט דו זאָגסט איז דאָך דער אמת ביי די קלאָרסטע געדאַנקען און דאָס איז ניט גוט...

— ער שטייט ווי אַ געבונדענער גולם, דערצו האָבן אונדזערע מענטשן אַרויסגעבראַכט אַ קלאַנג, אַז ער איז געדירט פון זינען.

— האָסט מיט איין קלאַפּ אים געדאַרפט אוועקלייגן און פאַרטיק.

— ניין, עס לוינט ניט. ס'איז גלייכער צו ווערן אַ קאַפּיטשקע מילדער?...

— דער אמת. מוזטו וויסן איז אַ צוטרוילעכע בריאה, אַזוי אַרום וועלן מיר אים בייקומען, וועלן מיר אים איינבייסן און

דערצו זיך באנוצן מיט זיין מארקע... אז זיין מארקע וועלן מיר אר־מעטום אנטרעפן פארמאכטע טירן, פארשטאנען, מיינע פריינט, צו גיין ?...

— אך, סארא פיינער דיפלאמאט דו ביזט... אז מירן באהערשן די וועלט, וועסטו קריגן דיין לוין — וועסט שעפן וויפל דיין הארץ וועט גלוסטן... און געלט וועט דאך בלייבן פון די געשאכטענע, א סך געלט, ניט אזוי ?...

אפארסיא איז פארזיכטיק און אויף די שפיץ פינגער ווידער צוגעגאנגען צום ראנטשעלע און האט צוטרויליך אוועקגעלייגט דאס קעפל אויפן קארניז פון פענצטערל. ער האט זיך דערפילט רואיקער, זיכערער, אבער דער נאטירלעכער אומצוטרוי צו פרעמדע, האט ווי א ברענענדיקע לאווע זיך אויפגעהויבן אין אים. דער אלטער, האט ער געפילט, האט שטיל אריינגעוויינט אין זיך און האט געטריי גע־גלעט זיינע געדיכטע האר און דעם פארשוויצטן שטערן. ער האט אויפגעהויבן די בליקן צום אלטן און אים אייגגערויזמט:

— סינפארא, ווייזט אויס איז גערעכט... זי זאגט אז אונטער דער קארדיליערא — לעבן א סך טייוואלים און זיי מאכן עם די שטורעמס און ערדציטערנישן. אך, ווי שטארק איך וויל איצט זיין לעבן זיידע פערמין !

— ששש, אוצרל מיינס ! מען מוז קענען איבערווארטן... ווארטן אזוי לאנג, ביז מען קומט צוריק צו די כוחות און נאכדעם — ווידער זיך א נעם טאן אפצורייניקן דאס מיסט פון די פעלדער און עס וועט וואקסן ווייץ מיט קארן... און מאיס, און באנאנעס מיט טרויבן !

— דו, זיידעניו, ווארטסט שוין א סך ? ווערסטו גאר ניט מיד ?

— זינט די וועלט איז באשאפן, מיין אוצרל, שטיי איך אויף דער וואך... ווייל איך האב געגלויבט, האט דער פארשטייער פון שקר זיך פארמאסטן קעגן מיר...

— אזוי, זינט די וועלט שטייט ?... ביסטו דאך, זיידעניו, גאר אן אלטיטשקער. נאך עלטער פון מארטין פיערא און פון זיידע פער־מינס מארטשאנטע...

— איך בין אלט אין יארן, מיין קינד, אבער יונג אין גייסט. וואלט עס ניט געווען ווי איך זאג דיר — וואלט די וועלט שוין פון לאנג פארוואנדלט געווארן — אין סאמע מערדער און דערמארדע־טע !... טו נאר א קוק ווי יונג און בתולהדיק עס איז דער מדבר. אלץ ווערט יעדער רגע אפגעווישט פון לעבן און פונדאסניי געבוירן... גרויס עשירות, מיין אוצרל, ליגט אינעם מדבר און איך וועל דיר העלפן צו געפינען, צו געניסן פון איר...

אַפּאַריסיאַ האָט געקוקט פאַרויס. פאַר אים האָט זיך אַנטפּלעקט די אומענדלעכע ברייטקייט פון מדבר און מער האָט ער קיין נייעס ניט געזען. איבער די באַשנייטע באַרג־רוקנס זענען אומגעשוואומען ריזיקע כמאַרעס פון צעדריבלטע סנאָפּעס פון בלויען וואָל מיט זייד און דורכגעוועבטע מיט דינע, מעסערדיקע רעגנבויגנס. פון הינטער אַ האַרב האָט ווי אַ רויטער, ריזיקער קאַפּעליוש, אַרויסגעקוקט די לבנה און דער הימלישער האָר האָט ווי אַלע מאָל אומגעריטן דאָרטן אויף זיין אייזעלע....

אַפּאַריסיאַ האָט ווידער אַנגעשטעלט די בליקן אויפן פאַרטראַכטן אַלטיטשקן. איצטער האָט ער באַמערקט, איז זיין פּנים געווען לויטער און באַגאָסן מיט אַזאַ מילדער שיין, מיט צוטרוי, ווי ער וואָלט גאָר געווען אַ קינד... נאָר די אויגן זענען געווען גרויסע, טיפע, און אַזעלכע וויטזעעוודיקע, ווי זיי וואָלטן זיך געגרייט אַריבערצושפּרינגען די אַנדן!....

אַפּאַריסיאַ האָט אָפּגעאָטעמט שווער און געקנייטשט דעם שטערן. ער האָט ווידער ניט באַנומען צי איז עס אַ חלום, אָדער טאַקע אַן אמת, דער ריינער און איינציקער גרויסער אמת. ער האָט זיך ווידער אָנגערופן:

— אין וועלכער ראַנטשעלע וואוינט די הייליקע מוטער מיטן קינד? איך וואָלט נאָר וועלן אַ קוק טאָן ווי עס לעבט זיך זיי דאָ. איין קוקעלע און ניט מער!...

— נישטאָ וואו צו זוכן, מיין אוצר — האָט אים דער אַלטער געטרייסט. די ריינקייטן זענען די גוטע מעשים. פאַרשטאַנען, אָר־צרל? אַן גוטע מאָטן, איז נישטאָ קיין געטלעכקייט, נאָר פאַרשטייער פונעם שקר.

— אַזוי גאָר?...

אַפּאַריסיאַ האָט אָנגענומען די טרוקענע, אַלטע האַנט מיט דער גערונצלטער פאַרעלטערטער הויט און איר אַ קוש געטאָן. נאָכדעם האָט ער ווידער געפרעגט:

— דו, זיידע, האָסט נישט געקענט וואַרענען די ערלעכע לייט צו זיין מער פאַרזיכטיק?...

— וואָס הייסט ניין? מיינע קולות האָבן געקענט אפילו אויפוועקן די טויטע. אָבער די, וועלכע איך האָב געוואָרנט, האָבן פונקט ווי די פאַרשטייער פון שקר, געלאַכט און געחוזקט פון מיר — נו, איך בין טאַקע אַלט און מיד... אָבער מיין גייסט איז יונג און איך וויל דערלעבן צו זען דעם שקר — אַ צעפּרעסענעם פון זיינע אייגענע שלעכטע מעשים...

— ער האָט דיך אַ סך געשלאָגן, זיידעניו?...

— נאר געשלאגן?... ווי און ווינד איז מיר! איך האב צו־געזען וויפל אומגליקן ער האט געבראכט אויף אומשולדיקע מענ־טשן. ער האט מיד אויף א לאנגער ציט חרוב געמאכט — מיין קאלאסאלע אנשטרענגונג, מיינע ארבעטן, וועלכע האבן באריכערט די מענטשהייט, און דערגרייכט האט ער דער שקר, ווייל א סך פון די מענטשן דערלאזן, מען זאל צונעמען זייער שיין פון די אויגן. זיי ווערן בלינד, בלינד און טויב און אומבאהאלפן. און איך, מיין קינד, מוז תמיד פון דאסניי זיי קומען צו הילף...

— פאר וואס, זיידעניו, האסטו געלאזט אז דער שקר זאל צו־נעמען פון דער וועלט סאראפינס ברעקעלע?... ס'איז א רחמנות — קליינינקע מוזן דאך אפגעהיט ווערן דורך די דערוואקסענע, ניט אזוי?...

— ווי און ווינד איז צו מיר. הער אויף צו שיטן זאלץ אויף מיינע וואונדן.. — האט דער אלטער אויסגעבראכן אין א בימערן געיאמער און פארגעזעצט: — איצטער קען איך מער ניט קוקן אין דער קלארקייט פון דיינע צוטרויעלעכע בליקן, ווייל זיי דערמאנען מיך ווידער אין די בליקן פון יענע הונדערטער טויזנטער אומשולדי־קע, ריינע באשעפענישן... קינדער מיט לויטערע נשמות און צוטרוי־לעכע הערצער, זייער אומשולדיק בלוט מיט די טרערן, ליגן אויף מיין געווויסן און זייער בלוט שרייט סיי בייטאג און סיי ביינאכט און עס ווארנט מיך צו שטיין אויף דער וואך...

— וואס, אויך קליינע קינדער האט דער שקר אומגעבראכט?... איז טאקע אמת וואס דער מארטשאנטע האט דערציילט?

— יא, און געטאן האבן עס, געזונטע, אנגעפרעסענע דער־וואקסענע לייט... און פריער האבן די אנגעפרעסענע מאנסטערס, אויסגעצאפט דאס בלוט פון די אוועקגערויבטע קינדער און נאכדעם האט מען זיי פארפייניקט מיט שלאגן, מיט הונגער, מיט באנוצן צו א סך פון זיי, אומפארשעמטקייטן... מען האט די קינדער לעבעדי־קערהייט געוואפן אין די קאלך־אויוונס, אין די גאז־קאמערן און פון זייער בלוט געמאכט טאניקס פאר קינדער פון די מאנסטערס...

אפאריסיא האט געטאן א געשריי און געציטערט מיטן גאנצן לייב און לעבן. דער אלטער האט געיאמערט און צווישן איין שלוכץ און דעם צווייטן, האט ער ווידער געזאגט:

— געטאן האבן עס יענע מאנסטערס פשוט צוליב צוועקן פון גזילה ניט מער... אבער זיי האבן געשלאסן א בונד מיט די פאר־שטייער פון שקר און איינגערעדט די נאיווע בלינדע מענטשן — אז דער אמת און די גערעכטיקייט האבן זיי באוויליקט דורכצופירן דאס דאזיקע שווידערלעכע פארברעכן, פאר וועלכן מיר אלע וועלן נאך דארפן א סך אפקומען... זייער א סך, מיין קינד!...

דאַ האָט ער זיך ווידער דערזען דעם הינטערן זיידנס, פּערמינס, ראַנטשעלע, וואו עס איז געזעסן דער מאַרטשאַנטע און האָט גע־וויינט און דערציילט דעם זיידן און טשאַוועלאַן. אויך זיי האָבן געוויינט און אים, אַפּאַריסיאַן, האָט געגליווערט דאָס בלוט אין די אָדערן. „זיי האָבן אומגעבראַכט מיינע קינדער און מיינע קינדס־קינדער — האָט דער גרינער פּאַרענדיקט. „נאָר מיך האָבן זיי געלאָזט לעבן. מיך געלאָזט כדי איך זאָל ביזן טויט מיך פּייניקן, מיך שעמען פאַר דער זון און פאַרן הימל, פון וועלכן איך גענים. איך טראָג אין מיר דעם צער פון מיין פאַרשניטענעם שטאַם און אויך די צוואה זיינע:

„צו וואַרענען די מענטשן זיי זאָלן נישט דערלאָזן מען זאָל צונעמען ביי זיי די שיין פון די אויגן...

— ניין, ער, אַפּאַריסיאַ וועט ניט דערלאָזן אַז דער שוואַרצער מאַנסטער זאָל צונעמען ביי אים די אויגן און נאָכדעם — זיי פאַרקאַלכן און מאַכן פון זיי קנעפּ צו ווייבערישע קאַפּטעס.... ניין און ניין — ער וועט ניט לאָזן קיין שלעכטס טאָן דעם אַלטן מאַר־טשאַנטע !...

דער מאַרטשאַנטע האָט וויינענדיק פאַרגעזעצט:

— אָבער שטאַרקער און אייביק איז דער כוח פון רחמים און פון אמת... אַ קליין הייפעלע פאַרפּייניקטע מענטשן, אויך ווייבער און קינדערלעך, אַזעלכע ווי דו, אַפּאַריסיאַ, — זיי האָבן צענויפגע־נומען אין זיך די לעצטע פונקען פונעם לעבן און מיטן כוח פון גערעכטיקייט האָבן זיי איינגעבראָכן די אָנגעפרעסענע, בלוטדאָרש־טיקע מאַנסטערס און געהאָלפן ראַטעווען די וועלט פון אייביקער נאַכט, אייביקן שקר און אייביקן פאַרפּייניקן צום טויט מיליאָנען אומשולדיקע נשמות.

אַפּאַריסיאַ האָט דערשראָקן געפרעגט:

— מאַרטשאַנטעלע, ליבינקער, וואָס באַדאַרף איך טאָן כדי איין מענטש זאָל ניט רייסן לעבעדיקע שטיקער פונעם אַנדערן ?...

— נאָר רחמים און פאַרשטענדעניש קען אַלץ ראַטעווען, מיין קינד. אַז אַ ריין געוויסן ביי יעדן באַזונדער — איז נישטאָ, ניט קיין גאָט, ניט קיין הייליקע ספרים און טעמפּלען, ניט קיין פריי־דיקער און נישט קיין פאַרשטייער פון רעליגיעס — נאָר פאַרטרע־טער פונעם טייפל, פונעם שקר, פון יענע מאַנסטערס, וואָס האָבן אַריינגעוואָרפן מיליאָנען אומשולדיקע אין די קאַלד־אויוונס...

— אָבער דאָ זענען נישטאָ יענע מאַנסטערס !...

— זיי זענען שוין דאָ, אוצרל. זייער גייסט שוועבט שוין אום

איבער דער האַזיקער רויערד פון מדבר. זיי ווילן זי פּאַראָמוויר־דיקן, פּאַרשווּעכן. היט דיך מײַן קינד, היט דיך!...

אַפּאַריסיאַ האָט זיך פּחדמדיק ש‍טיל אַרומגעקוקט. ער האָט באַמערקט אַז די שווימענדיקע כמאַרעס, ווי סנאָפּעס פון געלער קאַנווע מיט רויטע פלעקן, האָבן זיך אַראָפּגעלאָזט און זיך פּוכיק אויסגעלייגט אַרום ראַנטשעלע. דער זיידע איז ווי אַרײַנגעזונקען אין זיי, נאָר די קאַרבן פון זײַן פּנים זענען געוואָרן נאָך מער דורכגעפּעדימט מיט פּאַסיקלעך זון און קליינע טרערן.

— אַ, אַ! דער מאַרטשאַנטע האָט זיך אַראָפּגעבויגן צו זײַן קויש מיט שפּיגעלעך און קעמעלעך און ער וועט זיך באַלד אויפהייבן און וועט אים, אַפּאַריסיאָן, עפּעס שענקען. ער האָט ליב קליינע קינדער, דער אָרעמינקער.

אָבער אַנשטאָט אַ שפּיגעלע, האָט זיך דער זיידע פון הימלישן ראַנטשעלע קוים אויפגעהויבן מיט אַן אַלטן גרויסן שליסל אין האַנט. ער האָט זיך אַרומגעקוקט און דעם שליסל גיך אַרײַנגערוקט צו אַפּאַריסיאָן אין טאַרבעלע. נאָכדעם האָט ער אים אויך אײַנגעראַרוימט אין אויער:

— נעם אָן, אוצרל, מײַן באַשיידענע מתנה, אָבער זאָלסט זי האַלטן ערלעך. דער דאָזיקער שליסל, מוזטו וויסן, וועט אויפמאַכן פאַר דײַנעטוועגן אַלע טירן פון גן־עדן און אַלע הערצער פון גוטע מענטשן. טאָרסט אים נאָר ניט נוצן צו פרעמדע שופלאָדן... פאַרשטאַנען? די געלט־גײַציקע, די קלוגעטשקע, האָבן ניט געהערט מײַן עצה, זיי האָבן אויסגענוצט מײַן צוטרוי און עס איז קיין גוטס ניט אַרויסגעקומען...

בשעת דער זיידע האָט אַזוי גערעדט, האָט דערווײַל אַפּאַריסיאַ צוגעדריקט צו זיך דעם ווערטפולן שליסל. ער איז באַהערשט געוואָרן פון אַ שמאָלץ און אויך פון שרעק: דער דאָזיקער איז טאַקע דער מאַרטשאַנטע?... ער רעדט צו אים מיט אַזאַ ליבלעכקייט אַז דאָס האַרץ ווערט צעריסן פון רחמנות. אָבער וואָס וועט ער טאָן טאָמער וויל מען ביי אים צונעמען דעם שליסל?... וואָס וועט זאָגן צו דעם דער אַלטיטשקער? ער וואָלט בעסער וועלן פּטור ווערן פון אַזויפיל צוטרוי!... ס'איז ווי אַ צוים אויפן געוויסן...

ער האָט אָפּגעאָטעמט שווער, אַ רגע געטראַכט און נאָכדעם געפרעגט:

— זאָג מיר, זיידעניו, גוטינקער, צי וועל איך מיט דעם שליסל קענען אויף אייביק פאַרשליסן די טירן פון די אַנדן און לאָזן דאָרטן אויספּגרן אַלע שדים?.... זיי האַלטן זיך דאָרטן אויף און מאַכן ציטערן די ערד און שיקן אַרויס פײַער־וואָלקנס איבערן מדבר.

— דעם שליסל, מײַן ייִנגעלע, מוז מען נאָר נוצן מער צום שׂכל און צו די הערצער פון מענטשן. אַז דו וועסט מצליח זײַן אין דײַן אַרבעט, וועלן די שדים האָבן ווייניקער חוצפּה און זיי וועלן אײַנגעזונקען ווערן און זיך מער ניט באַווײַזן אויף גאָטס וועלט...

— איך, זיידעניו, וואָלט פונדעסטוועגן געוואָלט אָנלערנען די ניט־גוטע. די ווייבער אין קלייטל דערציילן וועגן דעם כּוח פון שלעכטס, וואָס זיי באַזיצן... פאַרוואָס זאָלן מיר זיי ניט פּטרן, האַ?...

— אַך, סאַראַ קלוג ייִנגל דו ביסט, אַפּאַריסיאַ... — האָט ער דערפילט אויף זיך דעם אַלטנס וואַרעמען אָטעם און די פּײַכטקייט פון די ליפּן. — שדים, מוזטו וויסן, צירן זיך אין פאַרשידענע מלבושים, אַט ווי דער פאַרשוין וואָס היט מיך דאָ... אָבער זיי זענען געראָטן איינער אין דעם אַנדערן. אומעטום וואו עס איז פאַראַן זון — ברייִנגען זיי שאָטן. וואו עס איז פאַראַן פרייד און גליק — ברייִנגען זיי טרויער און אומגליק — דאָן זאָלסטו מיט שטיינער פאַרטרײַבן יעדן איינעם וואָס וועט זיך באַווײַזן לעבן דיר!

— ווייסט זיידעניו, ביסט הייסט עס, דער מאַרטשאַנטע?

— דער שקר, מײַן אוצרל, האָט פאַריתומט און אומגליקלעך געמאַכט יעדן איינציקן וואָס האָט זיך געלאָזט אַרײַננאַרן אינעם זומפּ. זינדיק זענען די פירער פון דער וועלט, ווײַל זיי דערלאָזן אַז אין זייערע לענדער זאָל בושעווען דער כּוח פון שלעכטס. צוליב זייער פאַרשלאָפן זיך קומט אַן אומגליק, אַ בלוט־באַד, וואָס די ערלעכע לײַט מוזן געבעך מיט זייער בלוט און מיט די טרערן — אַפוואַשן פון דער פאַראומגליקטער ערד.

— אַך, סאַראַ וווּנדערלעך שיינע אויגן דו האָסט! דו מוזסט אוודאי זײַן אַן אָפּשטאַמיקער פון אינדיאַנישן אַדעל?...

— אוודאי, צוליב דעם האָט מיר דער אמת געגעבן אַ ווּנדערלעכן שליסל... — האָט ער זיך געגרויסט.

דאָ האָט זיך אָפּגערוקט דער מאַרטשאַנטע און דער געבונדענער האָט זיך ווידער אָנגערופן:

— איך האָב אין מײַן לעבן אַ סך צוטרוי צו יעדן איינעם אַרויסגעוויזן... איך האָב טויזנטער פון מײַנע שליסלען אָוועקגעשענקט... פאַלשע משיחים האָבן מײַן צוטרוי אויסגענוצט, דערצו נאָך האָט מען מיך אַרײַנגערוקט אין אָט דעם ווײַטן ווינקל, וווּ איך האַלט אין איין שרײַען און וואָרענען... געדענק גוט מײַן אוצרל, אַלץ וואָס איך זאָג. גיי דיר דײַן וועג מיטן אָנקום פון טאָג... עס שטייען די קאַסעס ליידיקע, פּוסטע, די פעלדער טרוקענע, גרויע, וויסטע. מען האָט אויך די הייליקע ספרים פאַרשריִען — די מערדער

באַהאַלט מען אין גאָלדענע וויגן... דעם קרבן מען וויל נאָך פאַר־שליסן אין קייטן און פאַר דעם וואָס ער האַלט אין איין מאָנען גע־רעכטיקייט און בעטן — וויל מען אים אינגאַנצן פאַרטיליקן...

אַפּאַריסיאַ האָט דערפילט אַ מאָדנע ענגשאַפט אין האַרצן די מדבּרדיקע ברייטקייט האָט אים אָנגעהויבן צו לאָקן און אים צוזאָגן אַלע רואיקייטן און פריידן. ער האָט זיך ווידער געווענדעט צום אַלטן, וועלכער האָט אים אַריינגעשמייכלט אין פּנים:

— איך וויל נישט האָבן צו טאָן מיטן שקר. איך האָב מורא זיך אָנצוהייבן מיט אים. זאָלן די דערוואַקסענע זיך פאַרמעסטן. מיר דאַרפסטו נאָר גיבן אַ שיסעלע מיט האָניק. און אַ ברויטל, אַ פרישן, היימיש ברויטל. ס'איז געשמאַק אַ מחיה...

דער אַלטער איז געוואָרן מער צודרינגלעד ער האָט אים אויך טרייסטנדיק געזאָגט: — „עס פליט גיך די צייט, וועסט באַלד ווערן גרויס. דו ביזט ווי אַן אָדלער פון מדבּר אַרויס. עס זענען פאַראַנען דאָ אַ סך בערג און שטעגן, גיב נאָר אַכטונג אַז ביים שפּאַנען זאָל־סטו צײלן דײַנע טריט... זאָלסט געפינען די ריכטיקע וועגן...

חיות זענען דאָ פון אַלע מינים און קאָלירן. פון וועג אַראָפּפירן — קען דיך יעדער פון זיי. קינדער וואָס זוכן עפּעס זענען גרייט אויף אַלץ. אָבער ווען זיי רופן מײַן הילף — דעמאָלט איז שווין צו שפּעט...

— אַ. אַ! אַוודאי זענען די שלענג פאַרדעטערישע חיות. אָבער הײַנט האָט ער דאָך איינער דערלאַנגט מיט אַ שטיין איבערן קעפּל. דער זיידע פּערמין האָט געזאָגט:

„געבענטשט זאָלן זײַן די הענט וואָס דערלאָזן נישט אַז שלענג זאָלן צו הויך אויפהויבן זייערע קעפּ”...

דאָ האָט זיך ווידער באַוויזן דער מאַרטשאַנטע און געזאָגט:

— אין דײַנע אויגן יונגעלע שײַנט דער אויפגאַנג פון דער זון. די זון וועט זײַן ווי אַ מאַמע מיט ליבשאַפט פאַר אַלע, אַלענקע אירע קינדער. דו, אַפּאַריסיאַ, וועסט זיין ווי דײַן זיידע פּערמין און ווי דאָן טשאַוועלאַ...

אַפּאַריסיאַ האָט מיט די שפּיצן פון די פינגער זיך געריבן, די שלייפן און האָט ווידער נישט באַנומען צי האָט ער זיך געפונען לעבן מאַרטשאַנטע, אָדער טאַקע לעבן דעם געבונדענעם זיידעניו, וואָס זאָגט אַז ער איז גאָר דער ריינסטער און איינציקער אמת. די נייגער האָט ווי אַ פײַער זיך צעפלאַקערט אין אים. ער איז געווען מיד פון רעדן אַזויפיל. ער האָט זיך געבענטעוועט קעגן זיך אַליין און קעגן דעם זיידעניו וועלכער איז גורם געווען זיין, אַפּאַריסיאַס, צעפלאָ־סענע באַריידעוודיקייט, צו וואָס ער איז גאָר ניט צוגעוווינט. אים איז

געקומען אויפֿן זינען: זאָל דער דאָזיקער זיידעניו אַראָפּשיקן אינעם מדבר איניקע אַלטע לײַט, אַט אַזעלכע ווי דער מאַרטשאַנטע און זאָל ער גיין אײַנטענהן מיט יעדן באַזונדער... ער, אַאַפּאַריסיאַ, וואָלט אים אַפֿילו אָוועקגעגעבן דעם שליסל און פּטור ווערן פֿון אַלע דאגות... דער געבונדענער, האָט ער באַמערקט, האָט נאָך מער אַנגעשפּיצט די אַזוי אויך געניג שפּיציקע ברעמען, ביטער געשמייכלט, ווי ער וואָלט גאָר פֿאַרשטאַנען, זײַנע, אַפּאַריסיאַס, געדאַנקען. באַלד האָט ער זיך טאַקע אַנגערופֿן:

— זיי האָבן נביאים מיט ריטער געשמיסן. איינעם פֿון זיי אָפּגעשונדן די הויט, זי מיט אײַזערנע ריטער קאַמען געריסן. ווײַל ער האָט איבער דער מדבר פֿאַרשפּרייט זײַן ווײסן. ער האָט אויפֿן אומגליק פֿון קינדער נישט אויפֿגעהערט קלאָגן. אין זײַן בליק האָט געפֿינקלט חכמה און ער איז נישט פֿאַרטונקלט געוואָרן פֿונעם עיקרם שוואַרצן כּוח.

— אַזוי?... דער שקר קען אויך רײַסן די הויט פֿון אַ לעבעדיקן נביא? קאַראַמבאַ! אַ רחמנות, אַ גרויס רחמנות אויף די נביאים. ער, אַפּאַריסיאַ, האָט אַ פֿולע טאַרבע מיט שטיינדלעך. זאָל זיך נאָר באַווײַזן דער פֿאַרשוין אין שוואַרצן, זאָל ער!...

אין דעם איז טאַקע דער פֿאַרשוין אַפּירגעשפּרונגען פֿון הינטערן ראַנטשעלע און האָט וויכערדיק אַראָפּגערוקט דאָס לאַרנדל פֿונעם פֿענצטערל. די סנאָפּיקע ווייכקייט האָט זיך צעשאָטן און איז צעפֿלאָסן געוואָרן. אַפּאַריסיאַ איז אין זײַן צעטומלטקייט אומגעפֿאַלן ווי אויף אַ ווייך איבערבעטל. דער זיידע האָט פֿון הינטערן לאַדנדל געשריען צו אים און געוואָרנט:

— אַט זעסטו שוין מײַן אוצרל, אַז מען טאָר נישט זיין צופֿיל פֿאַרטאָן אין טראַכטענישן און נישט אין שלאָפֿן... ווען די כמאַרעלעך צעלויפֿן זיך נישט און די פֿאַלסט נישט אום, וואָלט איצט דער שקר געווען אָפּגעהאַקט דײַן קעפּעלע...

— אָך, סאַראַ קאַבאַרדע ער איז! דערצו נאָך איז ער אַ מיאוסער פֿאַררעטער! זאָל ער צוקומען און מיר קוקן גלײַך אין די אויגן!... זאָל ער זיך נישט ווידער אויסבאַהאַלטן הינטערן ראַנטשעלע. קאַבאַרדע — האָט ער אויסגעשריען פֿון שלאָף.

ער האָט זיך צעוויינט, גוט אַנגערוקט דעם קאַפּעליוש און די טאַרבע אויפֿן אַקסל, אַ באַנגלעכן קוק געטאָן צום אַראָפּגעלאָזטן לאַדנדל און נאָכדעם האָט ער פֿול מיט מנוחהדיקייט זיך אַוועקגעלאָזט אין וועג אַרײַן. ער האָט נאָך געהערט דעם אַלטנס קולות וואָס האָט אים אין געטראַמטע זאַצן נאָכגעשריען:

— גיי דיר ביים וועג און ביים אנקום פון טאג,
דאס ליכט פון דיינע אויגן,
די ערלעכע שיין —
אן אנזאג אויף גרויסקייט
פאר אלע זאל זיין!...
ניט פריידיק קיין האס און קיין פלאג,
צו דיר נאר געהער די זון און דער טאג.
הער דיך נאר גוט צו צו דעם וואס איך זאג:
דאס פייער פון אמת —
אין הארץ ביי דיר טראג...

הינטער א פלאכן בארג איז ער געבליבן שטיין און זיך אפ־גערוט אונטער אן אלטן, ברייט־צעוואקסענעם בוים מיט העל־בלויע הענגעלעך צווייגן. ער האט נאך אלץ געפילט ארום זיך די קריכעדיקע הענט פונעם פארשויץ אין שווארצן.

ער האט זיך פארשטעקט צווישן די צווייגן און האט ארייננגע־צויגן אין זיך דעם מחיהדיקן ריח. אך, ווי שטארק ער וואלט איצט געוואלט זען די עוועלינא! ער וואלט איר געוויזן דעם שליסל און זיך געריצט מיט איר. אבער, דער פארשויץ אין שווארצן וועט דאך וועלן צונעמען ביי איר די אויגן און מאכן פון זיי קנעפלעך צו די קאפטעס פון עלעגאנטע „זיעלעד"...

ביי דעם דאזיקן געדאנק האט ער אנגעהויבן צו וויינען און צו שרייען פון שלאף. אים האט זיך אויסגעדאכט אז עוועלינא האט ארויפגעשריען צו אים:

— דו וויינסט, עמיצער האט דיך געשלאגן?...

— ווער האט עס געוואגט, קאראמבא!... עס האט זיך דיר אוודאי אויסגעדאכט, און באסטא!

— וואמאס, וואמאס! מאך דיר נישט פאר אזא בראוון יונג! דו האסט נאר וואס געשריען ווי א פארמשפטער... האסט מיך גע־רופן און איך בין געלאפן דיר העלפן...

— וואמאס, ס'איז ביי דיר א חלום פון דער אלטער מיטן אלטן!.. ווער מיינסטו בין איך עס, דער כינעזער מיט די לאנגע אויערן? גיי דיר, גיי! איך האב מיר דעם צויבערלעכן שליסל און באסטא!...

— אזוי גאר? — האט ער דערהערט איר נאכגעביקע שטימע און באלד האט זי זיך אויפגעהויבן פון א בערגל, און א פאס פון העל־ברוינע כמארעס מיט געלע רייפן, האט געהאנגען איבער דעם. זי איז געווען באגאסן מיט זונפלעקן ווי גאלדענע מטבעות און די אויגן — צוויי דימענטן האבן אים כישופדיק ארייננגעצויגן אין די

טיפּענישן פון אַ געהיימער וועלט און אים געמאַכט ווייך און נאָכ־גיביק. זי האָט זיך געפּיעשטעט און באַקלאָגט:

— פאַרוואָס האָסטו מיך איבערגעלאָזט אַליין? איך האָב מיך דערשראָקן . . . איצט איז די שעה ווען די שלענג קריכן אַרויס פון די לעכער... נאָך אַ ביסעלע — און אַ שלאַנג טוט מיר אַ ביס...

— פּאַברעסיטאַ, אַרעמענקע! פאַר וואָס האָסטו מיך ניט גערופן?

— איך האָב געשריען און ערמינדראַ איז ווי אַ ווילדער געקומען צו לויפן און ער האָט דער שלאַנג דערלאַנגט מיט אַ שטיין איבערן קעפּל...

אַפּאַריסיאָן האָט פון אייפערזוכט פאַרקלעמט ביים האַרצן און אים אָפּגעהאַקט דעם אָטעם. ער האָט איר געוואָלט עפּעס זאָגן, נאָר ער איז נישט געווען בכוח אַרויסצורייד ן אַ וואָרט. אָבער ער האָט אַראָפּגענומען פון אַ צווייַג אַ שנור מיט רויטע בורשטינען, אַ גע־בלימטע פאַטשיילע און צוויי רויטע, נייַע שיך מיט שטריקענע זוילן פונעם טוי אויף די צווייַגן, זענען די זוילן פון די שיך געווען נאַס און טראָפּנס האָבן זיך פון זיי געקייַקלט און ווי פּערל געפאַלן אויפן גראָז. ער האָט זיך איין שלאָף געחידושט: צי געפינט ער זיך הינטער אַבעלס ראַנטשע? אַבעלס ווייבל מיט די רוחעשע אויגן און גרויסע אוירינגלעך, זי האָט דאָך ערשט פריער אַרויסגעהאַנגען אויפן בוים די דאָזיקע וואונדערלעכע נייַע זאַכן? און אפשר האָט גאָר דער מאַ־גישער קעניג דאָ איבערגעלאָזט די זאַכלעך פאַר עוועלינאַס וועגן, אפשר? ניין, דער דאָזיקער באַרג איז מוראדיק הויך און אים מוזן אוודאי וואוינען שדים. וווּ איז עוועלינאַ? שוין ווידער זיך אויסבאַ־האַלטן מיטן בינעזער?...

ער האָט זיך אַנגעבויגן איבער אַ קאַרניז פון כמאַרעס ווי אַן איבערבעט מיט רויטע און געלע פוכענע פּערעדן. ער איז אַרייַנגעזונ־קען אין די כמאַרעלעך, אָבער פון אונטן פון גאָר אַ טיפן און אָפּע־נעם שוואַרצן אַפּגרונט — האָט אים געטאָן אַ שלאָג אַ שרעקלעכע היץ און אַ רויכיקער פלאַם. ער איז אויפגעשפּרונגען און האָט שווער געאָטעמט. ער האָט ווידער דערהערט עוועלינאַס שטים, דאָס מאָל אפילו מיט פאַרוואורף און מיט רוגז:

— ווי עס זעט אויס ביסטו טאַקע אַ קאַבאַרדע... איך אַן אָרעם „זיעלע", איך רייַט מיר אויפן אייזעלע צענדליקער מייַלן און האָב נישט מורא פאַר קיינעם און פאַר גאָרניט. דו, ווידער, האָסט דיך דערשראָקן פאַר אַ ביסל פלאַמיקן רויך...

— כאַכאַכאַ! דו ביסט אַ נאַרישע זיעלע און נישט מער! דער בינעזער וועט צעפּיצלען דעם זוים פון דייַן קאַפּעליוש און דיך אָרט עס גאָר נישט!...

— אז דו האסט מיך איבערגעלאזט איינע אליין, ווילסטו דאך אז אנדערע זאלן מיך אויך לאזן אליין, הא? ...

— גוט, אז איך וועל ארײַנקוקן אינעם אפגרונט, וועסטו דיך איבערבעטן מיט מיר? ...

— וואס פאר א פראגע? ... איך וועל, ווי א מילך לעמעלע דיר נאכגיין אומעטום און באסטא!

— איצט האט ער באמת פארגעסן אין אלע סכנות. דערצו האט ער אויך געוואלט אין בראווקייט איבערשטײַגן זיין ריוואל, וועלכן ער האט פונוויטנס באמערקט הינטער אירע פלייצעס און דערצו נאך — האט ער זיך אלץ געהאלטן אין שפילן מיטן ראנד פון איר קאפעליוש ...

ער האט זיך ווידער אווארף געטאן אויף די פוכיקע כמארע־לעד. זיי האבן ווי פילקאליריקע זייפנבלאזן זיך אויפגעהויבן ארום אים און איבער אים. ער האט מיט איין האנט זיך אנגעכאפט אינעם זוים פון דעם אפגרונט און מיט דער צווייטער, האט ער מיט אלע כוחות געדריקט צו זיך דעם שליסל, פון אונטן האבן ארויסגעזעצט רויכיקע פלאמען און רויטבלויע פײַער־פונקען ווי ריזיקע נאכט־פליגן מיט ברענענדיקע אויגן זענען אים געפלויגן אין פנים ארײַן.

— אך וויפל ווילדע פליגן עס דרייען זיך דא. דאס איז אוודאי צוליב דער היץ. דא מוז אויך זיין בערג גאנצע מיט מיסט און אפפאל. די שדים קערן אוודאי האבן א סך זינד אויף זייער געוויסן, סינפארא איז געווען גערעכט ... האט ער געזוכט זיך קלאר צו מאכן זיינע געדאנקען. צווישן די שפיצן פון די שווארצע, גלאנציקע און מיט רויך באזעצטע שטיינערנע ווענט, האט עס געיערט מיט א מאדנער פליסיקייט, אזא גרינלעכע און רויטלעכע סמאלע. זי האט פאסנווײַז זיך געצויגן אראפ און זיך דארטן אויפגעלייזט ווי אין א פעטקייט פון אן איבערגעבערנטער בלוט־פלאזמע. אין דער פליסיקייט האבן זיך געדרייט, געווארפן ווי אין קדחות — שטיקער גאלד, זילבער, בורשטין, קופער, פערל, פלאטין, רובינען בריליאנטן און אנדערע איידלשטיינער און איבער זיי — א קלעפיקער שיכט, זשאווער ווי א האריקע קאלדרע — זיך געבויגן, געדרייט אין קאנוולסיעס, ווי זי וואלט געווען א לעבעדיק, געפייניקט באשעפעניש ...

אך, סארא, געדריי פון בולבעס, פון צארנדיקע זידיקע בערגלעך, וועלכע די קאלדרע וויל צודעקן און זיי לאזן זיך נישט ... גאנצע שטאבעס פון עלפאנטביין, פון פערלמוטער, דרייען זיך ווי אין א ווילדן מאנץ. און לעבעדיקע באשעפענישן קריכן צווישן די שפיציקע ציגל פון די אויסגעפרעסטע ווענט. פירפיסיקע ברואים, מיט רויך אין די אויגן און מיט אפגעסמאליעטע וואנצעס ... און איבער זיי — ווי־

דער דער פארשווין אין שווארצן! אַד, ווי ער שאַרט דאָרטן מיט די לאַנגע הענט, הענט ווי אייזערנע פרענטעס... איצט ווייסט ער שוין, אַפּאַריסיאַ, אויף זיכער, אַז דער פאַרשווין איז טאַקע דער איינגעמלעכער באַלעבאָס פון אַלע אוצרות אינעם שוואַרצן באַרג...

סינפּאַרא זאָגט אַז דאָ באַהאַלט זיך אויך אַ שלאַנג מיט מיט דריי פייערדיקע אויגן אינעם שטערן. אַ טכויר וואָס טראָגט טראָבע אויגן־גלעזער און מיט רעמלעך פון גאָלד באַזעצט מיט דימענטן... דאָ ווינען פּיפּערנאָטערס, שטשורעס און אַנדערע בייזע באַשעפע־נישן וועלכע דער דאָזיקער פאַרשווין שיקט אַן אויף די מענטשן פונעם מדבר... זיי מאַכן עס ציטערן די אַנדן. נאָר גוט וואָס ער, אַפּאַריסיאַ, האָט איצטער ביי זיך דעם וווּנדערלעכן שליסל... ווען נישט — ווער ווייסט.

דערווייל האָט ער ווידער דערהערט די שטימע פונעם געבונדע־נעם זקן: „נישט נאָר דאָ, אין די נעצן פון גיהנום — האַלט זיך אויף דער פאַרשטייער פונעם שקר, ער געפינט זיך אויך אין די רי־זיקע גיטער פונעם מדבר... ער געפינט זיך אין פּאַלאַצן. זיינע אָדערן זענען ווי די צעלן פון אַ קרעבס — אַריינגעוואַקסן אין אַלע ווינקעלעך פון דער גאַרער וועלט. ער רוט נישט, מיין אוצר, און האַלט אין איין שלעפּן קרבנות צו דעמדאָזיקן גיהנומדיקן אָפּגרונט...

— אוי, גוטער זיידעניו, דאָ איז שווינדערלעך. טאַקע נאָר די פאַרשטייער פון שקר מיט זייערע באַשעפענישן קענען אויסהאַלטן אין אַזאַ שטיקנדיקער, רויכעקער לופט. צי פילן זיי גאַרנישט ווי דאָס פייער פאַרציקט זיי? דו נעם מיך בעסער אַריין צו דיר אין ראַנ־טשעלע, און באַסטאַ. איך וועל צערייסן די קייטן און דיך באַפרייען פון דיינע קוועלענישן.

— דו, מיין יינגעלע, גיי דיר צוריק אין דיין אייגענער ראַנטשע.

— וווּ איז מיין טשערעדע? איך וויל זיין אַ פּאַסטוכל און ניט מער. איך וויל שלאָפן. אַ קאַפּיטשקעלע, עס איז שוין די שעה פון דער סיעסטאַ. גיב מיר אַ טראָפּעלע וואַסער זיידעניו, איך ווער פאַר־ברענט פון דאָרשט.

אַרום אים האָט ער געפילט, האָבן זיך אויפגעהויבן פייערדיקע לאַוועס, די היץ האָט אים געשטיקט דעם אָטעם. ער האָט גע־נומען לויפן, אַליין נישט וויסנדיק וווּהין. ער האָט זיך נעדרייט צווישן אויסגעליינטע, זיגזאַגישע סטעזשקעס, צווישן בערגלעך בליי־בער כמאַרע און נעסטן מיט צווייגן פון ליליען און רויטע רויזן. דער גיהנומדיקער צאָרן איז אים אָבער נאָכגעלאָפן און געוועקט אין אים די מורא. ער איז ווי אַ צעמישטער צוגעפאַלן צו אַ טירל פון ערשטן געטאָקטן ראַנטשעלע, וואָס האָט אים ממש צוגעצויגן צו זיך.

ווען ער איז אַרײַן אינעווייניק איז ער געבליבן שטיין פאַרגאַפט און זיך נײַגעריק אַרומגעקוקט.

אין אַ ווינקל האָט ער באַמערקט אַן אַלט שטענדערל מיט ביכער און איבערן שטענדערל האָט געפלאַטערט אַ פאָן אַן אמתע פאַטערלענדישע פאָן. אָבער — אַנשטאָט צו זײַן באַצירט מיט גאָלד און מיט פערל, האָבן גאָר געשטעקט אין איר — לויטערע, קליינע טרערעלעך... די דאָזיקע טרערעלעך האָבן געשײַנט און עפּעס ווי אײַנגעזויגן אין זיך אויך זײַנע טרערן...

ער האָט פונדעסטוועגן נישט געוואָלט אַרויסגיין פון דאָרט. ער איז גאָר באַהערשט געוואָרן פון אַזאַ רואיקייט, אַזאַ זיכערקייט, וואָס ער האָט ביז דעמאָלט קיינמאָל ניט געפילט. דערצו איז די שײַן אינעם ראַנטשעלע געווען דורכזיכטיק, פול מיט מחיהדיקע ריחות פון אַלערליי געווירצן און היילונג־גראָזן. אויבן, איבערן שטענדערל, איז אין איין קאַטרעלע פון בלויע וואָלקנס מיט ראָזע שפּיצן, געזעסן סאַרמיענטאָ און האָט עפּעס אַרײַנגעשריבן אין אַן אָפענעם בוך, וואָס ער האָט געהאַלטן אויף די קני. אַנטקעגן אים איז אויף אַ צווייטער קאַמערעלע פון בלייכער כמאַרע, באַצירט מיט ליליען און געלע שפּיצן, געזעסן דעם לערערס מאַמע און האָט דאָרטן רואיק געוועבט אויף איר אַלטער וועבשטול. לעבן איר איז געלעגן אַ גאַנצער פּאַק מיט קליינע פאַנטשעלעך און סוועדערס, טיכלעך און פאַרטיכער. „אַ, אַ! — האָט אַפּאַריסיאָ געזוכט צו טרעפן: אָט די אַלע גוטע זאַכן מוז אוודאי די ליבע באַבעניו גיבן דעם מאַגישן קעניג, אַז ער זאָל זיי צעטיילן צווישן די קינדער פונעם מדבר... אַך, ווי שיין זענען די ווײַסינקע און בלויענקע טײַבעלעך וואָס וואַרקען צווישן די צווײַטביימעלעך וואָס אַרום די הייליקע לײַט! די טײַבעלעך קושן זיך... זיי ווייסן נישט פון קיין שנאה פון איפערזוכט... אַך, ווי שטאַרק ער, אַפּאַריסאָ, וואָלט געוואָלט בלײַבן דאָ! בלײַבן און אָפּהיטן דעם גאָרטן וואָס דאָרטן, פון יענער זײַט באַרג... באַדינען דעם גוטן לערער מיט זײַן מאַמעלע. ער וואָלט אינעם גאָרטן געקענט אויסהאָדעווען צוויי ברעקעלעך אײַזעלעך, דער לערער וועט האָבן רחמנות. ער וועט ניט אָפּרײַסן די ברעקעלעך פון זייער מאַמען, די אָרעמענקע, וואָס הערט ניט אויף צו שרײַען אין הימל אַרײַן...

ער האָט אַראָפּגענומען זײַן קאַפּעליוש, מיטן אַרבל אָפּגעווישט דעם בלאָטיקן שווייס אויפן פאַרפלאַמטן פּנים און מיט ווילדער האַרצקלאַפּעניש, אָנגעהויבן צו שטעלן אַ שפּאַן צום שטענדערל. דערבײַ האָט ער פאַרחידושט גענומען רעדן צו זיך אַליין:

— קאַראַמבאַ, גרויסע לײַט זאָלן וואוינען אַזוי אומזיכערע....

אַבי טשאַוועלאַ און סינפּאַראַ זאָגן אַז די גרויסע לײַט האָבן גענומען פאַר זיך דעם גאַנצן מלוכה־אוצר...

ער האָט נישט באַמערקט ווען דער לערער האָט אַראָפּגענומען פון דער טאַז די ברילן און אַלטע רעמלעך און אַרומגעבונדן מיט שטריקלעך און האָט אַנגעשטעלט אויף אים די בליקן, גרויע און מיט אַ טיפער אומפאַרשטענדלעכקייט. ער האָט פאַרחידושט געפרעגט:

— ווער ביסטו, קינד? ווי אַזוי האָסטו געטראָפן אַהער? —

אַפּאַריסיאָ איז געבליבן שטיין און געהאַלטן אויף אים די ציטערדיקע בליקן. אַ ווײַלע איז געווען שטיל ווי אין אַ גזערה. באַלד האָט אַפּאַריסיאָ זיך אָנגערופן:

— דער זיידע פּערמין זאָגט אַז דער לערער וואָלט ווידער געקענט אויפבויען שולעס. עס פעלן דאָרטן מענטשן.

— ווער האָט דיר דערלויבט צו קומען אַהער און שטערן מײַן רו און מײַן אַרבעט? — איז דער לערער געוואָרן ווי צעמישט און דערשראָקן.

איצט איז אַפּאַריסיאָס קינדישע נײַגעריקייט און חוצפה געוואָרן צעמאַלן. דעם לערערס שטימע איז געווען פעסט, ווײַט און פרעמד. די טיפע קאַרבן אויפן שטערן און אַרום די שלייפן זענען געוואָרן טיפער. אַפּאַריסיאָ האָט זיך צעוויינט. געוויינט פאַרצווייפלט ווי אַלע קינדער וועלכע פאַרבלאָנדזשען און ווייסן נישט דעם וועג אויף צוריק. די טרערן האָבן זיך אַראָפּגעקאַלערט אויפן דיל פון פוכענע כמאַרעלעך און האָבן אים אויסגעבערנט לעבער. צווישן איין כליפּע און דעם אַנדערן, האָט ער אויסגערופן:

— איך האָב פאַרבלאָנדזשעט... וווּ איז מײַן סטאַדע? ווּ זענען די ברעקעלעך, אוי יעווליגאַ, עוועלינאַ... אַ אַ!... דער לערער אַ קלוגעטשקער — האָט די באַליידיקונג אַרויסגעוויינט פון אים. — דער לערער זיצט זיך דאָ אין גן עדן און אונדז, די קינדער פון מדבר, האָט ער איבערגעלאָזט אַליין... דער כינעזער, דער קאַפּעליוש, דער זיידעניו — זענען פון אים געפלאָסן האַלבע צעדריבלטע ווערטער.

— ווער יאָמערט עס אַזוי האַרצרײַסנדיק? האָט ער דערהערט דער אַלטערס ציטערדיקע שטים. און ווער זענען עס די הייסע טרערן וואָס פאַלן אויף מײַן געמיט? ווײ ווײ! זיי ברענען אויס ווונדן אין מײַן האַרץ...

דער לערער, האָט אַפּאַריסיאָ באַמערקט, האָט צוגעדעקט מיט די הענט דאָס פּנים און האָט שטיל געוויינט... אַפּאַריסיאָ האָט גרויס רחמנות געקראָגן אויף די צוויי אַלטע לײַט וועלכע ער האָט אויפגעוועקט פון נאַכמיטיקדיקן אָפּרו־שלאָף. ער האָט נאָך ביטערער

אנגעהויבן צו יאמערן און ארויסצוװארפן פון זיך האלבע נישט ארויסגעזאגטע װערטער:

— זאל די גוטע באבעניו און דער לערער אראפגײן צוריק אויף א װײלינקע. זײ װעלן אים העלפן אויסזוכן די ברעקעלעך אײזעלעך און אויך דעם זײדע פערמין. זײ קענען װײנען בײם זײדן אין ראנטשע, עס איז דארטן געװען גערוים!...

אפאריסיא האט דערפילט אויף זיך דער אלטערס דארע אבער טרײסטנדיקע הענט און באלד האבן אירע פינגער אנגעהויבן אויפצוקלײבן זײנע טרערן פון די אויסגעברענטע לעכער אינעם כמארעבערגעלע און זײ ארײנזעצן צװישן אלע שײנענדיקע טרערן װעלכע האבן באצירט די פאטערלענדישע פאן... עס איז געװארן העלער, הײמלעכער.

איצט האט ער זיך דערפילט װי צװישן אײגענע, נאענטע מענטשן. ער האט זיך װי עס איז בארואיקט, פארלײגט א ליפל איבער א ליפל, צוטרוילעך אנגעשפארט דאס קעפל אויף אירע אויסגעשפרײטע דלאניעס װי צװײ מולטערלעך און ארויפגעקוקט צו אירע צעשמײכלטע, פײנלעך פארטרערטע אויגן. ער האט אנגעהויבן דערצײלן װעגן אלע זײנע װײטיקן, פארשעמונגען און צום סוף — װעגן די ברעקעלעך אײזעלעך װעמעס מאמע עס יאמערט צום הימל און קײנער הערט זי נישט...

מיט אמאל האט עס פון אים װידער ארויסגעכליפעט: עװעלינא, דער קאפעליוש, דער כינעזער מיט די לאנגע אויערן, קאראמבא...

דא האט ער װידער דערהערט דער באבעס שטימע: א גלעטנדיקע, א פרומע: ראמינגיטא, זון מײנער, האסט געהערט?

דער לערער האט זיך אויסגעגלײכט, ארום אים איז אויפגעגאנגען אן אײדעלער ריח פון נארציסן. אפאריסיא האט מיט טרוים אפשײ געקוקט אויף אים און זיך געחידושט: אך, סארא װאונדערלעכער װואל פון בלײכע און ראזעװע רויזן־בלעטער עס הענגט צעקאפנס זײן ראנטשעלע און אין סאמע הארץ פון דעם װואל — הענגט אן הערב, אן אמתער פאטערלענדישער הערב, װי איז א שולע... — ער האט דערהערט דעם לערערס שטים, א שװערע און א זיכערע:

— מאמע, איך האב געהערט זײן געװײן... מײן געמיט איז צעבראכן געװארן אבער — איך קען מער נית אראפגײן אהין, איך בין מיד, איך בין מיד!...

— מחילה און רחמים מײן זון איז איצט װיכטיק. א קינד האט פארבלאנדזשעט, צי קענען מיר בלײבן רואיק דא זיצן?

— מאמע, איך האב די מענטשן מײן הארץ אפגעגעבן, זײ

האָבן זיך שלעכטע פּירערס געקליבן, זייער מענטשלעכע ווירדע באַ־גראָבן...

— אונטן, מײַן זון, מוז אוודאי זײַן אַ געוויטער. מען לײַדט דאָרטן נויט און אַ טייל פֿונעם פֿאָלק — איז האַרט פֿינצטער און ביטער.

דאָ האָט אַפֿאַריסיאַ זיך דערמאָנט אינעם שליסל און עס איז אים ליכטיק געוואָרן אין האַרצן. ער האָט אים קונציק אַרויסגע־צויגן פֿון בוזים און נאָך קינציקער אַ וואָרף געטאָן אין דער לופֿטן און אים אונטערגעכאַפּט צוריק. אים אָנגעטאָן אויפֿן ווײַז־פֿינגער און אָנגעהויבן מיט אים צו דרייען ווי מיט אַ הרײַדל. די אַלטע לײַט, האָט ער באַמערקט, האָבן זיך פֿאַרחידושטע צוגעקוקט, גע־שמייכלט און באַלד האָט דער לערער איבערגעריסן די שפּילעוודיקע שטילקייט:

— וואו, מײַן אוצרל, האָסטו גענומען אָט דעם דאָזיקן וואונ־דערלעכן שליסל? — אויבן, ביים זיידעניו, וואָס איז געבונדן אינעם ראַנטשעלע?

— געבונדן?... הײַנט, אין ווינטיקע צײַטן האַלט מען נאָך אַלץ געבונדן די ערלעכע לײַט?

— זון מײַנער, דאָס לאַנד איז פֿאַרשוועכט און דער קבֿרן וויל בלײַבן גערעכט. צי קענען מיר בלײַבן רואיק — האָט די אַלטע זיך ווידער אָנגערופֿן. דעם לערערס שטערן איז געוואָרן נאָך מער גע־קאַרבט און די אויגן, וואָס האָבן זיך געריסן פֿון די טיפֿע אויס־שניטן, די אויגן האָבן געציטערט און געגליט. אַפֿאַריסיאַ האָט ניט אַראָפּגענומען פֿון אים די שטויינענדיקע בליקן און געשלונגען די טרערן. דער לערער האָט אַרויסגעצויגן אַ גרויס טיכל פֿון דער הינטער־שטער קעשענע אינעם אָפּגעריבענעם פּראַק — האָט אים אויס־געווישט די טרערן און אויך — די פּײַכטקייט פֿון אונטערן נעזל. נאָכדעם האָט ער זיך געווענדעט צו זײַן מאַמען, וואָס האָט נחתדיק געשמייכלט צוליבן זונס גוטסקייט.

— האָסט געהערט, מוטערל, פֿונוואַנען עס קומען צו אונדז די ביטערע ידיעות?

— געהערט מײַן קינד. עס איז פֿאַר אונדז אַ כּבֿוד צו זײַן אַזעלכע נאָענטע שכנים פֿונעם געבונדענעם אמת, אָבער ער גיט דאָך אונדז ניט קיין רואיקע מינוט. ער האָט ניט קיין רו, דער אַרעמענקער און ער גיט ניט קיין רואיקייט זײַנע שכנים, די אַלטע אויסגעהאָרעוועטע לײַט! — האָט זי פֿאַרענדיקט מיט אַ פֿרומען זיפֿץ.

ער האָט אויך געזיפֿצט און אויפֿגעהויבן די פֿאַרחידושטע בליקן

צום סופיט פון בלויע און רויטע וואלקנדלעך. זיין פנים האט אפאר־ריסיא באמערקט, איז געווארן באגאסן מיט אן איידעלען שיין, און מיט א שטארקן באגער צו הערוויסן זיך עפעס נייעס. באלד האט ער זיך ווידער אנגערופן:

— ווי איך גיב מיר איצינד רעכענונג, מוטערל, האבן די וועלט־שמורעמס אהער געבראכט אן א שיעור שווארצע ראבן... זיי האבן זיך דא איינגענעסטיקט, ווייל די פארשטייער פונעם שקר האבן זיך גענויטיקט אין זיי.

— אזוי?... סארא נידערטרעכטיקייט!... שליסן א שותפות מיט פרעמדע, שווארצע ראבן? — האט די אלטע געצארנט. און דו, מיין זון, האסט מיך תמיד געטרייסט: „נישטא דא קיין געלעגער פאר די ראבן". און איך, מיין קינד, בין מיר צוליב דיין טרייסטעניש — געזעסן רואיק ביי מיין וועבשטול און צוגעגרייט נייע פאנטשעלעך פאר די ברעקעלעכם וועגן...

— ערשט איצט, מוטער, פארשטיי איך, אז צופיל צוטרוי האבן צום שקר הייסט העלפן אין זיין וועג. — האט ער שטיל געמורמלט.

— ווי און ווינד איז צו מיר!... — עס קען חלילה אן אומ־גליק געשען אויב מירן אים לאזן וויטער איז זיין שווארצער שלי־חות גיין!...

— מיר מוזן האך האבן גלויבן אין אונדזערע געזעצן, מוטערל, דער כוח פונעם שקר האט זיך טאקע פארמאסטן זיי ארויסצוריסן מיטן ווארצל. דאס האב איך געוואוסט שוין פון לאנג... נאך איידער מיר האבן זיך דא באזעצט. אבער מירן זיך ארויסרייסן פון דער נויט. עס וועלן וויטער בלייבן אלע שיינקייטן וואס איך האב אויפ־געבויט..

דער דאזיקער געשפרעך האט שטארק גערירט אפאריסיאן און געוועקט אין אים סיי א געפיל פון צוטרוי און סיי א גרענעצלאזע ליבשאפט צו דער מוטערל מיט איר טייערן זון... א רגעלע האט זיך אים אפילו אויסגעדאכט אז ער שטייט פאר דער הייליקער מיטן קינד, דארטן אינעם קלויסטערל. באלד אבער האט ער זיך איבער־צייגט — אז ס'איז דער לערער! דער בעסטער וועגן וועלכן עווע־לינא און דער בינעזער האלטן אין איין רעדן... פון גרוים פרייד האט ער זיך נאך מער צעכליפעט און צווישן איין שלוכץ און דעם אנ־דערן, האט ער אויך געבעטן:

—טייערער לערער! קום באגלייט מיך קיין קארדאבא, וואו איך זאל קענען אפזוכן די ברעקעלעך אייזעלעך!...

די אלטיטושקע, וואס האט פארשטאנען זיין צער, איז געווארן

זייער טרויעריק. זי האָט זיך געוואונדערט צום זון וואָס האָט ניט אויפגעהערט צו גלעטן דעם קינדס קעפּל:

— גיי מײַן זון צוריק אויף דער ערד. דײַן באַרוף איז שאַפן און אַרבעטן.

— וואָס וועל איך איצט אויפטאָן, איינער אַליין אינעם שטור־רעם. איך בין שוין אַלט און ניט שטאַרק, ווי אַמאָל...

— דו האָסט דאָך מײַן קינד אַ האַרץ פון אַ יעזוס באַפּאַנצערט מיט שטאָל, כאָטש ביסט גוט און מילד ווי אַ שאָף...

— איך קען נאָר ניט פאַרלײַדן דעם שקר, די פּוסטע גאווה, דאָס איז דאָך אַ קאַנסער אויף אייביקער, אומזיסטער קעסט — האָט ער צאָרנדיק אויסגעשריען!

זי האָט אַרויפגעלייגט די הענט אויפן זונס קאָפּ און ממש גע־שמייכלט און געבעטן:

— גיי אויף אַ ווײַלענקע און גיב נאָר אַ קוק. בינד אויף דעם אמת, רײַס איבער זײַנע קייטן און ברייננג אים אַ טרייסט און אַ דאַנק פאַר זײַן באַמיאונג.

— אַ פירער מוז תמיד ביים רודער שטיין. אַ מאַמע טאָר זיין קינד ניט לאָזן אַליין...

— ווײַז זיי דײַן האַרץ וואָס איז ריין ווי קרישטאָל און גרייט אויף קרבנות ווי אין די אַלטע גוטע צײַטן...

— די פעלדער שטייען הײַנט טרוקענע, וויסטע. רויבפייגל שוואַר־צע פאַרשפּרייטן דאָרט סם...

— אָבער דו ביסט אַ לערער, אַ פירער דערצו, וועסטו שאַפן אַ גוטן, דערפאָלגרײַכן פּלאַן פאַר אַרבעט....

אַפּאַריסיאַ האָט נײַגעריק נאָכגעפאָלגט מיט די בליקן די רײַדנ־דיקע און מיט גרויסן אָפּשיי זיי וואַיטער אויסגעהערט. זייערע רייד האָבן אים שטאַרק פאַראינטערעסירט. ער איז געווען רואיק און אויך זיכער אַז זײַן קומען אַהין וועט געקרוינט ווערן מיטן גרעסטן טרי־אומף. ער האָט זיך זײַטיק צוגערוקט אין ווינקל און אַ מידער זיך אַראָפּגעלאָזט אויפן פּוכיקן איבערבעט פון קלאָר־ווײַסע כמאַרעלער. די אויגן־דעקלעך, האָט ער דערפילט, האָבן זיך אָנגעהויבן צונויפ־קלעפּן, אָבער ער האָט זיך געוועהרט קעגן שלאָף און געזאָגט צו זיך אַליין:

ער וועט זיך ניט נאָכגעבן נייז און גיין! ער וויל נאָר אַ קאַ־פּיטשקע אָפּרוען און זיך גוט צוהערן צום שמועס.

ער וועט אַלצדינג געדענקען, פּונקט ווי ער געדענקט וואָס דער זיידע פּערמין און טשאָוועלאַ מיטן מאַרטשאַנטע רעדן צווישן זיך

אלע מאל ווען זיי קומען זיך צוזאמען. ער האט דערוויל ארויסגע־גומען פון זיין טארבע דאס האלבע רייפטל ברויט מיטן האניק, אראפגענומען פון דעם די צוגעקלעפטע נאדליקע שטרויעלעך און אפּע־מיטלעך גענומען בייסן קליינע שטיקעלעך, אז עס זאל געדויערן וואס לענגער. זיינע חושים זענען ווידער געווען וואכע, אנגעשפיצטע. און ווען די צוויי אלמיטשקע זענען געבליבן שטיל, האט ער פארשטאנען אז דארטן הערשט טאקע א פולשטענדיקע הארמאניע און שלום...

אין דעם האט דער לערער געטאן א קלאפ מיט די שפיצן פון די פינ־גער איבער א ברעקעלע פענצטערל פון א שכנישן ראנטשעלע. באלד האט ער טאקע דערהערט א מאדנע דערשראקענע שטים וועלכע איז געקומען פון עמיצן הינטערן פארהענגל פון פרישע יונגע רויזן־בלע־טער. דערצו האט זיך דורכגעשניטן א רעגנבויגן צווישן די לויטערע קופאלן איבער די בערג.

— ווער האט מיך אויפגעוועקט פונעם בייטאגיקן שלאף?

— זיי דיך מטריח מיין זון — האט די אלטע ליבלעך געענטפערט דער שטים וואס איז געווארן אומרואיקער פון מינוט צו מינוט און פול מיט רוגז.

— איך האב מיך בכיוון פארקליבן זייער וויַט. איך וויל מער נישט וויסן פון ערדישע באשעפענישן.

— דו ביסט א פויער, טא שטראף מיך נישט פון דער וויַטנס.

— און איך בין א קינד, א פארבלאנדזשעט שעפסעלע — האט אפאריסיא זיך קינדיש געפּיעשטשעט און מיטן שפיץ פון דער צונג מחיהדיק ארומגעלעקט דעם האניק מיט די קרישקעלעך ברויט פון די ליפן.

— איך האב זיי געגעבן כבוד און פריַהייט און זיי — זיי האבן מיין לעבן פארשניטן!... — האט די שטים זיך באקלאגט.

דער לערער, האט אפאריסיא באמערקט, האט ביטער געשמיי־כלט און וויטיקלעך פארטשעמעט די בלייך־געווארענע ליפן האבן אונטערגעציטערט. נאר די באבעניו האט פארבראכן די פינגער פון די הענט און זיך צעוויינט:

— דו ביסט נאך היינט אונדזער לערער און וועגווייזער. דו מוזט שטיין אויף דער וואך, אויב דאס לאנד איז דיר טייער!

ס'איז ווידער געווארן שטיל. אזוי פחדימדיק, אנגעצויגן ווי תמיד, איידער עס קומט אן אן ערדציטערניש. מיט אמאל איז טאקע די שטילקייט איבערגעריסן געווארן. אפאריסיא האט דערהערט דאס טרו־בען און טרומייטערן פון א מיליטערישן מארש. באלד אויך א קליינ־גערייי פון שפארן, א פאכען פון שווערדן און צום לעצט האט ער א

שאל געטאן מיט אן אויסרוף וואס האט ווי א בליץ דורכגעבראכן זיין גאנץ לייב און לעבן: הערט איר שטערבלעכע דעם הייליקן רוף, פרייהייט, פרייהייט, פרייהייט.

אין דעם האבן זיך צעפאכעט די כמאריקע פאלעס, וואס ארום די חריקלעך פון שכנותדיקן ראנטשעלע און סאן מארטין איז אין זיין גאנצער מאיעסטעטישער פראכט, געבליבן שטיין אויף דער שוועל. דער לערער מיט זיין מאמע, האבן מיט א שאקל פון די קעפ אים באגריסט און באלד, כדי אים אפצוגעבן דעם געהעריקן כבוד, ארונטערגעלאזט די בליקן.

אפאריסיא האט געפילט ווי דאס הארץ איז ווי א געבונדן צעשראקן אייזל אומגעשפרונגען ביי אים אין דער ברוסט. ער האט אפגעאטעמט לאנג און טיף, באזאכט אפגעלעקט דעם האניק פון לעצטן שטיקל ברויט און מיט איין בים — דאס אראפגעפטרט. זיינע אויגן ווי צוויי בלייכע טויבן, האבן געפלאטערט ארום דעם גענעראל. ער האט זיך געהאלטן אין איין חידושן: קאראמבא, וואס טוט זיך דא?... וואס איז, דער גענעראל מוז עס טאקע טראגן דעם אלטן אפגעריבענעם אוניפארם?... אך, די ווייבער אינעם קלייטל שושקען זיך און זאגן: די גרויסע לייט זענען פוילנצער... אבער זיי האבן פוניעם שענסטן און פונעם בעסטן... דערצו האבן זיי פיינט דעם אייגענעם ארעמען ברודער... גאט און די הייליקע מוטערל וועט זיך שוין אפרעכענען מיט די ליידיקגייערס...

— א, א! אט טראגט ער אויף דער ברוסט זיינע אלטע מעדאלן עס איז שוין! ער האט זיי ערלעך פארדינט. דאניא סינפארא האט געזאגט אז דער גענעראל איז געווען באשיידן... ער האט זיינע מעדאלן אויסגעבארגט זיינע ברעקעלעך אייניקלעך זיך צו שפילן מיט זיי ווי מיט צאצקעס... אך, ווי שטארק ער, אפאריסיא, וואלט געוואלט זוכה זיין זיך צו פארדינען ערלעך אזא מעדאל... ער וואלט אים געהאלטן אין א פושקעלע מיט וואטע, ווי דער מארטשאנטע האלט זיין חתונה־פינגערל, דער איינציקער זכר פון זיין אמאליקן גליק...

דערווייל האט דער לערער אויפגעהויבן דאס פנים און האט איבערגעריסן די שטילקייט: — זיי מיר מוחל, מיין גענעראל, איך האב דיך גערופן נאר אויף א ווײַלע.

די אלטע האט פרום צוגעגעבן און גישט געוואגט אויפצוהויבן דעם קאפ:

— מען האט אונדז געבראכט א זייער טרויעריקן גרוס.

— ווער האט עס געוואגט מיין לאנד צו פאריתומען, צו פאר־שוועכן ?...

— מיר האבן קיין רעכט צו רוען איצטער, בעת די ראבן פליען אום אינעם שטורעמדיקן ווינט...

— שוין ווידער די ראבן, באפאנצערט, באנאגלט ?... — האט זיך דער גענעראל געחידוש און זיינע אויגן האבן ווי דימענטן זיך אריינגעריסן אין די אנגערוקטע בערג־וואלקנס.

— א רעכט צו רעגירן, אנצופירן מיטן גורל פון פאלק, האבן נאר די וואס זענען בכוח צו פאריאגן די ראבן, די רויב־פייגל.

סארמיענטא האט שטיל געזייעט צווישן די ציטערדיקע ליפן:

— מיר מוזן אויך רופן דעם סארכענטא קאבראל — דאס לאנד דארף אונדז בויטיק מיין גענעראל.

— א א!... האט אפאריסיא געזוכט צו טרעפן. די אמתע גרויסע לייט מארן נישט וווינען צו דערוויטערט. דער זיידע פערמין איז זייער גערעכט, א געזונט אין זיין הארצן: ער האט תמיד גע־זאגט: דער גענעראל האט נישט גענומען פאר זיך אליין — גאר־נית! — דער פאברעסיטא האט געמוזט גיין צופוס גאר לאנגע שטרע־קעס. זיינע אלטע שטיוול זענען פארטריקנט און באזעצט מיט שטויב. ער וואלט בעסער באדארפט גיין אין אלפארגאטן. אין אמתע אל־פארגאטן מיט זוילן פון גראבן שטריק... אזעלכע ווי עס טראגט דער מארטשאנטע.

דא האט דער גענעראל א בלאז געטאן אין זיין געלער טרובע און עס האט זיך פון איר א ריס־געטאן א באפעל, ווי אויפצוועקן זיינע שלאפנדיקע ארמייען... פון דעם דאזיקן טרומייט־רוף וואס האט אזוי שארף אפגעהילכט אינעם ארום, האבן די וועגטלעך פון אלע שכנותדיקע ראנטשעלעך אנגעהויבן ציטערן און זיך ראשיס אויפגעמאכט. מיט א מאל און גאר האסטיק, איז אריינגעלאפן אהער א דערשראקענער, דער סארכענטא קאבראל. ער האט צוגע־לייגט א האנט צום שטערן, זיך אויסגעצויגן אין זיין גאנצער לענג אזוי גלייך ווי א סטרונע און אויסגערופן:

— זיי געגריסט מיין גענעראל, איך האב דיין הייליקן רוף גע־הערט — איך בין גרייט צום דינסט פאר אלץ וואס וועט זיין נויטיק!

אפאריסיא האט געאטעמט שווער און זיך געוווּנדערט: — קא־ראמבא אויך דער קאבראל איז אן ארעמאן. ער טראגט נאך זיין פאר־בלוטיקטן שינעל. וואס־זשע, אויך ער האט גארנים באקומען פאר זיין מי?... אט א יאלד!

סאן מארטין האט זיך אנגערופן:

— מיר זענען נעטרייַע דינער פון אונדזער פאָטערלאַנד. מיר פאָדערן קיינם ניט קיין לויז פאַר אונדזער באַמיאונג. אונדזער אויפשטיין פון שלאָף איז אַ נויט, ווען דאָס לאַנד דאַרף אונדז האָבן, וועט געבענטשט ווערן מיטן געוועכטן נצחון!

דאָ האָט די אַלטע זיך געווענדעט צו די אַרומשטייענדיקע און טרערן, גרויסע טרערן, האָבן זיך געריזלט איבער אירע געקאַרבטע, בלוטלאָזע באַקן:

— איך וויל נישט קיין בלוט און קיין פייער; איך בין אַ מאַמע

— יעדער קינד איז מיר טייַער!

סאַרמיענטאַ האָט זיך אַריינגעמישט:

— אונדזער לאַנד איז געשען אַן אומגליק. אין ברודער דעם אַנדערן איז שוין נישט פּעוק צו פאַרשטיין.

סאַן מאַרטין האָט געקוקט צום לערער, אים גוט באַטראַכט, ווי ער וואָלט נאָך אַלץ נישט פאַרשטאַנען צוליב וואָס מ׳האָט אים אַזוי דרינגענדיק אויפגעריסן פון האַרטן לאַנגן שלאָף. נאָכדעם האָט ער שטיל, אָבער מיט פעסטער איבערצייַגונג, געזאָגט ווי צו זיך אַליין:

— מיר היטן דאָס לאַנד, ווי ס׳איז אונדזער פליכט, און מיר וועלן נישט, אין קיין שום פאַל פאַרבייַטן אַ קרא אויף קיין טויב . . .

— גייט צו די קינדערלעך. ברענגט זיי פרייד און גליק, וועט די זון פאַר זיי ווידער אויפשייַנען. — האָט געזאָגט די מוטער. סאַרמיענטאַ האָט זיך אַריינגעמישט:

— מען האָט שוין דאַרטן גענוג בלוט און טרערן פאַרגאָסן. דאָס האַרץ פונעם לאַנד איז אינגאַנצן דורכגעלעכערט . . .

— יאָ, פון אונדזער פאָלקס־אומגליק האָבן נאָר שווינדלער און רויבער געצויגן נוצן. מיר דאַרפן פאַרהיילן די וואונדן פון אונדזערע ברידער און אויסמייַדן די טרערן פון אונדזערע קינדער, זייערע לייַדן און פּייַן אין אַן עלטער ווען נאָר פרייד דאַרף זייערע פּנימער באַלויכטן . . .

סאַרבענטאַ קאַבראַל האָט זיך אַרומגעקוקט ווי עפּעס צעמישט, נאָך דעם האָט ער זיך געווענדעט צום טרויעריק־געוואָרענעם גענעראַל:

— אומעטום פלאַטערט דייַן פאָן, מייַן גרויסער שעף, איך שטיי גרייט אויף מייַן פּאָסטן יעדער מינוט ווען דו ווועסט מיך נאָר דאַרפן. נישטאָ פאַר מיר קיין אונטערשיד פרי צי שפּעט — איך בין תמיד גרייט!

— אויך איצט וועלן מיר נאָכאַמאָל באַווייַזן וואונדער, ווי אַמאָל אין די גלאָרייַכע צייַטן פאַר אונדזער פאָטערלאַנד. מיר וועלן

ראס מאל דערפילן דעם אנזאג פון קלוגן נביא — די שווערד וועלן מיר איבערשמידן אין אן אקער־אײַזן...

סארמיענטא איז געווארן גאר באזונדער אויפגעלייגט:

— די ראזיקע לערע וועט פון א בלויזן חלום פארוואנדלט ווערן אין א שיינער ווירקלעכקייט. מיר וועלן דורך פרידלעכער ארבעט דער־גרייכן גליק און שפע פארן פאלק!

סארמיענטאס בליקן האבן שטאלץ אריינגעזאפט אין זיך דעם שמייכל פונעם גענעראל. נאכדעם האט ער אויסגערופן:

— מיר האבן נאך אונדזער מיסיע נישט פארענדיקט. מיר מוזן איצט דורכפירן אלע שענסטע חלומות פון די נביאים וואס האבן אנגעזאגט א גליקלעכע צוקונפט פאר אלע מענטשן אויף דער ערד. עס זענען פאראן גענוג ערלעכע לײַט וואס וועלן צוזאמען מיט אונדז זיך אײַנשפאנען אין אט דער הייליקער ארבעט!

עס איז ווידער אוועק א לאנגער שמועס, וואס נישט אלץ פון אים האט אפארוסיא קלאר אויפגעכאפט און פארשטאנען. ער האט מיטן ארבל פון העמד אפגעווישט דעם שוויס פונעם פנים און די פײַכטקייט פון אונטערן נעזל. ס'האט אים אויך פארדראסן וואס מ'האט אים מער נישט געשענקט קיין אויפמערקזאמקייט. האט ער דערפאר ארויסגענומען די שטיינדלעך פון זיין טארבע און זיי אנ־געהויבן ווארפן אין דער לופטן און קונציק צוריקכאפן אין די אויס־שפרייטע זשמעניעס אריין. ער האט אויך געטאן א קוק צו דער באַ־בען און מיט גרויס פרייד דערזען ווי זי האט מיט א באוועגונג פון די הענט אים געהייסן רואיק זיך שפילן וויפל זיין הארץ גלוסט נאר. באלד האט זי געזאגט:

— קינד מיינס, דײַן בליק איז אומשולדיק־ריין, אזוי ווי דיין געוויסן. אזעלכע ווי דו דארף דאס לאנד. מיט אײַך וועט אל־דאס שלעכטס קענען פארשווינדן אויף מער קיינמאל זיך נישט אומצוקערן...

אוודאי איז ער, אפארוסיא, רואיק. אט וועט ער איר באווײַזן אז איר צוטרוי צו אים איז גוט פארשטאנען געווארן. ער וועט זיך א קאפיטשקע אויסרוען אונטערן פײַגנבוים וואס בײַם ריטשקעלע און די גוטע באבעניו וועט אים אפהיטן די טשערעדע...

אבער דא איז געשען א זאך וואס האט אים שוין אינגאנצן צעמישט. אויף דער שוועל צווישן די צעשפארטע וואלקנס פון זײַ־טיקן ראנטשעלע, מיט א פארהאנג פון ראזעווע פעלכלער־בלומען און בלויענקע פרישע געדאנק־בלימעלעך — איז מיט אמאל שטיין גע־בליבן בעלגראנא... אזא הויכער, אזא ברייטער, ווי דער מאנומענט אין צענטער פון פארק, דארטן אין דער גרויסער שטאט, אבער —

דער דאַזיקער בעלגראַנאַ טראָגט אַ ריזיקע פּאַן אין דער האַנט און זיינע שפּיצן פלאַטערן און דעקן צו די קאַרדיליערע. ער איז שיין. ער איז אַ שיינער, דער דאַזיקער זכר. אָבער אויך זיין פראַק, איז אַן אַלטער, אַן אָפּגעריבענער... די אַלטע הויזן זענען פאַרלאַטעט... קאַראַמבאַ וואָס טוט זיך עס מיט די דאַזיקע גרויסע לייט, האַ? דער דאַזיקער שיינער זכר האָט דאָך נישט געוואָלט נעמען — דערמאָנט זיך אַפּאַריסיאָ — קיין געצאָלט נישט פאַר זיינע געוואונענע שלאַכטן, נישט פאַר דער פאָן וואָס ער האָט געגעבן דעם פאָטערלאַנד! — אַזוי האָט געזאָגט דער זיידע פערמין.

ער, אַפּאַריסיאָ, וועט קויפן אַ גאַרטל ביים מאַרטשאַנטע, אַ גאַרטל באַשלאָגן מיט אמת'ע, עכטע נאַציאָנאַלע מטבעות... ער וועט אים אָוועקשענקען אָט דעם דאַזיקן שיינעם זכר!...

דערוויל האָט דער גאַסט זיך געווענדעט צו די אַרומשטייענדיקע, וואָס האָבן אים אָפּגעגעבן מיליטערישן כבוד.

— ווער האָט עס מיך אָפּגעריסן פון מיין זיסן שלאָף? און וואָס טוט איר דאָ אַלע אינאיינעם? איז איצטער טאָג אָדער נאַכט? פאַרוואָס זענט איר אַזוי טרויעריק, פאַרקלערט?

— שוואַרצע, בייזע קראָען פליען נאָך אַרום...

— מיין פאָלק איז שוין ווידער באַדראָעט?

— דאָס גליק און דער שלום פון אונדזער ליבן פאָטערלאַנד איז נאָך אַלץ וויַיט, זייער וויַיט...

אין זיינע קלאָרע בליקן האָט אַפּאַריסיאָ באַמערקט, האָט זיך באַוויזן ספקות. אויפן שטערן האָבן זיך אָפּגעלייגט דריַי טיפע קאַרבן. ער האָט זיך אָנגערופן:

— זאָג מיר נאָר, ברודער סאַן מאַרטין, ווער זענען עס אָט די פיַינע לייט וואָס שטערן מיר מיַין רו?...

— אויך איך בין געקומען אַהער צו פליען ווי אַן אָדלער!

— צי דען איז די ירושה וואָס מיר האָבן געלאָזט אַן אָרעמע? צי האָט זי, אָט די לייט, די ריַיכקייט וואָס זיי האָבן פון אונדז גע־קראָגן געקאָסט וועלכע עס איז מי? ווער נעמט זיך דאָס רעכט מיַין אָנדענק צו פאַרשוועכן?

— עס ברומען איצט ווינטן וואָס ווילן אַלצדינג צושטערן, אַלץ וואָס מיר האָבן דורך בלוט און קרבנות באַוויזן צו דערגרייכן.

פאַרמיענטאָ, וואָס האָט באַזאָרגט געקוקט צו זיַין מאַמען, און מיט די בליקן איר באַפוילן צו זיַין רואיק, ער האָט זיך ווידער אָנ־גערופן:

— זיי האָבן געלעסטערט דיַין פאָן. דאָס לאַנד אונדזערס האָבן

זיי פאראומרייניקט. דיר איז איצט באשערט ווידער אויפצוהויבן די ריינע פאן וואס דו האסט געשאפן, פארן וואויל פון דעם לאנד.

דא האט אפאריסיא באמערקט ווי די ליכטיקייט אין בעלגראנאס אויגן איז געווארן פלאמיק, דורכדרינגלעד. די באבע האט פון איר־בעראשונג נערוועז אויסגעבונדן און מער צענויפגעצויגן אונטערן האלדז די שפיצן פון איר געבלימטער פאטשיילע. נאכדעם האט זי זיך אנגערופן:

— גייט, איך בעט אייך, אויף א ווײַלענקע צוריק אראפ אויף דער ערד. מאכט דארטן א טאלק. פארשפרייט אביסל יושר, זאלן מענטשן קענען לעבן אין שלום און גליקלעך!...

אפאריסיא האט זיך אויך אריינגעמישט אין שמועס:

— עס בלאנדזשען אום קינדער, ווי קליינע עלנטע שעפסלעך, זיי פאלן פון הונגער, נאר דער מדבר באקלאגט זייער אומקום!

— וואס, איין ברודער דעם צווייטן, לאזט דארטן פאלן?... צי פעלן ביי אונדז פרוכטבארע פעלדער און אלערליי מינעס, מיט די טײַערסטע מעטאלן וואס ווארטן נאר אויף פרוכטיקער מענטשלעכער מי... מיר האבן געראנער, פי, און קליינע קינדער האבן נישט קיין שפײַז?...

סארמיענטא האט ביטער אפגעזיפצט און געזאגט, דא צו איינעם, דא צום צווייטן:

— אונדזערע אײַנפירן, די דערגרייכונגען פארן פאלק, פאר סאציאלן יושר, פאר ציוויליזאציע און קולטור — ווערן געטראטן מיט די פיס. די פעלקער פון דער וועלט שטויגען און די שונאים פון לאנד — שפעטן און לאכן...

סאן מארטין האט נאכאמאל געטאן א בלאז אין זײַן טרובע און האט נאכדעם אומרואיק אויסגערופן:

— די פאלשע נביאים פארשפרייטן נאר שנאה, אבער דו, סארמיענטא, וואס דו ביסט דער לערער פון פאלק, דו באווײַז דײַן גרויסקייט און דײַן פלייס, צײַג אן פאר די קינדער דעם גראדן וועג. עס ווארטן פרוכטבארע פעלדער, רײַכע אוצרות אינעם איינגעווייד פון די בערג — ווײַז זיי אן, לערן זיי ווי אט דאס אלץ אויסצונוצן פאר דער גרויסקייט פון פאטערלאנד וואס מיר האבן באפרײַט — און אויפגעבויט!

סארכענטא קאבראל האט זיך אויך אריינגעמישט:

— איך האב פארגאסן מײַן בלוט און א סך טרערן, און איצט וויל מיך ירעשנען רעד ושקר, די פאלשקייט!

אפאריסיא האט אויפגעהויבן צו זיי זײַנע בליקן און געזאגט:

— מיר האָבן אַ ריזיקן מדבר וואָס קען ווערן פרוכטבאַר. פון־נעם שמוציקן ריטשקעלע קען ווערן אַ פליסיקער, קלאָרער און דער־פרישנדיקער טייך. מיר נוציקן זיך דאָך אין וואַסער פאַר אַלעמען. דאָס וועט זיין די ברכה פון דער ערד.

די אַלטע לייט, האָט ער באַמערקט, האָבן זיך צערשטערייט אַרומגעקוקט און אַזוי ווי ניט פאַרשטאַנען וועג ס'האָט צו זיי גע־רעדט.

דערוויַיל איז געוואָרן אַ ווינט. די פאַלעס פונעם זייַטיקן ראַנ־טשעלע זענען זיך צעפלויגן אין דער לופטן אַרייַן און אויף דער שוועל איז געבליבן שטיין אַ נייַער גאַסט. אַפּאַריסיאַ איז געוואָרן נאָך מער נייַגעריק. ער האָט אויף אַ ווייַלינקע אויפגעהערט וואַרפן די שטיינדלעך און גוט באַטראַכט דאָס לענגלעכע פּנים מיט די אייַ־דעלע קאַרבן פון גאַסט. אַ, אַ! אויך דער איז ניט אַנגעטאָן ווי עס פּירט זיך ביי די גרויסע לייַט. אַ שוואַרצע, גלאַנציקע פעלערינע און אָפּגעריבענע הויזן. אויך דער איז אַ נאַרעלע און זאָל עס מיר גאָט און די הייליקע מוחל זייַן.

אָבער לויט דעם אויסדרוק אויף די פּנימער פון די אַלטע לייַט און דעם כבוד וואָס מען האָט אים אָפּגעגעבן האָט ער פאַרשטאַנען אַז עס מוז זיך אַוודאי האַנדלען וועגן אַ זייער חשובן מענטשן. דער גאַסט האָט איבערגעריסן די גאָט־פאַרכטיקע שטילקייט:

— ווער האָט געוואָגט מיך אויפצורייַסן פון מייַן רו און טיפן שלאָף, ניט שוין־זשע מוז איך אפשר פאַר עמיצן אַ האַרבע שטראָף אונטערשרייַבן, זאָגט, וואָס טוט זיך דאָ?...

סאַרמיענטאָ איז צוגעגאַנגען נאָך נאָענט, האָט אים אָנגענומען פאַר אַ האַנט און אַרייַנגעפירט אין ראַנטשעלע. נאָכדעם האָט ער זיך אָנגערופן:

— דו, סאַענס פּעניאַ, ביסט אונדזער שעף, אין דייַנע הענט ליגט איצטער דער גורל פון לאַנד.

— דער שקר האָט זיך אין אונדזער פאָטערלאַנד הפקרותדיק צעהוליעט. אַלע שמוציקע קוואַלן פון האַס האָט ער צעעפנט, צע־פראַלט!

האָט סאַן מאַרטין זיך אַרייַנגעמישט און קאַבראַל האָט צוגע־געבן מיט פאַרדראָס:

— מיר מוזן פאַריאָגן דעם שמוציקן שקר. אויסראָטן די מי־קראָבן וואָס מאַכן אונדזער פאָלק קראַנק!

— איין מענטש דעם אַנדערן ברענט איצטער די טריט, בישטאָ

קיין גערעכטיקייט פארן גערריקטן. בלוט־דארשטיקע שווארצע ראבן פארטונקלען דעם הימל!

— זיי דארשטן נאך מאכט, נאך בלוט און נאך טרערן פון אונדזער געפלאגטן פאלק!

— קראען וועלן נישט ווערן קיין הערשער, קיין פירער פון אונדזער היים־געליבטן לאנד! — האט סאן מארטין ענערגיש אויס־געדופן — איך האב באפרייט מיין פאטערלאנד פון בייזע אונטער־דריקער, נישט כדי נייע טיראנען זאלן דאס ירשענען!

אפאריסיא האט אנגעהויבן צו פינטלען מיט די אויגן דער שטאלץ־אויפגעהויבענער קאפ פונעם באפרייער, זיין ענערגיש הויך קול, האבן אים איבערגעשראקן. דערצו האט ער באמערקט אז דער פראסער איז מיט אמאל געווארן דורכזיכטיק ווי דער איידלסטער רעגנבויגן און זיינע געשרייען האבן ווי שווערע געוויכטער, זיך גע־קאלערט איבער די בערג און העט ביז אראפ אינעם שלאפנדיקן מדבר...

דא האט די אלטע אוועקגעלייגט אויפן שוים אן אנגעהויבענע ארבעט און האט צעפירט מיט די הענט און ווי א מאמע אנגעהויבן צו רעדן צום גאסט:

— דיין גערעץ פון יושרדיקן דעמאקראטישן וואל־סיסטעם האט דער שקר אינגאנצן פארשוועכט. ער טראגט נאך א מאסקע און רעדט וועגן יושר און ער איז ווייט פונעם אמת ווי הימל פון ערד.

— וואס, דער שקר האט נאך א פלאץ צו וואוינען אין אונדזער לאנד? ס'איז דאך פשוט א חרפה און א בושה!

האט קאבראל צוגעגעבן און סאן מארטין האט געזאגט:

— מיר וועלן דעם שקר אויסראטן און אנשטאט אים — פאר־שפרייטן ליבשאפט אומעטום. מיר וועלן ארויסהויבן דאס לאנד פון דער בושה — האט אויך קאבראל מיט כעס ארויסגערעדט און סארמיענטא האט צוגעשאקלט מיטן קאפ.

— לאמיר לערנען די קינדער צו לעבן מיטן פאלק.

אין אחדות דאס לאנד — גליקלעך דאס פאלק —

האט די אלטע צוגעגעבן מיט פרומען געבעט, פרייער אפגע־אטעמט און אנגעגאנגען ווייטער מיט איר ארבעט.

— אוי וואו! די אלטע לייט רעדן צופיל... און ער, אפאריסיא, ווערט דערווייל פארשרפעט פון דער היץ, ער וויל דרימלען א קאפ־פיטשקע... נאר צומאכן די אנגעברענטע אויגן־דעקלעך און נים מער! ער האט זיך היינט געגוג שוין אנגעהערט און אנגעזען... איצט וויל

ער זײַן אַליין, אַליין מיטן מדבר און מיט דער טשערעדע... יאָ, זיי ליגן אויסגעלייגט אַרום דעם ריטשקעלע. זיי אָטעמען געזעטיקטע, די טײַערע ציגעלער. שלאָפט, שלאָפט און איך וועל אײַך אָפּהיטן.

ער האָט זיך ברייטלעך אויסגעצויגן אויף די פּוכענע וואָלקנס, האָט אַראָפּגערוקט דעם קאַפּעליוש ביז איבער די אויערן, אויגן, אַ וואָרף געטאָן אַ האַנט אַהער, אַהין און דער ווינט האָט געשווּיבערט און אויפגעהויבן זײַנע צו גרויסע פלודערן און די פּאָלעם פונעם גרויסן מענערישן רעקל.

אויפגעוועקט האָט אים עוועליגאַס חוזק־געלעכטער'ל. אַפּאַריסיאָ, דו האָסט איבער דײַן אַנטשלאָפן־ווערן ווידער פאַרשפּעטיקט. אַלע ווייסן שוין אַז דו האָסט פאַרלוירן די געלעגנהייט.

ער האָט זיך ראַפּטום אויפגעזעצט, גלײַכגעמאַכט דעם קאַפּעליוש און זיך אַרומגעקוקט. ער איז נאָך אַלץ געווען אין לערערס ראַנ־משעלע. אָבער איצט איז עס געווען ליידיק. די שפּיצן פון דער אַלטער ריזיקער פּאַן, האָבן ווי ווײַס־בלויע טויבן, זיך געשפּילט אײ־נעם ווייכן שמעקעדיקן ווינטל, וואָס איז אַרײַנגעדרונגען פון דרויסן. ער האָט זיך אויפגעהויבן, גענומען די טאָרבע, גוט אַנגערוקט דעם קאַפּעליוש און מיט אַ זייטיקן געננעלע זיך געלאָזט אין וועג אַרײַן. ער האָט ווי אַ יונג טיגערל מער געשנאַפּט ווי געקוקט. אויף אַ ברייטן קרייצוועג איז ער אויף אַ רגע געבליבן שטיין און געטראַכט. ער האָט געזען אַ וועג צו מזרח־זייט, צו מעריב, דרום און צפון. בײַכיקע זענען געווען די וועגן, אַרום זענען געווען אײַנגעזונקען ריזיקע שטיינער, עס האָט פון זיי אַרויסגעוואַקסן ווילדע קאַקטוסן. דער טרוקענער, הייסער מדבר־ווינט האָט אים געשמיסן אין פּנים אַרײַן און אַראָפּגעבויגן דעם ראַנד פון צעשונדענעם קאַפּעליוש.

— ניין, ער איז נישט געשלאָפן... ער האָט זיך נאָר אויסגערוט, זיך אויסבאַהאַלטן אַ קליין ביסעלע פון דעם גיהנומדיקן פײַער, פונעם שטויב וואָס קריכט אים אין די אויגן. און ווער ווייסט עס איצט האָבן חשק צו פאַרלאָזן זײַן ראַנטשעלע? — האָט ער אַלץ געטראַכט און געזוכט אַ באַרעכטיקונג פאַר זײַן ווערן אַנטשלאָפן. אויך זי, די עוועליגאַ ליגט פאַרשטעקט ערגעץ צווישן די שווער־באַלאָדענע פרוכט־ביימער פונעם באַלעבעסלס גאָרטן און ער? !... אָד, צו וואָס האָט ער, אַפּאַ־ריסיאָ, איר אָוועקגעשענקט דעם זיידנס פליגלען, צו־וואָס?...

ער האָט ווידער אָנגעהויבן צו גיין, לויפן. די אייפערזוכט, האָט ער געפילט, וועט ווי אַ וואָרעם צעפרעסן זײַן האַרץ און אים אומ־

ברענגען... ער האט נישט געפילט קיין מידקייט, נישט געפילט מיצר ווי די מדבר־זון האט ווי א פייער געשלאגן איבער זיין קאפ. ער איז געלאפן און ווען ער האט זיך שוין דערזען הינטערן בארג מיט זיידע פערמינס ראנטשעלע, איז ער געבליבן שטיין, מיטן ארבל פון ציצשונ־דענעם רעקל אפגעווישט דעם בלאטיקן שווייס פון פנים און פון האלדז און נאקן. ער האט דערשטיקט אין זיך דעם ווייטיק, אראפגעשלונגען די טרערן און געזאגט צו זיך אליין: „אך, ווי גוט עס איז צו זיין ביי זיך אין דער היים"...

עוועלינא האט פונעם סאמע בארג־שפיץ אראפגעשריען צו אים:

— וואס שטייסטו דארטן ווי א פארמשפטער? קאראמבא! קום ווערטן זען וואס פארא געהויבענע געסט ס'האט דיין זיידע פערמין.

— בא, איך ווייס, איך האב זיי דאך געגעבן דעם אדרעס!

— וואמאס, וואמאס, אומעטום מישט ער זיך אריין, דער ליגנער!

— ווער? איך בין א ליגנער אדער דער כינעזער איז א ליגנער?... איך האב דאך אויפגעשלאסן די טויערן פון גן־עדן!

— אבער דו אליין זעסט אוים ווי דו וואלסט ערשט אנטלאפן פון גיהנום. כא־כא־כא!...

ער האט דערפילט א שארפן ווייטיק אין הארצן און די טרערן האבן זיך אנגעהויבן שפארן צום האלדז. ער האט זיי אראפגעשלונגען און ברוגזלעך געבורטשעט:

— דער אמת אליין האט מיר פארטרויט זיין שליסל, פאר־שטייסט?

— וואו איז דען פאראן דער אמת? כא כא! וואס מיינסטו, איך בין א נארעלע און דו וועסט מיר איינשמועסן א מעשה פונעם אלטן מיט דער אלטער?... גענוג האט מען מיר שוין איינגעשמועסט, און באסטא!...

ער האט געהאלטן אויף איר די שטויענדיקע בליקן און באוואונ־דערט איר שיינקייט. דאס צעשונדענע קליידל האט זיך געוואשן אי־נעם זוניקן ווינט און אירע צעפ, ווי צוויי שנורן פון שווארצע די־מענטן, האבן געשיינט. זי איז ווי א פאווע מיט אויסגעשפרייטע פליגלען אראפגעפלויגן צו אים, אנגענומען ביי אים זיין מינדסטן פינ־גערל און אריינגעשמייכלט אין זיינע אויגן. אירע בליקן, די ווייסע ציינדלעך אינעם האלב־אפענעם מויל — אלץ אין איר האט מיטגע־שמייכלט. זי האט אים געפירט צום זיידנס ראנטשעלע און האט מיידליש און פריידיק געפלאפלט: „די ווייבער אין קליטל האבן גע־זאגט אז היינט איז דער שענסטער יום־טוב אינעם מדבר. זיי גרייטן

שוין צו אַ געבראַטענעם אָקס מיט דער פעל און ווײַן וועט זיך גיסן ווי וואַסער. האָניק וועט אויך זײַן און טאָרט מיט ניס"...

איצט האָט אים ווידער אָפּגענומען דאָס לשון. אַלץ אין אים האָט זיך צונויפגעגאָסן אין איין גרויסער, פרייִדיקער טרער. זי האָט אים אַ פרעג געטאָן:

— האָסט מיר גאָר נישט וואָס צו דערציילן? נישט וואָס צו פרעגן קאַראַמבאַ, וואָס פאַר אַ זכרל ביסטו עס? אַפילו קיין ברעקעלע איבערזוכט פילסטו נישט...

ער האָט געאָטעמט שווער און אויפגעהויבן די פאַרחידושטע בליקן צום לעבעדיקן מאָנומענט, דאָרטן אויפן סאַמע שפּיץ פון באַרג. די שפּיצן פון דער ריזיקער פאָן, וועלכע בעלגראַנאָ האָט פעסט געהאַלטן אין זײַנע הענט — די שפּיצן האָבן ווי זיידענע פליגלען פון יונגע אָדלערס, געגלעט דעם באַרג, אים געקושט... איבערן מאָנומענט האָבן געגרוט רויטע, פײַערדיקע קופּאָלן און דער הימלישער האָר איז זיך רואיק אומגעריטן אויף זײַן ברעקעלע אייזעלע אין דער לבנה.

— וואָס טוט זיך דאָ?... האָט ער אין שלאָף זיך געחידושט. דעם דאָזיקן מאָנומענט האָט ער דאָך געזען אין דער גרויסער שטאָט, וואוהין דער זיידע פערמין האָט אים מיטגענומען: איז ווער האָט אים געבראַכט אַהער? ווער? אָבער אָט שטייען דאָך אַרום אים אַלע אַלטע לײַט, וועלכע ער האָט פריער געטראָפן אינעם הימלעשן ראַנטשעלע... אָט, די עוועלינאַ האָט אים, אַפּאַראַסיאָן, ווידער באַזוכט... זי האָט נישט אָפּגענאַרט, אָבער פאַרוואָס זענען די פנימער פון די חשובע לײַט אַזוי פאַרטרויערט געוואָרן און באַזעצט מיט אַ געדיכטן שטויב? אָט, סאַראַ טיפע זאָרג, עס ליגט אין זייערע ווײַטעוודיקע בליקן!...

דאָ האָט אים עוועלינאַ זייער פאַרכטיק אײַנגערוימט:

— זײַ נישט אַזוי צעשטרייט, דאַרפסט הערן וואָס די גרויסע לײַט וועלן באַלד זאָגן.

— זאָגן, פונוואַנען ווייסטו עס, קאַראַמבאַ?...

— די ווײַבער אין קליטל האָבן פאַרזיכערט אַז די גרויסע לײַט זענען זייער ברוגז. — אַפּאַריסיאָ איז אַרויסגעלאָפן און טאַקע דערהערט די אײדעלע שטים פון סאַענס פעניאַ וועלכער האָט ביז איצט געהאַלטן אין איין קוקן אין די ווײַטענישן פונעם מדבר:

— ווי אָפּגעשטאַנען און פאַרלאָזט עס לעבן דאָ די געציילטע מענטשן!

— יאָ, דאָ איז אַלץ פאַריתומט און ווי אַ נעסט פונעם עלנט. האָט אים דער באַזאָרגטער לערער געענטפערט.

— ווי עס זעט אויס איז דא גאָרנישט אויפגעטאָן געוואָרן.

— גאָט אין הימל, קיין סימן פון לעבן איז דא נישטאָ!

— עס וווינט דא דער אייביקער דלות... וואו זענען אונדזערע יורשים, זיי וועלן זיך נישט אויסבאַהאַלטן... זיי מוזן אונדז אָפּגעבן אַ קלאָרן חשבון... זיי וועלן מוזן זאָגן דעם אמת!

— דער אמת ליגט אַ געבונדענער! — האָט אַפּאַריסיאָ אויסגערופן. דער לאַנגער אין שוואַרצן — געוועלטיקט איבער אים!...

דער ווינט האָט אויפגעהויבן אַ רויטלעכן טרוקענעם שטויב. ער האָט זיך צעוויכערט איבער די גרויסע ליַיט. זיי האָבן אָנגעהויבן צוהוסטן. בעלגראַנאָ, איגנאַנצן אַ רויט־געוואָרענער, האָט קוים געקענט אויסשריַיען:

— וואַסער, אַ טרונק וואַסער גיט מיר!

עוועלינאָ איז ווי אַ פויגל אַראָפּגעפלויגן צום ריטשקעלע און געקומען צוריק מיט אַ ביסל קויטיקער וואַסער אין אַ פאַרזשאַווערטן בלעכל.

— זאָל דער האַרעלע טרינקען, עס איז ריין...

— וואָס טוט זיך דאָ?... איז טאַקע אַלץ געבליבן ווי מיט הונדערט יאָר צוריק!... האָט ער מיט אַ האַנט אָפּגערוקט פון זיך דאָס בלעכל און האָט געפרעגט די אָרומשטייענדיקע, וואָס האָבן ווי עס איז אָנגעהויבן קומען צו זיך:

— ביי ליַיטן, האָב איך געהערט זאָגן, נוצט מען שוין אַטאָמישע קראַפט צו טעגלעכער באַדינונג. האָט אים סאַענס פעניאַ געזאָגט און מיטן פיַיכטן טיכל געהאַלטן אין איין ווישן דעם שטויב פון פנים. דאָ ווידער איז נאָך נישטאָ פאָראַן אַפילו קיין ברונעם מיט אַ ריין ביסל וואַסער... האָט סאַן מאַרטין פאַרביטערט צוגעגעבן. פון וואַסער־ליַיטונג און עלעקטריע וויל איך איצט נישט טראַכטן.

— טרינק, האַרעלע, האָט עוועלינאָ אים אונטערגעטראָגן דאָס בלעכל און געמאַכט אַ פרומע מינע. טרינק איך האָב מיט אַ ביסל באַליגע אויסגעריבן די כלי... זי איז ריין...

אַפּאַריסיאָ, וועלכער האָט אַ פאַרחידושטער זיך צוגעקוקט, האָט פאַרשטאַנען אַז זיין ריי איז שוין אויך געקומען. ער האָט זיך אָנגערופן:

— איך וועל ברענגען אַביסל עוקאַליפּטוס און וועל מאַכן אַ טאָפּ מיט פאַרע. די פאַרע איז אַ רפואה אויסצוריַיניקן דעם שטויב פון די בראָנכיאַס.

די גרויסע ליַיט האָבן אים אָנגעקוקט און באַדויערלעך גע־

שמייכלט. סאַרמיענטאָ האָט אים געטאָן אַ קניפּ אין בעקל און נאָכ־דעם געפרעגט:

— און דו, יינגל, קענסט דאָ גוט אַלע וועגן!

— אַלע, אַלענקע!

— און פאַר די מדבר־חיות האָסטו נישט קיין מורא?

— מורא? ניין!... האָט ער נאָך אַ רגע טראַכטן רואיק גער ענטפערט. מיט די שלענג מוז מען אָבער זיין פאָרזיכטיק... זיי זענען פאַררעטעריש...

— אַ, דאָס ווייס איך און אַלע אינעם מדבר ווייסן עס שוין. מען דערלאַנגט מיט אַ שטיין איבערן קעפּל און עס איז אויס מיט דער געפאַר...

— אַזוי און טאַקע נישט אַנדערשט זאָלסטו, אוצרל, טאָן.

דאָ איז סאַענס פּעניאַ צוגעקומען און זייער טרויעריק אויסגערופן:

— איך ווייס נישט ברודער פון וועלכן ווינקל אָנצוהויבן אָפּקערן דעם באָדן. סיי מזרח, סיי מעריב, סיי צפון סיי דרום, צערודערט, פאַרוויסט, פאַראַרעמט, פאַרוואַרלאָזט אַזוי ווי אַ שטורעם זאָל זיך געווען דורכטראָגן און אַלצדינג פאַרוויסטן, חרוב מאַכן...

— ס'איז קלאָר ווי דער טאָג אַז מען דאַרף ווידער אָנהייבן פון דאָס ניי. מען מוז בויען, שאַפן אָרדענונג, אַרבעט־מעגלעכקייטן.

— מען דאַרף דעם שקר פאַרטרייבן, די שוואַרצע אַנשיקעניש... זאָל אַפּאָריסיאַ זיך אַריינגעשמישט.

— זאָרג נישט, מיין יינגל, אַז מיר זענען שוין געקומען, וועלן מיר אַריינברענגען אַ טאַלק. דאָ וועט בליען ווייץ און קאָרן, עס וועט זיין מילך און האָניק, און אַלע אַנדערע נאַרונגען צו דער זעט פאַר אַלע — טיכטיקע און אַרבעטזאַמע איינוווינער. נישט געזאָרגט! האָט דער לערער געזאָגט. און סאַענס פּעניאַ האָט מיט אַ שמייכל אויף די ליפּן צוגעגעבן:

— אויך ווייַנטרויבן וועלן דאָ וואַקסן און די בעסטע ווייַנען וועלן דאָ געמאַכט ווערן, נאָר דער דלות וועט פון דאַנען ווערן אויס־געראָטן.

— קיין איינער פון אונדז זאָל אָבער נישט קומען צום גרייטן

— האָט סאַן מאַרטין אַ געשריי געטאָן — יעדער וואָרט אונדזערס מוז קומען באַגלייט פון מעשים!

און סאַרמיענטאָ, וואָס האָט קענטיק זיך פאַרופן אויף דער גרוי־סער ירושה פון די ביבלישע נביאים, האָט פייערלעך דערקלערט:

— דער אייביקער שלום, די שטענדיקע פרייד, וועט אויפשייַנען איבערן גאַנצן מדבר; דאָס קינד וועט זיך חברלעך שפּילן מיטן

ליב און די פעלדער וועלן אַרויסגעבן מיט שפע ברויט און אַלערליי פרוכט פאַרן ווילזיין און געזונט פון אַלע מענטשן.

— אָבער וואָס טוט מען מיט די ווילדע רויב־פייגל וואָס פאַרוויסטן דאָס לאַנד, וואָס פאַרשאַפן אונדז ווייטיק און בושה און מאַכן צונישט אונדזערע שענסטע חלומות פון גליק פאַרן פּאַטעריאַנד? — האָט מיט פייַנלעכע ספקות געפרעגט דער סאַרכענטאַ קאַבראַל.

— גיב מיר אַן אײַזערנעם בעזים אַצינד! — האָט דער לערער זיך געווענדעט צו אַפּאַריסיאָן. איך רוף איצטער אַלעמען צו דער אַרבעט: קינדער, דערוואַקסענע, מענער און פרויען — אַלע אַלע אַן אויסנאַם!

— אַרבעט ברענגט גליק, כבוד און אָרדענונג האָט קאַבראַל באַשטעמפּיקט מיט שטאָלץ און בעלגראַנאַ האָט אַ געשריי געטאָן:

— מירן אַנטאָן אויפן קאָפּ פונעם פאָלק אַ גאָלדענע קרוין, באַצירט מיט דימענטן פון די שענסטע מידות!...

איצט האָט סאַן מאַרטין ווידעראַמאָל אָנגעהויבן צו טרובען און טרומייטערן. דאָס שאַלן איז געפלויגן ווײַט איבער די אַנדן און האָט זיי געמאַכט ציטערן. פון צווישן די באַרג־שפּאַלטן איז אַרויסגעלאָפן דער ריידע פערמין, טשאַוועלאַ, סעראַפין און הינטער זיי האָט זיך געצויגן אַ גאַנצע מחנה האַלב־פאַרשלאָפענע, מאָגערע און באַשמאַטעטע מענטשן. יונגע און אַלטע, מיט צעפּיצלטע פּאַנטשעס און שטרויענע, צעשיינדענע, פאַרצירעוועטע קאַפּעליושן. הינטער די מענער האָט אַפּאַריסיאָ באַמערקט איז געגאַנגען סינפאָראַ און דעם סעראַפינס ווײַב מיטן שוואַרצן כאַלאַטל. און די ווײַבער מיט קינדער פון אַלע ראַנטשעלעך זענען זיי נאָכגעלאָפן. די מחנות זענען געוואָרן אַלץ גרעסער און אימפּעטיקער. פון זייערע בליקן האָט אַרויסגעשריען אַן אומגלויבלעכע פרייד און אַפשיי. דאָס טרומייטערן האָט נישט אויפגעהערט. ווען די מאַסע איז אַן עלעקטריזירטע צוגעלאָפן צום באַרג — האָט זיך אָנגעהויבן אַ פריידיקער טאַנץ. די אַרטיקע האָבן זיך געבויגן פאַר די געסט, זיך ווידער אויסגעגלייכט און באַלד האָט עס ווידער אַ הילך געטאָן ווי הימל און ערד וואָלט זיך טאַקע אויפגעמאַכט און מיטגעשריען:

הערט איר שטערבלעכע דאָס הייליקע געשריי,
זעט, עס הערשט שוין די נאָבעלע גלייכהייט,
די פאַראייניקטע פּראָווינצן פון זיך...

מיט אַמאָל זענען אָנגעפלויגן מחנות ווייסינקע און בלויע טייבעלעך און ברעקעלעך זינג־פייגעלעך מיטן האָר טשיפּעקלעך ווי פון גריגעם זײַד. אַלץ האָט נאָכגעצווישטשערט, געוואָרקעט און אָנגעפילט

דעם מדבר מיט אַזאַ יום טוב און פרייד, וואָס ער, אַפּאַריסיאַ, האָט געזען צום ערשטן מאָל אין זיין לעבן.

— וואָס טוט זיך דאָ?... דער זיידע איז אַ קאַציק? יאָ, אַך ווי שיין עס פלאַטערן אינעם ווינט די גרינע און רויטע פעדערן פון זיין היטל... וויי, וויי! ער וויל ווייזן אוים פירן מלחמה מיט די חשובע אַלטע לייט?... אַך, סאַראַ גרויסער אומגליק!...

אַבער — זע, די חשובע לייט האָבן גאָר נישט קיין מורא. זיי שמייכלען און נעמען אָן דעם זיידנס געשאַנק און איינס־צוויי מאַכן זיי פון די שווערדן — אַקער־אייזנס... אַמתע אַקער־אייזנס מיט גע־בויגענע הענטלעך... דער לערער האָט שוין אַפילו אַן אייזערנעם בעזים אויך!... אַך סאַראַ אַרבעטער ער איז, דער אַלטיטשקער!... גאָר נישט קיין פוילנצער, אַ לעבן אויף אים! ער קערט טאַקע אַוועק פונדאַנען די שטיינער מיטן זאַמד. און וואָס טוען די איבעריקע גרויסע לייט גאָט אין הימל: איז דאָס אַ חלום אָדער ס'איז די וואָר?.. ער, אַפּאַריסיאַ, גלויבט גאַרנישט זיינע אייגענע אויגן!... די גרויסע לייט פירן טאַטשקעס מיט זאַמד, מיט קאַלך און מיט נייע ציגל... דער זיידע מיט זיינע מענטשן — גראָבן אויס אַ נייעם ברונעם... מע האַקט שטיינער, מע קנייט ליים מיט שטרוי און פייער־פונקען פליען אין דער לופטן. וויי, וויי! אַלע אינאיינעם וועלן באַלד אַוועק־טראָגן פון דאַנען דעם מדבר... איז וואָס וועט ווערן פון דער טשע־רעדע... זי שלאָפט דאָך אַרום ריטשקעלע און ווייסט נעבעך פון גאָרנישט.

דאָ האָט ער דערזען עוועליגאַ, אַ פאַרשטויבטע, אַ פרייליכע. זי האָט ווידער געבראַכט אַ פולע בלעך מיט וואַסער, זי אַוועקגע־שטעלט לעבן בעלגראַנאַ'ן און אַ פאַרפלאַמטע, אַ צעטומלטע און גליקלעכע, איז זי צוגעלאָפן צו אים און אויסגעשריען:

— אַפּאַריסיאַ, וואָס שטייסטו אַזוי פאַרחידושט?... דו זעסט נישט אַז אַלע, אַלענקע, אַרבעטן שוין?!..

— דער כינעזער מיט די לאַנגע אויערן אַרבעט נישט!..

— ער אַרבעט יאָ!... קום, און דו וועסט מיט דיינע אייגענע אויגן טון אַ קוק.

— וואַמאַס, וואַמאַס, שלעפּ מיך נישט אַזוי!

— בוענאַ, טו אַ קוק פונדאַנען, אויב דו ווילסט נישט גיין מיט מיר!

ער האָט נאָכגעגעבן געשמייכלט. געלאָזט זי זאָל אָננעמען זיין מינדסטן פינגערל און אים צופירן צו דער אויפגעהויבענער פאַלע פון

זיידענס ראַנטשעלע. ער האָט געטאָן אַ לאַך, פאַרמאַכט די אויגנדעקלער, זיי ווידער אויפגעעפנט און געלאַכט, ווי קיינמאָל ביז איצט.

דער בינעזער, האָט ער גוט געזען, איז אַ באַטיכלטער געזעסן, צווישן אַ בינטל אַלטע באַטיכלטע ווײַבער און ער האָט געאַרבעט. ער האָט אַרויסגעצויגן די פּאַסטריגעס פון די פּאַנטשעלעך, וועלכע זענען אַרויסגעפאַלן פון אונטער דער באַבעס הענט. אויך די וועבשטול אירע איז געווען באַלייגט מיט פּאַנטשעלעך, מיט טיכלעך, מיט קליידעלעך און מיט פּאַרטיכלעך.

עוועלינאַ האָט אָנגעטאָן אַ טאַרבע אויפן אַקסל און ער האָט אָנגעשטעלט אויף איר דאָס צעלויכטענע, פאַרחידושטע פּנים. זי האָט אים אײַנגערוימט: „זעסט, ערמינדאַ זעט איצט אויס ווי די אַלטע סינפּאַרע מיט האָרעלעך אויף דער אויבערשטער ליפּ... דאָס איז דערפאַר ווײַל ער איז אַרײַנגעקראָכן אין ווײַבערשע מײַטקעס...

— און דו האָסט געלאָזט ער זאָל זיך שפּילן מיטן ראַנד פון דײַן קאַפּעליוש?...

— ווער האָט געלאָזט?...

— דו, דו! אין דײַנע אויגן איז ער דאָך אַ שיינער זכר, נישט אַזוי?...

— בוענאַ, אַז דו האָסט מיך איבערגעלאָזט איינע אַליין, האָב איך דאָך געמוזט זוכן עמיצנס פּראָטעקציע...

— אָבער דו, אַפּאַריסיאַ, ביסט אַן אמתער העלד. אַלע אין דער מדבר רעדן איצטער וועגן דעם וואונדערלעכן שפּאַציר וואָס דו האָסט געמאַכט! איך וויל דו זאָלסט מיר נאָר ווײַזן דעם שליסל. לאָז מיך טאָן איין קוקעלע און נישט מער!

ער האָט מיט אָנשטעל אַרויסגעצויגן דעם שליסל און זי האָט געעפנט גאָר גרויס אירע אויגן. נאָכדעם האָט זי געטאָן אַ לאַך און האָט אויסגעשריען:

— דאָס איז דאָך דער זעלביקער שליסל וואָס מיר האָבן געכאַט: געפונען צווישן מיסט, דאָרטן, הינטער אַבועלס ראַנטשעלע!

— וואָמאָס, וואָמאָס, זאָג עס נישט!

— קאַראַמבאַ, האָסט שוין פאַרגעסן ווען אַבועל האָט דיר געזאָגט:

—נעם דיר, אַפּאַריסיאַ, דעם דאָזיקן שליסל און ער וועט דיך פירן צו אַלע טויערן פונעם אמת...

ער האָט דערפילט אַ מאָדנע קלעמעניש בײַם האַרצן, אָבער די אַלטיטשקע, צו וועלכער ער האָט איבערגעטראָגן זײַנע אומבאַהאָלפענע בליקן, האָט זיך אָנגערופן:

— דו ביסט אַ העלדיש זכרל, איך האָב דאָ אויסגעאַרבעט פאַר דיינעטוועגן אַ גרויע פאַנטשע מיט אַ רויטן קאַנט און אויך אַ נייעם קאַפּעליוש.

פון פרייד און פון גדלות האָט ער געוואָלט שרייען, טאַנצן, נאָר די צוויי שווערע שיך אויף די באָרוועסע פיסלעך, האָבן אים גע־האַלטן ווי געפעגטעט. ער האָט אויך געפילט אויף זיך די באַגריסנ־דיקע בליקן פון אַלע מיידן און ווייבלעך און אַפילו פון ערמינדאַ, זיין ריוואַל. אַפּאַריסיאָ האָט געוואָלט עפּעס זאָגן, זיך אויסשטעלן כדי צו געפעלן דער עוועלינאַ, וואָס האָט אים מיט די בליקן געהאַלטן אין איין לויבן און צערטלען. אין אים איז אָבער אַלץ געוואָרן ווי צונויפגעשלאָגן. נאָר דער באַגער אויסצוגעמען, מיט עפּעס זיך אויס־צוצייכענען, צו געפעלן, האָט אים אונטערגערוקט אַ מאָדנעם איינ־פאַל. ער וועט זיי וויזן זיינע קענטעגישן, וועלכע קומען צו אים נאָר אין שווערע מאָמענטן: ווען ער בענקט נאָך דער מאַמען, אָדער ווען די טשערעדע צעלויפט זיך און ער בלייבט זיצן אַ מידער — פון צופיל נאָכלויפן דעם פי און צונויפטרייבן צום ריטשקעלע זיי געבן טרינקען.

איצט האָט ער זיך געטאָן אַ צעוויג, אויסגעצויגן דעם האַלדז און אַרומגערגלאָזט די פאַרשעמטע בליקן. ער האָט אָנגעהויבן אונ־טערצושפּרינגען ווי אַ צעשראָקענער שטרויס־פויגל און שרייען, פונקט ווי דאָס טוט דער פויגל מיט זיינע נאָכלויפנדיקע ברעקעלעך. באַלד האָט ער געוואָרפן מיט אַ פיסל און געשפּיגן ווי אַ גואַנאַקאָ, וועלכער שפּייט אויף די פאַרבייגייער וואָס ער זעט מיט לײדיקע הענט... ער האָט זיך אויך צעוויינט ווי אַ רעאַל־פויגל ווען ער דער־פילט דאָס אָנקומען פון אַ ערדציטערניש אין די בערג. ער האָט גע־קרייעט ווי אַ האָן אין די בלויע סודותדיקע פאַרטאָגן. געקוואַקעט ווי אַ הון מיט אירע קליינע הינדעלעך. ער האָט געוואָרקעט ווי אַ טויב אַ זכר און אָנגעשמועלט דעם שנאָבל צו קושן די „זי“... ער האָט אויסגעטרילערט די זיסע מעלאָדיעס פון פאַרשידענע זינג־פויי־געלעך, דאָס געזאַנג פון די לערכן, צווישן די גראָזן ביים ריזלדיקן ריטשקעלע. צום סוף האָט ער געמעקעט ווי אַ ציגעלע און געבעקעט ווי אַ שעפעלע. מיט אַמאָל האָט ער אָנגעהויבן צו קלאָגן ווי די מאַמע־אייזל. טרערן האָבן אָנגעהויבן רינען איבער זיינע באַקן. אויך עוועלינאַ האָט זיך צעוויינט. זי האָט אַרויפגעלייגט די הענט אויף זיינע אַקסלען און האָט געזאָגט:

— באַרואיק דיך, מיין טייערינקער, מירן צולויפן קיין קאָרדאָ־באַ און אַפּנעמען די ברעקעלעך...

— ווער האט דען געוויינט, קאראמבא?...

— וואמאס, וואמאס, מאך זיך ניט פאר אזא גרויסן ארטיסט! אויך איך און ערמינדא קענען גוט די דאזיקע קונסט!

— אבער איר ביידע קענט ניט דורכמאכן קיין לאנגע שטרעקעס איגעם מדבר...

— דיך נעמט דיין זיידע צו זיך אויפן אייזל און באסטא!...

— גוט ווען וועסטו חתונה האבן מיט אים, מיט דעם וואס טראגט ווייבערישע מיטקעס און א פאטשיילע אויפן קאפ...

— ניין, ניין, מיט דיר וויל איך חתונה האבן, נאר מיט דיר!

זי האט אראפגענומען דעם קאפעליוש פונעם קאפ און האט קונציק און מיידליש, אים איינגערוקט צווישן זיינע פינגער און נאכדעם שטיל געזאגט:

— טו מיט אים וואס דיין הארץ גלוסט, וועט עס מיך ניט ארן...

ער האט זיך געשעמט צו קוקן אין אירע צעשמייכלטע און צוזאגנדיקע אויגן. ער האט מיט אלע זיינע חושים געפילט, אז אלע אינעם ראנטשעלע, האבן זיך געשושקעט און ערמינדא האט באקומען א צו לאנגע נאז און לאנגע אויערן, וועלכע האבן ארויס־געשטעקט פון אונטערן ווייבערישן טיכל. ער האט זשעדנע געבויגן דעם ראנד פון קאפעליוש און פארלוירן געשמייכלט.

זי האט אים אנגענומען ביים מינדסטן פינגערל און האט אים אראפגעפירט צום ריטשקעלע. ער האט וואוילוונגעריש א דריי געטאן מיטן וואונדערלעכן שליסל און פונעם קליינעם, קוים פליסנ־דיקן ריטשקעלע איז געווארן א היפשער טייך. די כוואליעס זענען געווען בלוילעכע, ווי קרישטאל. פון דעק האבן ארויפגעשיינט בונטע קעלעד פישעלעך פון גאלד און זילבער. די פישעלעך זענען אומר געשוואומען, זיך אקראבאטיש באוועגט צווישן די דינע כוואליעס ווי רייפלעך פון פערלמוטער און פלאטין. אויך פון צווישן די בערג־פאלדן, האט ער באמערקט, האבן זיך האסטיק אראפגעטראגן ברייטע שטראמען וואסער ווי צעמאלענער זילבער. די וואסערן זענען געלאפן מיט א מאדנער איילעניש ווי זיי וואלטן מורא געהאט, אז א בייזע האנט וועט זיי ווידער אפקערן פון זייער וועג צו דער נוצלעכ־קייט. די פלאכע, טרוקענע ערד, האט אויפגעמאכט אירע שלוזן, זיך אנגעטרונקען מיטן קילן וואסער און צוריק געענטפערט מיט גרינע שפראצעלעך פון מאיס און פון ווייץ. אפאריסיא האט זיך געווענדעט צו עוועלינא׳ן וואס האט א פריידיקע און מיט דערוואר־טונג אריינגעקוקט אין זיין פארחידושטן, אויפגעשיינטן פנים.

— דו זעסט ווי גיך עס וואקסט דא אונדזער גליק?...

— ניט קיין גײעם!.. די װײַבער אין קליײטל האָבן תמיד גע־זאָגט אַז דאָ פֿעלט גאָר אַ געטרײַע האַנט, װאָס זאָל אויפֿמאַכן אַ װעג צו די װאַסערן, און אונדזער ערד װעט אונדז באַגליקן...

— אַ, אַ! דאָס האָבן איצינד די גרויסע לײַט אויפֿגעמאַכט אַ נײַעם װעג — האָט ער מעשה גרויסער װײיסער איר איבערגעשלאָגן

— דער מאַרטשאַנטע האָט געזאָגט אַז די דאָזיקע ערד איז אַ בתולהדיקע. זי איז פֿול מיט אַלדעם גוטס. מיר האָבן דאָ פֿון אַלץ װאָס דער באַשאַפֿער האָט געשיקט פֿאַרן מענטשנס װעגן. מען דאַרף נאָר זי אויפֿמאַכן און שעפּן פֿון איר די אוצרות אירע...

פֿון די ריזיקע װאַסער־בערג האָט זיך אַראָפּגעגליטשט דאָס שלי־טעלע מיטן מאַגישן קעניג. די װײַסע בערן מיט רויטע קאַפּטשאַנעס, האָבן אָנגעהויבן צו בויגן די קני און ביז די העלדזער געשװאָומען אויף די צעװיגטע בלויע כװאַליעס פֿון טײַך, עװעלינאַ האָט אָנגע־הויבן שרײַען און פּאַטשן מיט די הענט און אונטערטאַנצן אויף איין פּיסל:

— אַך, סאַראַ װאונדערלעך שליטעלע... טו נאָר אַ קוק, דער קעניג װאָס זיצט פֿאָרנט, ער הוידעט זיך, ער שלאָפֿט, דער לײדיק־גײער.

יאָ, דאָס שליטעלע איז פֿול מיט שײנע זאַכעלעך פֿאַר די קינ־דערס װעגן... איך האָב זײ ערשט געזען...

— װאָמאָס, װאָמאָס, האָט זי אים איבערגעשלאָגן און אים אָפּגעגאָסן מיט אַ בליק פֿון חוזק — אומעטום איז ער געװען און אַלצדינג האָט ער געזען, דער ליגנער!...

ער האָט שװער געזיפֿצט און װיפֿל ער האָט איר געװאָלט גיבן צו פֿאַרשטײן, זענען אָבער די װערטער געבליבן שטעקן אין זײַן קעל און אים געװאָרגן. ער האָט שװײַגנדיק אַראָפּגעװאָרפֿן פֿון זיך דעם שװערן ראָק און אין די שװערע שיך זיך אַרײַנגעװאָרפֿן אין טײַך. ער האָט זיך געװיגט אויף די כװאַליעס און געפֿילט אַז די שװערע שיך האָבן אים געשמערט דאָס שװימען. זי איז אים נאָכ־געשװאָומען, געלאַכט און מיט אַ פֿליעסקערײַ פֿון די הענט, און די פֿיס, האָט זי אויפֿגעהויבן צעדריבלטע שטראָמען, װי זילבערנע װאַ־סער־קנױטן...

זי איז אַרויפֿגעשפּרונגען אויפֿן שליטעלע און האָט אָנגעהויבן טאַרען דעם קעניגס אַקסלען. דער קעניג האָט פֿאַרשלאָפֿענערהייט אונ־טערגעפּאַנפּעט און דער קאָפּ מיט דער קיטשמע, איז אַראָפּגעפֿאַלן אויף זײַן רעכטן אַקסל.

זי האָט זיך צוגעכאַפּט צו אַ קויש און האָט אַרויסגענומען

צוויי נײַע שיך, שיך פון אמתער געלער לעדער און מיט צוועקעס אין די פּאַדעשוועס. און אויך אַ אַנצוג. זי האָט צוגעוואָרפן ביז צו אַפּאַריסיאַן די שיך אויפן קאָפּ און לאַבּנדיק, קינדיש און מיידלש, באַפוילן:

— אַט זעסטו שוין אַז מײַן געפינען דעם קעניג איז ניט קיין אויסטראַכטעניש. איצט, אַפּאַריסיאַ, טו דיך אָן און מיר וועלן אַרײַנגיין צוריק בײַצוזײַן דעם גרויסן יום־טוב.

— איך וויל ניט... ווײַל דו קוקסט...

— וואָמאָס, וואָמאָס! — ווער קוקט? אָט וועל איך מיך שטעלן מיטן רוקן צו דיר און באַסטאַ!

ווען ער האָט אַן אויסגעפּוצטער זיך אויפגעהויבן פון הינטערן שליטעלע — האָט ער זי צו זײַן גרויסער פרייד דערזען — אויסגעפּוצט אין אַ נײַ געבלימט קליידל און מיט רויטע, גרויסע אוירנגלעך און קאָרעלן פון רויטן בורשטין.

ער האָט אויסגערופן:

— דאָרטן, אין שליטעלע, איז אויך דאָ אַ גיטאַרע, אַ נײַע גיטאַרע מיט אַ רויטן שלייף. אָבער אַז דעם קעניגס דערלויבעניש מאָרן מיר גאָרניט נעמען. לאָז, און איך וועל אים אויפוועקן. ער איז מײַנער אַ גוטער ברודערל...

זי האָט מיט די בליקן אים געהייסן שווײַגן, האָט אַרויסגעצויגן פון קויש די נײַע גיטאַרע און האָט אָנגעהויבן צו שפּילן אַ סערענאַדע און טאַקע זינגען אויך. דערבײַ האָט זי ווי אַ יונג צווײַגעלע מיט צווײַט, זיך געוויגט אינעם ווינטל, און זיך אָפּגעשפּיגלט אין די גרינלעכע כוואַליעס מיט זילבערנע שטרײַפעלעך וואַסער. זי האָט געזונגען:

אינעם מדבר וואַקסן רויזן,
ווײַסע, געלע, בלוי און רויט.
אויף די פעלדער, גוט באַוואַסערט,
וואַקסט שוין מאַיס, וואַקסט שוין ברויט.

פון די ברונעמס פלייצט שוין וואַסער,
פלייצט מיט גאָלד און קופער רויט.
וועלן קינדער פלאַנצן בוימער,
באַקן קיכלעך, באַקן ברויט.

און דער קעניג איז אַן אַלטער,
קומט ער שלאָפן גאָר אַהער,

און די קוישן פול מיט אוצרות,
זענען פאַר אים גאָר צו שווער...

זאָל דער קעניג זײַן אַ גוטער,
שלאָפן אין זײַן רו אַזוי,
זאָל ער מיט דער שיינער קיטשמע,
סיוואַסער דאַ באַפּוצן בלוי...

כיוועל די קוישן אים אַפּהיטן,
ביזן ווײַסן טאָג אַרײַן,
זאָל דער קעניג גאָרניט ריידן,
וויל איך וועל זײַן חבר זײַן...

זאָל דער קעניג זיך אויפבויען,
אַ קליין שטיבעלע ביים טײַך,
ווענט פון לופט, אַ דיל פון כמאַרע,
אַ דעכעלע פון שטערן־רייך...

וועלן קינדער האָבן ליב אים,
היטן ווי דאָס אויג אין קאָפּ.

דער קעניג האָט אויפגעמאַכט אַן אויג־ווינקל און זיך דערשראָקן פאַר איר שיינקייט. זי האָט אים אַרײַנגעשמייכלט אינעם זאַטן רויטן פּנים און האָט מיט די בליקן געוואונקען צו אַפּאַריסיאַן, וועלכער איז אַ פאַרגאַפּטער געשטאַנען הינטערן שליטעלע און געשוויגן. זי האָט צום קעניג אַזוי גערעדט:

איך וויל אַ פּאַטשיילע אַ נײַע און אַ אייזעלע צום רײַטן וויל איך; דו ביסט אַ ליבער קעניג, פאַרערלעכ:ט און פאַרגעטערט פון אַלע קינדער איבער דער גאָרער וועלט; גיב זשע מיר דאָס וואָס איך בעט דיך און איך וועל זינגען דיר אַ לויב מײַן גאַנץ לעבן...

דעם קעניג איז געווען פאַרדריסלעך אַזאַ אומטערטעניק לויבן אים און ער האָט זיך שוין גענומען בייזערן. אָבער זי האָט אים ניט געלאָזט קומען צום וואָרט. אירע פינגערלעך זענען שדימדיק אומגעשוואומען איבער די סטרונעס פון דער גיטאַרע און זי האָט ווידער אָנגעהויבן זינגען:

עס איז דער קעניג מיד און אַלט,
טאַ זאָל ער שלאָפן אינעם וואַלד.

זאָל ער כראָפּען גאָר אַ שיעור
און די קוישן לאָזן מיר.

כ'וועל צעטיילן יושרדיק,
ברײַנגען אַלע קינדער גליק...
קינדער וואַרטן אויף דעם גאָב,
זײַ אַ גוטער — זאָג ניט אָפּ!

מיין ניט אַז איך בין אַליין,
הינטער מיר — נאָך קינדער שטיין.
קינדער גרעסערע און קליינע —
אַלע גאָרן זאַכן שיינע.

אין די אויגן — הייסער גלאַנץ,
קום, מײַן ייִנגל אין אַ טאַנץ!...

זי האָט אַפּאַריסיאַן אָנגענומען פאַרן מינדסטן פינגערל און ביידע האָבן זיך צעטאַנצט אויף די פולע קוישן... באַלד האָט זיך דער קעניג געכאַפּט, אַז עס פּאַסט ניט צו זײַן אַזוי קינדעריש, האָט ער זיך אַ ריס געטאָן פאַרויס, איידאַ, צוריק צו די וואַלקנדלעד...

אַפּאַריסיאַ האָט אים נאָכגעקוקט און זיך געחידושט וואָס דער קעניג האָט זיך אָפּגעטראָגן און האָט איבערגעלאָזט דאָס שליטעלע מיט די טײַערע אוצרות. דערצו האָט אַלץ אויפן קעניג זיך געוואָרפן ווי אין קדחות, אַפילו די הויט, די קיטשמע און די ווײַסע באָרד און פּאות — האָבן מיטגעציטערט. עוועלינאַ האָט ווי אַ שיינע פּאַווע מיט הויכע פיס און צענומענע דורכזיכטיקע פליגלען, אַלץ געטאַנצט אויפן שליטעלע, געשפּילט און די וואַסער-בערן מיט די רויטע קאַפּטשאַנעס — האָבן צווישן די בלויע בערגלדיקע כוואַליעס — אויך געהויבן די פיס....

— דאָס איז אוודאי דער כוח פון שליסל, פונעם אמת?... האָט ער אין שלאָף ווי געזאָגט צו זיך אַליין: דער קעניג מוז אוודאי וויסן אַז דער געבונדענער אמת לעבט און רײַסט זיך דאָרטן פון די קייטן און אַז ער וועט ווי עס איז זיך אַרויסקריגן און יעדן איינעם אַרײַנצימבלען, לויט די פאַרדינסטן... אַך, ווי גרינג עס איז אים איצט צו לעבן אויף דער וועלט! אַלץ איז בלוי און רואיק און זאַט און זיכער. אָבער — וואָס מוט דאָ דער כינעזער? אַך, ווי די צוויי אויערן זײַנע קוקן אים אַרויס פון אונטער דער ווײַבערשער

פּאַטשיילע! און די הערעלעך אויף דער אויבערשטער ליפּ — ציטערן.... אַ, אַ!.. ער האַלט דאָך ווידער אין די הענט עוועלינאַס קאַפּעליוש... ער וועט אים באַלד צעדריבלען אויף שטיקלעך...

— שפּרינג אַריַין אין די כוואַליעס, עוועלינאַ, און איך וועל דיך צוטראָגן צום ברעג! — האָט דער ריוואַל זיַינער געשריען און אײַלנדיק געפּאַכעט מיט אַ האַנט. גיכער, גיכער, דאַרפֿן אויפֿן ברעג איז געשען זייער אַ מאָדנע זאַך.

זי איז אַ לאַכנדיקע אַריַינגעפֿלויגן צו אים אין די אויסגעשפּרייטע אָרעמס און האָט ווידער געלאַכט, הויך, קלינגענדיק און פֿריַי. אַפּאַריסיאַ האָט דערפֿילט אַ ושטיקעניש, אַ איבל און אַזאַ טיפֿן יעקל צו איר... איר לייַכטזיניקייט האָט אים צעמישט און באַליידיקט. דערוויַיל האָט ערמינדראַ, וואָס האָט שוין די זינגנדיקע עוועלינאַ געהאַלטן אויף זיַינע ברייטע אַקסלען, אָנגעהויבן שריַיען צו אים און באַוועגן מיט אַ האַנט, ווי מיט אַ צייכן פֿון וואָרענונג:

— קאַראַמבאַ, וואָס שטייסטו דאָרטן ווי אַ שטרויספּויגל?... דיַין זיידע לויפֿט אום צווישן פֿרעמדע ליַיט און ווייסט ניט וואָס צו טאָן כדי צו פֿאַרטריַיבן זיי פֿונדאַנען.

— פֿרעמדע ליַיט? וואָס ווילן זיי?...

— ווער ווייסט זיי דען? עפּעס אַ פֿאַרשוין אין שוואַרצן אָנצוג האָט דאָרטן גערעדט אין נאָמען פֿון זיַינע ליַיט, וואָס וואוינען טאַקע דאָ נאָענט.

— אַ, אַ! — האָט ער צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ און מעשה אַלץ־ווייסער אים רואיק געענטפֿערט — דער פֿאַרשוין מוז אוודאי זיַין דאָס באַלעבעסל פֿונעם גיהנום.

— ניט מער ווי פֿונעם גיהנום?... וואָס טוט זיך מיט דיר, אַפּאַריסיאַ, דו ביסט שכּור, אָדער פֿאַרשלאָפֿן?...

— נאָ סעניאָר! איך בין ניט פֿאַרשלאָפֿן. אָט זעסטו דאָך ווי דער מאַגישער קעניג איז מיַין בעסטער גוטער־ברודער! ער האָט מיר איבערגעלאָזט זיַין שליטעלע צו היטן מיט אַלע אוצרות וואָס זענען דאָרט פֿאַראַן!...

— כאַ־כאַ־כאַ! אים האָט דער קעניג אַלץ געטרויעט, אים און נישט קיין אַנדערן!...

דאָ איז שוין אַפּאַריסיאַ איינגאַנצן צעטומלט געוואָרן. ער האָט זיך געטאָן אַ הייב איבער די כוואַליעס, געוואָרפֿן אַ האַנט אַהער, אַהין, און אָט איז ער שוין ווידער געוועזן לעבן זיידנס ראַנטשעלע. צו זיַין גרויסן פֿאַרדראָס האָט ער באַמערקט אַז ערמינדראַ איז טאַקע געווען גערעכט. די עוועלינאַ איז שוין אויכעט געווען אויבנאָן,

און ווי אַ נײַגעריקע פרוי אומגעלאָפן צווישן די דערוואַקסענע און אַלץ געוואָלט וויסן... נאָר ערמינדאַ איז געשטאַנען הינטער טשאַוועלען און דעם ייִדן פּערמין. די אַלטע לײַט זענען געווען פאַרשטויבטע און לעבן זיי איז געשטאַנען אַ טאַטשקע מיט רידלס, שנײַדמעסערס, האַמערס און אַנדערע מכשירים. בעלגראַנאַ איז נאָך אַלץ געשטאַנען אונטער דער צעפּלאַטערטער פּאַן און אַרום אים — אַלע הימלישע אײַנוואוינער, וואָס זענען אויף אַ רגע אַראָפּגעקומען אַהער. אין דער טיפקייט פון זייערע ריינע בליקן איז געזעסן אַ מאָדנע רואיקײַט אַן עקשנות און זיכערקייט, ווי פון מענטשן מיט אַ רײַנעם געוויסן.

די מחנות אַרבעטנדיקע מדבר־מענטשן, זענען אין אַ ענגן קרײַז געשטאַנען אַרום די פּראָסערס און נײַגעריק, אָבער געדולדיק און צעמרוילעד זיך צוגעהערט וואָס יענע האָבן זייער שטיל גערעדט צווישן זיך. איבער זיי האָט געהאַנגען אַ רויטלעכער שטויב דורכגעוועבט מיט שטיקער זון. אַפּאַריסיאָ האָט געאָטעמט שווער, ער האָט געוואָלט לויפן צוריק צום טײַך מיט די דורכזיכטיקע כוואַליעס, אויף וועלכע עס שווימען אום די וואַסער־בערן מיטן פולן שליטעלע. אָבער דער נײַגער אין אים איז געוואַקסן, זיך געהויבן אַלץ העכער און העכער און האָט אים ווי איינגעשלונגען. זײַנע אויגן זענען ווי צוויי פּראָיעקטאָרן אומגעגאַנגען פון ווינקל צו ווינקל. אָט האָבן זיי זיך אָפּגעשטעלט אויפן לאַנגן פּאַרשוין, וואָס האָט ערשט ניט לאַנג געוואָלט ביי אים אויסנאַרן די שײַן פון די אויגן. איצט איז דער פּאַרשוין געווען אויסגעפּוצט אין אַ שוואַרצן, עלעגאַנטן אַנצוג און מיט אַ צילינדער אויפן לאַנגן קאָפּ. אין איין האַנט האַלט ער, דער פּאַרשוין, אַ פּאַן, אַן אמתע פּאַטערלענדישע פּאַן, און אין דער צווייטער האַלט ער אַ קעסטל פון פּערלמוטער אויסגעקריצט מיט גאָלדענע אותיות... אַ, אַ! דאָס קעסטל האָט ער דאָך, אַפּאַריסיאָ, ערשט געזען אומשווימען דאָרטן אינעם גיהנום, וואָס אין די היילן פון שוואַרצן באַרג.. אויך דעם פּאַרשוינס מחנה — קומט אַרויס פון גיהנום.. אָט איז דער טכויר מיט די גאָלדענע ברילן....

מיטאַמאָל איז דער פּאַרשוין צוגעקומען גאָר נאָענט צו דע־הימלישער מחנה, זיך איידל און גראַציעז פאַרנויגט, אויפגעהויבן העכער דאָס קעסטעלע און נאָכדעם האָט ער געשמייכלט זיס און צוטרוילעך. ער האָט זיך געווענדעט צו סאַרמיענטאָן, וואָס האָט זיך אומווילק אַרויסגערוקט פון דער ריי:

— דאָס בין איך דײַן איינציקער בעסטער פרײַנד און אויך דער געטרײַער פרײַנד פון דײַנע מענטשן... איך און מײַנע מענטשן זענען געקומען אײַך באַגריסן און ווינטשן דערפאָלג אין אײַער אַרבעט.

די הימלישע אײַנוואוינערס האבן זיך איבערגעקוקט און זיי זענען געווארן זייער ערנסט. דעם פארשווינס בליקן, האט אפאריסיא באמערקט, זענען געווארן פלינקער און פולע מיט אײַנפאל. ער האט אויך אוועקגעשטעלט דאס פולע קעסטעלע אויף א הויכן שטיין, און נאכדעם האט ער זיך ווידער אנגערופן:

— דו מײַן גרויסער לערער, מוזט אוודאי זײַן א קאפיטשקע מיד... טא גיי דיך, זײַ מוחל, אויסרוען פונעם לעבנס־יאריד. איך וועל דערוויַיל, ווי דײַן געטרײַער שומר, שטיין און היטן דײַן טיר. נאר מיר אליין קענסטו דײַן שולע פארטרויען, קיין אנדערן ניט!

די גרויסע לײַט האבן זיך איבערגעקוקט און זיך עפעס א שושקע געטאן. אויך דער זיידע מיט טשאוועלאן און סעראפין מיט אלע אנדערע, האבן זיך געשושקעט. נאר ערמינדא האט געשוויגן און זיך געשפילט מיטן זוים פון עוועליגאס קאפעליוש. דער פארשוין, האט אפאריסיא דערהערט, האט אנגעהויבן צו שיטן מיט גאר הויכע פראזן, וואס ער האט ווייניק פארשטאנען. אבער לויט דעם וואוקס פון דער צאל חיות און חיהלעך, וואס זענען ארויסגעקראכן פון אלע בארג־שפאלטן, פון צווישן גאלדיקע קאקטוסן, שפיציקע שטיינער און טרוקענע זומפן מיט סקעלעטן פון בהמות; לויט דער פראצעסיע, האט ער פארשטאנען, אז דער פארשטייער פונעם שקר, גרייט זיך ארײַנצונארן די הימלישע פערזענלעכקייטן... ער האט זיך דערמאנט אין דער ווארענונג פונעם געבונדענעם אמת: „וואו דו וועסט אים נאר דערזען — מיט שטיינער זאלסטו אים פארטרײַבן איידער ער וועט באווײַזן צו דערגרייכן זײַנע צילן...”

דא האט דער טכויר איז ברילן, גענומען גרויסארטיק צו דרייען מיטן עק און אונטערטענצלען אויף די הינטערשטע פיסלעך. די שלאנג האט זיך געדוקט אויפן בויך און געצילט אירע אנגעצונדענע אויגן — גלײַך צום פראפעסער... די מאלפע האט מיט די אויגן ארויסגעצויגן דעם אומפלייט פון איר פעל און געווארפן אויף די פראסטע מחבר־לײַט... דער שטשור האט אונטערגעגראבן די ערד און איז ארויף אויפן דעכל און האט אראפגעריסן דעם זיידע פערמינס ברוקענעם קעז און דאס שטיק פלייש וואס איז דארטן געהאנגען... אזוי האט איין חיהלע נאכן אנדערן אנגעהויבן צו פארטיליקן אלץ וואס הימלישע געסט און די מדבר־לײַט האבן ערשט, און נאך שווערער מי און אנשטרענגונג — קוים באוויזן צו ברענגען אויף א לאד.

דא האט סאן מארטין אויסגערופן סײַ אומגעדולדיק און סײַ דערשטוינט:

— זאָג מיר, סאַבראַל, ווער איז עס דער דאָזיקער פּאַרשוין מיטן צווייפלהאַפטן בליק...

— ער וויל אונדז פּאַרטרייבן פון דאַנען צוריק. צוליב אים האָבן אונדזערע מענטשן אַוועקגעלייגט די רידלען פון די הענט... און מיר מוזן דאָ בויען, ס'איז אַ ברענענדיקע היץ דאָ אינעם מדבר, אָבער צום גליק פּליִעצט שוין וואַסער פונעם ברונעם.

— זאָגוישע מיר, סאַבראַל, צו וואָס איז דער מענטש געקומען, צום גרייטן!

דער פּאַרשוין האָט אויפגעהויבן דאָס פולע קעסטל און זיך איידל פאַרנייגט און נאָכדעם — נאָך איידעלער געזאָגט:

— איך, און מיינס גלייכן, האָב צו אייך דעם פולסטן צוטרוי... אָט האָט איר דאָ אַ סך טייערע מתנות. פאָלגט אונדזער עצה וועט איר אַלע ווערן גבירים...

די הימלישע פּערזענליכקייטן האָבן געטאָן אַ ציטער ווי עמיצער וואָלט זיי געשטאָכן אין סאַמע האַרצן. די מדבר־לייט האָבן זשעדנע געקוקט צו דעם טייערן קעסטעלע, וואָס האָט זיך געמינייעט קעגן דער רויטלעכער זון. סאַרמיענטאָ האָט זיך צוגעבויגן צו סאַענס פּעניאַן, וואָס איז געווען בלייך און אומעטיק, און געזאָגט:

— גיב אים אַ רידל, גיב אים אַן אַקער־אייזן און זאָל ער זיינע פעאיקייטן אויסנוצן לטובת דעם פאָלק...

— צו אונדז מוזן קומען נאָר ערלעכע מענטשן און פאַר זיי האָבן מיר סימפּאַטיע און אָנערקענונג...

דער פּאַרשוין האָט ווייזט אויס אויפגעכאַפּט זייערע ווערטער און ער האָט זיך אונטערטעניק און גלייכצייטיק פול מיט גדלות, צעשמייכלט און נאָכדעם געזאָגט:

— איך מוז מיך אַליין פאָרשטעלן פאַר אייך: איך שטאַם פון גרויסן יחוס פון ריטער און געהויבענע לייט. איר גיט מיר נאָר לערער, איך זאָל קענען דינען דעם לאַנד ווי עס איז מיין הייסטער און ערלעכער וואונטש... די פּראָסטע מענטשן, מיט וועלכע דער מדבר איז פול, וועלן דורך מיין מיטהילף, ווערן געלערנטע לייט... ער האָט זיך דירעקט געווענדעט צו סאַרמיענטאָן און געזאָגט:

—איך וועל דיר דינען מיט מיין גאַנצן האַרצן און מיט מיין דערהויבענעם גייסט. און וואו מען וועט באַדאַרפן וועל איך נוצן כוח, און די שאַרפע שווערד פון נקמה.

די האָר פון די חיות און חיהלעך, האָט אַפּאַריסיאָ באַמערקט האָבן זיך אויפגעהויבן און ווי נעדעלעך געציטערט אינם שטויביקן ווינטל. סאַרמיענטאָ האָט באַקומען האַרטע, טיפע קאַרבן אויפן שטערן און זיינע

בליקן — ווי שטאָל, האָבן אַריינגעדרונגענע אין פּאַרשווינס צעשמייכלטן פּנים:

— איך וויל נישט קיין נקמה, קיין שנאה און קיין בלוט־פאַרגי־סונג !

— מיר ווילן אַ משפּחה פון געטרייע ברידער — האָט בעלגראַנאַ געגעבן אַ געשריי און אויפגעהויבן נאָך העכער די צעפּלאַטערטע פּאָן.

פון צווישן די איידעלע צווייט־ביימעלעך האָבן זיך אַ לאָז געטאָן גאַנצע מחנות ווייסע און בלויע טייבעלעך און געלינקע און גרינע זינג־פייגעלעך. זיי האָבן זיך וויכערדיק געדרייט אַרום און איבער דער צע־וויעטער און מיט זון באַגאָסענער פּאָן. די טייבעלעך האָבן זיך געקושט און די פייגעלעך האָבן מיט זייערע טרעלן אַנגעפולט דעם גאַנצן אַרום.

דאָ האָט שוין דער זיידע פערמין מער נישט געקענט אָפּהאַלטן אין זיך זיין באַגייסטערונג און ער האָט געהויבן אַ פויסט קעגן דעם פּאַר־שוין, וואָס האָט אַ צעטומלטער זיך געצויגן אַ קאַפּעטשקע צוריק. דער זיידע האָט אויסגערופן:

— מיר זענען מענטשן, ווייכע ווי פיינער זייד, ווען מען איז צו אונדז גוט און פיין; אָבער ווען מען איז צו אונדז שלעכט, פאַלש, ווערן מיר האַרט ווי שטאָל. אונדזער פאָטערלאַנד האָבן מיר ליב ניט ווייניקער היינט, ווי פּאַרטיזאַנס.

און טשאַוועלאַ האָט זיך געריצט מיטן פּאַרשוין:

— מיר האָבן געפונען דעם וועג צו גליק, צו הצלחה. אויב דו, פּאַרשוין אין שוואַרץ, ווילסט מיין שטימע, וועסטו זי נישט קריגן. בעסער זאָלסטו זיך באַצייטנס אָפּטראָגן...

און סעראַפין האָט אונטערטעניק זיך פאַרענטפערט:

— מיר זענען שוין מיד צו וואַרטן. דעם נעכטן האָבן מיר שוין פאַרלוירן אָבער אונדזער מאָרגן — וועלן מיר קיינעם נישט אָפּטרעטן !...

— איך וועל ביי געזעצן, גאָר גוטע, גאָר פיינע, לאָזן דאָ שרייבן — האָט דער פּאַרשוין אויסגענוצט די רגע ווען די הימלישע געסט האָבן אָפּגעהאַלטן אַ בליץ־באַראַטונג.

— איך וועל יעדן אויסלענדער פון לאַנד אַרויסיאָגן. טרייבן זיי ווי הינט מיט פאַרפּעסטעטע פעלן. האָט דער פּאַרשוין זיך באַרימט.

דאָ האָט זיך סאַענס פעניאַ ווי אויפגעכאַפּט פון אַ חלום און אַ געשריי געטאָן:

— מיין גרויס געזעץ, וואס כ'האב דעם לאנד געגעבן, איז די מתנה פאר דער גאנצער מענטשהייט, אלע ערלעכע לייט זענען וויל־קאמען פאר אונדזער פאטערלאנד!

דער פארשויון האט שווייגנדיק און געשיקט גענומען שטרעקן זיינע באנאגלטע פינגער צום בוך מיט די אפענע בלעטער, וואס דאס ווינטל האט געשויבערט, געמישט און די ארומשטייענדיקע האבן גע־לייענט די געשריבענע געזעצן...

פארמיענטא האט ארויסגעצויגן זיין גרויסן טייטל פון הינטערן אויער און האט דעם פארשויון דערלאנגט איבער די פינגער און דער־ביי אויסגערופן מיט חוזק:

— אהער, גוטער ברודער, זאלסטו נישט קריכן!... יעדער פון אונדז מוז דא פארנעמען דאס פלאץ וואס ער איז, לויט זיינע פע־איקייטן, ווערט...

די מדבר־לייט, האט אפאריסיא באמערקט, האבן אנגעהויבן צו לאכן, זיי האבן געלאכט אזוי הויך און פריידיק ווי קיינמאל ביז איצט. דערוויל איז די עוועלינא אנגעלאפן פון ערגעץ און האט אים איינ־געראמט:

— האסט גאר נישט מורא פארן פארשויון מיט זיין מחנה?

— בא! וואס איז דען פאראן מורא צו האבן? די גרויסע לייט האלטן דאך מיט אונדז... זיי וועלן זיך שוין ווי עס איז אן עצה געבן. אפילו מיטן פארשטייער פונעם טייוול..

— וואמאס, וואמאס! — האט זי אים איבערגעשלאגן און האט זיך צוגעטוליעט צו אים גאר נאענט און אים ווידער געווארנט: די ווייבער אין קלייטל, האב איך געהערט זאגן: מען מוז היטן דאס קעסטל מיט די טייערע מתנות. נענוג מי און איינשטעלעניש האבן אונדז געקאסט די דאזיקע אוצרות און זעלטענע שפילציג.

— אט וועל איך דיר באלד דערווייזן אז דיין שרעק איז אן איבערגעטריבענע! — און ער האט רואיק ארויסגעצויגן אייניקע שטיינדלעך פון קעשענע און פונדערווייטנס אנגעצילעוועט אינס. דאס שטיינדל איז צוגעשפרונגען צו דער מאסקע. זי האט זיך איבערגע־שפאלטן און איז אראפגעפאלן. צו זיין שטוינען איז דאס פנים גע־בליבן פארדעקט פון א צווייטער מאסקע... ער האט אנגעצילט נאך אמאל און די צווייטע מאסקע האט זיך צעקרישלט ווי גלאז. עוועלינא האט זיך נאך הארטער צוגעטוליעט צו אים און אויסגערופן דער־שראקן:

— נו, וואָס איז געווען געשעכטע? אַט זעסטו שוין אַז דער פאַר־שטייער פון טיַוול האָט הונדערט פנים'ער און נישט קיין איינס . . .

— איך ווייס עס! דער געבונדענער אמת האָט עס מיר שוין דערציילט און איך האָב ניט קיין מורא... דער מדבר, מיַין טיַיערע, איז פול מיט שטיינדלעך... ער איז מיטגעריסן געוואָרן פון זיַין אייגענער זיכערקייט און נאָך מער געוואָגט, געגומען האָגלען מיט שטיינ־דלעך. די מאַסקעס זענען ווי קאַרמאַנדלעך אַפּגעריסן געוואָרן און צום סוף האָט זיך באַוויזן דאָס איינציקע, אמתע פנים — אַ פנים איז אַ סקעלעט מיט ריזיקע לעבער אינעם שטערן און מיט אַ ציינערלאָזן ברייטן צעעפנטן פיסק. דער פאַרשווין האָט זיך געטון אַ וואַקל און האָט זיך ווי אַ צעטראָטענע שלאַנג, איבערגעדרייט מיטן רוקן אויף אַרויף. נאָכדעם האָט ער זיך אַראָפּגעקאַלערט אינם אָפּגרונט אַריין... זיין מחנה האָט זיך מיט אַ גרויסן געיאָמער — אים נאָכגעקאַלערט.

די לופט איז געוואָרן פול מיט זייערע קולות. עוועלינאַ האָט פאַרוואָרפן די הענטלעך אַרום זיין האַלדז און האָט אים איינגערוימט

— דו ביזט ווערט צו ווערן אַ קאַציק!... אַסט אַלעמאָל גע־טראָפן אין אַנגעצילטן פונקט... איך וועל זיין דיַין באַלעבאַסטעלע און ערמינדאַ, אין זיין ווייבערישער פּאַטשיילע — ער וועט מער נישט טראָגן דיַין קאַפּעליוש...

זי האָט אָנגעהויבן לאַכן און ערמינדאַ איז געקומען צו לויפן. זיין פנים האָט זיך קוים אַרויסגעזען פון דער פּאַטשיילע. אַפּאַריסיאָ האָט געהאַט רחמנות: ער האָט מיט צוויי פינגער אויפגעבונדן דעם קנופ וואָס אונטערן האַלדז און האָט אַראָפּגענומען די פּאַטשיילע און זי אויסגעלייגט אַרום עוועלינאַס אַקסלען. ערמינדאַ האָט געשמייכלט און ווי אַן אויסגעלייזטער פון אַ גרויסן אומגליק, האָט ער זיך אויס־געגלייכט אין זיין גאַנצער לענג און האָט אויסגערופן מיט פרייד:

— איצט וועלן מיר צולויפן אין קאַרדאָבאַ און ברענגען אַהער די צוויי ברעקעלעך אייזעלעך. דער פאַרשטייער פון שקר וועט אונדז מער אין גאָר נישט שטערן...

— פריער מוזן מיר באַפרייען דעם געבונדענעם אמת, דער אָרעמענקער וועט אונדז דאָ גוט צונוץ־קומען.

— וואָמאָס, וואָמאָס! — האָט עוועלינאַ באַפוילן און פריידיק געפּאַטשט מיט די הענטלעך און געקוקט דאָ צו איינעם און דאָ צום אַנדערן.

אַפּאַריסיאָ האָט אָנגענומען איר מינדסט פינגערל און זי אַ בויג געטאָן צו זיך. מיט אַמאָל האָט ער אָבער דערזען דאָס ווינגדיקע בער־געלע אינם הויכן גראָז. דער זיידע האָט פונדערווייטנס געשריען:

— גיי, מיין אוצרל, און זאָלסט נישט פאַרשלאָפן... ווער עס פאַר־שפּעטיקט צו דער ארבעט — בלייבט אַן אָרעמאַן.

אפּאַריסיאָ האָט זיך א טראָג געטאָן פון אָרט און מיטגעשלעפּט מיט זיך עוועליגאָן. ער האָט געפילט הינטער זיך ערמינדאָס ושפּאָן, האָט ער זיך א הויב געטאָן צו די כמאַרעס און נאָך שטאַרקער ווי פריער — צוגעצויגן צו זיך עוועליגאָן.

— וואוהין שלעפּסטו מיך?

— מירן איצט באַפרייען און אַהערברענגען דעם אמת!

סוף

געווידמעט די קאָלאָניסטן:

מיט האַרציקייט און שוועסטערלעכע גרוסן — צו די פינף און זיבעציק יאָר יידישע קאָלאָניזאַציע אין אַרגענטינע, צו די ייִדן וואָס זענען בייגעשטאַנען אַלע ביטערנישן ביים איינגלידערן זיך אין דער קאָלאָניע און האָבן זי נישט פאַרלאָזט. אויך ווי אַ דערמאָנונג — יענע ייִדן, וואָס זענען אין געראַנגל פון שווערע באַדינגונגען — אַוועק פון דער וועלט און נישט באַוויזן צו זען דעם אויפבלי פון דער בתולה־ערד די דורכגעווייקטע מיט זייער שווייס און בלוט.

גאָלדע גוטמאַן (קרימער)

מירל

די היץ האט ארויסגעשלאגן פונעם אספאלט און פונעם טראטואר. דער הימל האט ווי א צעשרפהטער קאלד־אויוון געהאנגען איבער די קרוינען פון די פארחלשטע ביימער און דער ארום איז געלעגן ווי אין היגערפלעט. מירל איז געווען ווי איינגעטונקען אין א שוויץ־באד. צווישן די פארשטויבטע קארבן אויפן ברייטן פנים האבן געריזלט ריטשקעלעך בלאטיקער שוויים. אירע אויגן זיינען געווען אנגעצונדן, סיי פון מידקייט סיי פון דער גיהנומדיקער היץ.

זי האט מיטן פיינטן טיכל אפגעווישט דעם נאסן האלדז און נאקן, ווידער אמאל און מיט מער עקשנות ווי פריער, אנגעהויבן צו קוועטשן דאס עלעקטרישע קנעפל, פון קארידאר האט זיך דערטראגן צו איר א קוויטשנדיקער געקלימפטער און באלד דערנאך איז ווידער געווארן שטיל.

זי האט א באלייידיקטע און אומווילניק אויפגעהויבן אירע פולע צוויי קוישן פון געפלאכטענע ריטלעך, מיט א קני אויפגעמאכט די שווערע טיר און איז אריין אין קארידאר מיט די אן א צאל ווייסע, פריש־געוואשענע טרעפ. זי האט זיך ארומגעקוקט און נישט געוואגט צו באטרעטן די ריינע שטיינער. נאך א ווײַלע טראכטן איז זי פאמעלעך ארויפגעגאנגען אינעם וועסטיבל. זי האט אוועקגעשטעלט אין א ווינקל די צוויי שווערע קוישן און האט אפגעאטעמט פרייער.

דארטן איז געווען מחיהדיק קיל און אויפגערוימט. פון די טונקעלע ווענט מיט בלוט־רויטע קווייטן, ווי ערשט אנגעריסענע פון בלומען־גארטן, האט זיך געטראגן דער ריח פון פרישער אײלפארב. איבערן איינציקן ברייטן פענצטער, האט געהאנגען א שווערער פארהאנג פון זייד מיט וואל. אויף איין וואנט האט געהאנגען א בארימטע בילד פון פיקאסא. אויף דער אנדערער וואנט — א בילד פון א ייִדישער קאַפּעליע. אויף א נייעם דיוואן זענען געווען אויפגעשטעלט קישעלעך פון זייד און צוויי גרויסע ליאלקעס, א מיידעלע מיט א ייִנגל אין זייַדענע הויזן.

זי האָט זיך אַרומגעקוקט עטלעכע מאָל, זיך דערנענטערט צו דער טיר פֿון זאַל, אַריינגעקוקט אַהין און זיך געחידושט וואָס קיינער האָט נישט געהערט ווען זי האָט געהאַלטן אין איין קלינגען און ווען זי איז אַהער אַרויפֿגעגאַנגען. זי האָט פֿאַרזיכטיק אַראָפּגעצויגן פֿון זיך דעם ברוגעס, אָפּגענוצטן רייזע־מאַנטל, אים אָוועקגעלייגט אויף די צוויי קוישן און נאָכדעם האָט זי זיך שווערלעך אַראָפּגעלאָזט אין אַ ווינקל פֿון דיוואַן.

אירע אויגן־דעקלעך האָבן זיך אַליין געשלאָסן. מירל איז געווען מיד פֿון פֿאָרן אַ סך שעהן אין אַ באַן פֿון צווייטן קלאַס. דערצו איז דער וואַגאָן געווען פֿול מיט ווייבער און קליינע קינדער. קוישן מיט עופֿות, זעק מיט וואָל און מיט עפּל. די קינדער האָבן געוויינט, די הינער האָבן געקוואָקעט און ביסלעכווייז אויסגעפּרעגלט פֿון היץ און פֿון דאַרשט. מענער האָבן געטרונקען וויין, ביר, געשפּילט אויף גיטאַרעס און האַרמאָניקעס. זיי האָבן אויך געהאַלטן אין איין זינגען. מירל האָט צוליב דעם טומל נישט געקענט צומאַכן קיין אויג.

איצט האָט זי געטון אַ דרימל איין, אַ כאַפּ געטון ווי פֿון אַ שווער־פֿאַרהאַרעוועטן מענטשן און נאָכדעם זיך צוריק אויפֿגעכאַפּט. ערשט איצט האָט זי באַמערקט אַז ביים פֿענצטער איז אויף אַ הויך, פֿיינגעשניצטן טיש, געשטאַנען אַ נאַקעטער בודאַ פֿון קופּער און ביי אים אויפֿן האַלדז, האָט פֿון אַ קייטעלע אַראָפּגעהאַנגען אַ קליין מעשן העמערל. זי האָט ווידער געווישט די ריטשקעס שווייס פֿונעם פּנים און אַלץ אין איר האָט זיך מאָדנע געבונטעוועט קעגן דעם רייכן שוואָגער מיט דער שוועגערין. זי האָט נישט געקענט פֿאַרשטיין פֿאַר וואָס זיי האָבן זי נישט אָפּגעוואַרט ביים באַן. זיי האָבן לעצטנס ממש געשטור־רעמט מיט בריוו און אויסגעצייטיקט אין איר דעם באַשלוס צו קומען און ווערן אַ גרויס־שטאָטישע... צו מאַכן אַ סוף צו איר גרוי, דאָרפֿיש לעבן.

ס'האָט איר ווי געטאָן, וואָס זי האָט גאַנצע צוויי שעה אומגע־שפּאַנט ביים אָפּגעלייזדיקטן וואָקזאַל, געשלעפּט מיט די צוויי אָנגעהאָנ־גענע קוישן אויף די הענט און האָט מורא געהאַט צו פֿאַרלאָזן רע־טיראַ, מורא געהאַט חלילה אויסמיידן דעם שוואָגער מיט דער שוועגערין.

דערווייל זענען אַוועק פֿינף מינוט, און נאָך פֿינף. מירל איז גע־וואָרן אַלץ מער אָנגעצויגן און מיט אַ שווערן פֿאַרגעפֿיל... אין קאָלאָניע שמועסט מען אַז דער שוואָגער סענדערל, איז קיין בייז אויג זאָל אים נישט שאַטן, אַ גרויסער מגיד. דאָ זעט טאַקע אַלץ אויס רחבותדיק, אָבער זיין האַנדלונג איז איר נישט צום האַרצן... עס זאָל נאָר אויסגיין צום גוטן, זיסער גאָט אין הימל...

זי, מירל, האָט אפשר באַדאַרפֿט נעמען די קוישן און צופֿאָרן צום מיאַנס ברודער, וואָס וואוינט אין אַ נאָענטן שטעטל. אָדער גאָר צופֿאָרן אין אַ האָטעל און פֿון דאָרטן רופֿן צו זיך דעם שוואָגער מיט דער שווענגערן און הערן וואָס אַזוינס זיי האָבן איר דאָ צוגעגרייט... זאָלן זיי איר זאָגן ווי אַזוי וועט עס אויסזען, ווען זי, מיט אורין, מיט דער שוויגער און אַלע קינדער וועלן ווי גרינע און באַהאַנגענע מיט קוישן מיט זעק און מיט פּלענער — קומען אַהער, צו סענדערלען מיט איידע־לען, זיין ווייב.

ווען עס זענען אַוועק נאָך צען מינוט, די טריקעניש אין האַלדז איז געוואָרן בײַסיקער און דער שווייס האָט גערינזלט איבערן רוקן־ביין. דעמאָלט האָט מירל פּלוצים זיך דערשראָקן, ווען זי האָט געטראַכט וויפֿל שוועריקייטן איר הויז־געזינד און איר אַלטע שוויגער, וועלן מוזן אויסשטיין. פֿאָרן אַ סך שעהן מיטן באַן וואָס שטעלט זיך אָפּ אַלע צוואַנציק מינוט. דער שטויב און די שרפֿהנדיקע היץ, וואָס טראָגט זיך פֿון די וויסטע סטעפּעס און פֿילן אַז די וואַגאָנעס — אָט אַ דער ערשטער פּרואוו, קען חלילה אויפֿוועקן אַ געפֿיל פֿון חרטה אין איר הויז־געזינד.

זי האָט געזיפֿצט און זיך געוואָלט טרייסטן און אין געדאַנק גע־זוכט אַ באַרעכטיקונג פֿאַר איר צושטיין צו זיי אַז זיי זאָלן פֿאָרן אין דער גרויסער שטאָט: דער רוב פֿון אַלע אַמאָליקע קאָלאָניסטן, איז זיך צעלאָפֿן פֿון די קאָמפֿן, ווער צוליב קינדער און ווער צוליב דער בענקשאַפֿט נאָך אַ בעסער לעבן. מ'האָט נישט געקענט און טאָקע ניט געוואָלט, אָפּמאַטערן זיך דאָס ביסל יאָרן דאָרטן, צווישן די בהמות, די אָקסן, די פֿערד און די חזירים.

דער שוואָגער סענדערל און איר, מירלס מאַן, דער אורי, זענען צווילינג־ברידער. זייערע מזלות זענען אָבער גאָר פֿאַרשידן. צי מוז אַ געטרײַ ווײַב אין אַלץ נאָכגעבן און נאָכגיין דעם מאַן, וואָס האָט קליינע השגות, האַ?...

די ברענענדיקע זון הינטערן פֿענצטער איז געוואָרן מאָדנע רויט, ווי צעגאָסענער קופּער. אין וועסטיבול איז געוואָרן דושנע. מירלען האָט אויסגעפֿעלט לופֿט. זי האָט מיטן העמדל אָנגעהויבן צו קלאַפּן איבער דעם בודאָס ברוסט. אַרום איר האָט זיך צעטראָגן אַ האַרטער געקלאַנג און אויך אַ מאָדנע פֿרעמדקייט. זי האָט ווידער אָנגעשפּאַרט דאָס פּנים אויף די אויפֿגעהויבענע דלאָניעס, מיד געגענעצט און אַראָפּגעשלונגען די סלינע. עס האָט איר הנאה געטאָן וואָס זי איז איצ־טער געקומען אַז דעם מאַן. ער וואָלט דעם ברודער נישט מוחל געווען אַזאַ „פֿײַנע" באַגעגעניש... אורי איז ווי אַ געזונטער דעמב, אַז אַרײַנ־

געוואקסענער אין דער זאפטיקער, פרוכטיקער ערד. אורי ווייסט ניט פון קיין קאמפראמיסן. בא אים איז — אדער, אדער... יארנלאנג האט זי זיך געאמפערט מיט אים און ער האט מיט זיינע שכלדיקע רייד און באווייזן זי אפגעהאלטן פון איר איינפערזוכט צו דער שווערער אידעלע. אבער סענדערל איז א פראקטישער מענטש, ער האט באלד פון אנהייב געגעבן דעם ווייבל א גאלדענע דאליע. איידעלע מיט אירע קינדער ווערן נישט פארוויסט צווישן די שווארצע פונדיקעס. די איידעלע שאצט נאר נישט אפ און ווייס וואס פאר א שמאלץ־גרוב זי איז אריינגעפאלן...

אזויגא, א פארטוענע אין אירע טראכטענישן האט זי דערווייל אראפגענומען די אויפגעבונדענע פאטשיילע פון די האר, זי געטאן א טרייסל און זיך דערשראקן פאר דעם שטויב וואס איז געפאלן אויפן טייערן, געבלימטן טעפיך. זי האט גיך אריינגערוקט די פאטשיילע אין איינעם פון די קוישן, ארויסגענומען פון דארטן א האנטבייטעלע מיט א קליין שפיגעלע און זיך אנגעשפיגלט. ערשט איצט האט זי דערזען ווי מיד און פארענדערט עס איז איר פנים. דערצו זענען די ברווינע, געדיכטע קרייזלעך ארום שטערן באזעצט מיט א גרויען שטויב. אויך די נאזלעכער און די אויערן זענען באדעקט מיט שטויב: איצט זעט זי אויס ווי אן אמתע פאסטוטשקע, דארטן, אין פעלד, צווישן די פערד און אקסן...

זי האט זיך אויפגעהויבן, צערוקט דעם פארהאנג און האט ארויסגעקוקט. די גאס איז געשטאנען א געשטערעקטע, ווי א חשובע נגידותטע, מיט פרום־פארצויגענע ליפן און מיט א דריי־גארנדיקן פאריק אויפן שטאלצן קאפ. פון צווישן נידעריקע צווייט און לימענע־ביימער, האבן ארויסגעקוקט שטיבער מיט רויטע שפיציקע דעכער.

אויף די קרוינען פון נידעריקע, ארומגעשוירענע ביימעלעך ביי די פלויטלעך, האבן געבלענדעט שטיקער זון, ווי גאלדענע מטבעות.

פון צייט צו צייט האט זיך פארביגעטראגן א נייער לוקסוסדיקער אויטאמאביל און געבליבן שטיין לעבן א שכנישער שטוב. מירלס בליקן האבן ווי צוויי שוואמען אלץ איינגעזאפט און דאס הארץ איז געווען באטריבט: אירע פינף געראטענע קינדער האבן א שם ביי ליטן, אבער זייער געראטענער טאטע, זאל זיין געזונט, ער טראכט גאר נישט וועגן זייער ווייטערדיקן לעבן... אים גייט גאר נישט אן וואס די בלעטער פון קאלענדאר ווערן אפגעריסן... די יארן שטייען נישט אויף איין ארט ער איז אריינגעוואקסן אין דער קאלאניע און ס׳איז נישט גוט...

דערווייל איז אנגעקומען די שוועגערין. מירל האט זיך ראפטום אויסגעדרייט און האט זי אריינגעכאפט אין די שטארקע כמעט מענערי־

שע אָרעמס, איר אַריינגעקוקט נאָך טיף אין די אויגן און דאָס ברוגעזע שמייכעלע אויפֿן פֿאַרפּלאָמפּט־געוואָרענעם פּנים האָט זיך געמיניעט, דאָ צום וויינען און דאָ צום לאַכן. די שוועגערין האָט זיך געטאָן אַ פּעסטן שטעל אויף, אויף די הויכע, געטאַקטע פּיסלעך, זיך צעהוידעט ווי אַ לייכטע וואַזאַנע אונטערן ווינטל, איר געטאָן אַ קוש אין איין באַק און באַלד אין דער צווייטער און נאָכדעם זיך אַרויסגעדרייט פֿון אירע אָרעמס און האָט זיך פֿאַרענטפֿערט: — וואָס, די שיקסע האָט דיך נישט אויפֿגענומען, מאַריאַ קערידאַ?... איך האָב איר אָנגעזאָגט: טאָמער פֿאַרשפּעטיק איך ביים שערער און קומסט דערווייל אָן, זאָל זי דיך נישט לאָזן אַליין!

— און פֿאַרוואָס איז סענדערל נישט געקומען מיך אָפּוואַרטן?

— האָט דער גאַסט איר ברוגזלעך איבערגעשלאָגן.

— ווער, סערכיאָ? האָט די שוועגערין אַ טענצל געטאָן און דאָס לייכטע, ווייסע קליידל פֿון טיערן שטאָף, האָט זיך ווינטיק צעווייעט אַרום איר. סערכיאָ איז פֿאַרנומען אין זיינע געשעפֿטן — נישטאָ וואָס צו מאַכן מיט אים, האָט זי באַדויערט, צענעמענדיק די צו לאַנגע, ווייסע אײדעלע הענטלעך און די איינאונצוואַנציק גאָלדענע רייפֿעלעך אויף זיי, האָבן זיך געטאָן אַ טרייסל, זיך אַ רוק געגעבן אַרויף און אַראָפּ.

מירל האָט געשמייכלט. זי האָט נישט פֿאַרשטאַנען צוליב וואָס אַ פֿרוי פּוצט זיך אויס אַזוי עלעגאַנט און דערצו נאָך מיט די רייפֿעלעך וואָס באַשטעטיקן די יאָרן פֿון איר חתונה־האָבן. מירל איז אין די וואָכעדיקע טעג אַ פֿאַרטוענע נישט נאָר אין דער שווערער שטובאַרבעט, נאָר זי העלפֿט אויך צו דעם מאַן ביים אָפּהיטן דעם סקאַט. זי פֿאַרט אין נאָענטן שטעטל פֿאַרקויפֿן די היימישע פּראָדוקטן און איינקויפֿן אין דער קאָאָפּעראַטיווע וואָס מען דאַרף האָבן פֿאַרן קאָנסום. זי האָט באַלד דערפֿילט אויף זיך דער שוועגערינס קיילעכדיקע, פֿלינקע אויגן ווי צוויי ברוינע הייזעריקן. זיי זענען צוגעפֿאַלן צו די שטרויענע קוישן. אירע דינע רויט־געפֿאַרבטע ליפּן האָבן זיך געטאָן אַ קרים:

— האָסט נישט געקענט, מאַריאַ קערידאַ, דיר קויפֿן אַ לייטישע וואַליזקע?...

מירל האָט געפֿילט ווי די היץ אין פּנים איז געוואָרן ברענענדיק. זי האָט צענויפֿגעצויגן די שווערע טונקעלע ברעמען און אַ זאָג געטאָן ווי צו זיך אַליין: — די הויפּטזאַך, אײדעלע, איז דער מענטש... נאָר דער מענטש...

אײדל האָט געשוויגן, נאָר די פֿלינקע אויגן זענען דערווייל צו־

געפאַלן צו מירלס צוויי געשוואָלענע פיס און די שוואַרצע שיך אַן קנאָפּל, שווייַגנדיק אַראָפּגענומען פון קעפּעלע דאָס בלויע היטעלע פון שטרוי, עם אָנגעקנעליגט אויפן דיוואַן, אַרויסגענומען פון האַנטבייַ־טעלע אַ ווייַס טיכעלע און האָט פּאַרזיכטיק אַראָפּגענומען די טראָפּעלעד שווייס וואָס האָבן אַרויסגעשלאָגן אויף איר פּריש מאַסאַזשירט קליין פּנימל, מיט דער ראָזעווער פאַרב אין די בעקלעך. מירל האָט דערווייַל אויפגעשנורעוועט די בענדלעך פון די שיך און ווידער און נאָך שטאַרקער ווי פריער, האָט דאָס געפיל פון אומבאַשטימטקייט, אָנגעהויבן צו נאָגן איר נשמה. דערצו האָט זי מורא באַקומען פאַר דער שטאָטישער שוועגערינס זאַרגלאָזן אויסזען.

אָט די אײדעלע, וואָס איז מיט צוויי יאָר עלטער פון איר, מירעלען, זעט גאָר אויס ווי אַ שאַרמאַנטע סוברעטן פון אַן אָפּערעטע. אַלץ אין איר איז צעטענצלט, צעפּלאַטערט און זי איז טאַקע צופרידן אויך. אירע הענטלעך זענען ווייַסע ווי צוויי זייַדענע שנורן. דער בלויגעפאַרבטער קאָפּ רייַסט זיך אַרויף אין די הימלען אַריין. איר גבורה נעמט זיך פון דעם וואָס דער סענדערל ווערט פאַר איר די כפּרה... ער האָט זיך דערהויבן! אורי, ווידער, איז אַרייַנגעטאָן אין זיינע פילאָזאָפישע ווערק... ער לעבט מיט שפּינאָזאַ און בערגסאָן... דער תנ"ך איז ביי אים די גאַנצע וועלט! .

זי, מירל, לעבט תמיד ווי אין זכות פון איר מאַן מיט די קינדער, דערפאַר זעט זי איצט אויס ווי אײדעלעס אַ באָבע...

בשעת זי האָט אַזוי באַדויערט איר ווייַבערישן גורל, האָט אײדל אַביסל אַרויסגערוקט איינעם פון די קוישן און האָט אַרייַנגעשריען אין דער אָפענער טיר פון זאַל:

— זשאַלאַנדאַ וואוהין ביזטו מיר אַהינגעקומען?...

— מאַריאַ קערידאַ, האָט זי אַ בייזלעכע זיך געווענדעט צום גאַסט, נעם דייַנע קוישן און גיי מיר נאָך, נאָר פּאַרזיכטיק, זיי זענען פול מיט שטויב!...

מירל האָט שטום געפאָלגט און זיך טאַקע באַמיט אַז די קוישן זאָלן זיך נישט אָנקלאַפּן אין די פריש־געפאַרבטע ווענט פון לאַנגן קאָרידאָר, מיטן געבלימטן טעפּיך, אויפן פּולירטן דיל.

ווען זיי זענען אַרייַנגעקומען אין דער גרויסער, ריינער קיך, מיט ווענט פון געבלימטע קאַכלעס, איז מירל געבליבן שטיין ביי דער טיר און אײדל האָט גיך צעפּראַלט די לאָדנדלעך פון ברייטן פענצטער און האָט אַרויפגעשריען צו דער דינסט וואָס האָט זיך נאָך אַלץ נישט געאײלט צו קומען.

— ושאלי אפשר ווילסטו איך זאל קומען מיט קלעזמער און דיך אראפּבעטן אהער?..

אַז אויפגערעגטע האט זי זיך אנגעהויבן צו פּארען ביים גאַז־אויוון און די שווענערן האט ארויסגעפילט איר כעס און באליידיקונג. זי האט דערווייל אריינגערוקט אין א ווינקל די צוויי קוישן און האט זיך געוואונדערט:

— וואס הייסט א שטוב־מענטש זאל נישט טאָן זײַן פליכט? מען קאן דאך ארויסטראגן אפילו דעם בודא מיטן העמערל אינאיינעם. ווען די דינערשאפט האט ניט קיין־אפשיי פאר די באלעבאטים — איז עס א שלעכטער סימן... איר מאַן, דער אורי, האט אוועקגעלייגט א סך צײַט און א סך געזונט, כדי ווי עס איז איבער צו דערציען זיינע פעלד־ארבעטער. עס איז גארנישט געווען אזוי גרינג, אבער טיילווײַז האט זיך עס אים אײַנגעגעבן: זיי שלאגן שוין נישט אזוי פיל זייערע ווײַ־בער, שכורן ווינציקער ווי פריער, לייענען און שרײַבן. דער „פאטראַנ־סיטא" איז ביי זיי אַן אויטאָריטעט און אזוי באדארף עס זײַן — האט מירל געטראכט.

אין דעם איז אריינגעלאפן דאס שטוב־מירל. אירע שווארצע דריב־נע אייגעלעך, זענען צוגעפאלן צום גאסט און באלד צו דער באלעבאסטע:

— וואס באדארף איך טאָן?

— האסט נישט געהערט ווען מײַן שווענערן האט געקלונגען?

— נישט געהערט, באלעבאסטע. איך פרעס די העמדער פון פאטראנסיטא, מען דארף היטן די אײַזנס...

— דו ביסט פארטון אין הערן דײַנע נארישע נאוועלעס! אַז דו וועסט מיך שטענדיק האלטן אין איין נארן וועסטו נישט קריגן בײַ מיר די ניי־יאר מתנה און אויך נישט פון די „רעזשעס" — האט איידל פארענדיקט מיט רוגזע.

— איך וועל אײַך נישט נארן באלעבאסטע — האט זי זיך ווי געבעטן, נאר איר קיילעכדיק שווארץ גרינבלעד פּנים און די אייגעלעד, זענען געבליבן גלײַכגילטיק.

זי האט אריינגעטראגן די קוישן אינעם באד־צימער און איידל האט זיך באקלאגט פארן גאסט:

— זי איז ביי מיר געווארן א גרויסע בחורטע. איך האב זי אהער געבראכט פאר רחמנות. זי איז געווען קראנק, הונגעריק און ווי א ווילדע חיה. זי איז אפילו געווען פארלײַזיקט. מײַן טעכטערל האט איר אויסגעלערנט לייענען און שרײַבן. זי האט זיך דא איר צימער, איר

פלאַקאַרד און אַ גײַע ראַדיאָ. זי האָט זיך איר חודשלעכן געהאַלט. ס׳איז אַ סברה, מאַריאַ קערידאַ, אַז דאָס דאָזיקע נפשל איז גאָר געווען אַן ערך־מיטגליד ביי די אַליאַנסאַ־לײַט, די היזיקע היטלער־גזלנים...

— 2 —

שפּעטער איז דער גאַסט געזעסן אויבנאָן ביים טיש און געקילט דאָס פּנים אַנטקעגן קליינעם ווענטילאַטאָר. זי איז געווען אַנגעטאָן אינעם שוואַרצן אַ באַדמאַנטל און שטעק־שיך אויף די באָרוועסע פיס האָט זי זיך געפילט מער מונטער, זיכערער. די קילע באָד וואָס זי האָט נאָרוואָס גענומען האָט צוגענומען פון איר די מידקייט און אויך דעם שלאָף. איר פּנים איז ווידער געווען פול מיט נאַטירלעכער געזונטקייט און מיט פאַרבן. די שוועגערין האָט איר דערלאַנגט אַ מאַטע און האָט זיך אויך געפּאָרעט ביים צוגרייטן דעם אָנבײַסן.

די געמיטלעכקייט, די קלאָרקייט פון די וואַנטשאַפּעס מיט טייער־רע געפעסן און גלאָזוואַרג, די בלענדנדיקע זון וואָס האָט ווי קאַנווע זיך געוועבט איבער די בלומענטעפּ אויף די קאַרניזן פון שכניתדיקע אָפענע פענצטער, די האַרמאָנישע קלאַנגען פון אַ פּיאַנאָ, וואָס האָבן ווי מיטגעפלאַטערט צווישן פאַרהאַנגען — דאָס אַלץ האָט אַנגענעם געווירקט אויפן דאָרפישן גאַסט. ס׳האָט אין איר עפּעס שטיל געמאַנט און גלייכצײַטיק אַנגעוויזט אַ געפיל פון באַדויערן: אירע געראָטענע קינדער האָבן ביי זייער מאַמן זיך אויסגעלערנט שפּילן אויף אַ גי־טאַרע. מבינים זאָגן אַז די קינדער האָבן אַ געפיל דערצו. זיי וואָלטן געקענט עפּעס דערגרייכן אויפן דאָזיקן געביט. קלאַסישע זין און טעכטער פאַרבעטן זיי שפּילן אויף זייערע בעלער און ימים־טובים.

וואָלט מען דאָרטן, אין דער וויסטעניש, געקענט קריגן אַ לייַ־טישן לערער פון מוזיק, וואָלט זי, מירל שוין אַרויסגעפירט די געראָ־טענע קינדער אויף אַ וועג... די קינדער זענען לײַטיש און באַשיידן, זיי וואָגן גאָר נישט צו דערמאָנען טאַטע־מאַמע וואָס אַזוינס מען האָט זיי נישט געגעבן און וואָס מען האָט אַפילו נישט געפּרוווט זוכן אַ וועג זיי גליקלעך צו מאַכן...

בשעת זי האָט אַזוי געטראַכט, האָט דערוויַיל די שוועגערין אַוועק־געשטעלט אויפן טיש אַ טעצעלע מיט געפּראַזשעטן, זיסן קוילעטש און איר דערלאַנגט אַ פרישע מאַטע, דערבײַ האָט זי געמאַכט אַן אומצופרידענע מינע:

— אַלע טאָג און אַפּטמאָל ביז אויפדערנאַכט, קלאַפּט מען דאָרט אויף אַ פּיאַנאָ! ס׳ווערט זיי גאָרניט נימאס!..

— נו מוזיק פאַרערט אַ סך איבונגען: מײַנע קינדער שפּילן אויך, מײַן סערכיאַ האָט זיי ממש געצוואונגען צו דעם. אָבער קיין יאשא חפץ וועט פון מײַן שטוב נישט אַרויסקומען.

— מײַנע קינדער וואָלט איך גאָרנישט געדאַרפט צווינגען, אייד־לעלע! — האָט מירל צווישן איין זופּ און דעם אַנדערן אויפגעהויבן צו איר די שווערע, געדיכטע ברעמען — זיי זענען פון דער נאַטור געבענטשט מיט פעאיקייט צו לערנען און צום קענען.

— באַסטאַ! — האָט איר די שוועגערן אַנטקעגנגעשטעלט די איידעלע דלאַניעס. — באַסטאַ — איר אַלע זענט נאַרישע דאַרפסלײַט די ליכטיקע שײַן, די ברייטע וועלט, שרעקט אייך!...

מירל האָט פאַרשעמט געשמייכלט און געהאַט דאָס געפיל אַז די שוועגערן איז גערעכט. אוודאי איז אורי אַרײַנגעוואַקסן אין דאָרף. אין דעם איז קיין ספק נישטאָ. ער איז פאַרליבט אין זײַנע יונגע עקסלעך, די נאַוויזשעס, אין די ברעקעלעך הינדעלעך, וואָס וואַרעמען זיך אויס אינעם אינקובאַטאָר און אים אַנטציקט אַט דאָס נײַע לעבן וואָס ער זעט אויפגיין. דאָס האַרץ זײַנס וואַקסט פון גליק און פרייד ווען ער זעט די ערשטע זאַנגען אויפשפּראָצן און פאַרזייטער תבואה. ער קען גאָרנישט פאַרשטיין אַז דער נײַער דור וויל אויך געניסן פון אַלץ וואָס די מאָדערנע צײַט האָט געבראַכט מיט זיך. אים גייט גאָר־נישט אָן וואָס די קינדער פון זײַנע ברידער און שוועסטער זענען אָר־גיווערזיטאַריער, וואָס זיי לעבן ברייט און זאָרגלאָז.

אויך זי, איידעלע לעבט זיך ווי אַן אמתע פּריצעטע. אירע הענט־לעך זענען ווי איבערגעצויגן מיט זײַד.

זי, ווידער, מירל, לעבט נאָך אַלץ ווי אַ פּויערטע. וואָס אַן אמת — איז די צײַט איצט נישט ווי צוריק מיט יאָרן, ווען מען האָט זיך קוים דערהאַלטן ביים בידנעם לעבן — נאָר פון דעם וואָס די קאָפּ־ריזנע נאַטור האָט איבערגעלאָזט אויף די פאַרזײַטע פעלדער. איצטער איז דאַנקען גאָט — דער קאַראַל פול מיט „נאַוויזשאַס”, מיט שאָף.

ס'איז טאַקע אַ גרויסער צער צוצוקוקן ווי אַזוי די „פּיאַכיזשאַס” זעגן אונטער די האַלב־צײַטיקע זאַנגען און דער קאָלאָניסט ווערט אויס מענטש פון קוקן אויפן הימל ווי עס כמאַרעט זיך, מיניעט זיך און עס קומט נישט קיין רעגן...

אָבער ס'איז דאָך פאָרט דאָ פונוואַנען צו שעפּן די פּרנסה! און אַז מען וויל האָבן אַ לייטישעווירטשאַפט, און אַז דאָס ווייב איז נישט קיין אַנלייגערין, אויפן מאַנס ביינער, — קאָן מען נישט זיצן מיט פאַרלייגטע הענט. טאַקע צוליב דעם לעבט זי, מירל, געגנוג שווער. זי העלפט אַפילו צו ביים מעלקן די בהמות און באַקן ברויט מיט

געבעקסן. אין די גרעסטע שטורעמס און רעגנס, לויפט זי מיט אַ בײַטש און די הענט און העלפט אורין אַרײַנטרײַבן די קי אין קאָראַל אַרײַן.

נו, אוודאי האָט שוין די ציוויליזאַציע אויך אַרײַנגעדרונגען אין די פֿאַרוואָרפֿענע ווינקלען פֿון די קאַמפּן: זי אַליין האָט שוין אַן אײַזקאַסטן אויף גאַז. זי האָט אַ וואַשמאַשין און אַ ליקוואַדאַרע. אָבער דאָס לעבן איז אַלץ אַ שווערס און אַפֿילו אַן אומזיכערס. די מורא פֿאַרן היישעריק, וואָס קען פּלוצים באַפֿאַלן דאָס פֿעלד און אַלץ חרוב מאַכן — אָט די שטענדיקע מורא פֿאַרן „פֿולגאַן", מאַכט אַ תל פֿון די נערוון.

די שוועגערין האָט זי אַרײַנגענומען אין די פֿלינקע בליקן און איבערגעריסן די שטילקייט:

— מאַריאַ, קערידאַ, איצטער זעסטו שוין אויס יונגער מיט צען יאָר! האָסטו אַ געזונטע, פֿרישע פֿאַרב אין די באַקן! איך, זעסטו, מוז באַנוצן רוזש, כּדי אויפֿצוהאַלטן דעם קאָליר...

— נו, אַ מענטש, איידעלע. קען דאָך ניט האָבן קיין פּרעטענזיעס אויף אַלץ!... דאָרטן, אין קאָלאָניע, האָבן אַלע פֿרישע פֿאַרבן אין די באַקן, אָבער ניט דאָס איז דאָך אַלץ!

די שוועגערין האָט איר צוגערוקט נענטער דעם טעלער מיט קעז און פּוטער און זיך געוווּנדערט:

— האָסט גאָר ניט פֿאַרזוכט! פֿאַרוואָס?

מירל האָט מער מיט די בליקן ווי מיטן געטאַקטן גראָבלעכן נעזל אַרומגעשמעקט דאָס מילכיקס און געענטפֿערט:

— מיר זײַנען צוגעוווינט צו פֿרישע מאכלים...

איידל האָט זי פֿאַרוווּנדערט אָנגעקוקט, גענומען אויפֿן שפּיץ פֿון מעסער אַ שטיקעלע קעז, דאָס צוגעטראָגן צום מויל און געשמייכלט:

— ס'האָט אַלע טעמ'ן! ערשט הײַנט געקויפֿט!

כּדי דער גאַסט זאָל זיך דאָ פֿילן גאָר היימיש און אויפֿגעלייגט, האָט איידל אויפֿגעדרייט דעם קליינעם טעלעוויזאָר, וואָס איז געשטאַנען אין אַ וואַנטשאַפֿקע און מיט ביידע הענט אויף די היפֿטן, געבליבן שטיין פֿון וויַיטנס, און צופֿרידן געקוקט, דאָ צום גאַסט, און דאָ צום פּראָגראַם.

אויפֿן אַפּאַראַט האָט זיך צעוויגט אַ שטיק גרין פֿעלד, באַדעקט מיט אייניקע ראַכיטישע גרינע ביימעלעך. צווישן די ביימלעך האָבן זיך געפּאַשעט עטלעכע קלייניקע ווייסע ציגעלעך. אַ גרויסע ציג און אַ צאַפּ מיט ריזיקע פֿאַרדרייטע הערנער און מיט אַ באָבערדלט שמאָל

פנים, ווי פון א נארישן מענטש — איז זיך רואיק געלעגן ביים זוים פון פעלד און געדרימלט.

איידל האט נישט אויסגעהאלטן דער שוועגערנס גלייכגילטיקייט און האט אויסגערופן פארוואונדערט:

— מאריא קערידא, דו זעסט גארנישט די דאזיקע שיינקייט?... ס׳איז דאך ממש ווי א נאטירלעכער קאמף!

— דארטן, אין קאמף, איז דאך אלץ ריינע נאטור!... זאג מיר איידל, ווען קומט אהיים דיין סענדעריל? — האט זי געזוכט אויסצו־מיידן דער שוועגערנס מבינות אויף נאטור־שיינקייטן, איידל האט גע־הויבן די אקסל:

— ביי אים קענסטו קיינמאל ניט וויסן קיין טאלק. גאט האט אים איצטער צוגעשיקט א מעשה מיט וועקסלען. מיט טשעקן וואס טויגן צום... איך בעט איבער דיין כבוד...

מירל האט עפעס ווי ניט באנומען דער שוועגערנס ווערטער. און כדי ניט צו פארפירן א נייעם, פוסטן שמועס, האט זי פארדרייט דעם טעלעוויזאר און גענומען „די פרעסע" וואס איז געלעגן אויף א בענקל, זי געטריי אויסגעגלעט און אויסגעשפרייט אויפן ברעג פון טיש. נאכדעם האט זי אנגעהויבן איבערצוקוקן די נייעסן פונעם לאנד און וועגן ישראל:

זי האט אבער געהאלטן אין איין טראכטן וועגן דער שוועגערנס באקלאגענישן.

ווי עס זעט אויס איז די איידעלע שוין גאר ניט צופרידן... ווער קען זיי הען פארשטיין, די ווילדע, גרויסשטאטישע לייט?... גאט גיט דאס ברויט צו די וואס האבן ניט קיין ציין... — האט זי אין געדאנק איבערגעחזרט דאס ארגענטינישע פאלקס־ווערטל.

איידל האט דערווייל אפגעראמט פון טיש, ארויסגענומען פון וואנטשאפע א פירעקיק שטרויען קיישעלע מיט פיטשעס, זיי אויס־געשיט אויפן טיש און זשעדנע, שפילעוודיק, זיי אנגעהויבן שארן אהין און אהער. אירע אויגן האבן אויפגעלויכטן און דאס פנימל האט באקומען א ראזעווען קאליר. באלד האט זי אויסגעלייגט צוויי שטויסעלעך, זיך אוועקגעזעצט אנטקעגן דער שוועגערן, וואס איז נאך אלץ געווען פארטיפט אין לייענען.

— לאז צורו דאס בלאט, מאריא קערידא, און מיר וועלן זיך אביסל צעשטרייען....

דער גאסט האט אריינגערעדט אין דער „פרעסע":

— דו שפילסט נאך אלץ, איידעלע?

— און ווער שפילט עס היינטיקע צייטן נישט? — האט זיך

אײדל געוווּנדערט. — נאָר די צוריקגעשטאַנענע שפּילן ניט...

מירל האָט אױפגעהױבן צו איר די בליקן און געזאָגט:

— עס װײַזט אױס אַז צוליב דעם שפּיל איך ניט און מײַן אורי מיט די קינדער שפּילן גיִשט.

אײדל האָט אַרױסגעצױגן פֿון טישקעסטל צװײ נײַע פּעשלעך קאָרטן, אײנס צוגערוקט צו דער שװעגערן און זי גוטמוטיק אונטער־געאײַלט: — װאָמאָס! װאָס װעלן מיר טאָן אַ גאַנצן פֿרימאָרגן? מען קען דאָך פּשוט אױסגײן פֿון אומעט...

— איך האָב מיר מיטגעבראַכט עפּעס צום שטריקן. חוץ דעם האָב איך דאָרטן געגעבן דער שװיגער מײַן ערנוואָרט, אַז איך װעל דאָ ניט זײַן קײן „האַנט".

אין אײדלס פּנים האָבן זיך צעװיגט דינע חוזק־שמײכעלעך, זי האָט אַרײַנגענומען דעם גאַסט אין די העלע צװײ אױגן און געטאָן אַ טופּע מיטן פּיסל.

— בײַ מיר װאָלט די אַלטע געפֿלױגן פּיף־פּאַף!... האָט אײדל געטאָן אַ פּאַטש מיט די הענטלעך און צוגעגעבן: װער נעמט עס הײַנטיקע צײַטן אין אַכט אַז אַלטע כאַלערע?...

— אױך מיר, אײדעלע, װעלן װערן אַלט און דערצו שװיגערס... און קײנער װעט אונדז קײן טובה ניט טאָן, אױב מען װעט אונדז אַפּלאָזן לעבעדיקע...

— װאָמאָס, װאָמאָס, מיט די „װיעכאָס"!... — האָט זי זיך געקרימט װי בײַם אַראָפּשלינגען אַ ביטערע פּיל...

כדי אױסצומײַדן אַמפּערנישן, האָט מירל זיך אױפגעהױבן. צו־געגאַנגען צו דער פּילעטאַ און האָט אָנגעהױבן איבערצװוּאַשן די טעלער און דאָס לײדיקע טעפּעלע פֿון דער מאַטע. די שװעגערן האָט לײדנשאַפֿטלעך איבערגעמישט די קאָרטן, זײ אױסגעלײגט און אי־בערגעריסן די שטילקײט:

— אַז דו װילסט מיך ניט באַגלײטן אינעם שפּיל, װעל איך ניט האָבן קײן אַנדערע ברירה װי שפּילן אַ „סאָליטאַריאַ". זי האָט אַלע מאָל געטאָן אַ דין לאַכעלע, נאָכדעם אומגעדרײט דאָס פּנים צום גאַסט און געפֿרעגט:

— האָסט טאַקע אױף אַן אמת ליב די װיעכאַ?...

מירל האָט געשװיגן און עפּעס װי נישט באַנומען דער שװעגע־רנס לײַכטקײט און דעם ביטול: זי, מירל, װײסט אַז די שװיגער איז אַ פֿרומע ייִדענע. דװקא אַ ביסל אַ שטרענגע, אָבער זי האָט דערצױגן מירלס פֿינף קינדער, דרײַ זין און צװײ טעכטער, מיט װעלכע מען קען זיך האַלטן גרױס. איצט לעבט די שװיגער, װי

אין זכות פון אירע אייניקלעך וואס גיבן איר אפ כבוד און ווייזן איר ארויס אמתע ליבשאפט. טא פארוואס זאל די איידעלע גאר פיינט האבן די פרומע, ערלעכע שוויגער? די אלטע האט אויסגע־כאוועט סענדערלען, אים געלערנט צו האלטן ערלעך דאס ווייב מיט די קינדער און אפצוגעבן פאר זיי דאס גאנצע לעבן. די אלטע איז נאך ביז היינט, מירלס, אן עצה־געבערן און א געטרייער פריינט. אויך זי, מירל, גרייט זיך צו גיין אין דער שוויגערס וועגן. דאס גאנצע לעבן צו דינען די קינדער און אייניקלעך, ווי דער טאטע, אים צו לענגערע יארן, האט עס אויך געטאן.

זי האט אפגעזיפצט, פון דער זייט א קוק געטאן צו דער שווע־גערן, וואס האט זיך געשפילט מיטן סאליטאריא און ווידער מיטן געדאנק זיך אומגעקערט צוריק אהיים. זי האט געטאן א זייטיקן קוק צו דער שוועגערן און עס האט איר הנאה געטאן וואס יענע האט ניט איבערגעלאזט דעם „סאליטאריא".

מירל האט איבערגעווישט דאס געפעס און עס צוריק ארייגגע־שטעלט אין דער וואנט־שאפע. זי איז געווארן אומרואיק: זי האט דערפילט אויף זיך דער שוועגערנס בליקן און זיך גוטמוטיק געבייזערט:

— איך וועל דיר אין גארניט שטערן — האט מירל איר איבער־געשלאגן. איך וועל פארן קויפן אלאמברע. מען מוז דא ארומצווי־מען דעם קאראל!...

— מאריא קערידא: דו ביזט דאך איצטער געקומען וועגן גאר אן אנדער זאך!... איז איידל געווארן רירעוודיק און דינענקע שמייכעלעך האבן זיך צעציטערט איבערן רויט־געווארענעם פנימל.

— וואס פארא גאסט ביסטו? קאראמבא! אז מען קומט אהער באדארף מען זיך פארווילן, וואס וועסטו טאן א גאנצן טאג אז דו ווילסט מיך ניט אקאמפאנירן?...

אויך מירל אליין האט זיך געוואונדערט אויף אירע ערשטע ארויס־געזאגטע ווערטער: זי איז דאך טאקע געקומען אהער צו הערן וואס פארא מעגלעכקייטן דער שוואגער סענדערל וועט געבן דעם ברודער אורי אז ער זאל נאכקומען זיין וואונטש און פטור ווערן פונעם קאמפ. ס'איז דאך שוין לאנגע יארן, אויך איר, מירלס וואונטש, צו קומען אהער און געבן די קינדער א שענער לעבן און דער עיקר, אז זיי זאלן האבן די מעגלעכקייט צו לערנען דאס, צו וואס זיי האבן א נייגונג.

זי האט אויף איר דארפישן שטייגער, זיך געהיט מיט אן איבעריק ווארט און מורא געהאט צו זאגן דער שטאטישער שוועגערין, וואס אזוינס זי, מירל, האט איבערגעלעבט ביז אורי האט איר געגעבן די גאנצע פולמאכט ארייגצונעמען אין אירע הענט דעם גורל פון זייערע

קינדער, פון דער עלטער און נאָך מער — פון דער איינציקער סרעפּ־טיק־געבליבענער ייִדישער קאָלאָניע.

די שוועגערן האָט זיך דערווייל אָפּגעווישט די ריטשקעלעך שוויים פון פּנים, פון האַלדז און נאַקן און זיך ווידערגענומען צום סאָלי־טאַריע. זי האָט דערווייל אָנגעהויבן אין אַ טאָן פון ווייכקייט און מוסר:

— מיינסט אַז די אַלטע וועט לעבן נאָך אַכציק יאָר ?!... צו־ליב איר עקשנות, מאַריאַ קערידאַ, באַדאַרפסט איר פּינצטערן צווישן די פּונדיקעס ?...

מירל איז באַהערשט געוואָרן פון אַ רחמנות־געפיל צו דער שוויגער: די אַלטע האָט אַ סך געהאָרעוועט און אַריינגעלייגט איר גאַנצע נשמה, ביים העלפן דעם מאַן אין דער פעלד־אַרבעט. מיטן אַנגעצונדענעם לאָמטערן אין דער האַנט, פלעגט זי אין די גרויע פאַר־טאָגן אים נאָכשפּאַנען און אים באַלייכטן דעם וועג.

ביזן היינטיקן טאָג האָט זי נאָך אייזינען, סיי דעם גאָרטן וואָס אַרום דער ישוב, און סיי אַלע בהמות מיט די עופות, זי איז נאָך פול מיט לעבן די אָרעמע אַלטע...

איידל האָט זיך ווידער אָנגערופן:

— דו שווייגסט, מאַריאַ קערידאַ, ווייל דו האָסט מיר נישט וואָס צו ענטפערן!... ווייל דו ווייסט אַז איך בין גערעכט און באַסטאַ!...

— דו ביסט אַ ביסל איבערגעאיילט, איידעלע, נישט תמיד איז שווייגן אַ צושטימונג צו די אייגענע דורכפאַלן און נאַרישקייטן... איך וויל דיר אָבער זאָגן פּשוט און ערלעך:

— די אַלטע פאַרשטעלט אונדז נישט דעם וועג... מיר וועגן ראָד אויף איר קאָמפּ...

— ער איז נישט אירער!... דיין און מיין מאַן האָבן נעבעך געגוג געהאָרעוועט דאָרטן!... — האָט זיך איידל באַליידיקט

— די אַלטע מיינט נאָר אונדזער גליק!... דו ווייסט נישט, איידל, וואָס עס הייסט ליבשאַפט צו ערד־אַרבעט, צו דער ערד וואָס דו האָסט מיט דיין שוויים און בלוט געמאַכט פרוכטבאַר און פאַר־וואַנדלט פּוסטע פעלדער אין בליענדיקע גערטנער — האָט דער גאַסט רואיק געענטפערט.

בײדע זענען אַנטשוויגן געוואָרן עפּעס נישט דערזאָגנדיק האָט זיך געמיניעט אין ביידנס אַראָפּגעלאָזטע בליקן.

3

ס'איז אוועק א האלבע שעה און נאך א האלבע, די זון הינטערן פענצטער איז געווארן מער ברענענדיק, זי האט ווי צעגאסענער קור־פער פארפלייצט די קיך און די וואזאנעס האבן פארחלומטע ארונטער־געלאזט די קרוינען. מירל איז געזעסן אין א ווינקל און געשטריקט א סוועדער פאר אורים וועגן און איידל איז נאך אלץ געווען פארטאן אין סאליטאריא.

דאס שטוב־מיידל איז אריינגעקומען אראפגעשטעלט א קויש מיט פריש־געפרעסטע וועש, נאכדעם זיך געווענדעט צו איידלען:

— וואס, באלעבאסטע, באדארף איך איצט טאן?

ערשט איצט האט זי זיך אויפגעכאפט ווי פון א חלום. זי האט גיך אנגעהויבן נישטערן אין די טיפע קעשענעס מיט פיטשעס גע־שלעפט צעקנייטשטע פופציקערס און זיי דערלאנגט דעם מיידל:

— גיי, אייל דיך, ס'איז שוין שפעט... גיכער!

— וואס זאל איך קויפן, באלעבאסטע?

— קויף גארנאטשא, קויף ביר, קאקא, קויף נו, וואס דו אליין פארשטייסט. אייל דיך, דער פאטראנסיטא וועט באלד קומען.

— גוט, באלעבאסטעלע, דער פאטראנסיטא וועט באלד קומען!..

זי האט זיך פאנויגט און איז אוועק.

מירל האט צוגעשאקלט מיטן קאפ און נישט באנומען דער שוועגערינס פירעכץ: עס ווייזט אויס אז דער שוואגער, סענדערל, איז טאקע א גרויסער עושר. איידעלע באדארף נישט וועגן און מעסטן דעם מאנס א פעזע ווי זי, מירל, וועגט. אבער פארוואס האט די איי־דעלע געפאטשטעוועט מיט בריוו און געגעבן אנצוהערעניש, אז דא איז איצטער גאר נישט אזוי פריילעך, אז מען מוז פארגרעסערן די פאבריק, אויב נישט וועט חלילה זיין שלעכט...

כדי ווי עס איז ארויסצורייסן די שוועגערין פונעם סאליטאריא, האט זיך מירל אנגערופן:

— ווען קומט דיין צירעלע פון שולע? ס'איז דאך שוין נאך צוועלף?

— סעלינא און נישט צירל, שמירל — האט די שוועגערין ברוגזלעך פארצויגן די ליפן. מיך רופט מען אדעלינא — האט זי אויס־

געצערטלט דעם נאָמען און פאַרענדיקט מיט פרייד: אַפילו מײַן סער־ביאַ ווייסט שוין: אַדעלינאַ און סעלינאַ!...

— און מיך, אַדעלאַ, זאָלסטו רופן אויף מײַן פרומער באָבעס אַלטמאָדישן נאָמען — מיריעלע!

ס'איז אַוועק אַ גערעדערײַ וועגן מאַדערנעם און אַלטן שטייגער לעבן. די שוועגערינס האָבן זיך קעגנזײַטיק באַקעמפט. איידל איז אַפּילו געוואָרן ברוגזלעך, אָבער מירל האָט נישט נאָכגעגעבן און אַלע מאָל איבערגעחזרט „מײַן אורי" איז גערעכט, ער לאַכט פון די איצ־טיקע מענער, וואָס ווערן אויסגעריסן כּדי צו קויפן בײַם ווײַב אַ צערטל, אַ ביסל ליבשאַפט, משטײנסגעזאָגט...

דערווײַל איז דאָס שטוב־מיידל געקומען צוריק, אַוועקגעשטעלט דעם פולן קויש און מיטן זוים פון ווײַסן פאַרטוך געהאַלטן אין איין ווישן די נאַסקייט פון יצעשווייסיקטן פּנימל און אַלע ווײַלע אַרויסגע־בלעזלט דורך די צעפּאַכעטע נאַזלעכער און זיך באַקלאָגט:

— די גאַס, באַלעבאָסטעלע, איז גיהנומדיק, מען באַדאַרף צוגרייטן די זאַכן נאָר אין די פרימאָרגנס. מײַן קעפּל פאַרטראָגט נישט די צו שטאַרקע היצן.

— נו גוט, האָט איידל איראָניש געשמייכלט. זי האָט זיך אויפ־געהויבן אַרײַנגעשטעלט די פלעשער אינעם אײַזקאַסטן און נאָכדעם אָנגעהויבן אַרויסצוליגן אויפן טיש די פּאַפּירענע זעקעלעך מיט ביסקוויט, ניס, פײַגן, ראָזשינקעס, באַמבאַנעס און אַנדערע נאַשע־רייען, זי האָט געזאָגט צו מירלען אין יידיש:

— זי האָט זיך גוט אײַנזינגען, די שוואַרצע. אַך, וויפל מען לײַדט זיך אָן פון זיי... איין מעלה האָט די קליינע: זי האָט מיך דערווײַל נאָך נישט באַגנבעט...

דאָס מיידל האָט געהאַלטן אַנגעשטעלט אויף איר די קליינינקע, אַלץ־ווייסנדיקע אייגעלעך און הכנה'עדיק געשמייכלט. איידל האָט פאַרגעזעצט נישט קוקנדיק אויף איר זײַט:

— גיי, טשינאַ, זעץ דיך צום טיש און ווערסט אָפּעסן.

זי האָט דערווײַל צוגעגרייט אַ „ענסאַלאַדאַ" פון אַלערליי געקאָכטע גרינסן, אייער און כאַמאַן. זי האָט פאַר איר אויך געמאַכט אַ ביף מיט קאַרטאָפל, געגעבן איר אַ פלעשל קאַקאַ און שוואַרץ ברויט מיט פּוטער. דאָס מיידל האָט גענומען דאָס מעצל מיט די טע־לערלעך און אַ זאָג געטאָן:

— איך וויל עסן אין מײַן צימער!...

ווען זי איז אַוועק האָט איידל זיך געווענדעט צו דער שוועגערין, וואָס האָט דערווײַל איבערגעקוקט די געפּרעסטע וועש, דאָ צוגעגרייט

א קנעפל צום קאלנער פון א העמד און דא פארצירעוועט א טישטעך, צי א ליילעך.

— נו, ווי געפעלט דיר עפעס א פאריסנקייט פון א טשינא? ... מיינסט, „מאריא קערידא" אז ס'האט ביי זיי א ווערט וואס מען מאכט זיי פאר געזונטע מענטשן? שונאים זאלן זיי דיר, און באסטא! ...

בשעת זי האט זיך אומבאהאלפן געבייזערט, האט מירל צופרידן געשמייכלט, צוגעשאקלט מיטן קאפ און א ווילע שפעטער, האט זי איר איבערגעשלאגן:

— אט זעסטו שוין איידל, אז מענטשן האבן א נויגונג צו דינען די געמער פון בלאטע. דו שטייסט אויס אלע קאפריזן און נידעריקייטן פון דיין „טשינא". ווי עס זעט אויס רייט דער חוזק אויפן חוזק...

האט זי מיט די בליקן א וואָרן געטאן און באלד צוגעגעבן:

— דאס וואס מען וויל נישט געבן אן אלטער מאמע, אדער א שוועגער וואס איז דאך אונדזער אייגן פלייש און בלוט — דאס גיט מען אוועק דעם שונא, מען טראגט עס אים נאך אונטער, מען ווערט זיין קנעכט...

— וואמאס, וואמאס! אז דו ווערסט זי נישט אפהיטן, וועסטו זי אינגאנצן פארלירן! ...

זי האט איצט, אן אומעטיקע, אריינגעשארט אין קוישעלע אירע פיטשעס מיט די קארטן, דאס אריינגעשטעלט אין דער וואנטשאפע און נאכדעם אנגעהויבן צוגרייטן דעם טיש. מירל האט דערווייל צונויפגעלייגט די וועש, געטריי און באזאכט, ווי אן אמתע באלעבאסטע. פונדעסטוועגן האט זי זיך דאך דערפילט ווי א פרעמדע, זי האט גענבענקט אהיים. זי האט גאר דערזען אין איר דמיון, די אומענדלעכע, וואלדיקע גרינקייט ארום זייער טשאקרע, געזען איר אורין, וואס האט זי מיט דער סולקי אפגעפירט אין שטעטל אריין, צו נעמען דעם באן. די סולקי האט זיך געטראגן צווישן זיגזאגישע בערגלעך, צווישן הויכע, צעוויגטע זאנגען, באגאסענע מיט זון-ליכט, ווי גאלדענע רייפן.

— זיי נישט איבערגעאיילט, מירעלע, האט אורי געזאגט, ווארפנדיק מיט ווערטער און מיט צוזאגן... מיך האסטו שוין באזיגט, פארפאלן איך וואָרן דיך אבער אז דער עניין איז צו ערנסט, איך וויל נישט אז דו זאלסט חלילה שפעטער האבן וואס צו באדויערן... אויב דו וועסט דארטן דערזען חסרונות — איז קויף מיר אלאמברע, קויף די בעסטע און מיר וועלן דערווייל ארומצוימען די קאראלן. אונדזערע זיין זענען געבוירענע ערדארבעטער — האט ער ווייטער געזאגט — זיי האבן נישט מורא פאר דער ווילדער נאטור-ענדערונג, אבער פאר דער גרויסער שטאט, מירעלע, האבן די קינדער יא מורא. כאטש די שטאט לאקט זיי און זאגט צו א פריילעך און ציוויליזירט לעבן.

זי האָט נישט נאָר געהערט דעם מאַנס וואָרענונג, נאָר האָט אויך געזען זיין באַזאָרגט פּנים און דאָס געבעט אין די אויגן, וועלכע האָבן געבלאַנדזשעט איבער די צעכוואַליעטע מיט זון באַגאָסענע זאַנגען פון די ארומיקע פעלדער.

ער איז מיט אַמאָל אַנטשוויגן געוואָרן און אַ מאָדנער טרויער און אומעט האָט זיך געשטעלט אויף זיין פּנים.

זי האָט געוואוסט אַז אויך איצט ליידט ער אַ שיער — ווייל איינציקע פון די יידישע קאָלאָניעס, וואָס זיי פּאָרן פּאַרביי, געהערן שוין איצטער צו אַנגעפרעסענע דייטשן און צו איטאַליענער. זיי זענען געקומען צום גרייטן, געקומען זיך באַזעצן אויף בליענדיקע פעלדער, ווייל די קינדער פון יידישע קאָלאָניסטן, זענען אַוועק אין די גרויסע שטעט, נאָכן טויט פון די אויסגעהאָרעוועטע טאַטע־מאַמע, האָט מען פאַר שפּאָט ביליק אַלצדינג אויספאַרקויפט...

פאַרנדיק צום באַן, האָט זיין פּלוצימדיקע שווייגעניש און זיין איינגראָבן די בליקן אין די צעוויגטע זאַנגען, געוועקט אין איר אַ מאָדנעם פאַהדרוס... זי האָט אים געטאָן אַ טאָרע ביים אַקסל און געפרעגט:

— אורי, וועמען, וויל איך וויסן זוכסטו איצטער צווישן די זאַנגען?

ער האָט אומגעדרייט צו איר דאָס פּנים, אַ ציי געטאָן די לייצעס און נאָכדעם איר געענטפערט:

— עמעצער, מירעלע, קוקט דאָכט זיך אַרויס פון צווישן די זאַנגען... איך הער אפילו דעם מאַמנס באַליידיקטע שטימע עפּעס וואָרנט ער מיך, דער אייביק גלויביקער האָרעפּאַשניק... ער הייסט מיר, דער טאַטע פאַרזעצן די אַרבעט... ווייל די דאָזיקע בליענדיקע פעלדער זענען דורכגעווייקט מיט יידיש בלוט און טרערן...

מירל איז געוואָרן אַלץ מער און מער אומרואיק און די אומבאַשטימקייט אין איר איז געוואָרן חוצפּהדיק. זי האָט זיך ווידער פאַרמטן אין שמריקן און האָט מער נישט געוואוסט צי זאָל זי זיין צופרידן, אָדער נישט, מיטן שוואָגערס באַנעמונג.

ס'איז אַוועק אַ האַלבע שעה און נאָך אַ האַלבע, זי האָט שוין מער נישט געהאַט וועגן וואָס צו רעדן מיט דער שוועגערין, וואָס איז ווידער שווייגנדיק געוועזן פאַרטיפט אינעם „סאַליטאַריאָ". זי האָט נאָר פון צייט צו צייט אויפגעהויבן צו איר די פלינקע בליקן און האָט מיט אַמאָל איבערגעריסן די שטילקייט:

— איך וועל דיר צוגרייטן עפּעס צו קייען, אויף סערכיאָס וואָרט קאָן מען זיך ניט פאַרלאָזן.

מיט אַמאָל איז נאָר אומגעריכט פאַר מירלען, האָט דער טעלעפאָן זיך צעקלינגען.ביידע ווייבער זענען גיך געלאָפן ענטפערן. איידל איז

געוועזן די ערשטע וואָס האָט אויפגעהויבן דאָס טריבל און געענט־פערט דעם מאַן:

— אַ שיינעם פּנים האָסטו, סערכיאַ קערידאַ. וואָס, ווילסטו וויסן צי מירעלע איז ביי אונדז? ווייס איך, ניט געקומען און באַסטאַ!

דאַ האָט איר מירל געטאָן אַ ציפּ פּאַר אַן אויער און פריידיק גע־מורמלט: נעם אים ניישט אַרויס די נשמה, דעם „גזלן”.

אײַדל האָט זיך גוטמוטיק געבייזערט און אים געטרייסט:

— נו, יאָ?

— יאָ! אוודאי איז מאַריאַ דאָ. וואו, סערכיאַ קערידאַ, ווילסטו זי זאָל זײַן?

מירל איז געוואָרן אויפגעלייגט. זי האָט אַרויסגענומען דאָס טרײַבל פון דער שוועגערינס האַנט און האָט אין דעם אַרײַנגעשריען:

— סענדער, סענדערל, עס וועט זײַן בעסער זאָלסט שוין הײַנט נעכטיקן אין דײַן פאַבריק...

— גוט אַזוי!... — האָט איר אײַדל צוגעגעבן קוראַזש. זאָל ער וויסן, אַז חוץ די געשעפטן איז נאָך דאָ אַ משפּחה אויך!...

עס איז אַוועק אַ לאַנגע טענה און צום סוף האָט מירל אויפגעהאַנ־גען דאָס טרײַבל און אַ געטרייסטע פון שוואַגערס רייד, האָט זי אין אַ מאָן פון מיטגעפיל זיך געוואָנדעט צו דער שוועגערין:

— סענדערל זאָל לעבן, האָט געבעטן מיר זאָלן ניישט וואַרטן אויף אים מיטן אָנבײַסן, אָבער איך וועל דאָס אים ניישט צוליב טאָן.

— ביי דיר בעט ער כאָטש אַנטשולדיקונג! — האָט אײַדל אַ מאַך געטאָן מיט אַ האַנט און פאַרענדיקט מיט אַ שמייכל:

— נו, ווילסט נאָך, מאַריאַ קערידאַ, אַז איך זאָל ניישט האָבן מײַנע אייגענע פאַרדרעגעניש, האַ?...

דערווײַל איז אַרײַנגעלאָפן אײַדלס טעכטערל. דערזען דעם גאַסט האָט זי אַרויסגעלאָזט אַ „אוי”, און צוגעפאַלן צו איר, געטאָן אַ קוש אין איין באַק, נאָכדעם אין דער צווייטער. זי האָט אַוועקגעלייגט דעם שול־טאַש מיט ביכער און העפטן, אַנגעשטעלט אויף דער צעשמייכל־טער מאַמען איר קײַלעכיק פּנימל מיט די טראָפּנדלעד שוויים און מיט די לאַנגע, אײַדעלע הענטלעד זי אונטערגעאײַלט:

— מאַמי, גיב מיר עפּעס צו עסן און גרייט צו אביסל געלט און ספּאָרט־זאַכן! וואַמאָס, וואָס קוקסטו מיך אַן?!..

— וואָס איז דאָס אײַלעניש, צעליניטאַ קערידאַ?!

— וואַמאָס, וואַמאָס, האָט זי קינדיש אַ קלאַפּ געטאָן מיטן פיסל און דערווײַל אַרײַנגעצויגן אין די נאָזלעכער דעם געשמאַקן ריח פון געבראָטנס. זי האָט אַפּעטיטלעך אָראָפּגעשלונגען די סלינע און ווי־דער אויסגעשריען:

— מאַמי, לייג אין מײַן וואַליזע אַרײַן אַ זעקעלע פון בײַלאַן מיט גיס!... וועסטו שוין זײַן צופרידן?...

זי האָט געכאַפּט אַ גאָפּל, אױפגעמאַכט דאָס טירל פון גאַז־אויוון, אױפגעשטאָכן אַ פאַרברױנטע קאַרטאָפל און אַ שטיק געבראָטענע פּולקע, שטייענדיקערהייט געבלאָזן אויף דעם, געציפּט קליינע שטיק־לעך און זיך געוואָרגן מיטן ביסן. די מאַמע, וואָס האָט נישט אָראָפּ־גענומען פון איר די פאַרליבטע בליקן, האָט זיך צעהוידעט און זיך געבייזערט:

— דו וועסט, צעליניטאַ קערידאַ, נישט קריגן ביי מיר קיין איין סענט אויב דו וועסט דיך ניט אָפּבאָדן און נאָכדעם אָפּעסן אָנבײַסן ווי עס באַדאַרף צו זײַן.

די טאָכטער האָט געמאַכט הנעווודיקע מינעלעך און זי איז אַוועק צו זיך און געשמייכלט. די מאַמע האָט נישט געוואַרט אויף איר צושטימונג און האָט גיך ווי עמיצער וואָלט מיט אַ שטעקן זי גע־טריבן, אָנגעהויבן צוגרייטן עסן פאַרן קינדס וועגן. מירל האָט זיך געוואונדערט:

עס איז דאָ אַ רײַכע שטוב, אָבער אַז אַ טעם און אַז אַ טאָלק.

דאָס מיידל האָט דערפילט אויף זיך דער מומעס באַטריבטע בליקן און זי האָט קײַענדיק, אָנגעהויבן אויסצופרעגן זיך אויף דער באָבען און אויפן פעטער מיט די שוועסטער־קינדער. די מאַמע האָט איר דערווײַל צוגעטראָגן אַ גלאָז מיט קאַלטער קאָקאַ־קאָלאַ און אַ פּלעצל ברויט מיט פּוטער. — עס, צעלינאַ, עס!

בשעת די טאָכטער האָט אַ צוואָקלטע, אַ צעפּלאָמטע, זיך צו־געאײַלט מיטן עסן און מיטן טרינקען, האָט די מאַמע זיך באַקלאָגט פאַרן גאַסט, וואָס האָט ווידער, און זייער פּאַרטיפּט אין זיך, געשטריקט:

— זי זעט מיר אויס ווי אַ באַקאַלאַאַ! טרוקן און דערצו אַז אַ טראָפּן בלוט אין פּנים.

און באַלד האָט זי זיך געווענדעט צו דער טאָכטער אין אַ מאַ־נענדיקן טאָן:

— מיר האָבן אַ גאַסט, צעלינאַ קערידאַ, אַ טײַערער גאַסט און דו וואָלסט הײַנט געמעגט בלײַבן אין דער היים.

— איך וויל ניט! דײַנע מענטשן זײַנען טראָמפּאָסאָס!... — האָט זיך די טאָכטער געבייזערט און פאַרענדיקט מיט אַ וואָרענונג: אויך דו ווילסט נאָר געווינען!... די קאָרטן, מאַמיטאַ קערידאַ, נע־מען בײַ דיר צו דעם שכל...

— קאַזשאַטע!... רעספּעטאַ פאַר אַ מאַמע! עס וועלן אויך קומען מײַנע פרײַנט.

— די טיאַ האָט אויך נישט וואָס צו טאָן דאָ!... — האָט זי אַנגעשטעלט אויף מירלען די העלע צוויי אויגן. גראָד פּריטיק קומען זיי שפּילן אַהער, מען פּראַוועט אַן עונג־שבת!...

— נו, דיין פּאַפּאַ, ווייס איך, שפּילט נישט... צוליב אים צירעלע וואָלסטו באַדאַרפט אין די פּריטיקדיקע אויפדערנאַכטן בלייבן אין שטוב.

— פּאַפּי ווייסט נישט ווי אַזוי אַ מענטש דאַרף הנאה האָבן פונעם לעבן... איך און אויך די מאַמע פאַרשטייען אים נישט....

זי איז אַנטשוויגן געוואָרן און אַ ביסל אין אַן אומצופרידענער שטימונג פאַרענדיקט דאָס עסן. דאָ האָט זיך אַפּגעזעצט אַ שטומקייט. מירלס פינגער האָבן פלינק געצויגן די שפּיזלעך און דער קנויל מיט וואָל האָט אַלע מאָל אונטערגעשפּרונגען אין איר שויס. איידל האָט זיך ווידער געפּאַרעט ביי דער קיך, צונויפגעלייגט אין אַ טאָפּ דאָס געבראָטענע און געמאַכט קלענער דאָס פייער.

די טאַכטער איז דערווייל אַוועק אין איר צימער, צעפּראַלט די טיר פון דער וואַנט־שאַפע און האָט איילנדיק אָנגעהויבן אַרויסצונעמען בלויע און געלע ריַיט־הייזעלעך און לאַנגע קאַפּטעס, פּידזשאַמעס, קורצע רעקלעך פון וואָל און פון זייד. פּאַטשיילעס פון שרייענדיקע קאָלירן. גומענע ווייסע שיך און רויטע היטלען. זי האָט אַלץ געוואָרפן אויפן בעטל און אומרואיק אָנגעהויבן די זאַכן איבערצודרייען פון איין אָרט אויפן צווייטן און זיי דורכגעקוקט און אומצופרידן אָפּגעזיפצט. באַלד האָט זי אַוועקגעלייגט די הענטלעך ביי זיך אויף דער שמאָלער, קינדערשער ברוסט, און איז צוגעלאָפן צו דער טיר און געשריגן נישט מיט איר קול: — וויעכאַ, וויעכאַ!

איידל איז אַריינגעלאָפן און אָנגעשטעלט אויף איר די ברוגזע בליקן, פולע מיט שרעק.

— מאַמי, וואָס קוקסטו אַזוי?... טו נאָר אַ קוק אויף מיינע אַלטע שמאַטעס! זי האָט געמאַכט אַ נעבעכדיק פּנים און אָפּגעגאָסן מיט אַ שפּיציקן בליק די צעטומלטע מאַמע.

— וואָס טוט זיך מיט דיר,צעלינאַ קערידאַ?

זי האָט איבערגעטראָגן די בליקן צום גאַסט וואָס איז שוין געשטאַנען אין דער אָפענער טיר און מיט קנאה באַקוקט די טייערע מלבושים.

— נו. זאָג דו, מאַריאַ קערידאַ, צי קען מען נאָך נוצן די דאָזיקע זאַכעלעך, האַ, הא?!...

מירל האָט געשוויגן און אָפּגעזיפצט. די שוועגערין האָט זיך ווידער אָנגערופן:

— וואָס זאָגסטו צו דער נייער כוואַליע?... אָט האָט זי שוין

נישט וואס אנצוטאן ביי מיר?... אלע געקויפט ביי גאט אי טשאוועס... ווי זי וואלט געווען א טאכטער פון די אנטשארענאס. טו א קוק! די טירן פון פלאקארד גייען שוין נישט צו...

די טאכטער האט א ברוגזע אפירגעשלעפט פון אונטערן בעט א טייערע וואליזקע פון גרינער לעדער, זי אויפגעמאכט און אנגעהויבן אריינצווארפן אלץ וואס זי האט ערשט ארויסגענומען פונעם פלא־קארד. פארקלאפט און פארשלאסן די אנגעשטאפטע וואליזקע, און אנ־געהויבן צו קלאפן מיט צוויי פינגער אין דער לופטן:

— וואמאס, וואמאס, גיב אהער אביסל מאני!...

די מאמע האט זיך א רגע געישובט, באלד אוועק און צוריקגע־קומען מיטן אפענעם האנטבייטל. געשלעפט פון אים צעקנייטשטע פופציקערס און הונדערטערס און זיי געווארפן אין דער טאכטערס אפענעם טעשל פון זייד.

— זיי נישט קיין אמארעטא!... — האט די טאכטער אלע מאל א זאג געטאן. עס איז אוועק א דינגעניש, א צוליינג און א קרעכצן מצד דער מוטער, אז די צייטן זענען נישט גאר קיין געהויבענע... ענד־לעך איז מען ווי עס איז דורכגעקומען צווישן זיך. די טאכטער האט געכאפט די שווערע וואליזקע, געטאן א קוש דער מאמעס באק און אויך אין דער מומעס. נאכדעם איז זי ווי אן אפגעבריטע ארויסגעלאפן פון שלאפצימער און פון דארטן צו דער גאס, וואו עס האט שוין גע־ווארט אויף איר און אויטאמאביל מיט אירע חברטעס. די מאמע איז איר נאכגעלאפן, געבליבן שטיין אויף די טרעפ און ביי איר געבעטן:

— צעליניטא קערידא, האב רחמנות אויף מיר!... רייט נישט צופיל... שווים נישט צו ווייט... שפיל נית קיין סך, ווייל איז מיר, צי־רעלע מיינס! זאלסט דיך נישט לייגן צו שפעט, וועסט חלילה ווידער פארלירן פון רעד וואג, וועט מיך דיין פאפי אויפעסן א לעבעדיקע...

מירל, וואס איז געשטאנען הינטער איר און געשטריקט, האט עפעס נישט באנומען דאס פירעכץ אין שוואגער סענדערלס שטוב. עס האט זי אויך ארומגעכאפט א געפיל פון רחמנות צו אירע טעכטערלעך און אזא בענקשאפט, ווי זי וואלט זיי נישט געזען ווער ווייסט שוין וויפל צייט... אירע קינדערלעך זאלן געזונט זיין, האבן גארנישט אזא גרויסע השגה. ווי האבן זיי דען געזען אזא ראסקאש, אזעלכע מלבושים, הא? טויבן און הארצפרייגט זענען אירע קינדער און נישט קיין שוח־מים... אפגעהיטן זאל זי, מירל, ווערן פון אזא שוחט אן א חלף...

ביים גיין צוריק אין קיך אריין איז מירל פאר איין וועגס גע־וואויר געווארן, אז די פלימעניצע פארט אלע פרייטיק מיט איר חברטע, וועמענס פאטער האט א דעפארטאמענט אין מאר דעל פלאטא. זי בלייבט דארטן ביז מאנטיק פארטאג. אהיים קומט זי א מידע, אז אויס־

נעשעפטע. אבער א קעפל צום לערנען האט דאס קינד אן אויסערגע־וויינלעכס און לייטן פארגינען איר גאר נישט אזא גרויסן נחת...

ביי די ווערטער האט מירל גאר אפגעזיפצט: די שוועגערן ווייסט גאר נישט וואס פארא נחת זי, מירל, און אורי האבן פון זייערע פינף טויבן. ווען עס קומט א גאסט פון שטאט, ווייסט מען נישט וואס צו טאן מיט אים: מען טיילט אים צו אן א שיער ווארעמקייט און האר־ציקייט. די קינדער פירן דעם גאסט אין סולקי אויסצוקוקן דאס פעלד און דעם גרויסן גארטן. מען פירט אים צו שכנישע קאלאניסטן און אין שטעטל אריין. אומעטום ווערט דער גאסט אויפגענומען ווי אן איינגענער, חשובער מענטש, מען פראוועט „אסאדאס" און קערמעשלעך. אפילו די פעלד־ארבעטער, די „פעאנעס", און זייערע פאמיליעס, ווייסן אז עס איז געקומען א גאסט צום פאטראנסיטא. זיי מאכן א באל און פארבעטן אלע קינדער און דעם גאסט.

די זעכצן יעריקע אסתרל, די מעזינקע, וואס איז איין עלטער מיט דער צירעלע — זי קען מאכן די איידלסטע האנט־ארבעט און אז דער גאסט פארט צוריק אהיים גיט מען אים מיט א גאנצן אויס־שטייער... שרהלע, די אכצן יאריקע כלה־מויד, האט ליב צו לערנען די געסט רייטן און שווימען. עס גייט איר ממש אין לעבן, אז מען זאל אוועקגעפארן באריכערטע פון טאטע־מאמעס שטוב. אירע הריי זין, בנימין, דער עלצטער, בערל דער מיטלסטער און הערשל, דער צווילינג פון שרהלען — די דריי זין שטייען ווי אויף דער וואך, מען היט די טשאקרע און דאס לעבן פון טאטע מאמע מיטן גאנצן הויזגעזינד.

דער שוואגער סענדערל, האט אויך גארנישט געטאן אויף אפצור־האלטן זיין פופצניאריקן אינגל, דעם געראטענעם יאסעלע, צו אנטלויפן אין דער הכשרה. נו, מילא, יאסעלע וועבט זיך שוין, גאט צו דאנקען, זיין אייגענעם חלום. ער וועט שוין נישט ליגן אונטערן גראבן שטיוול פון די אייפערזיכטיקע „טאקוארא"־לייט. אבער די צירעלע איז א צע־לאזן, פוסט און נאריש מיידל. קיין איין טראפעלע נישט געראטן אין איר טאטן.

די שוועגערן בשעת זי האט געטראכט, האט ארומגעוויקלט דאס הענטל ארום איר טאליע און זי געפירט אויסקוקן די צימערן פון דער נייער שטוב.

איידל האט צעפראלט די טירן פון א וואנטשאפע אין שלאפצי־מער און האט מיט די לאנגע, רויט־באגאגלטע פינגער, א פיר געטאן איבער די מלבושים, נאכדעם האט זי זיך געווענדעט צו דער שוועגערן:

— אז דו מיט דיינע קינדער וועלן שוין זיין אין שטאט וועט איר קענען נעמען פון מיינע שאפעס גענוג שיינע מלבושים, וועלכע איך באווייז גארניט אויסצונוצן.

מיין אורי האט פיינט די שיינקייט וואס זיינען ניט געשאפן פון זיינע פארדינסטן, ער האט אויך פיינט די גרויסע שטאט — האט מירל פארענדיקט מיט א זיפץ און אפילו מיט א געוויסן שטאלץ.

— אבער א מאן קען דאך ניט לעבן נאר פאר זיך...

— מיר, איידעלע, האבן ליב דעם קאמף. קיין גרויסע דאגות פרנסה האבן מיר אויך ניט, אבער קינדער מוזן דאך אמאל קומען צו א צוועק.

זי איז אנטשוויגן געווארן. געקוקט אויף די קליידער פון איידע־לעס גארדעראב: סאמעט, שיפאן און טייערע שטאפן פון בינוול און זייד. אין צימער איז געווען האלב ־ טונקל, דורך די שפארעס פון אראפגעלאזטן רולעט, האט זיך ווי דורכגעזיפט א צעקרישלטע, רויטלעכע שיין. דאס ליכט האט זיך געמיניעט אויף די בלייכע אין אייל געפארבטע ווענט און אויף דעם ברייטן בעט פון טייערסטן האלץ מיט שניצעריינען. דערצו האט דא געשמעקט אן איידעלע פער־פיום. ס'האט פון יעדן ווינקל געשלאגן מיט ווייבלעכקייט, מיט אזא קעצישער, לאשטשענדיקער באהערשונג, וואס האט מירלען צעטומלט, געוועקט אין איר א געפיל פון מינדערווערט.

די שוועגערן האט געמיינט אז דער גאסט איז זי מקנא צוליב דער שאפע מיט קליידער און זי האט זיך האפערדיק צעהוידעט אנט־קעגן איר, צעפירט מיט די בארעמלטע הענטלעך און איבערגעריסן די שטילקייט.

— די שטאט האט שוין גענוג געוועזענע קאלאניסטן מיט זייע־רע קינדער. זיי טויגן זיך אויס. קעגן זיי, „מאריא קערידא" בין איך ניט מער ווי א „פאברע מוכער"...

מירל האט ארויסגעלאזט הארטע בלעזלעך דורך די אומרואיקע נאזלעכער, זי האט אין געדאנק געזען אירע קינדער אין די דארפישע געבלימטע ברייטע קליידער, געזען ווי די קינדער באגיסן די בלו־מען ארום דער דארפישער שטוב און זיי זינגען דערביי אזוי זארג־לאז און פארליבט אינעם לעבן, אט ווי די וועלט וואלט גאר געווען א גן עדן און ניט ווי אן אומבאהאלפענער גולם, פון וועלכן די פאלי־טיקאנטן לאכן זיך אויס...

— יא, די גרויסע שטאט איז שיין און דערצו פול מיט אנ־דערשקייט, מיט טויזנטער חנען און צוזאגעכצן, אבער עס איז פארט ניט פון די גרינגע זאכן זיך אויפצוהייבן און איבערצולאזן די ערד, אויף וועלכער דו און דיין הויזגעזינד זענען געבוירן געווארן, דארטן אויסגעוואקסן און זיי געניסן פון איר גאב ביזן היינטיקן טאג.

מירל האט קוקנדיק אויף דער צעשמייעטער שוועגערן, געהאלטן אין איין טראכטן און באקלערן זיך, ווייל דער עיקר האט זי מורא

געהאַט פאַר דער שוויגערס רואיקער עלטער וואָס ווערט באַדראָעט און פאַר דעם שווערס צוואה אַז דער קאַמף, דאָס גאַנצע אויפגעהאָרעוועטע פאַרמעגן וואָס ער האָט איבערגעלאָזט, וועט געהערן צו דעם זון וואָס וועט דאָרט בלייבן אַן ערד־אַרבעטער.

אורי האָט נאָך פיר ברידער. צוויי זענען דאָקטוירים אין אַ ווייטער פּראָווינץ־שטאָט, איינער פון די ברידער וווינט נישט ווייט פון דער גרויסער שטאָט. סענדערל, וואָס איז אורים צווילינג־ברודער, איז גאָר געוואָרן אַ פאַבריקאַנט. עס זענען אויך דאָ דריי שוועסטער, אָבער זיי זענען גאָר יונג אַוועק לערנען אין קאָרדאָבאַ, דאָרט חתונה געהאַט און עס גייט זיי שוין גאָר נישט אָן דער קאַמף.

זי, מירל, איז אויסגעוואַקסן לעבן אורים מאַמע. די פרומע נעבע האָט מירלען, וואָס איז יונג געבליבן אַ יתומה, געוואַשן, געבאָדן, געפלאָכטן די צעפּלעך און פון קליינערהייט אָן האָט שוין מירל געפילט אַז זי איז אַ קינד צווישן קינדער. זי האָט ליב געהאַט די אַלטע און האָט אויך ליב געהאַט דעם שווער. זי האָט אויך געוואוסט אַז די שוויגער האָט צו איר צוטרוי, די שוויגער וויל נישט איבערלאָזן דעם קאַמף, זי איז אין אים אַריינגעוואַקסן ווי אַן אַלטער דעמב.

איידער זי איז נעכטן אַרויסגעפאָרן פון קאָלאָניע, האָט די אַלטע אויפגעהויבן צו איר דעם ווייַסן באַטיכלטן קאָפּ און זי אָפּגעגאָסן מיט אַ ים פון ליבשאַפט און זוניקע שמייכלעך.

— פאָר, מירעלע, געזונטערהייט און גריס מיר דאָרטן די קינדער. זאָלסט דיך נישט פאַרזאַמען צו לאַנג, מירעלע. פאַרגעס נישט צו קויפן אַביסל אַלאַמבערע, קויף פון דער בעסטער, דו הערסט?

— שוויגער, איר קענט נאָך מיטפאָרן מיט מיר! — האָט מירל געבעטן און האָט מורא געהאַט צו זאָגן וועגן וואָס זי פאָרט איצט אין שטאָט אַריין. די אַלטע האָט וואַרעם און מיט געטרייַשאַפט געשמייכלט, אַראָפּגערוקט די פאַטשיילע גאָר נידעריק איבערן שטערן, כּדי די ברענענדיקע זון זאָל איר נישט שלאָגן איבער די אויגן און זיך ווידער אָנגערופן:

— פאַר מיר, מייַן קינד, איז שוין שפּעט צו גאַסטעווען... די שוויגער איז שוין ווי אַן אַלטער פויגל, די פליגל הייבן זיך מער נישט אויף און עס פליט זיך נישט מייַן קינד... אַן אַלטן פויגל טאָר מען נישט, מירעלע, אַרויסנעמען פון זיין נעסט... ער וועט אומקומען פון קעלט, פון עלנט און פון בענקשאַפט... אורי איז דעם גאַנצן וועג אין שטעטל אַריין געווען טרויעריק, זיין מאַמעס טענות האָבן טיף אָנגערירט זיין האַרץ; ער האָט אַ סך געשוויגן, אָבער מירל האָט גראָד מורא פאַר זיין שווייַגן...

זי, אײדעלע, װעלכע האָט זײטיק באַטראַכט דעם גאַסט האָט אַרױפֿגעלײגט די הענטלעך אױף דער שװעגערינס אַקסלען און האָט זי אַרײנגענומען אין די פֿלינקע צװײ אױגן:

— די שװיגער איז שױן בײ די אַכציקער, הא?

— נו, זי לעבט דען אױף עמיצנס װעלט?...

יאָ, אָבער זי מאַנדעװעט דאָרטן מיט אײך אַלעמען!

— זי האָט געהאָרעװעט װי אַן אײזל, די אַלטע, און זי װיל אױך אַז דו און איך זאָלן װערן אײזלען.

מירל האָט שװײַגנדיק געשאָקלט מיטן קאָפּ אױף נײן. בײ איר און בײם גאַנצן הױזגעזינד איז די שװיגער אַ גלײַכער משפּחה־מענטש. נישטאָ קײן אונטערשיד פֿון אײנעם צום אַנדערן. די ליבשאַפֿט צו איר און די שעצונג איז אַ נאַטירלעכע זאַך, אַזױ נאַטירלעך און הײליק װי עס איז בײ איר, מירלען, געװען דאָס אױסװאַרעמען אין איר מוטער־טראַכט אַלע אירע קינדער און נאָכדעם זײ נאַטירלעך ברענגען אױף דער װעלט. זײ גיבן צו זױגן און אַרײַנבלאָזן אין זײ די גאַנצע לעבנס־פֿרײד און שײנקײט, די קינדער זענען געװאַקסן װי שײנע רױזן, נישט געװוּסט פֿון שלאָפֿקײטן און נישט פֿון קאַפּריזן װי די דאָזיקע צעלינאַ...

אירע, מירלס קינדער, זענען װי שטיקער פֿון טאַטע־מאַמעס און פֿון זײדעס מיט באָבעס. די שװיגער, זאָל געזונט זײַן, זי האָט זײ געבאָדן, געשמירט מיט פּוטער און געװיקלט שטײַף, װי מען פֿלעגט װיקלען די קינדער, דאָרטן אין איר בעסאַראַבישן שטעטל. זי האָט זײ געװיגט אינעם שטרויענעם קױש, זײ געהאַלטן אין איר שױס. און װען זײ זענען געװאָרן עלטער, פֿלעגט זי זײ זינגען לידעלעך און דערצײלן פֿאַנטאַסטישע מעשהלעך. איצט שפּיגלען זיך די קינדער אין דער אַלטער באָבע. זײ קױפֿן איר מתּנות און פּראַװען יעדעס יאָר איר נײַעם געבורטסטאָג.

זײער געראָטנקײט האָבן די קינדער אַװדאי צו פֿאַרדאַנקען דער האָרעפּאַשנער געראָטענער באָבע. זי האָט אײנגעפֿלאַנצט אין זײ, ליבשאַפֿט צום פֿעלד־לעבן און צו דער ערד־אַרבעט. אָבער חוץ דער פֿעלד־אַרבעט װאָס די קינדער האָבן ליב, קענען זײ נײען און שטריקן, אױסקאָלכן די שטיבער, קולטיװירן די בלומען און אַלץ װערט געטאָן פֿון אײגענעם גוטן װילן, װען אַ קינד װיל אַװעקרײַטן צו אַ חבֿרטע פֿון אַ װײַטער קאָלאָניע װעט עס פֿריער בעטן דערלױבעניש בײם טאַטן, בײ דער מאַמען, אָדער טאַקע בײ דער באָבען.

אירע, מירלס קינדער, זענען נישט איבערגעפּרעסן מיט װױלטיק. זײ װעלן בלײַבן צוגעבונדן צום אײגענעם שטאָם. אַזױ איז אױך גע־

בליבן אורי. ער האט עס טאקע איינגעפירט, אז אויך זי, מירל, זאל קוקן אויף די אלטע לייט ווי אויף אויסגעפראוווטע קלוגע מענטשן וואס האבן זיך ערלעך פארדינט א ביסל אפשיי ביי די קינדער און איי־ניקלעך, פארדינט א רואיקע עלטער.

אזוי א, פארטיפטע אין אירע טראכטענישן, איז מירל ארויס־געגאנגען אויפן באלקאן... די זון האט ווי צעשמעלצטער קופער באַ־פארבט די קרוינען פון די ביימלעך. די היץ האט ארויסגעשלאגן פון שווארצן אספאלט און פון די טראטוארן. אלץ האט אויסגעזען ווי דער־שלאגן און אפגעחלשט. דאס שטוב־מיידל, אינעם ווייסן פארטוך, האט פון א לאנגער קישקע געהאלטן אין איין שפריצן וואסער אויף דער דרויסנדיקער וואנט פון שווארצן גראניט. דאס מיידל איז א בארוועסע אומגעשפרונגען פון ארט צו ארט און האט אלע ווײַלע ארויסגעשריען צום גאסט, וואס האט אלץ געווארט אויף דעם שוואגערס אנקומען.

— גיי אריין, „פאטראנסיטא” דו וועסט צעשמאלצן ווערן פון דער שטארקער היץ!

מירל האט איר נישט געענטפערט, זי האט מיט א טיכל געפאכעט אנטקעגן פארשוויצטן פנים און אויך געהאלטן אין איין ווישן דעם שווייס. פון צייט צו צייט האט זיך אײַלנדיק פארבײַגעטראגן א לוקסוס־אויטאמאביל, געלאזט אונטער זיך א רויכיקן זײַל און שארפע ריחות פון נאפט. מירל האט זיך געוואונדערט פאר וואס דער שוואגער איז נישט געקומען. זי האט געטאן א קוק אויף איר האנט־זייגערל, ס'איז שוין געווען האלב צוויי.

זי איז אריין אין זאלעכל, גענומען איר שטריקערײַ און איז צוריק ארויס אויפן באלקאן. עס זענען אוועק פינף מינוט און נאך פינף. דאס שטוב־מיידל האט צונויפגעדרייט די גומענע קישקע און זי ארויפגע־טראגן אויף דער טעראסע. איידל האט ארויסגעשריען פון שלאפצימער:

— מאריא קערידא, קום און עס אפ און מאך בעסער א סיעסטע־לע! סערכיא האט שוין מסתמא געגעסן ערגעץ אין גאס.

מירל האט געשוויגן און איז געווען זיכער אז דער שוואגער וועט יא קומען. איר חוש האט זי נישט פארפירט. אין א פאר מינוט ארום איז צום טראטואר צוגעפארן אן האלב־נײַער הימל־בלויער אווי־טאמאביל און סענדער איז פון אים גיך אויסגעשטיגן. זי האט א ווארף געטאן אויפן בענקל דאס שטריקעכץ, און איז פלינק און פריידיק גע־לאפן אים באגעגענען. זי האט אים שוין געטראפן אין וועסטיבול און איז צוגעפאלן צו אים און זיך צעוויינט. באלד אריינגערעדט אין זיין צעשווייסיקט געקארבט פנים מיט די טונקעלע ווייבע אויגן:

— סענדערל, סענדערל!

ער האָט זי אַרומגענומען, זי געקושט און נאָכדעם האָט ער היי־מיש געלייגט זיין האַנט אַרום אירע אַקסלען און האָט זי געפירט אין קיך, רעדנדיק באַהאַרצט:

— זיי נישט באַצערט, מירעלע, ווען נישט דו, קום איך היינט אינגאַנצן נישט אַהיים עסן.

— פאַר וואָס, סענדערל, ביסטו נישט געקומען מיך אָפּוואָרטן?... האָסט מיך פאַרשעמט...

ער האָט אָפּגעזיפצט און האָט די שוועגערין צוגעצויגן צו זיך. איידל האָט זיי אָפּגעוואַרט ביים געגרייטן טיש און זיך געבייזערט:

— אַ וואונדער, וואָס ביסט דאָך געקומען. מסתמא נישט צוליב מיר!...

מירל האָט געמריי אַראָפּגענומען פון אים דאָס פּיכטע רעקל, עס אויפגעהאַנגען אויפן פאַרענטש פון אַ בענקל, און האָט אים אויך דער־לאַנגט אַ גלאָז מיט קאַלטער סאָדע־וואַסער. ער האָט געדאַנקט, עס אויסגעטרונקען, אָוועקגעשמעלט אויפן טיש דאָס גלאָז און איילנדיק אַוועק אין באָד־צימער. ביידע שוועגערינס האָבן דערווייל צעשניטן דאָס געבראָטנס וואָס זיי האָבן אַרויסגענומען פון אייזקאַסטן און אויך צוגעגרייט שיסלעך מיט אייז.

מירל איז דערביי געוואָרן מאָדנע אויפגערוימט און פול מיט זאָרג: דער שוואַגער סענדערל, איז געוואָרן פאַרענדערט. ווי עס זעט אויס, טראָגט ער מאַקע, איינער אַליין, סיי דעם עול פון פּרנסה, סיי די זאָרג, צוליב זיין ווילן בלייבן אַ מענטש ווי עס פירט זיך ביי לייט!

איידל האָט זייטיק געקוקט אויפן גאַסט. ס'איז איר נישט געווען צום האַרצן איר פּלוצימדיקע באַזאָרגטקייט. דערצו האָט זיך אויך גע־וועקט אין איר די אייפערזוכט צו דער דאָזיקער שוועגערין. נישט איינ־מאָל האָט זי זיך שוין צעקריגט מיטן מאַן, ווייל ער האָט נישט אויפ־געהערט צו ליבן מירעלען.

איידל האָט זי פּאָדזיטשיק אַריינגענומען אין די בליקן, זי פלינק באַטראַכט און נאָכדעם צווידייטיק אַ זאָג געטאָן:

— דיין אורי איז נישט אַזוי פאַרקאָכט אין די מסחרים.. דערפאַר זעט ער מאַקע אויס ווי אַ יינגעלע...

כ'איז ייזדער אָוועק אַ גערעדעריי און אַ לייכטע אַמפּערניש.

דערווייל איז סענדער צוריקגעקומען. איצט נאָך דעם נעמען אַ קאַלטע באָד, האָט ער אויסגעזען מונטערער און אָפּגעפרישט. אָבער די זאָרג אין די בליקן און אויפן געקאַרבטן שטערן איז ווידער געווען אָנזעעוודיק. ער האָט פאַרנומען אַ פּלאַץ לעבן דער שוועגערין, אָנגע־גאָסן וויין אין דריי פּיינע באָקאַלן און געטרונקען צו איר לחיים און

אויך צום ווייב. נאכדעם האט ער אנגעהויבן צו עסן, גיך געשניטן גרע־סערע שטיקער פונעם געבראטנס און דערוויַיל געמאן א קוק אויפן האנט־זייגער און באלד צום גאסט, וואס האט נישט אראפגענומען פון אים די טיפע בליקן.

נאכער האט ער אפגערוקט אין א זייט דעם האלב־ליידיקן טעלער, אפגעאטעמט פרייַער און זיך געווענדעט צום גאסט:

— דערציייל מיר, מירעלע, עפעס נייעס וועגן אונדזער עולם ?!

— ביי אונדז, סענדערל, איז דאס לעבן ווי א ווײַטיענדיקער טייך. אלץ ווי געווען!... — האט זי באדויערט. ער האט פארמאכט די אויגן־דעקלעך, כדי צו כאפן א לייכטן דרימל, אבער זי האט אים ווי ארויפגעפירט אויף זיין אמאליקן, כמעט פארגעסענעם וועג: יא דארטן איז פונדעסטוועגן איינגעווארצלט געווארן א שטיק פון זיין נשמה — טעג און נעכט געווען דארטן פארנומען אין לערנען מארקס טעאריע... אורי האט מער ליב געהאט דעם רמב״ם, שפינאזא און אנרי בערגסאן. די מאמע־מאמע האבן נישט געוואלט ליידן ווען די זין האבן זיך גע־אמפערט און יעדער איינער פון זיי האט אויף זיין אופן — געוואלט באווירקן דעם אנדערן ברודער.

בשעת ער האט געטראכט, האט דער גאסט אומניחאדיק געקייעט און די שווערגעריין איז געווען מאדנע אומרואיק, ווי זי וואלט זיך געשראקן פארן מאנס שווייַגעניש און פארדרימלען־זיך.

— סערכיא, סערכיסימא! — האט זי אויסגערופן ווי נישט מיט איר קול.

ער האט אויפגעמאכט די אויגן־דעקלעך און שמייכלענדיק גע־פרעגט דער שווערגעריין:

— זאג מיר, ווי אזוי זעט אויס די מאמע?

— זי מיינט, סענדערל, אז מיר אלע זענען נאך אלץ קליינע קינ־דער און זי מוז כסדר זארגן פאר אונדזערע לעבנס.

גזלנים — טענהט זי, — לייענט נישט אזוי פיל, לעשט אויס די לאמפן, עס וועט אייך חלילה שאטן צו די אויגן! אוי סענדערל, שרייט זי, ווען אורי מיט די קינדער פארזיצן זיך אמאל ביז שפעט ביינאכט. גייט שלאפן, מארגן וועט זיין א טאג פון שווערער הארע־וואניע.

בשעת זי האט גערעדט איז אין זיינע בליקן אויפגעגאנגען א יונגע פרייד און א זיסע בענקשאפט. אים האט זיך געדאכט אז די היימישע שטוב, די ווארעמקייט פון דער מאמע, פון גאנצן ארום — וואלטן אים איצט געקענט געבן נייע כוחות צו גיין וויַיטער.

ער האָט ווידער אַנגעפּולט די לײדיקע באָקאַלן און נאָכן אויס־טרינקען האָט ער זיך געווענדעט צו דער שוועגערין:

— קוקסט, מירעלע, אויף מײנע װײס־געװאָרענע שלײפן, האַ?...

— װײס איך!... װאָס דיר, סענדערל, קען גאָר אײַנפאַלן!... מיר אַלע װערן עלטער און נישט יונגער!... — האָט זי געזוכט אים צו טרײסטן.

— עס איז שױן אַ יאָר זעקס, אַז דו ביסט נישט געקומען אַהער, זעקס אָדער זיבן, אױב איך האָב נישט קײן טעות — האָט ער נישט געװאָרט אױף איר ענטפער.

— רײד בעסער װעגן דײן „װיעבעסיטאַ"!... האָט אײדל אים געמוסרט. מאַריאַ קען נאָך מײנען אַז איך האָב דיך אָפּגעריסן פון דײן קאַלאַניע... פון דער מאַמען...

— זעסטו, אײדעלע איז טאַקע קלוגער פון מיר!... — האָט ער פאַרשעמט געקוקט צו דער שוועגערין — האָסט מירעלע, גע־דאַרפט מיטנעמען אַהער די מאַמע.

— טאַקע אַזױ!... בײ אונדז איז פאַראַן אַ לײדיק צימערל. זי װאָלט דאָ אױפגעלעבט, פאַברעסיטאַ! — האָט אײדעל געמאַכט אַ פרומע מינע, צוגעבנדיק מיט אַ זיפץ: ביז װען װעט זי דאָרטן האָרעװען איבער אירע כוחות, האַ?

— די מאַמע האָט ליב דאָס דאָרפישע לעבן, זי זעט אױס װי אין די זיבעציקער און נישט מער. זי האָט נאָר מורא, סענדערל, אַז דיר איז איצט נישט װי אַמבעסטן...

— װאָס פאַר אַ ייִד, מירעלע, און דערצו נאָך אַ סוחר, אַ פאַ־בריקאַנט, װאָס װיל נישט װערן קײן אַנזעצער, קען איצט לעבן רואיק, האַ?... — האָט ער האַלב ערנסט און האַלב שפּאַסיק איר איבער־געשלאָגן.

מירל האָט געשװיגן. זײנע רײד האָבן איר װידער דערמאָנט אַז איר קומען אַהער איז פאַרבונדן מיט אַ טיפן ערנסט. אַז איר אומפאַר־זיכטיקײט קען חלילה אַרױסרײסן מיטן װאָרצל דאָס גאַנצע אײנגע־פונדעװעטע הױזגעזינד.

דער שװאָגער האָט גענומען די פרעסע, געכאַפּט אַ קוק אױף דער ערשטער זײט און מירל האָט אַנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אױף איר אױפגעהױבענער האַנט און האָט אים באַקוקט. אײדל האָט דערװײַל צוגעגרײט די קאַװע און אַלע װײַלע געמאַכט אַ זײַטיקן בליק צום גאַסט.

אין קיך האָט זיך אָפּגעזעצט אַ שטילקײט, נאָר דאָס װינטיקע דרײען זיך פונעם װענטילאַטאָר און דאָס װײען פון הײסן װינט אי־בער די אָפּגעהלשטע װאַזאַנעס אױף די קאַרניזן פון שבנישע, אַפּע־

נע פענצטער — האָט ווידער דערמאָנט דעם גאַסט, אַז די דאָזיקע שטילקייט איז פאַרבונדן מיט איר היינטיקן וויזיט... זי איז אַ גאַסט אויף אַ ווײַל און מוז קוקן ווי אויף — אַ מײַל...

מיט אַמאָל האָט זי זיך דערמאָנט אין דער מתנה וואָס די אַלטע האָט אַהער געשיקט. זי האָט זיך אויפגעהויבן, געגאַנגען אין באַד־צימער צו אירע פולע צוויי קוישן און געקומען צוריק מיט צוויי ערדענע סלויעס מיט האָניק. זי האָט זיי אַוועקגעשטעלט אויפן טיש און זיך אָנגערופן:

— אָט די צוויי סלאָיעס, סענדערל, האָט די מאַמע געשיקט ספּעציעל פאַר דײַנעטוועגן.

ער האָט ברייט געשמייכלט און אָנגעשטעלט אַ צופרידענעם בליק צום ווײַב וואָס האָט רואיק געזופּט די הייסע קאַווע.

מירל האָט אַרויסגעצויגן פון קעשענע אַ פאַרמאַכטן קאָנווערט און אים דערלאַנגט דעם שוואָגער:

— דאָס איז אויך פון דײַן מאַמע!

— וואָס רעדסטו? — אַ דאַנק, מירעלע, אָבער די סלויעס זענען צו טײַערע און דו האָסט איז אַזאַ ברענענדיקער היץ זיך גע־מוזט אומשלעפּן מיט זיי!...

— בײַ מיר, סענדערל, האָט דאָס גראָד די ווערט אַ מאַיאָנטעק...

— האָט זי אים געוואָלט באַרואיקן. די מאַמע אַליין האָט אײַנגע־פּאַקעוועט די סלויעס... און טויזנט מאָל מיך געבעטן איך זאָל זען אַכטונג געבן אַז זיי זאָלן זיך אין וועג חלילה נישט איבערקערן...

— דערציייל, מאַריאַ קערידאַ, דאָס וואָס דו האָסט פריער מיר דערציילט!... — האָט איידל אויך געזוכט גליקלעך צו מאַכן דעם מאַן. מירל האָט זיך נישט געלאָזט בעטן און מיט אַלע נאָכגעמאַכטע חנען פון אַן אַלטער, פרומער ייִדענע, אָנגעהויבן איבערצוגעבן דער שוויגערס רייד.

— מירעלע, ווי גאָט איז דיר ליב, פאַרגעס נישט צו זאָגן מײַן סענדערלען, ער זאָל זיך צוהיטן אַביסעלע. זאָג אים, ער זאָל נישט אײַנדרייסן קיין וועלטן. ער טאָר זיך נישט לייגן צו שפּעט... און ער מעג לייענען אַביסעלע ווינציקער, ער קען ששוין זיינע ביכלעך אַלע אויף אויסנווייניק. זאָג אים אַז אַלע אינדערפרי זאָל ער זיך מאַכן אַ גאָגל־מאָגל און נאָך אַרײַנלייגן אַ לעפל פון דעם היימישן האָניק, וועט עס אים, מיטן אויבערשטנס הילף, זײַן צום געזונט און צו לאַנגע יאָרן. עס וועט אים אויסרייניקן די לונגען. ער מוז זיך דאָך אַביסעלע פאַרגיסן, מײַן סענדערל. זיך ווי עס איז פּאַזשיווען. ער איז מיר אַלס קינד אַראָפּגעפאַלן פון אַ פערד און געכאַפּט אַ שלעכטן קלאַפּ. נישט היינט געדאַכט.

מירל, וואָס האָט אין די יונגע יאָרן געשפּילט טעאַטער אין דער קאָלאָניע, איז איצט אַרײַן אין איר אַמאָליקער ראָל, אַלץ אין איר איז געוואָרן ווי אַרומגעכאַפּט פון אַ געבעט און טרערן האָבן זיך געוויזן אין אירע אויגן. סענדערן איז געוואָרן וואַרעם אין די אבֿרים. אים איז געווען ליב צו הערן אַזוי פיל מאָל אָנרופן זיין אַלטן היימישן נאָמען, וועלכן די מאַמע און איצט די שוועגערין — צערטלען נאָך אַלץ ווי אַ טײַערן געשאַנק פון גאָט אַליין. ער האָט פּלוצים און שווײַז זייער אומרואיק, ווידער געטאָן אַ קוק אויפן האַנט־זייגער און זיך ראַפּטום אויפגעהויבן. מירל האָט אים פאַרשטעלט דעם וועג, און זיך ווידער אָנגערופן:

— איין מינוטקעלע מעגסטו הערן!...

„זאָג מיין סענדערלען, אַז עס גייט מיר אוים דאָס חיות פון בענקשאַפט נאָך אים. זאָג אַז די בידנע מאַמע וויל ער זאָל אַ ביסל אַראָפוואַרפן דעם שווערן יאָך פון זיך און ער זאָל קומען אַהער, דאָ וועט ער מיטן אויבערשטנס הילף אַרייַנבלאָזן אין זיך נײַעם חיות אין די ביינער. זאָג ער זאָל זיך דאָרטן אויסהיטן אויפצוהויבן צו שווערע קלומיקעס, אַזוי האָט עס אים דאָ נישט איינמאָל געוואָרנט דער איידעלער האַקטער ירחי, אַז אַ ליכטיקן גן עדן זאָל ער האָבן און זאָל זיין אַ גוטער בעטער פאַר אונדז".

זאָג דאָרטן מיין סענדערלען, ער זאָל וויכטיקער נאָכגעבן זײַנע טײַערע קינדערלעך, געזונט און שטאַרק זאָלן זיי זײַן. אַביסעלע האַרט־קייט זײַנע וועט מיטן אויבערשטנס הילף זיי זיין צום געזונט. צופיל נאָכגעבעניש און ציטערנישן — מאַכט פון זיי אַ תל, זיי וואַקסן אויס, ניט ווי עס פּירט זיך בײַ לײַטן... און מאַטע־מאַמע האָבן גאָר ניט מיט וואָס זיך צו באַרימען... און זאָל אים ניט אָנגיין וואָס זײַנע פרײַנט האָבן זיך דאָרטן אַרויפגעאַרבעט אַ סך פריער און טאַקע מער פון אים... אסור צו די גרויסע פאַרמעגנס האָבן שוין באַשײַנט עמיצנס שבתדיקן טיש און די אַלטע ספרים, אסור...

ער איז געוואָרן ווי דורכגענומען פון אַ טיפן געפיל אָבער די אומגעדולד האָט איצט זיך געריסן פון זײַנע אויגן. ער האָט אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט און זי אָפּגעשטעלט אין מיטן:

— מיינסט, מירעלע, אַז די מאַמע איז ניט גערעכט? מיינסטו עס וואָלט מיר געשאַדט צו פאָרן זיך אויסרוען אַ ביסל די צו אָנגע־שטריינגטע נערוון, האַ?

— איצט קומט ער שוין אַרויף אויף מײַנע רייד!... — האָט דאָס ווײַב זיך אַרײַנגעמישט. אָבער בײַ אים זײַנען די טשעקן און די וועקסלען אַן פאַנדן, זײַן וועלט, אַ פאַרהרייטע, צעטראָגענע און אומ־

רואיקע וועלט!... — מירל, דו וועסט מיר מוזן מוחל זיין — האָט ער איידל אַ גלעט געטאָן דער שטיל־געוואָרענער שוועגערנס האַנט, דו פֿאָרסט דאָך נאָך ניט אַוועק?... און מיר האָבן נאָך גענוג וועגן וואָס צו רעדן. איך מוז אָפּרוען אַ פּאָר מינוט, טאַקע ניט מער.

גיי, סענדערל, און רו זיך טאַקע אויס און זאָל עס דיר זיין צום געזונט.

4

דאָס שטוב־מיידל איז אַראָפּגעקומען און האָט אָנגעהויבן אָפּצוראַ־מען פֿון טיש און איבערצוואַשן דאָס געפֿעס. איידל איז אַרויפֿגעלאָפֿן אין אויבערשטן צימערל צו זען וואָס דאָרטן טוט זיך. ווי ווײַט זי האָט געלעבט — צוליב איר ליידנשאַפֿטלעכער נייגונג צום שפּילן — ווי אין אַ מין פֿאַרכשופֿטן קרײַז, האָט זי דאָך, אינזינען געהאַט אַז דאָס מיידל קען זיך אַהין אַרײַנברענגען אַ „אַמיגיטאַ", אַ געליבטן אַ זעלכן, זי זאָל אַמאָל נעלם ווערן מיט אים אינאיינעם, ווי עס האָט שוין דאָ איינציקע מאָל פּאַסירט. זיי האָבן איר אויסגעליידיקט די שאַ־פֿעס, די שופֿלאָדן און אַרײַן ווי אין אַ תּהום.

מירל האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אין דער שטרויענער וויג־שטול, זיך אָנגעהויבן הוידען, אָבער דעם שוואָגערס אויסזען האָט צוגענומען ביי איר די רואיקייט. זי האָט זיך אויך געוואונדערט פֿאַר וואָס ער האָט ניט געפֿרעגט אויף דער טאָכטער און דאָס ווייב האָט אים גאָרניט דער־ציילט. בײַ איר איז אויסגעקומען אַז דער שוואָגער איז געוואָרן ווי אַ סולקי מיט נאָכגעלאָזטע רעסאָרן. זי האָט דאָך אים געקענט זינט זי האָט אָנגעהויבן צו טראַכטן און צו זען אַרום זיך אוריין, מיט זײַן גאַנצער משפּחה. סענדערל, האָט זי געדענקט, איז פֿון גאָר יונגע יאָרן, שוין געווען אַ מענטש מיט אַן אייגענעם שטעל אין לעבן. ער איז אויך געווען אַן אידעאַליסט. ער האָט אַ סך געלייענט, און די יוגנטלעכע פֿון די אַרומיקע קאָלאָניעס פֿלעגן קומען צו אים אויף לעקציעס. די לעקציעס פֿלעגן ניט איין מאָל פֿאַרוואַנדלט ווערן אין לאַנגע דעבאַטעס, דיסקוסיעס און אַפֿילו וואָרענונגען.

סענדערל האָט געוואָרנט די יוגנטלעכע ניט צו ווערן מיטגעריסן פֿונעם גרויסשטאָטישן טשאַד, וואָס האָט זיך שוין אָנגעהויבן טראָגן אַהין... ער האָט זיי געראָטן צו באַזייטיקן אַלע שוועריקייטן און מיט מער זיכערקייט זיך אײַנוואָרצלען אין דער אייגענער ערד. זיי נע־

עצהט נימ צו שטרעבן צו לוקסוס, ווײַל רײַכקייט איז אַ שיכרות וואָס פאַרדרייט דעם קאָפּ אַפילו ביים קלוגסטן.

די מיידלעך פון קאָלאָניע האָבן געקוקט אויף אים ווי אויף אַ העכערן וועזן. זיי פלעגן זיך צוהערן צו זײַן וואָרט. אויף זײַן עצה האָבן דעמאָלט אַלע געטראָגן אַלפּאַרגאַטן און קליידער פון ביליקן ברין.

אים האָט מען תמיד אויסגעקליבן אויף אַלע העכערע פאַראַנטוואָרטלעכע אַמטן אין דער אָרטיקער קאָאָפּעראַטיווע. ער פלעגט פאָרן אין דער גרויסשטאָט אײַנקויפן אַלערליי סחורות, זיך זען מיט נאָענטע. ער איז געווען ווי אַרײַנגעוועבט אינעם דאָרפישן געווימל, אין אַלעמענס דאגות און פריידן.

אַזוי זײַנען אַוועק די יאָרן פון זײַן יוגנט. זײַנע קלענערע שוועסטער און ברידער האָבן חתונה געהאַט און אַליין געוואָרן מאַמעס און טאַטעס. די אַלטע לײַט האָבן זיך אָנגעהויבן זאָרגן פאַרן זונס גלײַכגילטיקייט צום פאַמיליען - לעבן. ניישט איין מאָל איז צווישן זיי און אים פאָרגעקומען קריגערײַען. אָבער ער איז געבליבן בײַ זײַנעם:

— וואָס איז דאָס אײַלעניש? צוליב אַ קליידל וועט ער מוזן ווערן אַ שטוב-זיצער און אַ געהאָרכזאַמער מאַן. עס פעלן אים נית אוים קיין מיידלעך. ביז פערציק יאָר האָט ער נאָך צײַט...

נאָר פּלוצים און אומגעריכט און דווקא צו די דרײַסיק יאָר, האָט זיך דער סענדערל פאַרליבט און געשען איז דאָס אויף גאָר אַ מאָדנעם, כמעט אויסטערלישן אופן, וועגן וועלכן די שוויגער הערט ניט אויף צו טראַכטן אַז מען האָט דעם גראָמענעם סענדערלען אירן, אָפּגענומען אַ כשוף.

זי מירל, ווידער, ווייסט, אַז אַ פאַרמעגלעכער קאָלאָניסט האָט אין איינעם אַ זומער אַראָפּגעבראַכט צו זיך זײַן ברודערס טעכטערל די איידעלע. זי איז געווען אַ הויכנקע, אַ פלינקע, מיט אַ בלאָנד קעפּל, אויפגעהויבן העלדזל און מיט גאָלדענע בראַסלעטלעך, אויף די איידעלע, שניי-ווײַסע אויסגעצאַליעטע הענטלעך. זי האָט געטראָגן אַ גאָלדן זייגערל און אַפילו רויטינקע קאָרעלעכלעך. זי האָט מיטגעבראַכט צוויי גרויסע וואַליסקעס מיט מלבושים, מאַנטלען און קליידער פון סאַמעט און אַלערליי שטאָפן, שאַפּאָן און פוטער. געבראַכט האָט זי אויך הוטן, זון-שירעמס, פײַנע שאַלן אין וועלכע זי האָט זיך געהילט און ווי אַ קעצל זיך געשפּילט מיט די לאַנגע, זײַדענע פראַנדזן.

זי פלעגט תמיד טראָגן רויטע זײַדענע טיכלעך אויף די באָרוועסע ווײַסע פיסלעך, איז אומגעלאָפן צווישן די זאַנגען אין פעטערס פעלד, האָט געלאַכט אויפן הויכן קול, געזונגען און אָפט מאָל זיך קינדיש געלאַשטשעט צום ברייט צעוואַקסענעם דאָרפיש געזונטן פעטער.

פון אנהויב זיינען די יינגלעך און מיידלעך פון קאלאניע געווען גלייכגילטיק צו דער שטאטישער קאקעטקע, אבער אין די אויפדערנאכטן, ווען איבערן פעלד האט געגלוט א הימל ווי פון בלויען סאמעט, באזעצט מיט דימענטן, און די שטילקייט האט זיך אויסגעשפרייט אין אלע ווינקלען — איז מען אויס נייגער צוגעפארן צום שכן, צו זען ווי די שטאטישע מויד מאכט זיך נאריש... זי האט זיך ניט געלאזט בעטן און אליין געזונגען און אליין געטאנצט. זי איז מיט יעדן איינעם באלד געווארן אויף דו, זיך פריי און קעציש געטוליעט, דא צו איינעם און דא צו א צווייטן בחור. זייערע אויערן פלעגן ווערן רויט ווי פייער און די אויגן — אנגעגאסן מיט באגערן.

די מיידלעך פלעגן פארשעמטע און מיט אראפגעלאזטע בליקן זיך אפרוקן צום הינטערשטן טייל פון שטוב, דארטן האט מען געלאכט און זיך געשושקעט...

— די מויד איז א פלאמער קאפ...

— זי קריכט אהער אריין ווי א ווארעם אינעם קרויט...

— זי איז געקומען אויף א ווייל און קוקט אויף א מייל... — זי רייסט שטיקער פון די יונגען!...

אבער טיף אין הארצן, האט זיך אויך געשאפן א געפיל פון קינאה און פון שינאה.

די מיידלעך האבן זיך געטרייסט וואס סענדערל, זייער וועג־ווייזער, און געראטענער בחור, האט זיך ניט געלאזט מיטרייסן פון די אלע רעדעכצער, סיי גוטע און סיי שלעכטע, וואס האבן זיך צו אים דערטראגן וועגן דעם שטאטישן מיידל. ער איז ניט צוגעפארן צום שכן און ער האט זיך שוין געגרייט אוועקצופארן אין דער גרויסער שטאט, ווי א דעלעגאט צו א פארזאמלונג פון קאלאניסטן.

אויך דער גאסט האט זיך שוין געגרייט צו פארן אהיים. האבן דעם פעטערס קינדער לכבוד איר געמאכט אן אסארא און נאכדעם — אויך א באל.

ייי האבן קוים געפועלט אז סענדער זאל אויך קומען און באשיינען דעם באל. ער האט אויך צוגעזאגט מיטצונעמען זיין מאנדאלינא און זיך צו באטייליקן צוזאמען מיט די היימישע שפילער.

דער גאסט איז געווען אויסגעפוצט אין א קלייד פון אידעלן באטיסט, מיט וואלאנען פון אויבן ביז אראפ. אויפן הויכן העלדזל און ארום בלאנדן קעפל, האבן געהאנגען קרענצלעך פון ווייס־בלויע קוויטלעך. זי איז געווען לייכט, שוועבנדיק, די העלע זשעדנע אויגן האבן געשמייכלט און די צו לאנגע, אידעלע הענטלעך, האבן זיך געוויקלט ארום האלדז פון איר טאנצנדיקן פארטנער.

די טאנצנדיקע פארלעך האבן געווארפן צו איר די בליקן, עפעס

לאַקנדיקס איז געווען אין אירע באַוועגונגען. דאָס נאַכטיקע ווינטל האָט געשוויבערט די שליאַרעס פון איר קלייד און דאָס בלאַנדע משוגפרינקעלע. זי איז געווען דער צענטער פון אַלעמענס אויפמערקזאַמקייט.

נאָר איין סענדער איז געבליבן ווי פאַסיוו. ער האָט גראַד באַמערקט וואָס אַזוינס עס האָט זיך אָפּגעטאָן אַרום איר. אָבער ער האָט מיטן גאַנצן האַרצן זיך איבערגעגעבן דעם שפּילן. ער איז געזעסן אויפן גראָז, אַן אַרומגערינגלטער פון אַ גרופּע מיטשפּילער. איבער זיי האָט פון אַ צווייַג אַראָפּגעהאָנגען אַ גרויסער בענזין־לאָמפּ. זייַן פּנים איז געווען טונקל, פול מיט זיכערקייט און מיט ענערגיע. די טונקעלע אויגן — רואיקע, קלוגע און ערלעכע.

די נאַכט איז געוואָרן בלויער, איבער די תבואה־פעלדער האָט געגלוט אַ לבנה ווי אַ טעפּל פון בורשטין און דאָס קרייזן פון די הענגער איז געוואָרן אַלץ נאַכטיקער.

זי, מירל, וואָס איז געזעסן לעבן דער שוויגער האָט זיך אָנגערופן:

— שוויגער, אפשר וואָלט איר שוין געפאָרן אַ היים?

— ניין, מירן צוואַרטן, מירעלע, ביז סענדערל וועט אויך פאָרן מיט אונדז.

אַרום זיי האָט זיך געשאַפן אַ קרייַז פון מיידלעך און ווייַבער. ס'איז אַוועק אַ שושקערייַ און אַ חוזק זיך:

— די מויד שרפהט ווי אַ פייַער...

— זי פליט ממש ביז צו די וואָלקנס.

— אָבער מ יַ ן סענדערל וועט זי ניט נעמען אויף דער הענצקע... — האָט די אַלטע געשמייכלט און ברייטלעך צונויפגעצויגן די שפּיצן פון דער יום־טובדיקער פאַטשיילע.

דערווייַל איז איידעלע מיט איר פּאַרטנער ווי פאַרבייַגעפלויגן אײַנעם צעוויגטן מאַנצן, און כאַפּנדיק, אַ גלעט געטאָן דער אַלטער און זיך אַוועקגעשיפּט ווייַטער.

— אַ נאַרישער פלאַטער־קאָפּ — האָט די אַלטע געשמייכלט, און איר נאָכגעקוקט מיט חוזק. צו מייַן סענדערלען וואָגט זי פונדעסטוועגן ניט צו פליען, אָבער מיט אַמאָל האָט זיך דער גאַסט אויסגעדרייט פון איר פאַרטנערס אַרעמס, זיך קוים דורכגעבראָכן אַ וועג צו די שפּילער און, אַז צו רעדן אַ וואָרט, אָנגעכאַפּט סענדערס צוויי שטאַרקע מענערישע הענט און האָט אים שווינגנדיק, אָבער מיטן שמייכל פון די אויגן, אייַנגעלאַדן צום טאַנץ.

ער האָט אַוועקגעלייגט דעם אינסטרומענט, זיך אויפגעהויבן, זי האָט פאַרוואָרפן די הענטלעך אַרום זייַן האַלדז, ער האָט אַרויפגעלייגט

זײַנע הענט אויף אירע צעווײגטע קלובעס און מען איז אוועק אין א טאנץ.

ווען די מוזיק האט ענדלעך אויפגעהערט און דער וואלקן שטויב ארום די טאנצנדיקע האט זיך אנגעהויבן אראפצולאזן, דאן האט, מירל, די ערשטע דערזען, אז דער שוואגער סענדערל מיטן גאסט, זײַנען ערגעץ פארשוואונדן...

נאך דעם טאנצעניש, איז סענדערל שוין ניט געפארן ווי א דעלעגאט אין שטאט אריין און זי איז אויך פארבליבן בײַם פעטער. אלע פארנאכט האט ער זיך אויסגעפוצט אין זײַן טראכע פון א גאוטש און איז געפארן צו איר. ער האט זי געלערנט רײַטן און ווי אומצוגיין מיט א פערד און מיט בהמות. ער האט זי אויך אנגעהויבן צו ברענגען אהיים, צו טאטע־מאמע אין שטוב. זי איז געווען ליבנסווירדיק, צוגעלאזט, האט אפילו געוואלט צוהעלפן דער אלטער בײַם קאכן, באקן און בײַם אפווארעמען די קעזן. די אלטע האט געשוויגן, אבער אין איינעם אן אויפדערנאכט, ווען דער זון האט זיך אויסגעפוצט און זיך געגרייט צו פארן, האט זי אים געזאגט:

— סענדערל טאטע, די נארישע, שטאטישע קאזע איז ניט פאר דיר!... דו ביסט אן ערד־ארבעטער און זי וועט דיך ארויסרײַסן פון דאנען!

ער האט געשמייכלט און געשוויגן.

אורי, זײַן צווילינג־ברודער, וואס איז שוין געווען א טאטע פון דרײַ זין, האט זיך דעמאלט אריינגעמישט:

— ביי איר, מיין איך, סענדער, איז עס ניט מער ווי א קאפריז... זי וויל זיך דא פארמעסטן מיט די באשיידענע קאלאניסטישע טעכטער...

— וואס גייט עס דיר אן, אורי?...

— סענדערל טאטע! — איז די אלטע צוגעשטאנען — מיר האבן גארניט צו דעם מיידל, פארקערט. זי דארף נעמען א שטאטישן, א רײַכן!...

— לאז אים, מאמע, אירע ווײַסע הענטלעך האבן מער כח ווי די הערצער פון אונדזערע מיידלעך וואס לעכצן נאך אים!...

און שוין מער האט מען אין שטוב ניט גערעדט וועגן דעם. זי איז צוריקגעפארן און ער האט געקראנקן אלע טאג א בריוו. ער האט געווארט אויף די בריוו ווי א בלינדער ווארט אויף דער ליכטיקער שײַן. עס האט ניט לאנג געדויערט און ער איז איר נאכגעפארן. אין דרײַ חדשים ארום זײַנען שוין אנגעקומען אײַנלאדונגען אויף זייער חתונה.

בשעת מירל האט געטראכט, איז דערווײַל די שוועגערן ארײַנגע־

געלאָפן. מירל האָט מיט די פיס איינגעהאַלטן די צעוויגטע שטול און האָט אָנגעשטעלט אויף איר די בליקן; אפשר וועלן מיר צוהעלפן דער שיקסע איבערצוּוואַשן? זי פּאַטשקעט דאָ צופיל.

איידל האָט געשאָקלט מיטן קאָפּ אויף ניין און באַלד געענטפערט:

— סערכיאַ האָט פיינט שערסטקע הענט... מען באַדאַרף זיין אַ פרוי און ניט מער!....

— איך פאַרשטיי דיך ניט, איידעלע!

— אַדעלינאַ! — האָט זי אויסגערופן פאַרדריסלעך און מיט די בליקן געוויזן אויף דער שוואַרצער מיט די אַלץ־וויסנדיקע אייגעלעך.

— מען מוז געבוירן ווערן מיט אַ ביסעלע דיפּלאָמאַטיע — האָט זי צופרידן געשמייכלט און פאַרענדיקט מיט אַ קוועטש פון אויגן־ווינקל:

— ווען דו בלייבסט דאָ אַ לענגערע צייט, מאַריאַ קערידאַ וואָלסט דיך אויסגעלערנט ווי אַזוי מען באַדאַרף לעבן...

— וואָס, איידעלע, הייסט בא דיר לעבן? — האָט דער גאַסט רויק געפרעגט.

— מען באַדאַרף זיך אויסטויגן, מען באַדאַרף זיין אַ גוטע ווייב, דאַן, מירל, קענסטו שטעלן אויף די קניען אפילו דעם קליגסטן מאַן...

מירל האָט אויפגעהויבן צו איר די טיפע צווי אויגן, פולע מיט אומפאַרשטענדלעכקייט, עפּעס קינדערישס האָט זיך געטוליעט אין זיי און אַזאַ מילדע נאַכגיביקייט פאַר וועלכע די שוועגערן האָט מיטאַמאָל געקראָגן אַפּשיי. אַרום זיי האָט זיך אָפּגעזעצט אַ שטילקייט. מירל האָט געוואַרט אַז די שוויגער זאָל איר ענדלעך אַרויסזאָגן וועגן די פּלענער וואָס מען האָט דאָ צוגעגרייט פאַר איר־עטוועגן. זי האָט באַמערקט אַז דער שוועגערינס בליקן לויערן איבער אירע הענט, און זי האָט אויך, ווי קעגן איר ווילן, און זייער פּאַמעלעך, איבערגעטראָגן די בליקן צו אירע צעשווינדענע נעגל. אַ ווײַלע האָט זי זיך ווי פאַרשעמט פאַר זיך אַליין צוליבן פאַרנאַכלעסיקן איר ווייבערישע אויסערלעכקייט. אירע הענט זענען שוין געווען צוגעפּאַסעוועט פון צופיל שיילן קאַרטאָפל מיט בוריקעס, פון שייַערן טעפּ קענדלעך, דייזשקעס מיט מולטערס. איצט, ווי באַווירקט פון דער שוועגערינס פּרעגנדיקן חוזק־בליק, האָט מירל דורכויס געזוכט מיט עפּעס צו פאַרגיטיקן איר באַליידיקטן ווייבערישן שמאַליץ. זי האָט אין געדאַנק זיך אָנגעהויבן צו מרייסטן: איר אורי, וואָלט זי נישט געקענט ליב האָבן און אויך נישט שעצן, ווען ער דערפילט אין איר

קליינלעכע, עגאָיִסטישע אויסרעכענונגען... דערצו וואָלט זי אַליין באַגרענעצט אין זיך די פאַרגיביקייט און אַזאַ אויפריכטיקייט צו וועלכער מען מוז געבוירן ווערן.

ווי עס זעט אויס, ווייסט ניט, די אידעלע וואָס אַזוינס עס איז אַפּפערוויליקייט... דאָס גרויסע גליק פון ליבשאַפט צום מאַן, צום טאַטן פון די געראָטענע קינדער. ווער זוכט עפּעס צו געווינען ביים טאַטן פון די קינדער, האַ?...ביידע מוזן אַ לעבן לאַנג גיין אויף איין אויסגעטראָטענעם וועג. סיידן ווען אַ פרוי האָט חלילה פיינט דעם מאַן. דעמאָלט וויל אוודאי נישט אַן ערלעכע פרוי געניסן פון זיינע לייסטונגען... לויט דעם גראַדן שכל און דער ערלעכקייט, וואָלט מען זיכער געדאַרפט מאַכן אַ סוף צו דעם שקר מיט דער אויסרעכענונג. עס מוז דאָך זיין שרעקלעך צו טיילן דאָס לעבן — גאַנצע פופציק אָדער זעכציק יאָר — מיט אַ מענטשן וועלבן מען האָט נישט ליב... מעג ער אַפילו געבן דעם ווייב גילדענע פייגל. און קינדער? — האָט עס אין איר אַ ציטער געטאָן. וואָס קאָן ווערן פון קינדער, ווען די היים איז אַ צעבראָכענע? ביידע מוזן זיי איינגיין אויף קאָמפּראָמיסן, אָדער ווי אָנשטענדיקע מענטשן זיך פאַנאַנדערגיין און זאָרגן פאַר די קינדער, אָדער, פריוויליק זיך אָפּגעבן ווי אַ קרבן און זיך שטעלן צופרידן מיטן גליק פון די קינדער. אָבער דאָס זוכן צו שטעלן דעם מאַן אויף די קניען, — כדי אַרויסצוציען ביי אים נאָך אַ טויזנטער צום קויפן שמאָכטעס, שמינקעס, אָדער כדי צו האָבן וואָס מער קניפּלעך צום קאָרטן־שפּיל — דאָס איז אָרעם ווי אַן אָרומגעפליקטער פויגל, אָרעם און געמיין...

בשעת די שווענערין האָט זיך ווידער פאַרנומען מיטן אויפלייגן אין פאַרשיידענע שופלעדלעך דאָס איבערגעווישטע זילבער, האָט מירל זיך אויפגעהויבן, און אַ באַהערשטע פון אירע געדאַנקען, זיך געלאָזט גיין אַ קוק טאָן צי דער שוואָגער איז נאָך דאָ. זי האָט דורכויס געוואָלט וויסן וואָס ער האָט איר צו זאָגן.

זי האָט אים געטראָפן זיצן ביים שרייבטיש, דעם קאָפּ אָנגעשפּאַרט אינעם פאַרענטש פון בענקל, און די הענט אָנגעלייגט אויף אַ פּאַק מיט דאָקומענטן. ער האָט געשנאָרכט, די אָדערן ביי די נאַקעטע שלייפן האָבן געאַרבעט גיך, פון קאָפּ און פון פּנים האָבן געריזלט ריטשקעלעך שוויים. איצט האָט ער אין אירע אויגן אויסגעזען גאָר מיד.

זי איז אויף די שפּיץ פינגער, כדי אים נישט אויפצוּוועקן, צוגעגאַנגען צום דיוואַן, זיך פאַרזיכטיק אַראָפּגעלאָזט, אָנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אויף ביידע הענט און געפּרוּווט דרימלען.

דאָ איז געווען דושנע. דער דיקער געבלימטער פאָרהאַנג אי־

בערן אײַנציקן ושמאָלן פענצטער איז געווען אַראָפּגעלאָזט און אָנ־געהיצט פון דער זון. די שווערע טיר פון דער אַלטער פּייער־קאַסע, איז געווען צעפּראַלט און איז אַש־בעבער האָט זיך נאָך געוויכערט אַ שטיקל פּאַפּיראָס. עס זענען אַוועק אייניקע מינוט, סענדער האָט אויפגעהויבן דעם קאָפּ, איז אויפגעשפּרונגען, האָט אַרויסגעכאַפּט פון קעשענע דאָס טיכל און אָנגעהויבן ווישן דעם שווייס פון פּנים.

באַלד זענען די רויטע, נישט־אויסגעשלאָפענע אויגן צוגעפאַלן צו דער שוועגערין. אויך זי האָט אויפגעמאַכט די אויגן און זיך אָנגערופן מיט אַ שמייכל:

— אַ גוטער אויפשטיין, סענדערל, האָסט קיין עין הרע ניט, געכאַפּט אַ געשמאַקן דרימל.

ער האָט אַ קוק געטאָן אויפן האַנט־זייגער און אויסגערופן אַ וואַ! איך האָב שוין באַלד פאַרשפּעטיקט! ער האָט אײַלנדיק צו־נויפגענומען אַלע דאָקומענטן און האָט זיי אַרײַנגעלייגט אין זײַן טעקע. זי האָט דערווײַל געבעטן:

— בלײַב נאָך אַ קאַפּעטשקע, סענדערל און איך וועל מאַכן אַ מאַטע.

ער האָט אַ מאַך געטאָן מיט אַ האַנט און זיך געלאָזט צו דער טיר. זי האָט אויסגערופן:

— סענדערל, דו האָסט מיר גאָר נישט וואָס צו זאָגן?...

— יאָ, איינער שעכט איצט דעם אַנדערן, מירעלע! — האָט ער שטייענדיק שוין אויף דער שוועל געענטפערט. נעכטיקע גרויסע ושו־סער זענען די געשאָסענע פון היינט און פון מאָרגן... די סאַמע גרעסטע ושוחטים, מירעלע, זענען גראָד די, וואָס האַלטן דאָס האַרץ פון לאַנד אין זייערע הענט...

— אָבער אַ טייל פון די פּשוטע, ערלעכע מענטשן האָבן זיי שוין אומגעבראַכט... זיי שפּילן זיך מיט פּײַער — געדענק, מירל, וואָס איך זאָג דיר!...

ער האָט ווידער אַ מאַך געטאָן מיט אַ האַנט און איז אַוועק.

הינטער אים איז געבליבן א מאדנע שטילקייט און עפעס נישט דערזאָגטס וואס האט מירלען צעטומלט. זי האט אנגעשפאַרט דעם קאָפּ אינעם אנלען פון שטול און געפּרוּווט דרימלען, אבער די אומרו אין איר איז געוואָרן מער עקשנותדיק. דערצו איז די ביטאַר־גיקע זון הינטערן צו דיקן פאָרהאַנג, געוואָרן אזוי צעגליט, אז דאָס זאַלעכל איז ממש געוואָרן ווי אן אָנגעהיצטער אויוון. מירל האט גע־אָטעמט שווער, ס'האט איר איצט אויסגעפּעלט די ריינע, דאָרפישע לופט. זי האט אפּגעווישט דעם שווייס פון פּנים, און איר האט בים־לעכווייז אויפגעפלאַמט א באַגער איין מאָל פאר אַלע מאָל זיך צו דערוויסן ווי אזוי עס גייען איצטער דעם שוואָגערס געשעפטן...

מיט איר גאַנצן ערלעכן גלויבן צו אים, האט זי פּלוצים און דווקא אין די עטלעכע שעה פון זיין דאָ דער גאַסט, אנגעהויבן מער צו פאַרשטיין און טיילווייז אויך מורא צו האָבן פאר דעם מאַנס וואָ־רענונג, וועלכע זי האט לעצטנס נישט געוואָלט און נישט געקענט נעמען צו ערנסט... די וואָרענונג איז איצטער אינאיינעם מיט אורין, אומגעגאַנגען איבערן אָנגעהיצטן זאַלעכל און ווידער געטענהט, אזוי שטיל און באַזאַכט ווי מען טענהט צו א ברעקל קינד:

— איך וויל נישט, מירל, קיין עשירות און נישט די קראַנק־האַפטע יאָגעניש כדי איבערצויאָגן דעם חבר און צו מאַכן מער געלט פון אים. דיך ציט עס צו דער גרויסער שטאָט, מיין ברודער סענדערלס שמוב, די באַקוועמלעכקייטן, וואס ער גיט אידעלען — זיי לאָזן דיך נישט לעבן דאָ רואיק. אבער איך האָב גראָד מורא פאר זייער אויפגעבלאָזנקייט... איך בין געווען דריי טעג ביי זיי און איך בין אנטלאָפן, אַוועק, מירל, ווי פון א פאַפירענער שיף... סענדערל, האָב איך אַרויסגעפילט פון זיינע קורצע געשפּרעכן מיט מיר, איז אין דער נשמה געבליבן אַן ערדאַרבעטער... זיינע לופט־שיפן דרייען מיט אים ווי מיט א ווינטמיל...

מיר, מירל, זענען שוין נישט קיין גאָר יונגע מענטשן, און וואס וואָלט געווען ווען מיר האָבן שוין עטלעכע מיליאָנען, הא?... דיר וועט נישט פּאַסטן נאָכצומאַכן אַלע אויפגעבלאָזענע „חנען" פון די אויפגעקומענע גבירנטעס... און אויב אפילו יאָ — וועסטו מאַכן פון דיר חוזק... איך און אונדזערע קינדער וועלן אָנווערן פאר דיר דעם אפשיי... דו וועסט דיך פילן אַליין, איינזאַם מיט דיינע

געפּאַסטע הויזנס, אַדער אַנדערע שמאַכטעס... געדענק, מירעלע, מײַנע רייד...

אויף מירלס פּנים האָט זיך אויסגעלייגט אַ צופרידענער שמייכל. ס'האָט איר גראָד געטאָן הנאה וואָס דאָס גאַנצע הויזגעזינד האָט אין אירע הענט אַרײַנגעלייגט זייער גורל... דאָס מיינט אַז מען קען זיך אויף איר פאַרלאָזן... זי וועט דאָ באַנוצן איר גאַנצן שכל, איר פּאַרזיכטיקייט, טאַקט און מער פון אַלץ — גרויס אחריות...

זי האָט אין געדאַנק צוגעגליכט אורין צו זײַן ברודער סענדער־לען. זיי זענען דאָך ביידע געבוירן אין איינע פינף מינוט... אָבער איר אורי איז נאָך הויך און פעסט ווי אַ דעמב. עס שפּרודלט פון אים מיט לעבנס־פרייד, מיט דאַרפישער רואיקייט מיט געזאַנג פון דער פרוכטיקער ערד, וואָס ער אַליין האָט נאָך נישט אויפגעהערט צו באַאַרבעטן און זי פּפלעגן. אורי קען רײַטן און שווימען נישט ווינציקער און נים שוואַכער ווי דער בעסטער פון זיינע געראָטענע קינדער. אורי איז גליקלעך! און דער אַ, סענדערל?... צי האָט ער דען אַ ביסל מנוחה אין זײַן האַרצן?... צי האָט ער דען צייט צו געניסן פון זיין רײַכקייט? צי זעט ער דען אַז זײַן טעכטערל מיטן גוטן קעפּל, איז אין אירע, מירלס אויגן, וואָס?... אַ פּאַראַזיט... אַז אויסנוצעדיין און נישט מער!..

דערווייל איז אַרײַנגעקומען די שוועגערין און האָט איר דער־לאַנגט אַ מאַטע. מירל האָט באַמערקט אַז אין בעקל איז איר געווען פאַרפלאָמט און דאָס אַנדערע בלייך. זי האָט געברענט:

— האָסט נישט געמאַכט קיין סיעסטאַ?

— איך האָב וואָס צו טאָן, מאַריאַ קערידאַ. היינט איז מײַן טורנע!...

זי האָט געמאַכט אַ זויערע מינע און בשעת די שוועגערין האָט געזופּט די מאַטע און געהאַלטן אויף איר די ברייטע בליקן, האָט זיך איידל אויסגערעדט:

— זי וועט מוזן צוזוכן אַ לײַמישע שיקסע וואָס זאָל צוהעלפן דער טשינאַ ביים פּוצן די דילן און די טרעפּ פונעם וועסטיבול. אַהער קומען אַנגעזעענע מענטשן, אפילו אַ פּרעזידענט פון אַ גרויסער ייִדישער אינסטיטוציע און פון אַ באַנק. מען קען נישט אין זייערע אויגן אויסזען ווי ציגיינער...

— קומסט אַמאָל צוהעלפן סענדערלען?...

— ניין! — האָט זי גלײַכגילטיק געהויבן די שמאָלע אַקסלען, ער האָט פּײַנט מענערישע ווײַבער... ביי אים, אַ שערסקע הענטל איז ווי אַ פּלוי וואָס בײַסט... ווען ער זעט נאָר אַ ברעקעלע ראַצעלע אויף

מיין הענטל, באקומט אים שוין נישט דאס לעבן! — האט זי פאר־ענדיקט מיט א קליין געלעכטערל.

מירל האט איר דערלאנגט די אויסגעלײדיקטע מאטעניצע, זי האט שווערלעך אויסגעצויגן די פיס אין די צוויי ברייטע, צעשנורע־וועטע שיך און געקוקט אויף איידלען און געוואלט פארשטיין ווי אזוי א פרוי קען זיין צופרידן מיט איר פוסטקייט. איידל האט מיטן טיכעלע ליכט אראפגענומען די טראפנדלעך שווייס פון פנים און גערעדט ווי צו זיך אליין:

— דו וואלסט באדארפט אויסציפן דײַנע ברעמען, זיי זענען צו ברייט... דארפסט אויך אונטערפירן א שטיקעלע בלויע פארב ארום די אויגן... עס איז נישט שיין, מאריא קערידא, צו זיין אזוי דארפיש... צו מיר קומען מענטשן פון דער העכערער געזעלשאפט...

מירל האט געשוויגן און מיט נייגער אויסגעהערט דער שווע־גערינס באריימערייען: זיי זענען א גרופע פון צוואנציק. ממש ווי א הייליקער בונד וואלט זיי שוין יארנלאנג געהאלטן צוזאמען. אלע טאג ארום פינף אזייגער, קומט מען זיך צונויף ביי אן אנדערער אין שטוב. מען פארווײַלט זיך ווי עס געהער צו זיין. און קיין נייע מיט־שפילער לאזט מען שוין נישט אריין אין דער גרופע. זאל זיך מירל אויספוצן, זי איז גאר נישט קיין מיאוסע פרוי, איר פנים איז פריש און פארביק, אבער זי האט נאר א שלעכטן געשמאק ביים אנטאן זיך.

מירל האט זיך אויפגעהויבן און מיט א פעסטע געניגלע און גלײַכגילטיק צו דער שטאטישער שוועגערינס רייד, איז זי דערווײַל געגאנגען אין באד־צימער צו אירע צוויי קוישן מיט אלעם גוטן. צוריקגעקומען אויסגעפוצט אין א געפאסט קלײדל פון בלויען ברין, מיט ווייסע קווייטלעך און מיט צו גרויסע קנעפ פון אויבן ביז אראפ. איידל איז שוין געווען אויסגעפוצט אין א קלײדל פון א פײַנעם גע־וועב, שוין געהאט גרייט דאס קוישעלע מיט „פיטשועם" און זיי גע־האלטן אין איין איבערמישן און די בליקן אירע, זענען ווי צוויי הונגעריקע פייגל, געהאנגען איבער דער טיר.

— טשינא, וואו ביזטו מיר ווידער אהינגעקומען, קאראמבא?!

אויף איר געשריי איז טאקע דאס שטוב־מיידל געקומען צולויפן

— וואס, באלעבאסטעלע, באדארף איך איצט טאן? — האט זי הכנעהדיק געפרעגט.

— וואס, דו ווייסט גאר נישט, טשינא, אז מען באדארף צוגרייטן דעם טיש? דו ביזט ביי מיר א נייער מענטש?!

דאס מיידל האט זיך אויסגעדרייט און איז אוועק טאן איר אר־בעט. איידל איז איר נאכגעגאנגען, נאר דער גאסט איז געבליבן אין

קיך און האָט זיך צוגעגרייט אַ פֿרישע מאַטע. זי האָט געטראַכט, מירל: אַ גאַנץ עבֿירה צו פֿטרן אַזוי פֿיל ציַיט. דערצו קאָסט עס דעם בידנעם שוואָגער, סענדערלען, געגנוג רבי־געלט... ער האָט פֿיַינט שעריסקע הענטלעך, דער געוועזענער אידעאַליסט, אַז אַך און אַז וויי!...

אין דעם האָט זיך די שוועגערין אַריינגעשטעלט אין דער טיר און אַ צעפּלאָמטע, אַ גליקלעכע איבערגעריסן די שטילקייט:

— קום, דו פֿונדעטשקע, און וועסט זען צי איך קען צוגרייטן אַ טיש. קום און לערן זיך אויס ווי צו לעבן צווישן מענטשן.

מירל האָט זופֿנדיק די מאַטע זיך געלאָזט צו דער שוועגערין און זי באַגלייט ביז צו דער טיר פֿון זאַל. איצט האָט דאָרטן גע־הערשט אַ מאָדנע פֿייערלעכקייט. דער לאַנגער טיש איז געווען באַ־שטעלט מיט אַלעם גוטן. די ווינקל־לאָמפּן, אונטער ראָזעווע אַבאַ־זשורן, האָבן געוואָרפֿן אַ מילדע, אַנגענעמע שיַין אויף די גרויסע קונסט־בילדער און אויף די שווערע פֿאָרהאַנגען פֿון אײדעלן וואַל.

דער גאַסט האָט מיט די נייַגעריקע בליקן געציילט די פֿלעשער מיט ביר, די טעצלעך מיט סאַנדוויטשן, די ניס, טאָרטן און פֿאַרשידע־נע פֿרוכטן מיט זיסוואַרג. זי האָט אויך באַמערקט אײדעלעס צי־יאַכמערטקייט און די טראַפּנדלעך שוויס אַרום פּיַיכן, בלויען טשו־פּינקעלע.

אײדעלע האָט געטאָן אַ קוק אויף איר האַנט־זייגערל און באַלד צום נאַכט, וואָס איז נאָך אַלץ געשטאַנען אויף דער שוועל און אין געדאַנק געחשבונט וויפֿל עס וועט היינט אָפּקאָסטן דעם שוואָגער סענ־ערל, זיַין וויַיבס פֿאַרגעניגן.

— טשע, פֿונדיטשקע, האָסט אַפֿילו נישט קיין ברעקל אָנער־קענונג פֿאַר מיין עלעגאַנטן טיש?! אָדער עס געפֿעלט דיר נישט מיַין געשמאַק? — האָט זי נישט געוואָרט אויף איר ענטפֿער.

— וואָס הייסט איך האָב נישט קיין אָנערקענונג?... נאָ דיר גאָר אַזאַ חשד אויף מיר! — האָט מירל פֿאַרשעמט געענטפֿערט און איז געווען צופֿרידן וואָס די שוועגערין האָט איר צוגעוואָרפֿן אַ בליק פֿון באַליידיקונג און איז איַילנדיק אַוועק אין קליינעם זאַלכל צו רעדן דאָרטן אין טעלעפֿאָן.

דערוויַיל האָט זיך צעליאַרעמט די טיר־קנאַפּקע און דאָס שטוב־מיידל, וואָס איז געשטאַנען דינסט־גרייט, אין סאַמע אויבן־אָן, ביים טיש, האָט זיך אַ לאָז געטאָן צום קאָרידאָר און אויך אײדעלע איז ווי אַ צעווינט ביימל, אַריין אין זאַל און איז געלאָפֿן אויפֿמאַכן. צוריק איז זי געקומען מיט דער ערשטער שוואַלב, אַ הויכע, בלאָנדע פֿרוי מיט אַ זאַרגלאַז, צו גרויס, פֿריש מאַסאַזשירטן פּנים. איר פֿריזור איז געווען שטיַיף, איז אויף איר קאָפּ געשטאַנען ווי אַ קיַילעכיק קעסעלע.

— מאַריאַ קערידאַ, באַקעז דיך. דאָס איז נאַטאַליאַ, מײַן חבר־טע נאָך פֿון די יוגנט־יאָרן.

מירל האָט נאַטאַליאַ דערלאַנגט די האַנט און זיך פֿאַרגעשטעלט... אין דעם איז צוריקגעקומען דאָס שטוב־מיידל און נאָך איר האָבן זיך צו צוויי און צו דרײַ אַרײַנגעשטעלט די דערוואַרטעטע געסט. אײדל האָט זיי מיט די צעפּלאַמטע בליקן אַנגעוויזן אויפֿן גאַסט און אַ זאָג געטאָן:

— דאָס איז מײַן שוועגערין, די פֿונדיטשקע. מירל האָט באַ־טראַכט די געסט. אין אירע אויגן זענען זיי געווען זייער ענלעך איינער אויפֿן אַנדערן, סײַ צוליב דעם פֿאַרקעמעכטס און קעסע־לעד אויף די קעפּ, און סײַ צוליב דער שרײַענדיקער שמינקע. דערצו האָבן זיי אַלע געטראָגן פֿון צוואַנציק ביז דרײַסיק גאָלדענע רעמעליך אויף די הענט. מירל האָט געפֿילט אויף זיך זייערע בליקן, גלײַכגיל־טיקע און פֿרעמדע, און טײלווײַז אומצופֿרידענע. ביים באַקענען זיך, האָבן זיי איינע נאָך דער אַנדערער איר דערלאַנגט נישט מער ווי די שפּיצן פֿון די פֿינגער מיט די פֿריש־געפֿאַרבטע נעגעלעך. דערבײַ האָט איינע און אַ צווייטע, געפּרוּווט זייז העפֿלעך און נאָך טאָן אַ שמייכל און אַרויסגעזייעט צווישן די ליפּן דעם אַזוי מאָדנעם פֿאַ־מיליען־נאָמען:

— פּיפּאַטשניק...

— פּערדאַטשיק...

— שפּולער...

אייניקע האָבן צו איר געטאָן אַ שאָקל מיטן קאָפּ און באַלד, ווי אויסגעלייזטע פֿון אַ בייזער אַנשיקעניש, האָבן זיי אַרומגערינגלט די צעשמייכלטע אײדעלע.

דער רעש איז געוואָרן גרעסער, טומלדיקער. אַלע האָבן גערעדט מיט אַמאָל, איינע האָט איבערגעשריען די אַנדערע. מען האָט זיך באַקוקט די פֿריזורן, די האַנט־בײַטלען, די שפּילקעס, אַלץ איז פֿאַר זיי געווען ווי נײַ און איינע, ווידער, האָט געזוכט איבערצושטײַגן די צווייטע.

מירל האָט זיך דאָ דערפֿילט אַ פֿרעמדע און טאַקע ווי איינע וואָס האָט זיך אַרײַנגעריסן אין דעם ווײַבערישן גן עדן און וויל אים נישט זען און נישט פֿאַרשטיין... זי האָט זיך זײַטיק אַרויסגערוקט פֿון דאָרטן, איז אַוועק אין קיך און זיך געמאַכט אַ פֿרישע מאַטע.

זי איז געווען ווי פֿאַרשעמט. זי האָט נאָך אַלץ געפֿילט אויף זיך

די בליקן פון דער שוועגערינס געסט, וואָס האָבן איז זיך געשמייכלט פון איר, מירלס, דאָרפישער הלבשה.

אין קיך איז איצט געווען אַנגעוואָרפן פרוכט און שאָקאָלאַד־פּאַ־פּירלעך. דאָס שטוב־מיידל איז געלאָפן אַהין און צוריק, געבראַכט ליידיקע טעלער און זיי ווידער אָנגעפולט. מירל האָט איר נאָכגעקוקט, אָבער דאָס מיידל איז אויך געווען אַזוי ווי צעחושט, אַריינגעטאָן אין דער שטוביקער בהלה.

מירל האָט זיך פּלוצים דערזען אויף דער סולקי, פאָרנדיק אין שטעטל אַריין. אורי זיצט האַרט לעבן איר, ער ציט די לייצעס פון איינציקן גרויסן פערד און ער טענהט רק, דער אורי, און לאָזט זי נישט טראַכטן וועגן אירע אייגענע פּלענער:

— מילא, אז דו האָסט שוין יאָ אויסגעפירט דאָס דייניקע, זאָלסטו כאָטש זיין ווי אַ קאַלטער גזלן און בלייבן דאָרטן עטלעכע וואָכן... פריער געוווין זיך צו, מירעלע, צום שטאָטישן טשאַד... גע־וווין זיך צו צו די נערוועז־לויפנדיקע מענטשן...און איך מיט די קינדער וועלן דאָ הערווייל אַלץ ליקווידירן... דאָס איז, מירל, אַ זאַך נישט אויף איין וואָך! דער עיקר זאָלסטו גוט איינזינען האָבן אַז די מאַמע מוז האָבן אויף די אַלטע יאָרן, אַ רואיק ווינקעלע!... אויב, מירעלע, דו וועסט דאָרטן נישט געפינען דיין אויסגעבענקטן חלום, זאָלסטו האָבן דעם געהעריקן מוט און זאָלט נישט זוכן אַפּצונאַרן דיינע געפילן און אויך נישט מיינע... זאָלסט קויפן אַלאַמבערע, קויפן פון די בעסטע און מיר וועלן אַרומצוימען די קאַראַלן...

מירל האָט זיך אַרומגעקוקט און איז געווען צופרידן וואָס זי איז ענדלעך ווידער געבליבן מיט זיך אַליין. דערווייל איז די שוועגערין וויכערדיק אַריינגעלאָפן, זי גענומען אונטערן אָרעם און ברוגזלעך געמורמלט:

— קאַראַמבאַ, פאַר וואָס האָסטו זיך אַרויסגערוקט?... מיינע חברטעס מיינען אז דו האָסט אינגאַנצן נישט קיין צונג.

— איך וויל טרינקען אַ מאַטע.

— קום, קום, איך וויל גאָר נישט אַז דו זאָלסט אַריינפאַלן צו זיי אין די מיילעכלעך...

— מיך אַרט גאָר נישט אויב איך, אָדער מיין קליידל, וועט ניט אויסנעמען ביי זיי...

— מיך אַרט עס יאָ!... זיי שושקען זיך שוין... אַביסל לייִדיק־גייערינס!... קום!

מירל האָט אָוועקגעשטעלט די מאַטע און איז אומניחאדיק נאָכ־געגאַנגען דער שוועגערין. איידל האָט איר געמאַכט אַ פּלאַץ פונקט

אנטקעגן זיך און דער טומל, דער מויל־געוויטער איז מירלען געווען אומדערטרעגלעך.

דער רעש אין זאַל האָט ווי כוואַליעס אינעם צעבראָזטן ים זיך אַ הייב־געטאָן, ווען ס'האָט זיך באַוויזן אײדלס מאַמע און אַ פּלימעניצע. די געסט האָבן גענומען פּאַטשן בראַוואָ און, פון פרייד, זיך אונטערגעהויבן און צוריק אַראָפּגעלאָזט. מירל איז געבליבן רויִק. זי האָט דערווײַל באַטראַכט פון ווײַטנס די שוואַר־לײַביקע יידענע מיטן הויכן בוזים און מיט די גרויסע זון־פלעקן אויפן פולן פּלײַשיקן פּנים, מיט די ברייטע פאַלדן. די אַלטע איז מיט שווערע טריט צוגעגאַנגען צום גאַסט, זי אַרומגענומען און געקושט. נאָכדעם האָט זי אומגעדרייט דאָס פּנים צום אייניקל וואָס איז שוין געזעסן אויבן־אָן און געמישט קאָרטן:

— טשע, פּאַטשיטאַ, קום אַהער און גיב אַ קוש דער טיאַ!

די קליינע האָט מיט די שפּיצן פון די פינגער זיך צורעכט געמאַכט דאָס ערשט־געקאַרבטע קעסעלע אויפן קליינעם קעפּל געמאַכט אַ מינע פון אומצופרידנקייט און איז צוגעקומען. מירל האָט איר געטאָן אַ קוש אין שטערן און זיך באַלד געווענדעט צו דער אַלטער, וואָס האָט נאָך אַלץ געהאַלטן אויף איר די מידע צוויי אויגן. די קליינע רופט מען דאָכט זיך, סערקעלע . . .

— פּאַטשיטאַ! . . . האָט דאָס קינד פאַרצויגן די שמאָלע, רויט־געפאַרבטע ליפּעלעך און געטאָן אַ פיר מיט די פלינקע בליקן צו אַלע געסט וואָס האָבן, מישנדיק די קאָרטן, אויך געכאַפּט אַ קוק צו מירלען מיט דער אַלטער.

די אַלטע האָט אָפּגעאָטעמט שווער און געווישט פון זיך די ברייטע רימושקעס שווייס וואָס האָבן געריזלט צווישן די קאַרבן פון פּנים און ביז העט אַראָפּ צום האַלדז און נאַקן. זי האָט זיך געווענדעט צום גאַסט:

— וואָס זאָגסטו, מאַריאַ קערידאַ אויף דער היינטיקער יוגנט?... שוין אַ פאַלנער מענטש, מיין פּאַטשיטאַ, האַ?...

— יאָ, מחותנעסטע!...

דאָס קינד האָט זיך פאַרנויגט און זיך אַ דריי געטאָן אויף די הויכע קנעפּעלעך, זיך אויסגעדרייט און איז אַוועק צו איר פריערדיקן פּלאַץ. די באָבע האָט איר גוטמוטיק נאָכגעשריִען:

— נחת מיינער, פאַרביַיט מיר נאָר נישט מיינע קאָרטן... און באַלד ווידער צו דער דערשטויינטער מירלען:

— מיין פּאַטשיטעלע האָט, קיין בייז אויג זאָל איר נישט שאַטן, אַ גאָלדן קעפּעלע. זי איז פון די בעסטע שילערינס אין איר שול.

— האָסט שוין אָנגעהויבן?... האָט זיך דאָס אייניקל קינדיש באַרוגזט און פאַרלייגט איין ליפּל איבערן אַנדערן. די אַלטע האָט מיט אַ האַנט זי געוואָרנט און זיך געבייזערט:

— משעַ, מאַך מיר נאָר נישט אַזאַ פרומע צורה. דו ביזט, פּאַטשי, נשקשה פון אַ טראָמפּאַפּאַס!

די ווייַבער האָבן זיך איבערגעוואונקען און געוואָרפן צו מירלען צווייַדייַטיקע בליקן. זי האָט זיך געמאַכט נישט וויסנדיק. זי האָט אָבער נאָך שטאַרקער ווי פריער, זיך דערפילט דאָרט ווי אַ פרעמדע, אַן איבעריקע.

— די אַלטע האָט דערווייַלע און אין גרויס אייַלעניש, אָנגע־הויבן אויסצופרעגן מירלען וועגן איר הויזגעזינד און צום סוף אויס־גערופן מיט חוזק:

— ווי לאַנג, מאַריאַ קערידאַ, טראַכטן אייערע לייַט צו בלייַבן אין דער וויסטעניש, דאָרטן וואו עס איז נישטאָ קיין פונק פון אַמאָ־ליקער יידישקייט? ווי לעבט מען אָפּ אַלע יאָרן דאָרטן, צווישן די האַלב־ווילדע פונדיקעס?!

— זיי זענען גאָר נישט אַזוי ווילד, מחותנתטע! — האָט איר מירל איבערגעשלאָגן. וואָס אַנבאַלאַנגט פרייַנטשאַפט, קריגט מען זי צווישן די פונדיקעס אַ סך מער, ווי צווישן די שמאַטישע...

די אַלטע האָט זיך אַרומגעקוקט, צעפירט מיט די הענט און נאָכדעם ווידער אָנגעהויבן ווי אין אַ טאָן פון באַשולדיקונג:

— מילאַ, דייַן שוויגער, מאַריאַ קערידאַ, איז שוין ווי אַן אַלט ווייַזל. מיט איר איז נישטאָ וואָס צו טענהן וועגן אַ שיין לעבן. דערצו דאַכט זיך איר אַז זי איז די איינציקע וואָס האָט די דעה... און אַז זי וועט מיט זיך אַפילו מיטנעמען אין קבר אַריין אירע קינדערס פאַרמעגן...

— די שוויגער איז ווי אַ שטיק פון איר נחלה. זי איז קונמאָל ניט געזעסן מיט קיין פאַרלייגטע הענט!...

— אַ שיינעם דאַנק איר! — האָט די אַלטע געחוזקט — זאָג מיר נאָר, מאַריאַ קערידאַ, וואָס נאָך פאַר אַ באַגערן האָט זי געהאַט?

— זייַט אַזוי גוט מחותנתטע און פאַרט צו אין קאָלאָניע, און רעדט אייַך צונויף מיט דער שוויגער.

די אַלטע איז געוואָרן אַלץ מער האַפּערדיק, זי האָט איר איבער־געשלאָגן די רייד, און דערווייַל געכאַפּט אַ קוק צום אייניקל, וואָס האָט איילנדיק געהאַלטן אין איין איבערטאַשן די קאָרטן.

— איך מאַריאַ קערידאַ, האָב שוין אַמאָל גערעדט צו איר, אָבער זי האָט מיך אָנגעקוקט און געשמייכלט...

— וואָס דען האָט זי באַדאַרפט צו טאָן?....

— זי וואָלט באַדאַרפט מאַכן אַ סוף צו איר מאַנדרעווען! זי מעג שוין אויפבינדן די הענט פון אירע קינדער... וויבער, און איך עלטער, באַדאַרפן שוין זיין אין מושב זקנים, וואָס מיינט זי, די אַלטע, אַז מירן זיך אַלץ לאָזן פירן פון אירע קאַפּריזן?!....

איידל, וואָס האָט פונדערווייטנס געוואָרפן די פלינקע, צעשראָקענע בליקן צו הער מאַמען, האָט געטאָן אַ געשריי:

— פּערא, מאַמאַ!...

ערשט איצט איז די אַלטע געקומען צו זיך. זי האָט אַרויסגעלאָזט האַרטע ווינטלעך דורך די צעפּאַטשטע נאָזלעכער, געווישט די ריטשקעס שוויס פון צעפלאַמטן פּנים און געפּרווט שמייכלען. אָבער אירע וויִיס געוואָרענע ליפּן האָבן זיך אַלץ געוואָרפן ווי אין קדחת.

אַרום טיש האָט זיך אַפּגעזעצט אַ מאָדנע אַנגעצויגנקייט. איידל האָט געהאַלטן אַ שטרענגן בליק אויף דער מאַמען. די אַלטע האָט איר צוגעוואָרפן אַ צווייִדייטיקן שמייכל און געזאָגט ווי צו זיך אַליין:

— שאַ, שאַ, וועמען האָב איך דאָ באַליידיקט, חלילה? איך האָב נאָר פיינט אַ דאָרפיש איינגעשפּאַרט אייזל, און באַסטאַ!...

— נעמט זיך ניט צום האַרצן, מחותנתטע, — האָט זיך מירל אַנגערופן. — עס קען אייך חלילה שאַטן צום בלוט-דרוק.

אַרום טיש איז געוואָרן אַ געלעכטער. אין דעם האָט זיך איידל ראַפּטום אויפגעהויבן. גענומען די מאַמע אונטערן אָרעם, און זי געפירט צו איר פּלאַץ אין סאַמע אויבנאָן, לעבן געראַטענעם אייניקל.

מירל האָט מיטן געדאַנק, מיטן האַרצן זיך פּלוצים איבערגעטראָגן אַ היים: פאַראַכטאָגן איז דער צייט, נאָכן אָפּעסן די שבת'דיקע מאכלים, איז די שווינגער אוועק שלאָפן און די קינדער זיינען אוועקגערייטן אין שטעטל, צו חברים. זי מיט אורין האָבן אָפּגערוט אונטערן אַלטן אָמבו. די לערכעס האָבן געזונגען אינעם צעווייעטן גראָז, געזונגען אַזוי איינטאָניק און נאַכטיק, ווי זיי אַליין וואָלטן אין דעם געזאַנג געוואָלט זיך פאַרוויגן. דער הימל האָט ווי אַ בלויער געקנייטשטער טוך געהאָנגען גאָר נידעריק איבער די זאַנגען פון פעלד. אורים טונקעלע אויגן האָבן געטרוקט אין איר. אויף זיין שוואַרץ-גרויען קאָפּ איז פון דער זילבער-בלאַסער לבנה געפאַלן אַ פּאַס שיין, און אים אָפּגעגאָסן מיט דעם בלייכן ליכט.

— מירל, — האָט ער איבערגעריסן די שטילקייט — מיר איז גוט צו זיצן דאָ, זיצן און האַלטן דיינע הענט אין מיינע און פילן אַז אונדזער לעבן איז ווי איין גאָלדענע קייט... די ערד, מירעלע, נעמט

אונדז אַרום, אַ טייל פון אונדזער לעבן איז שוין איז איר. צווישן אונדז מיט דער נאַטור, שטייט גאָר אַ דין ווענטעלע און ניט מער.

— אורי, רייד מיט מיר וועגן דער צוקונפט פון אונדזערע געראַטענע קינדער. רייד וועגן דער פרייד וואָס זיי האָבן אונדז פאַרשאַפט.

ער איז אַנטשוויגן געוואָרן. זיינע בליקן, האָט זי באַמערקט, זענען געוואָרן טיפער און סודותדיקער. זי איז מיטגעריסן געוואָרן פון מאַנס שטימונג. איצט האָט זי, איינאיינעם מיט אים, אויפגענומען דעם סוד פונעם ערדישן לשון. אַרום, און איבער די פּולע, קערנדיקע זאַנגען, האָט גערוט די שבתדיקע מנוחה. דאָס זומערדיקע ווינטל האָט געשויבערט די הויכע גראָזן, וואָס אַרום דעם אמבו, און אויך דעם מאַנס געדיכטע האָר.

ער האָט ווידער איבערגעריסן די שטילקייט:

— די דאָזיקע ערד, מירעלע, איז דורכגעקנאָטן מיט ייִדישן בטחון און מיט ליבשאַפט. אַז מיר וועלן זי איבערלאָזן, וועט זי אויף איר ערדישן, אייביקן לשון, וויינען, קלאָגן ווי יענע מאַמעס, וואָס שיקן אַוועק זייערע קינדער ערגעץ אין ווייטע מקומות און זיי ווייסן, די מאַמעס, אַז די קינדער וועלן שוין מער ניט צוריקקומען.

— פאַר וואָס, אורי, זאָלסטו ניט טראַכטן וועגן דעם גליק פון אונדזערע געראַטענע קינדער?

— טאַקע וועגן זיי, מירעלע, הער איך ניט אויף צו טראַכטן. אונדזערע קינדער האָבן ליב דעם קאַמף, דערצו זענען זיי געבענטשט מיט אַ סאָלידקייט. זיי זענען ניט געלטגייציק, און דאָס איז, לויט מיין מיינונג — גליק!

זי האָט געשוויגן. אָבער טיף אין הארצן האָט זי ניט געקענט איינשטימען מיט זיינע מיינונגען. זי האָט פאַר זיך אַליין ניט געוואָלט צוגעבן, אַז אַלע אירע יאָרן וועט זי פאַרפאָלגט פון אַ באַהאַלטענער אייפערזוכט צו דער איידעלעם ברייטן, גרויסשטאָטישן לעבן. נאָך יעדן וויזיט ביי דער שוועגערן האָט זיך אין איר געשטאַרקט דאָס געפיל פון קומען אַהער און אויך אַרויספירן אויף אַ וועג — סיי דעם מאַן, וואָס איז פאַרבליבן אַן אידעאַליסט, און סיי די קינדער.

זי האָט אים געלאָזט רעדן און פילאָזאָפירן, אָבער אין זיך — האָט זי אויך געלאָזט פריי אירע אַרגומענטן צו פאָרן אין דער גרויסער שטאָט: זי וויל ניט אַז אירע קינדער און אייניקלעך זאָלן בלייבן אויפן קאַמף, און אים אויך באַאַרבעטן... די קינדער האָבן פעיִקייטן צו לערנען, צו מוזיק, אַגראָנאָמיע און אינזשעניריע. דער קאַמף

וועט ניט אַנטלויפֿן.... זאָלן נאָר די קינדער פֿרווון אַ לענגערע צײַט צו לעבן אין דער גרויסער שטאָט און נאָכדעם וועלן זיי אַליין באַ־שטימען... טאַטע־מאַמע מוזן עס פֿאַרשטיין...

איצט האָט מירל אַ טראַכט געטאָן, מוז זי גאָר צופֿאָרן צום שוואָגער סענדערל אין פֿאַבריק... זי מוז פֿריער פֿון אַלץ ווידער אַ קוק טאָן וואָס עס טוט זיך דאָרטן... עס איז גאָרניט אַזאַ לײַכטער ענין... זי האָט ווײַטער געטראַכט:

דער אורי איז פּאַרזיכטיק, נאָך אַלעמען איז ער דאָך אַן אידעאַ־לער טאַטע און מאַן... אפשר איז זײַן פּאַרזיכטיקייט גאָר אַ געזונ־טער און גליקלעכער געשאַנק פֿאַר זייערע קינדערס וועגן !...

מירל האָט זיך אויפֿגעהויבן און געוואָלט פֿאַרלאָזן דעם זאַל, אָבער אין דער מינוט האָט זיך צעליאַרעמט די טיר־קנאַפּקע און די טשינאַ איז געלאָפֿן אויפֿמאַכן, קומענדיק צוריק אין דער באַגלייטונג פֿון צוויי מענער. איינער, אַ מיטלוואוקסיקער, מיט שיטערלעכע האָר און אַ ברייט, ערנסט פּנים מיט בלויע אויגן. דער צווייטער אַ דיק־לעכער, אַ הויכער, אַ פעסטער מיט אַ צוריקגעהאָלטענעם שמייכל און מיט שוואַרצע, קלוגע אויגן.

די געסט האָבן איינער נאָכן אַנדערן זיך העפֿלעך פֿאַרנייגט גע־גריסט די ווײַבער און באַלד זיך אַליין פֿאָרגעשטעלט פֿאַרן גאַסט. איידל האָט זיך נאָר אָנגערופֿן:

— מאַריאַ קערידאַ, דאָס זײַנען זייער פֿײַנע מענטשן. איינער איז אַ וויצע־פּרעזידענט און דער צווייטער — סעקרעטאַר פֿון די גרעסטע אינסטיטוציעס.

די קעסעלעך האָבן זיך אויסגעצויגן צו איר און די אַלטע האָט פֿון פֿרייד געטאָן אַ פּאַטש מיט די צוויי שווערע, דיקע הענט.

— נישקשה, מירעלע, דײַן שוויגער האָט זיך טאַקע געמעגט וואַרפֿן מיט מײַן טײַער קינד !...

דאָס איינדיקל האָט פֿאַרצויגן די ליפּעלעך:

— פֿעראַ באָבע !...

— שווײַג שטיל, שלעכט דערצויגענע ! — האָט איר די אַלטע געטאָן אַ קניפּ אין גראָבן פֿלייש.

אַרום טיש איז געוואָרן אַ געמורמל. די צוויי נײַע געסט האָבן זיך זײַטיק צוגערוקט צו זייערע רעזערווירטע פּלעצער און די באַלע־באָסטע מיט דער טשינאַ האָבן גיך אָפּגעראַמט דעם טיש. אין אַ מי־נוט אַרום האָט שוין דער מיט די שיטערלעכע האָר אויסגעטיילט קאָרטן. זײַנע ווײַסע, אַ ביסל ווײַבערישע הענט, זײַנען דערבײַ געווען אומרויק. ער האָט געטאָן אַ גנבֿישן קוק צו מירלען, וואָס איז גראָד

געווען פאַרטאָן אין באַטראַכטן די שוועגערין. אירע שמאָלע, איידעלע הענט, האָבן זיך ווי ווייסע שנורן געשאַרט איבערן טיש, באַלד אַריינ־געגומען ווי אין אַ גומענעם בייגל די קאַרטן, די פּיטשעס, מיטן גע־ווונענעם געלט. דערביי האָבן די מוסקולן פון איר פאַרפלאַמט פּנימל, געהאַלטן אין איין וויברירן און זי האָט באַלד ווידער אַרויס־געצויגן זשמיטלעך געלט, פון די צוויי טיפע, נידעריקע קעשענעס פונעם פאַרטעך. די אַלטע און אויך דאָס אייניקל, האָבן מיט קנאה געקוקט צו איר. די קליינע, אַ פאַרפלאַמטע, אַ צעטראָגענע, האָט בגנבה אַריינגעוואָרפן אַן אייגל אין דער באָבעס קאָרטן.

— דו טראַמפּאַסאַ! — האָט איר די אַלטע געטאָן אַ פּעטשל איבערן הענטל — מער וועסטו שוין ניט זיין מיין „האַנט". די קליינע האָט מיט אַ דין, הייזעריק קולכל אָפּגעענטפערט:

— דו ווילסט תמיד נאָר געווינען! די אַלטע לייט זיינען אַלע קאַפּריזנע!...

— טשע, זיי ניט אַזוי חוצפּהדיק, שלעכט־דערצויגענע, האָב דרך ארץ פאַר אַ באָבע!

און באַלד צו מירלען, טאַקע אַ בייזע דערצו:

— וואָס זאָגסטו עפּעס צו דער „נייער כוואַליע"?...

די קעסעלעך אַרום טיש האָבן געשמייכלט צו די צוויי קאַוואַ־ליערן, וואָס האָבן זיך דווקא געהאַלטן בכבודיק, ווי עס פּאַסט פאַר מענטשן דעה־זאָגער: זיי האָבן זיך געמאַכט ניט־וויסנדיק און פאַר־געזעצט דאָס שפּילן.

די לופט אַרום איר איז געוואָרן שטיקנדיק, פול מיט ריחות פון שוויס, פודער, ציגאַרן, פּערפיום און אַלערליי געטראַנקען און געבעקסן. ווען די פּיטשעס און קאַרטן האָבן אָנגעהויבן וויריקן שווער אויף אירע נערוון, האָט מירל זיך אויפגעהויבן און אומבאַ־מערקט פון קיינעם, זיך אַרויסגערוקט...

— 6 —

די זון האָט זיך אַראָפּגעלאָזט גאָר נידעריק. פון די רויטע סטעזשקעס אין ריזיקן פּאַרק האָט נאָך געשלאָגן אַ היץ. אַרום אַ ביוסט פון פּראָפעסאָר סאַרמיענטאָ, זיינען די רויטע און ווייסע מאַלוואַ־בלומען געווען באַפּערלט מיט פרישע טראָפּנס וואַסער. אין מיטן פון פּאַרק איז געשטאַנען דער אַלטער גערטנער און פון אַ לאַנגער

קישקע געשפריצט וואסער אויף די בענק און אויף די אפגעחלשטע בלומען.

ס'איז געווארן שפעט, מירל איז געשטאנען ביים זוים פון פארק און געווארט אויף אן אמניבוס כדי צו פארן צום שוואגער אין פאבריק. פון פארק האט געשלאגן אויף איר מיט ריחות פון איבער־שרפהטע בלעטער און טרוקענער שטויב. זי האט צענויפגעצויגן די שלייפן פון דער פאטשיילע אויפן קאפ און האט געפילט ווי דער שווייס האט איצט געריזלט איבערן רוקן און געמאכט נאס איר געבלימלטן קליידל.

דערווייל האט זיך פארביי־געטראגן אן אמניבוס און נאך איינער, זיי זיינען געווען פול געפאקטע און אויף איר צייכן מיט דער האנט זיך ניט אפגעשטעלט. ס'איז אוועק א ווארטעניש, אן אומגעדולד און א חרטה אויף דעם קומען אהער... זי האט נאך אלץ געפילט אויף זיך די בליקן פון דער שווערגערנס געסט און האט געהערט די אמפערניש פון דער אלטער מיטן פופצניאריקן אייניקל.

זי האט געווארט א האלבע שעה און נאך א האלבע. אין פארק האבן זיך אנגעהויבן צו יאווען עלטערע מענטשן און אויך דינסט־מיידלעך מיט קינדערלעך אין האנטוועגעלעך אויף צוויי הויכע רע־דער. זי האט געטאן א קוק אויף איר האנט־זייגערל, עס איז שוין געווען צען מינוט צו זיבן. איצט איז זי געווען זיכער, אז איר פארן אין צענטער וועט זיין אומזיסט. דער שוואגער האט שוין זי־כער פארלאזן די פאבריק. זי האט אבער ניט געוואלט גיין צוריק אין שטוב. זי האט אין יענע מינוטן פיינט געהאט די שטוב און אויך די מענטשן אין איר.

די לופט ארום איר איז געווארן שיטערער און אויפן הימל האבן זיך באוויזן ראזעווע כמארעלעך ווי איבערגעבריגטע וואטע. דער גערטנער, וואס האט נאכגעשלעפט די וואסערקישקע, איז צוגע־קומען צו איר. ארום איר האבן צווישן אונטערגעהויבענע בערגלעך, גענומען ריזלען קילע וואסער־שטראמעלעך און ס'האט זיך פארשפרייט א מיחיהדיקער דופט.

דערווייל איז ווידער אנגעלאפן אן אמניבוס און דאס מאל האט ער זיך אפגעשטעלט און עטלעכע ארבעטער זיינען אויסגעשטיגן. מירל האט אויסגענוצט די דאזיקע רגע און האט זיך קוים אריינגע־שטופט אין דעם פול־געפאקטן אמניבוס. באצאלט פארן בילעט און מיט ביידע הענט זיך אנגעכאפט אין א קיילעכיקן רינג וואס האט אראפגעהאנגען און אזוי שטייענדיקערהייט ווי אן איינגעפרעסטע

צווישן דעם שווייסיקן, שווינגנדיקן און כמורנעם עולם, האָט זי זיך געלאָזט אין צענטער אַרײַן.

אירע חושים זײַנען געווען וואַך און אויך אָנגעשפּיצט. זי האָט געהאַלטן אין איין אָנבייגן דעם קאָפּ כּדי צו קענען זען די גאַסן. זי האָט מיט דאָרפישער באַוווּנדערונג געשלונגען מיט די בליקן די שטאָטישע רעשעדיקייט, נאָך וועלכער זי האָלט אין איין בענקען. דערצו האָבן מיט פײַערדיקע אותיות אַראָפּגעשריען צו איר די רעקלאַמע־שילדן, איבער ריזיקע קראָמען מיט לוקסוס־אַרטיקלען אויסגעשטעלט אין די שויפֿענצטער. זי האָט דערבליקט די רעסטאָראַנען, קאָנפּיטעריעס און פּיצעריעס פֿולע מיט קונים. אויך די טראָטואַרן אַרום זיי זײַנען געווען פֿול־באַזעצטע, אַרום קליינע טישלעך. זי האָט אויף אַ רגע אויפֿגעהערט פֿילן דאָס שטיקעניש אין אָמניבוס וואָס איז געוואָרן אַלץ פֿולער און ענגער, ממש ניט אָפּצוכאַפּן דעם אָטעם.

מירל איז געווען ווי אײַנגעטונקען אין שווייס, זי האָט אַלע ווײַלע זיך געהוידעט אינאיינעם מיטן אײַנגעפּרעסטן עולם, אַרויסגעלאָזט אַן „אוי", אָבער זי האָט זיך באַלד אויסגעגלײַכט און האָט אין געדאַנק זיך געפֿרעגט:

פֿאַרוואָס האָט דער אורי אירער אַזוי פֿײַנט די גרויסע שטאָט און לייקנט גאָר ניט אַז ער האָט פֿאַר איר אויך מורא? ער ווייסט דען ניט אַז דאָ לעבן מיליאָנען מענטשן און קיין איינער פֿון זיי — אַזוי מיינט זי — וואָלט זי ניט איבערגעלאָזט כּדי זיך צו באַזעצן אין אַ קאָלאָניע.

די קינדער וואָלטן דאָ אויפֿגעלעבט. כאָטש זיי האָבן גראָד פּונקט ווי זייער טאַטע, ליב דאָס דאָרפֿישע לעבן. מען טאָר ניט דער יוגנט אונטערהאַקן אירע פֿליגל, זאָל זי פֿליען, זאָל זי זיך אַליין אָנשלאָגן אין די שוועריקייטן — האָט מירל זיך אַליין געענטפֿערט.

אַזוי אַ, אַ פֿאַרגאַפֿטע און אַ פֿאַרטועטע אין זיך, האָט זי גאָר ניט באַמערקט ווען דער אָמניבוס איז אָנגעקומען אין צענטער פֿון אָנסע. דער שאָפֿער האָט דערמאָנט עמיצן וואָס האָט דאַרטן באַדאַרפֿט אויסשטײַגן און מירל האָט זיך ווי אויפֿגעכאַפּט פֿון אַ חלום. זי האָט זיך אויף געוואַלד אַרויסגעריסן פֿונעם געדרענג און איז אויסגעשטיגן.

זי איז געבליבן שטיין אויפֿן ראָג פֿון לאַוואַזשע און פּאַסאָ. זי איז געווען צעטומלט און כאָטש זי האָט געדענקט, פֿון אירע פֿריערדיקע באַזוכן, ווו עס געפֿינט זיך דעם שוואָגערס פֿאַבריק, האָט זי מיט איר נאַטירלעכער, דאָרפֿישער ניט־איבערגעאײַלטקייט, זיך עט־

לעבע מאל ארומגעקוקט, כדי צו זיין זיכער אז זי האט ניט געמאכט קיין טעות.

זי האט אפגעאטעמט פרייער ווייל דא איז געווען רויקער. די מעטאלענע שטארן איבער די ברייטע טירן און פענצטער זענען שוין געווען אראפגעלאזטע. אין איינע אויבערשטע פענצטער האט זיך שוין געלויכטן. די שטיינער זיינען נאך אלץ געווען אנגעגליט. אבער איר האט זיך געדוכט אז ס׳האט געשלאגן פון זיי א מידקייט.

מירל האט געקרייצט די גאס טוקומאן, וויאמאנטע און פון דארטן שוין מער זיכער אוועק צו דער ברייטער גאס קארדאבא. זי האט דארטן געטראפן הויכע, נייע מויערן, נייע קלייטן, צווישן וועלכע עס איז ווי א נעבעכל, געווען אריינגעקוועטשט דעם שוואגערס צו אלטע שטוב.

די ברייטע, שווערע קארידאר־טיר איז געווען אביסל אפן, מירל האט זיך אריינגערוקט אין טיר און איז אריין אין דעם ברייטן, טונקעלן קארידאר מיט די גרויע, אפגעשיילטע ווענט און מיטן גריבערדיקן דיל. אויך דער לאנגער, טונקעלער הויף איז געווען גריבערדיק, ווי א שמאל פון בהמות. די פענצטער פון די צימערן זיינען געווען אראפגעזונקען. די לאדנדלעך צעפלויגן, און הינטער א פענצטער איז געשטאנען א גרויסער קאסטן מיט אפשניצלעך פון לעדער.

מירל האט אריינגעקוקט אין א צימער און האט דארטן קיינעם ניט געזען. איבער א שוואַרצן, פון מילבן צעפרעסענעם שרייב־טיש מיט פאפירן און שטיקער לעדער — האט אונטער א בלעכענעם אבאזשורל, ווי אז אלטער מעלער, זיך געפלעמלט א קליין עלעקטריש לעמפל. אונטערן טיש און אין די ראפטן זיינען געלעגן אז א שיער ווייבערישע האנט־בייטלען, פארטפעלן און וואליזן. מירל האט איינגעהאלטן דעם אטעם: וויי, וויי, אלץ ווייגט דא!.... אך, ווען זי איז מיט איינוקע יאר צוריק, געקומען מיט אורין צוגאסט, ביים שטעלן א מצבה דעם שווער, וואס איז געשטארבן אין יידישן שפיטאל, האט דעמאלט סענדערלס פאבריק אויסגעזען פיל אנדערש... און אפשר האט ער שוין געביטן דאס פלאץ פון דער פאבריק?... זי האט טאקע באדארפט פריער א פרעג טאן ביי דער שוועגערין און ניט זיך אויפהויבן און פארן!...

זי איז ווי א פרעמדע און ניט הדייסטע אוועק לענגאויס דעם לאנגן הויף מיט אז א צאל צימערלעך. אויף די נידעריקע, צעלעכצטע טירלעך, האבן געהאנגען שלעסלעך און גאר הינטן שוין לעבן די דריי פארעיפושטע אפטריטן, איז איז א האלב ליכטיקן קאמעדאר, געווען פארטאן אין ארבעט איר שוואגער סענדערל. ער איז א פאר־

טיפטער אין טראכטן געשטאנענע הינטער א לאנגן טיש און מיט א רויט שטיק קריַיד, געצייכנט מאדעלן אויף א שטיק ברוינער לעדער פון שלאנגען-פעל.

די שיַין פון אונטערן אבאזשורל איז געפאלן אויף זיַין פּנים, וואס איז איצט געווען מיד און באגאסן מיט שוויים. מירל האט אים געוואלט מאכן אן איבעראשונג און איז אויף די שפּיץ-פינגער אריַינגעגאנגען און געבליבן שטיין אנטקעגן אים. ער האט אויפגעהויבן די בליקן און אויסגערופן פארוואונדערט:

— מירעלע, דו ?!

זי האט זיך שוועריק אראפּגעלאזט אויף א ריזיקן שטול מיט פרישער לעדער, אפּגעאטעמט פריַיער, צעבינדן די שלייפן פון דער פאטשיילע און זי אראפּגענומען פון קאפּ. זי האט געווישט דעם שוויים פון פּנים און פון האלדז און עפּעס ווי ניט געקענט ארויסרעדן קיין ווארט.

דער שוואגער האט איַילנדיק ארויסגענומען א פלאש מיט קאלטער וואסער וואס איז געשטאנען אין א קעסל מיטן לעצטן ביסל צעגאנגענעם איַיז. אנגעפילט א גלאז און עס איר צוגעטראגן:

— טרינק, מירעלע, און וועסט דיך אפּקילן א ביסל.

זי האט זיך ניט געלאזט בעטן און אויסגעליידיקט דאס גלאז.

— גיב נאך איינס, סענדערל, וויַיל איך ווער פארשרפהט. נאכן אויסליידיקן דאס צווייטע גלאז, האט זי זיך בארויקט און שמייכלענדיק אויסגערופן:

— ווי, מען קען דאך דא ווערן דערשטיקט, סענדערל. די שטאט, די מענטשן, זעען אויס כמורנע... סענדערל, וואס קומט דא פאר ?...

אנשטאט איר צו ענטפערן, האט ער זי אריַינגענומען אין זיַינע בליקן און איר געזאגט:

— וואס האסטו מורא צו האבן, מירעלע, פאר דער-שטאט און פאר די מענטשן ?... פון דיר שמעקט מיט דארפישער פרישקייט און מיט א כוח וואס קען ביישטיין אלע שוועריקייטן, אלע שטרויכלונגען.

זי האט געקוקט אויף אים און געמיינט אז דאס איז ניט איר שוואגער סענדערל, יענער רויקער מארקסיסט, וואס האט מיט זיַין ווארט מיטגעריסן אזויפיל דער סביבה פון דער קאלאניסטישער יוגנט. ער האט צוגעגעבן:

— די שטאט, מירעלע, די פירעכצן פון די מענטשן, זיַינען ניט אזוי פּוסט און זינלאז ווי מיַין טאטע האט געמיינט און אורי, מיַין ברודער, מיינט עס, דאכט זיך, ביזן היַינטיקן טאג ?...

— נו, דו מוזט אָבער, סענדערל, פאַרשטיין דײַן ברודער!...

— עט — האָט ער אַ מאַך געטאָן מיט אַ האַנט — אויך איך האָב אַמאָל געמיינט אַז נאָר די ערדאַרבעט איז דער פונדאַמענט פון דער מענטשלעכער ווירדע, פון איר לעבנספרייד...

ער איז אַנטשוויגן געוואָרן, צוריקגעשטעלט אינעם קעסל די האַלב־ליידיקע פלאַש און פון אויבן דאָס גלאָז. מירל האָט זיצנ־דיקערהייט אויפגעהויבן אַ שוואַרצן פאַרטפעל וואָס האָט אויף אַ קופּע מיט בײַטלען זיך געוואַלגערט. מיטן טיכל אים געטריַי אָרומגע־ווישט, אָפּגעריבן דעם פאַרגעלטן שלאָס וואָס האָט אָנגעהויבן צו שײַנען. זי האָט דעם פאַרטפעל אָנגעשטאָפּט מיט פּאַפּיר און ווי אַ מוסטער אים אַוועקגעשטעלט אויפן טיש.

— טו אַ קוק סענדערל, ווי דער פאַרטפעל זעט איצטער אויס.

זי האָט אויך אויפגעהויבן אַ גרויסן, ווײַבערשן בײַטל, אים אָרומגעקוקט, אויסגעגלײַכט די קנייטשן און נאָכדעם אים אָפּגעפּוצט און אַוועקגעשטעלט לעבן פאַרטפעל.

— אַ גאַנץ עבֿרה, סענדערל, אַזאַ גאָלדענע סחורה זאָל זיך וואַלגערן צווישן בראָק...

— דו, מירעלע, וואָלסט אין איינציקע טעג איבערגעדרייט דאָ די גאַנצע מאַשינעריע... דאָ פעלט אויס אַ געטרײַע, ווײַבערישע האַנט.

— מיינסט, סענדערל, ווען איך בלײַב דאָ עטלעכע וואָכן, טו איך עס נישט פאַרדינען?!... — איז מירל געוואָרן געריהרט פון זײַן צוטרויִלעכן טאָן. זי האָט דערווײַל ריין געמאַכט נאָך אַ בײַטל און אים שוין געשטעלט מיט דעם אָפּגעריבענעם שלאָס צו דער טיר, ווי זי וואָלט געוואַרט אַז דער ערשטער אַרײַנגעקומענער קונה זאָל זען די טײַערע סחורה...

ער האָט מיט אַ פּוס אַוועקגערוקט דעם שטויס מיט אָפענע פּודלעס און האָט זיך אָנגערופן:

— דאָ וואַלגערט זיך טאַקע אַ שטיק פאַרמעגן, קענסט דאָס דיר קוים פאַרשטעלן.

מירל האָט געשוויגן און איז געטרײַ אָנגעגאַנגען מיט איר אַר־בעט. ער האָט ווידער געמאַכט צייכנונגען. די טונקלקייט הינטער די פאַרמאַכטע פענצטער איז געוואָרן געדיכטער. מירל האָט געוואָרט דער שוואָגער זאָל איר עפּעס זאָגן, אָבער ער איז געווען ערנסט ווי עפּעס איז אים וואָלט מיט אַמאָל אָנגעהויבן צו וואָרענען ער זאָל ניט זײַן צו איבערגעאײַלט.

מירל האָט געטראַכט: ווען איר אורי האָט שוין זײַן אייגענע פאַבריק, וואָלט ער ניט געווען אַזוי אַליין... דאָ וואָלט זיך אַזאַ בלו־

טיקע האַרעוואַניע ניט געוואָלגערט... זי אַליין וואָלט זיך גאָר אַרויס־געכאַפּט אין גאַס זיך צו זען מיט די מינאַריסטן... אסור צי עמיצן וואָלט איינגעפאַלן, אַז זי איז אַ דאָרפּישער מענטש. גראַד איר גלײַ־כער צוגאַנג צום סוחר, איר אמתדיקייט וואָלט, מיינט זי, געהאָלפן צו דער פּרנסה. וועז זי שעמט זיך ניט פאַר סענדערלען, נעמט זי די דאָזיקע סחורה און שטעלט זיך אַוועק אין די פּעריעס... מען לאָזט אַ ביסל ביליקער און מען ליידיקט אָפּ דאָס פּלאַץ און מען פּילט דאָס אָן מיט נײַער, מיט בעסערער סחורה...

זי האָט אויפגעהויבן צו אים די בליקן און געפרעגט:

— אַלע טאָג, סענדערל, בלײַבסטו דאָ אַזוי שפּעט?

— ווי אַמאָל. גראַד לעצטנס איז דאָ אַלץ ווי ערב אַ קאַטאַס־טראָפע. — האָט ער זיך באַקלאָגט. איך מוז דאָ לאַנג וואַרטן אויף אַ מענטשן, און אַ סך מאָל — וואַרט איך גאָר אומזיסט...

— וואָס־זשע, אַלע שטאָטישע זיינען עס אַזעלכע לײַכטזיניקע? וואָס הייסט מען זאָגט צו און מען האַלט ניט קיין וואָרט?...

ער האָט געשמייכלט און זי אָפּגעגאָסן מיט אַ ים וואַרעמקייט און אָפּשיי. עס זיינען אַוועק אייניקע מינוט, דער אַלטער זייגער אויפן שרײַבטיש איז שוין געווען נאָך אַכט. סענדער האָט אַראָפּגע־שאַרט די אַרבל פון העמד, פאַרשפּיליעט דעם קאָלנער און זיך אָפּ־געוואַשן מיטן וואַסער פון קעסל, אָפּגעווישט דאָס פּנים און נאָכ־דעם האָט ער אַרויסגענומען פון שופלאַד זײַן טעקע מיט די וועקס־לען און זי דערלאַנגט דער שוועגערן.

— הער שוין אויף צו אַרבעטן!... האָט ער זיך גוטמוטיק גע־בייזערט, דו מאַכסט מיך פאַרדינען אַ צענערל און די גאַס וועט ביי מיר צונעמען הונדערטער טויזנטער פּעזעס!... דאָס לעבן, דאָס דרעבן נעמט זי ביי מיר אַוועק!...

אין דעם האָט זיך אַהין אַרײַנגעשטעלט אַ מיטלוועקסיקער ייִד, מיט אַ ברייט, געקאַרבט פּנים און מיט אַ מידקייט אין די אומעטיקע אויגן. ער האָט אַראָפּגעשטעלט זײַנע צוויי וואַליזעס מיט בײַטלען און זיך ווי אַ קלאָץ אַראָפּגעלאָזט אויף אַ בונט מיט לעדער. ער האָט אויסגעצויגן די צוויי שווערע געשוואָלענע פיס און אַן אויפהער, נישט רעדנדיק קיין וואָרט, געהאַלטן אין איין ווישן דעם שווייס פון פּנים און פון האַלדז.

מירל האָט מיט רחמנות געקוקט אויף אים און באַלד אויף דעם שוואָגער, וואָס איז געוואָרן אומרואיק, בלייך און דערשראָקן...

דער ייִד האָט זיך ווי עס איז באַרואיקט, אומוויליק אַרויסגעצויגן פון קעשענע אַ קאָנווערט מיט וועקסלען און אים דערלאַנגט סענדערן.

סענדער האט גיך ארויסגענומען די וועקסלען און זיי כמעט נישט אנגעקוקט רעכט, האט ער זיי אין איינעם מיטן קאנווערט, א ווארף געטאן אויפן שרייבטיש און אויסגעשריען נישט מיט זיין קול:

— דו ביסט א טשאמבאן און נישט קיין פארקויפער!... די אלע שמאטעס האבן שוין אויף זיך זעקס חתימות!... זיי קענען שוין מער נישט גיין אהין און צוריק, פארשטאנען, דאן כאקאבא?...

מירל האט צום ערשטן מאל זינט זי האט אים געדענקט, אים געזען אזא אויפגערעגטן און פארצווייפלטן. דער אויסזען זיינער האט איר געשראקן. דער פארקויפער האט צענומען די הענט און זיך געגרייט אויפצוווייזן, מסתמא, אז די וועקסלען וועלן מיט דער צייט געסילוקט ווערן און דאן סערכיא מוז האבן אביסל געדולד און נישט איינרייסן מיט זיינע געשווירענע קליענטן. סענדער האט אים אבער נישט גע־לאזט קומען צום ווארט: — איר וועט מיך טרייבן צו באנקראט!... נישט געדארפט אפזעצן אזויפיל סחורה!... איך האב אייך פריער געווארנט, רב יעקב!...

דעם ייִדנס אויגן האבן זיך צעטאנצט ווי זיי וואלטן פאר בושה געזוכט צו אנטרינען ערגעץ. איצט איז ביי אים דער שוויים אויפן פנים געפאלן אזוי האסטיק, גלייך ער וואלט ערשט ארויס פון א שוויצבאד. ער האט צענומען די הענט און זיך געווענדעט צו מירלען, וואס האט דערוויל, כדי נישט צוצוזען דעם ייִדנס אומבאהאלפנ־קייט, ווידער געריייניקט דעם שלאס פון א פארטפעל — אין גאס, סעניארא, איז א שריפה... — האט ער זיך באקלאגט, איין מענטש געטרויט נישט דעם צווייטן. א סך פאבריקן זענען שוין געשלאסן, אבער איך גלויב פארט אינעם גוטן ווילן פון די ערלעכע מענטשן.

— איך האב שוין גענוג באצאלט פאר מיינע גלויביגערישן! האט סענדער זיך געקאכט. איך וועל מער קיינעם קיין 5 סענט נישט גע־טרויען! איר הערט כאקאבא? אויך מיינע קרעדיטן זענען איינגע־שרומפן!...

— צאלט מיט וועקסלען!..

— וואס?... — האט סענדער געטאן א קוויטש און מיט די הענט זיך אנגעכאפט פארן קאפ. די וועקסלען אייערע קענט איר לייגן אויפן פייער!....

דעם ייִדנס לויזע זעקלעך אונטער די אנגעצונדענע אויגן, זע־נען מיט אמאל געווארן מער אויפגעבלאזן. אויף זיין פנים האבן זיך געמיניעט דינע, פארשעמטע שמייכעלעך. סענדער האט געכאפט דאס רעקל פון הענגער, עס גיך ארויפגעצויגן אויף זיך און ארויס פון פא־בריק, מירל האט זיך נישט גערירט פון ארט. נאר דער ייִד האט זיך

שווער און קרעכצנדיק אויפגעהויבן, זיך א ווײַלע געשוקלט און באלד נאכגעגאנגען סענדערן און ארײַנגערעדט אין דער טונקלקייט פון הויף:
— דאן סערכיא, האט נאך א ביסעלע געדולד, איך האב איצטער געמאכט דרײַ גוטע קליענטן און נישט מער ווי אויף נײַנציק טעג!...
— אפילו אויף קיין נײַנציק מינוט אויך ניט! גענוג, איר און אײַערע קאלעגן ווען מיך טרײַבן אין קבר ארײַן!...
ער האט זיך אנגעהויבן פארען ביים שלעסל, פארגעסנדיק אפנים, אז די שוועגערן איז געבליבן אינעווייניק. זי האט זיך דערנענטערט, ארויפגעלייגט א האנט אויף סענדערלס אקסל און שווײַגנדיק אים באַזײַטיקט פון דער טיר. דער ייִד האט זיך ווידער אנגערופן.
— דאן סערכיא, שוין אכצן יאר, אז איך ארבעט בײַ אײַך. נו, האב איך אמאל זיך מיט עפעס פארזינדיקט?... א קליענטעלע האב איך אײַך געמאכט לויטער אכצענער גאלד!...
סענדער האט פארשלאסן דאס שלעסל אויף די רינגעלעך פון די פארהאקטע צוויי טירלעך און איז האסטיק ארויסגעלאפן. מירל איז אים נאכגעגאנגען. נאר רב יאנקל איז געבליבן אין הויף.
סענדער האט ארײַנגעשריען צו אים:
— דאן כאקאבא, וואס מאכט איר מיר סצענעס?... ארבא נעמט מײַנע וועקסלען און לײַט מיר ערגעץ געלט אויף זיי! איך וועל אײַך צאלן פינף פראצענט!...
דער ייִד איז ארויסגעקומען, ער איז געווען ווי אראפגעזעצט און אויך רעזיגנירט. סענדער האט פארשלאסן, ארײַנגעווארפן דעם בינט שליסלען צו זיך אין קעשענע פון רעקל, גענומען מירלען אונטערן ארעם און איז גיך געלאפן מיט איר צום ראג, וווּ עס איז געשטאנען זײַן אויטאמאביל. ער האט דערבײַ גערעדט אין איין אטעם:
— ווי, מירעלע, וועל איך נעמען צו צאלן אין די קורטיעמ־ברעם?... און וואס זאל איך מארגן זאגן דעם מאזשאריסט, הא? סײַדן זיי זאלן זיך נעמען די פארטיקע סחורה!... האט ער ניט געווארט אויף איר ענטפער.

— 7 —

פֿאַרנדיק אַהיים, האָט סענדער געפּרוּווט אויפֿקלערן דער שוועגערן אַז די לאַגע וואָלט ניט געווען אַזוי שווער, ווען ער האָט לעבן זיך געטרײַע, אייגענע מענטשן!... אורי איז אַן אויסטויגער, דער סוחר האָט ליב אַזאַ טיפּ מענטש, זײַן ערלעכקייט, זײַן קאָרעקטקייט וועט אים קיין שאָדן ניט ברענגען. די דרײַ זין וועלן אויך ווערן פֿאַרקויפֿער, וויאַכאַנטעס... און די מיידלעך וועלן זיך אָפּגעבן מיט איינצל־פֿאַרקויף. זײַנע שיקסעס, די אָנגעשטעלטע און די פֿאַבריק־אַרבעטערינס, פֿירן דאָ דאָס רעדל און ער איז פֿאַרטאָן אין אומלויפֿן אין די בענק, אין די קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון און צו קליענטן וואָס צאָלן און צאָלן ניט... אַוודאי איז שווער ביז מען קומט צו עפּעס... אָבער דער אַלטער הויף האָט זעקס צימערן, מען וועט אים גוט רעמאָנטירן און מירל וועט האָבן אַ פֿײַנע וווינונג. וואָלט די איידעלע זײַנע ניט געוואָלט נאָכשפּרינגען אירע חברטעס, וואָלט מען איצט זיך ניט געדאַרפֿט שרעקן אַזוי פֿיל... דער נײַער דעפּאַרטאַמענט, דאָס מעבל און אַלע אַנדערע שמאַכטעס, האָבן אים אָפּגעקאָסט אַ פֿאַרמעגן...

— איצט, מירעלע, איז שווער צו זײַן אַן ערלעכער מענטש און דערצו נאָך — אַ סוחר... פֿון אַלע זײַטן ווי דו ווענדעסט נאָר דײַן בליק, לויערן אויף דיר פּיפּיקע שווינדלערס און אײַן פֿאַלשער שריט, איין שוואַכקייט דײַנע, און דו ביסט אַ פֿאַרטיקער. ווי רויב־פֿייגל וואַרפֿן זיי זיך אויף דיר, מע רײַסט פֿון דיר לעבעדיקע שטיקער, פֿאַרלירסט דײַן ווערט, דײַן שיינעם נאָמען. אָבער ווען איר זאָלט אַהער קומען — וואָלט די לאַגע געווען גאָר אַן אַנדערע.

דעם קאַמף קען מען דערוויל פֿאַרדינגען און אויך לײַען אויף אים אַ געוויסע סומע, כּדי צו פֿאַרגרעסערן דאָס געשעפֿט. די מאַמע וועט קענען זײַן בײַ אים, סענדערן. איידל איז אַ גוטע נשמה. דורכויס פֿרוי און מאַמע. מען דאַרף נאָר, מירעלע, האָבן צו איר אַ ביסעלע געדולד. זי קומט טאַקע ניט אַרויס פֿון אַזאַ דור ווי מירל און ניט ווי ער, סענדער און זײַנע שוועסטער און ברידער. זי איז אַ גרויס־שטאָטישע אָבער מען קען מיט איר לײַכט אויסקומען.

אַזוי רײדנדיק האָט ער, און ניט מירל, געפֿילט ווי די מינוטן זײַנען גיך אַריבער. ערשט ווען ער איז צוגעקומען נאָענט פֿון זײַן שטוב, האָט ער אַביסל פֿאַרהאַלטן דאָס רעדל פֿונעם אויטאָמאָביל און אָנגעשטעלט אויף מירלען זײַנע בליקן. זי האָט אַרויפֿגעלייגט איר האַנט אויף זײַנער און זיך אָנגערופֿן:

— ווי עס זעט אויס, סענדערל, מאַכסטו איצט דורך אַ שווערע צייט! איך האָב עס מיר ניט פאַרגעשטעלט...

— ניט נאָר איך, מירעלע נאָר דער גאַנצער מיטלקלאַס, דער קלײנבירגער און די מערהייט פון פאָלק, ווערן איצטער צעריבן צווישן די אײַזערנע ציינער פון דער רעאַקציע... אָבער זיי אַליין וועלן שפּײַען מיט בלוט!... געדענק וואָס איך זאָג דיר!...

ער איז אַנטשוויגן געוואָרן, אַראָפּגעדרייט די שויב פון פענצטערל און אַרויסגעקוקט אויף דער גאַס. דער פּאַרק, וואָס ער געזען, איז געווען פול מיט מענטשן. איבער אים האָט געגלוט אַ גרויער הימל מיט כמאַרעס מיטן קאָליר פון צעשרפהטן קופּער. אַ רויטע לבנה, ווי אַ פײַערדיקע קויל, האָט זיך אָנגעהויבן צו ווײַזן אויפן מזרח־האָריזאָנט. ער האָט אומגעדרייט דאָס פּנים צום גאַסט און איבערגעריסן די שטילקייט:

— די גרויסע שטאָט, מירעלע, גיט דעם מענטשן אַ סך, אָבער מען מוז אויך זײַן ווי אַ רויב־חיה... דו הערסט מירל, צי ניין?... ווען איך זאָל וועלן ווערן אַן אַנזעצער, וואָלט איך אויסגעמיטן אַלע מײַנע ערגערנישן... און אויב מײַנע קליענטן וועלן מיר ווידער שטיקן, דעמאָלט, מירעלע!...

עפּעס האָט זיך ווי פאַרהאַקט ביי אים אין האַלדז.

ער האָט צעפּראַלט דאָס טירל, אָנגענומען מירלס האַנט און איר געהאָלפן אויסשטײַגן, ער האָט פאַרשלאָסן דאָס טירל פון אויטאָמאָביל און אַרויפגעפירט מירלען ביזן וועסטיבול. ער האָט געמאַכט ליכטיק און פון דאָרטן האָט ער דורך אַ לאַנגן קאָרידאָר זי אַרײַנגעפירט אין זײַן זאַלכל, געמאַכט ליכטיק און איז אַוועק אין באָד־צימער זיך מאַכן אַ קאַלטן טוש. מירל האָט גענומען דערווײַל פון טיש די אוונט־צײַטונג, דורכגעקוקט די ערשטע קעפּלעך און באַלד אָנגעהויבן צו זוכן צווישן די נײַעסן. זי האָט גלײַך דערזען די מעלדונגען וועגן אַ צאָל ייִדישע און ניט ייִדישע סוחרים וואָס האָבן זיך דערקלערט אין באַנקראָט אויף שווערע מיליאָנען.

זי האָט זיך צונויפגעלייגט די צײַטונג און זי באַהאַלטן אונטערן קישן, כדי דער אויפגערעגטער שוואָגער זאָל ניט לייענען וועגן די באַנקראָטן. זי האָט אין האַרצן געבעטן גאָט, אַז סענדער, זאָל מיט איר מער ניט רעדן וועגן זײַן לאַגע און ניט וועגן די בריוו, וואָס ער מיט זײַן אײַדעלן, האָבן לעצטנס געהאַלטן אין פּאַטשעווען צו איר און נאָך מער, צו דעם ניט נאָכגיביקן אורי.

מירל איז געווען ווי אין אַ קלעם. זי האָט זיך אַליין ניט געקענט אָפּזונדערן פונעם שוואָגערס צאָרן צום איבערפּאַרקויפער. דער שוועי־

רער אײַנדרוק האָט ווי אַ שאַרפֿער ווייטיק געפּרעסן איר געמיט און זי ניט געלאָזט רוען. אַזוי, אַט־אָ, אַ פּאַרטיפֿמע אין זיך, האָט זי ניט געהערט ווען דער שוואָגער איז אין לײַכטע שטעק־שיך אויף די באָרוועסע פֿיס, געקומען צוריק. פֿון די גרויע שלייפֿן האָבן נאָך אַראָפּגעריזלט טראָפּנדלעך וואַסער. זיי האָבן זיך אַרײַנגעגליטשט אי־נעם אָפּענעם קאָלנער פֿון גרויען באָדמאַנטל. סענדער האָט געטאָן אַ קלינג מיטן טיר גלעקל און מירל האָט אַ צעשטרײַטע אויפֿגעהויבן צו אים די האַלב פֿאַרשלאָפֿענע בליקן:

— איצט, סענדערל, זעסטו אויס רואיקער, דאַנקן גאָט!... רואיקער און היימישער!...

אין דער רגע איז דאָס שטוב מיידל, אינעם שטײַפֿן, ווייסן פֿאַר־טוך, צוגעלאָפֿן צו דער טיר, זיך פֿאַרנייגט און מער מיט די אַלץ־ווייסנדיקע־אויגעלעך, ווי מיטן מײַלכל, געפֿרעגט:

— וואָס וויל דער הער פּאַטראָנסיטאָ?

— ברענג מיר טשינאַ עטלעכע פֿרישע סאַנדוויטשן פֿון קעז מיט באָמאָן, אַ פֿלאַש מיט שוואַרצן ביר און צוויי גלעזער — האָט סענ־דער געענטפֿערט.

ווען זי איז אַוועק, האָט ער אין אַ טאָן פֿון דערלײַכטערונג זיך געווענדעט צו דער שוועגערן וואָס האָט נאָך אַלץ געהאַלטן אויף אים די בליקן:

— דו זעסט אויס מיד, מירעלע, אפֿשר זאָלסטו דיר פֿריער געמאַכט אַ קאַלטן טוש?

זי האָט אָפּגעאָטעמט שווער און געשאָקלט מיטן קאָפּ אויף ניין. ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויפֿן דיוואַן, אַרײַנגענומען אירע הענט אין זײַנע און צופֿרידן, אַז שום אָנשטעל, זיך ווידער אָנגערופֿן:

— סוחרים און פֿאַבריקאַנטן, מירעלע זענען איצטער ווי שטר־יי־קל־ציער. איין איבעריקן ריס און דו ביסט אַ פֿאַרטיקער... מען שווימט, מירל, ווי פֿליגן אין אַ גלאָז וואַסער — האָט ער פֿאַרענדיקט מיט אַ דינעם חוזק־שמייכעלע.

זי האָט געשוויגן און געהאַפּט צו הערן פֿון אים עפּעס אַזוינס וואָס זאָל ווידער שטאַרקן אין איר דעם גלויבן אַז די גרויסע שטאָט וועט זי, מירלען, מיטן הויזגעזינד דערפֿרייען, זיי געבן אַ נײַ לעבן טאַקע אַ לעבן פֿון האַרמאָניע, אָבער צווישן ייִדן, גיין אויף ייִדישע יום־טובים, קולטור־אַקטן און די קינדער זאָלן קענען פּראָווירקלעכן די שטרעבונגען — לערנען!

אין דעם איז שוין די טשינאַ געקומען צוריק, אַוועקגעשטעלט

אויפֿן שרײַבטיש אַ טעצל מיט די באַשטעלטע זאַכן און שווינגנדיק געקוקט צום באַלעבאָס.
זי האָט געוואַרט אויף זײַנעם אַ באַפֿעל.
סענדער האָט אויפֿגעמאַכט די פֿלאַש און האָט אָנגעגאָסן ביר אין די גלעזער. ער האָט דערלאַנגט דער שוועגערן אַ פֿולע גלאָז און האָט געטרונקען צו איר לחיים.
מירל האָט געזופּט פּאַוואָלינקע און מיט אַ באַוועגונג פֿון אַ האַנט, געהייסן דער טשינאַ גיין פֿונוואַנען זי איז געקומען, נאָכדעם איז אַוועק אַ גערעדערײַ וועגן אַמאָליקן ייִדישן לעבן אין די קאָלאָניעס, און וועגן דעם איצטיקן נײַעם דור, וואָס איז ווי איבערגעשפּאָלטן, און נאָר געציילטע זענען געבליבן אין קאָלאָניע און זיי גייען אין די אַמאָליקע דרכים פֿון טאַטע־מאַמע.
סענדער האָט איר דערלאַנגט אַ סאַנדוויטש און אויך גענומען איינעם פֿאַר זיך. מירל האָט באַמערקט זײַן אומרואיקייט און אויך זי איז געוואָרן אומרואיק, וואָס מער זיי האָבן גערעדט, אַלץ קלאָרער איז איר געוואָרן אַז דער שוואָגער וואַרט אויף איר באַשטימונג, אַז ער וויל ניט נעמען אויף זיך די גאַנצע אחריות, מיטן פֿאַרקויפֿן דעם קאַמפּ אַראָפּברײַנגען אַהער דעם ברודער, מיטן איבעריקן הויזגעזינד.
מירלען איז געוואָרן הייס, עס איז איר אויך געוואָרן שווער אַראָפּצושלינגען דעם ביסן. אירע בליקן זענען געוואָרן ברייט און מאָנענדיק. זיי האָבן געהאָנגען אויפֿן שוואָגער און געוואַרט אויף זײַן באַשטימונג. מיט אַמאָל און גאָר אומגעריכט האָט אויף איר אַ שלאָג געטאָן דער ריח פֿון פֿריש־צעאַקערטער ערד, פֿון גרינעם געדרשטן מיט ווייץ, וואָס כוואַליעט זיך איצט אונטער דער ברענענדיקער זון. פֿון צווישן די זאַנגען האָט זיך ווי צערויסגעהויבן די באַטיכלטע שוויגער, וואָס האָט דאָרטן אויסגעקליבן די פֿריש געלייגטע אייער פֿון די הינער נעסטן און האָט דערוויל גערעדט צו איר, מירלען:
— דו ווייסט, מײַן קינד, אַז דער כח פֿון שלעכטס ברענגט אום די וואָס שאַפֿן אים!
— איך ווייס עס, שוויגער, אָבער דער כוח פֿון שלעכטס איז ווי אַ ווירוס, ער צעשטערט, צעפֿרעסט, ניט נאָר דעם גוף פֿון זײַן קרבן, נאָר אָפּטמאָל אויך זײַן נשמה.
— ווייס איך! — האָט די אַלטע אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט און אַרײַנגעלייגט עטלעכע אייער צו זיך אינעם אויפֿגעהויבענעם פֿאַרטוך. — אָט, מירעלע, שטייט לעבן דיר אַן אַלטע ייִדענע, וואָס האָט שוין, דאַנק גאָט, איבערגעלעבט אַ סך שלעכטע הערשער מיט זייער גאַנצן קלאַפּער־געצײַג... דער בידנער מענטש, מירעלע, איז ניט מער ווי אַ נסיון. איין שלעכטער טראָט — און אַלץ איז ווידער אויף דער

וואַגשאָל. מאָל דיר, אַז ניט איין מאָל האָט דאָס צינגל פון דער וואַג־שאָל אויסגעלאָכט די קליגסטע און אפילו די זיכערסטע און זייערע קענטעניש, צעבראָכענע כלים, מיין קינד, קאָן מען ווי עס איז פּאָלאָ־דיען, אָבער קיינמאָל ניט מאכן צוריק גאַנץ.

— יאָ, שוויגער, איר זענט גערעכט. קיינער צווייפלט ניט אין אײַערע גוטע כוונות אָבער איך ווייס, אַז די שעדלעכקייט איז אָפּטמאָל ווי דער „פּולגאַן", ער קריכט אין דער נידער און ער צעפרעסט די תבואה ביז צו די וואָרצלען. מירל האָט העלפּילט אויף זיך דעם שוואַ־גערס אַ בליק און זי האָט זיך אָנגערופן:

— איך טראַכט איצט, סענדערל, וועגן דער מאַמע... איך האָב זי ערשט ממש געזען, און געהערט רעדן...

— די מאַמע? האָט ער קײַענדיק אויסגערופן. מיינסט עס טאַקע ערנסט, מירעלע?

— וואָס איז דאָ פאַראַן צו זײַן ניט ערנסט? וואָס איז דען — מען מוז דווקא נעמען פון דעם אויער אויף קאַפּויער? איך מיין, אַז סענדערל, אַז מיר האָבן נאָך געגוג צו לערנען פון דער מאַמען — האָט זי צוגעגעבן מיט ליבשאַפט. אין איר גאַנצן כאַראַקטער איז בײַ איר פאַראַנען אַ פונק פון דבורה הנביאה. דער מאַמעס פעסטקייט, איר גלויבן אַז דאָס גוטע וועט בײַקומען דאָס שלעכטע, דאָס שעדלעכע — איז ממש ווי אַ שטיק פון איר אַליין.

— ווי אַזוי מירעלע, האָט אויף איר געווירקט דער פּסיכאָז פון די היגע נאַציס? זי ווייסט וואָס עס קומט דאָ פאָר, אָדער זי איז שוין פאַרטון אין צופיל טראַכטן וועגן איר עלטער?

— זי ווייסט, סענדערל, און דאָס וואָס זי באַנעמט ניט מיטן גראָדן שכל, דערפילט זי מיטן חוש... און איר חוש, וויל איך דיר זאָגן, איז געזונט.

— מיינסטו צו זאָגן אַז די מאַמע, זאָל געזונט זײַן, נעמט טאַקע ערנסט די אַלע פינצטערנישן וואָס בושעווען אין אונדזער לאַנד?

— ניין האָט מירל געענטפערט און האָט געטון אַ זיפץ פונעם ביר. אין דעם זינען איז די מאַמע פול מיט גלויבן אַז אַלדאָס בייז וועט גיך פאַרבײַ. איר חוש איז אַזוי גוט ווי אונדזער וועגווײַזער...

— וואָס זאָגט מײַן ברודער וועגן דער איצטיקער לאַגע? — האָט ער איר איבערגעשלאָגן.

— און וואָס, סענדערל, איז דײַן מיינונג? — דו ביזט דאָך עפּעס פון די אַלצווייסער.

— יעדער פּאַרזיי, מירל, אַ גוטער צי אַ שלעכטער, וועט מיט דער צײַט ברענגען זײַנע פרוכטן. דאָ וועלן באַגאַנגען אַזעלכע אכזריותן וואָס וועלן מיט דער צײַט ווירקן אויף דער באַציונג צו די פירער פונעם

לאַנד. זיי, און נאָר זיי, מוזן מיטן וואָרצל אַרויסרײַסן די געוויקסער פון סם...

ער איז אַנטשוויגן געוואָרן, אױסגעטרונקען דאָס לעצטע ביסל ביר און מיט רוגזע אַוועקגעשטעלט דאָס ליידיקע גלאָז.

מירל האָט אומניחאדיק געקנײטש און מיטן געדאַנק זיך ווידער אײַבערגעטראָגן אַהיים: זי ווייסט אַז אורי מיט די קינדער זענען גראָד ניט זייער איבעראַשט פונעם נאַציִשן עיפּוש, וואָס דרינגט ביסלעכווײַז אַרײַן אין די הערצער פון די פּרימיטיווע, ערלעכע קרעאָלן. זיי ווייסן שוין הײַנט, ווער עס איז אַ ייִד און ווער — אַן אויסלענדער פון זעלביקן גלויבן וואָס זיי... זי, ווידער, איז חוזקא יאָ אומרויק. דערצו פאַרדריסט עס איר וואָס גראָד די נאָענטע שכנים, די וועלכע מען האָט אַמ־מערסטן געהאָלפן און ליב געהאַט — אַז אויך זיי לאָזן זיך פאַרפירן. זי דערקענט עס פון זייער אַנגעצויגענער העפלעכקייט און פון דער שטומעניש מיטן דינעם שמייכעלע אַרום מויל. זיי האָבן, ווי עס זעט אויס, טאַקע פאַרגעסן איז דעם גוטס וואָס ייִדן האָבן זיי אַהערגעבראַכט. אַ גאָב פון קענטעניש, פון לערע, ווי אַזוי ליב צו האָבן די אַרבעט און טאַקע שעצן די ערד, אויף וועלכער מען לעבט.

סענדער, וואָס האָט דערוויל געהאַלטן אין איין שרײַבן און מעקן די ציפערן אין זײַן נאָטיץ־ביכל, האָט אויפגעהויבן צו איר די בליקן און היימיש און ליב, געשמייכלט. ער האָט אויך באַמערקט די טיפע קנייטשן אויף איר שטערן און אַרום דעם פאַרשטעלטן מויל. ער האָט אַרויסגעפּילט אירע זאָרגן, אירע האַקלעניש, און האָט געזוכט זי צו טרייסטן. נאָך אַ לענגערן טראַכטן, האָט ער איבערגעריסן די שטילקייט:

— איך בין זיכער, מירעלע, אַז מײַן ברודער אורי און די קינדער זענען ניט קיין שוואַכלינגען. זיי וועלן גיבן צוריק, אויב עס וועט נאָר זײַן נויטיק! — האָט ער אויסגערופן מיט פאַרדרוס. קיינער, מירעלע, איז דאָך ניט שטאַרקער און פאַרביסענער, ווי עס איז געווען דער סטעפּ, און מיר האָבן די ווילדקייט געבויגן, געצוימט. מיר האָבן פון פאַרוואָרלאָזטער רויערד, נאָך לאַנגע און לאַנגלעניש, געמאַכט בלומען־גערטנער און געבראַכט שפע פאַרן גאַנצן לאַנד.

— וועגן אורין איז גאָר ניטאָ קיין ספק! — האָט זי אויסגערופן מיט שטאָלץ. און זײַן ליבשאַפט צום קרעאָל האָט זיך גאָרניט געביטן צום ערגערן. פאַרקערט, עו זוכט נאָר זיי אויפצוקלערן דעם גאַנצן פאַסקודנעם ענין. נאָר איך, סענדערל, איך בין די איינציקע וואָס האָב אַנגעוווירן דעם צוטרוי... דער גרויסער אומגליק פון אונדזערע ברידער אין אייראָפּע, זייער פאַרטיליקט ווערן — האָט מיך אויפגעטרייסלט פון מײַן גלויבן!... פאַרגעס ניט, סענדערל, אַז די וועלט האָט עס צוגעקוקט און געשוויגן און אפשר זיך נאָך געפרייט דערבײַ...

— די וועלט, מירעלע, וועט דאָך אַמאָל געהערן צו די מענטשן פון גוטן ווילן. — האָט ער זי געטרייסט. אין אַלע צײַטן זענען געווען און עס זענען אויך הײַנט פאַראַנען, אַ היפּשע צאָל ערלעכע מענטשן וואָס האָבן געראַטעוועט דעם נאָמען מענטש. פאַרגעס ניט אַז די קריפּלען זענען אייפערזיכטיק אויף אונדזערע פעיקייטן, אויף אונדזער אונטער־נעמונגס־גײַסט — האָט ער פאַרענדיקט מיט אַ געוויסן שטאָלץ.

זי האָט זיך צעהוידעט און זייער שטיל איבערגעחזרט עטלעכע מאָל:

— נו, זאָלן זיי, סענדערל, האָרעווען אַזוי ווי מיר האָבן געפּראַצעוועט און טוען עס נאָך ביזן הײַנטיקן טאָג. יעדער זעמדל אין קאָלאָניע, איז ממש דורכגעווייקט מיט אונדזער שווייס, מיטן בלוט און מיט די טרערן.

— אַט אין דעם, מירעלע, גייט עס דאָך! ניט זיי ווילן אַרבעטן און ניט זיי ווילן אַז מיר זאָלן זיין אַזעלכע גרויסע מבינים אויף זיי. אונדזער אויסדויער און בריהשקייט, איז דעם שונא ישראל פון אַלע צײַטן געווען ווי אַ דאָרן אין אויג. דערצו מוזטו וויסן אַז די היגע כוליגאַנעס, ווערן געפירט פונעם נאַציאָנאַל אַפּפּאַל, וואָס האָט זיך געראַטעוועט און ווי מײַז פון אַ זינקנדיקער שיף, זיך אײַנגעפעסטיקט אין אונדזער לאַנד. צוגעהאָלפן אין דעם האָבן דווקא יענע לײַט וואָס האַלטן זיך פאַר די ריינסטע און די איינציקע פּאַטריאָטן...

— יאָ, אמת, דאָס נאַציִשע איבערבלײַבעכץ געפינט נאָך גענוג אָנהייגער ביי אונדז אין לאַנד! — האָט זי ביטער געשמייכלט.

— „נישטאָ קיין שלעכטס וואָס זאָל דויערן הונדערט יאָר" — האָט ער מיטן אַרגענטינישן פאָלקס־ווערטל, געזוכט זי צו טרייסטן.

זי האָט ווידער פאַרפירט אַ שמועס וועגן דער צוקונפט פון אירע קינדער, אָבער דער שוואָגער איז געווען מיד, ער האָט אַלע מאָל געטאָן אַ דרימל, זיך אויפגעכאַפּט מיט אַן או וואַ, מירל, וועסט מיר מוחל זײַן.

צום סוף האָט ער פאַרצויגן די אויגנדעקלעך, אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ אויף דער ברוסט, און ווי אַן אַלטער, אויסגעשעפּטער מאַן, אָנגעהויבן שנאָרכען. מירל איז געבליבן שטיל און מיט אַ בליק פון באַדויערן, געקוקט אויף זײַנע גרויע, שיטערע האָר און אויף די צעפּאָכעטע נאָזלעכער. זי האָט אין גערדאַנק געפּרוּווט פאַרגלײַכן דעם שוואָגער צו זײַן צווילינג־ברודער, איר מאַן. אורי איז קיין בייז אויג, יינגליש, און פעסט ווי אַ יונגע פּאַלמע. אורי זינגט און שפּילט נאָך אויף זײַן גיטאַרע מיט דער מאַנדאָלינע. ער גייט אפילו מיט די קינדער אויף די בעלער, וווהין זיי זיינען תמיד אײַנגעלאַדן. מוידן און יונגע ווײַבלעך האָבן ליב צו טאַנצן מיט אים. צי וואָלט דער שוואָגער, סענדערל, נאָך געהאַט מוט אָפּצוהאָרעווען אַ גאַנצע וואָך אויפן קאַמפּ און נאָך

דעם זיך אויסצופוצן, און ווי אַ יונגער בחור, אַוועקרײַטן אין שטעטל אַרײַן, כדי זיך דורכצושמועסן מיט ייִדן וואָס קומען פון דער גרויסער שטאָט?

דערוויַיל האָט דער שוואָגער זיך ווידער אויפגעכאַפּט, ראַפּטום אויפגעהויבן דעם קאָפּ און די צוויי רויט־געוואָרענע אויגן, פולע מיט שלאָף און מיט צעמישונג, זיינען צוגעפאַלן צו איר ווי ער וואָלט מיט די חושים דערשנאַפּט וועגן וואָס דער גאַסט האָט איצטער געטראַכט. ער האָט זיך אויסגעניסט, אָפּגעאָטעמט גאַר טיף, און נאָכדעם אויסגע־רופן:

— מען טאָר ניט, מירעלע, איבערטרײַבן צופיל. צופיל מעסטן און וועגן האָמעוועט אונדזערע טריט. די צײַט איז איצטער אַ שווערע, קיינער לייקנט עס ניט, אָבער אונדזער לאַנד האָט אַ פּרוכטיקע ערד, אַ ערד וואָס איז געבענטשט פון גאָט. זי וועט, דורך דער אַרבעט פון טויזנטער פלײַסיקע הענט, באַווײַזן וווּנדער און ראַטעווען די מאָראַל, דעם גוטן נאָמען, וועלכן אַ סך „פּאַטריאָטן" האָבן מיט זייער אויפפי־רונג שוין גענוג פאַרטונקלט...

— דאָס לאַנד, האָט ער אויסגערופן מיט פּאַטאָס, — און צעפירט דערביי מיט די הענט ווי ער וואָלט זיך געגרייט צו גיבן אַ לעקציע, — דאָס לאַנד, מירעלע, האָט נאָך גענוג ערלעכע אַרגענטינער, מענטשן מיט קלאָרן זינען, און וואַרעמע הערצער, פולע מיט ליבשאַפט צו דער אַרגענטינער מדינה און צום פאָלק — וועלן מיר, אינאיינעם מיט זיי, אַוועקגעבן אונדזערע כוחות און ווידער אויפהייבן דאָס פאַרשעמטע און אָפּגענאַרטע פאָטערלאַנד!...

אין די רגעס פון זײַן פּאַטאָס, האָט מירל ווידער דערזען דעם אַמאָ־ליקן דאָרפישן סענדערל, דעם אידעאַליסט. זי האָט אים איבערגע־שלאָגן:

— ווי מיינסטו, סענדערל, אויך אונדזער בײַטראָג, וועט אַמאָל באַלוינט ווערן? אָדער מיר וועלן תמיד זײַן ווי אַ זאַפּטיקע פּרוכט וואָס מען נאָגט אויס און מען וואַרפט נאָכדעם אַוועק די שאָ־לעכץ מיט די קערלעך? ביז ווען, שוואָגער לעבן, וועלן מיר מוזן אָפּקומען פאַר פרעמדע זינד, הא?

— איך, שוועגערן, האָב קיינמאָל ניט געצווייפלט אַז דער כח פון שלעכטס וועט פאַרטיליקט ווערן פון זײַן אייגענעם סם!

— סענדערל, דער כח פון שלעכטס איז אַ סך געפערלעכער ווי דו שמועסט זיך דאָס פּאָר. — האָט מירל אויסגערופן מיט ווייטיק און זיך יתומדיק צעהוידעט.

אין דעם איז גאָר אומגעריכט און וויכערדיק אַרײַנגעלאָפן איידעלע. איר צעשמייכלט פּנימל איז געווען יוגנטלעך פאַרפלאַמט און באַדעקט

מיט טראַפּנדלעך שוויים. זי האָט פאַרוואָרפן די הענטלעך אַרום מאַנס האַלדז: מיט איין בעקל געהאַלטן אין איין גלעטן זײַן קאָפּ און דאָס פּנים, דערבײַ האָבן די פלינקע צוויי אויגן זיגעריש און קעציש גע־לויכטן און געשוויבלט.

— אמאַרסיטאַ דע מי קאַראַסאָן — האָט זי געהאַלטן אין איין איבערחזרן — קערידאַ סערכיסיטאַ!... — ער האָט געשמייכלט, האָט אַרײַנגענומען איר קעפּל אין זײַנע גרויסע, מענערישע הענט, און גוט־מוטיק אויסגערופן:

— שעמסט דיך גאַרניט פאַר דײַן שוועגערן?... ביז ווען וועסטו בלײַבן ווי אַ קינד, אַדעלינאַ?

— וואָמאָס, וואָמאָס, אמאַרסיטאַ! — האָט זי אַ צעפּיעשטשעטע אים איבערגעשלאָגן און דערבײַ געמאַכט אַ ברוגזע מינעלע. — ווען דאָס ווײַב איז קאַריניאָסאַ, באַדאַרף מען איר זאָגן אַ דאַנק און דער־נאָכדעם איר געבן אַ בעסיטאַ...

ער האָט געשמייכלט און אומגערן זיך געווענדעט צום גאַסט, וואָס האָט אַ פאַרגאַפטע געקוקט צו דער צעשמייכלטער אײדעלע.

— זעסט, מירעלע, מײַן ווײַבל איז נאָך צלײַ אַ פאַרליבטע. נו, מיינסטו אַז דאָס איז גאָר ניט ווערט, האַ?

אײדל האָט באַקומען אַ סך ווייכע, זיגערישע שטריכן אינעם שמייכלדיקן פּנימל און זי האָט זיך אָנגערופן:

— זײַ ניט ברגז, מאַריאַ קערידאַ, וואָס איך בין איצט ניט אַרײַנ־געקומען. איך האָב אָנגעזאָגט דער טשינאַ זי זאָל דיך און מײַן סער־כיסיטאַ אַטענדירן. ווען איך וועל ווערן פרײַ, וועלן מיר ווידער פאַר־ברענגען. דערווײַלע וועסטו מיר מוזן אַנטשולדיקן. מײַן טײַערע.

— באַסטאַ, באַסטאַ!... — האָט דער מאַן איר איבערגעשלאָגן און ברגזלעך טראַפּגענומען פון זיך אירע הענטלעך — באַסטאַ, אײדל...

— אַדעלינאַ!... — האָט זי אויסגערופן און קאָקעטיש אונטערגע־טענצלט אויף איין פיסל.

ווען סענדער איז ווידער געבליבן אַליין מיט דער שוועגערן, האָט ער יונגליש און נאָכגיביק געשמייכלט, ווי ער וואָלט זיך געשעמט מיט זײַן ווײַבס צו לײַכטער האַלטונג. נאָך אַ ווײַלע קווענקלעניש, האָט ער צעפירט מיט די הענט און האָט זיך אָנגערופן:

— מײַן אײדעלע איז געבליבן די פאַרליבטע פון אַמאָל און ניט מער ווי אַ פרוי... גלויב מיר, מירעלע, עס איז זי מקנא צו זײַן. איך ווייס, זי קען מיר ניט אַנטקעגן קומען מיט קיין שום אַנדערע זאַכן.

מירל האָט אין דער רגע טאַקע געזען אײדעלעס זאָרגלאָזן לעבן. זי האָט זיך באַמיט צו בלײַבן גלײַכגילטיק און האָט אַרונטערגעלאָזט די אַלצוויסנדיקע אויגן, זאָגנדיק ווי צו זיך אַליין:

— אין קאָלאָניע איז דאָס לעבן קיינמאָל ניט גרינג, קיינמאָל... ער האָט זי אַרײַנגענומען אין די וואַרעמע בליקן, זיך שווערלעך אויפגעהויבן און איז געגאַנגען אין באָד־צימער. מירל האָט אים נאָכגעקוקט און דערפילט אַ מאָדנע אייפערזוכט צו דער שוועגערן. איר דורכזיכטיק קליידל פון איידעלן באַטיסט, די רויטע שטעק־שיכלעך אויף די ווײַסע, באָרוועסע פיסלעך, איר טױעבן ווי אין אַ פאַנטאַסטיש וועלטל, האָבן מירלען דערמאָנט אַז וועגן אַלץ און אַלעמען האָט זי אַלע יאָרן געטראַכט — נאָר ניט וועגן איר ווײַבערישן אויסזען. אין די שטאַרקסטע היצן און אויך אין קעלטן און שטורעמס, פלעגט זי אַפילו אין די נעכט זײַן מיט אורין אין פעלד. ביידע האָבן געקוקט צו די כמאַרעס און געוואַרט אַז עס זאָל רעגענען. חדשים־לאַנג האָט מען געוואַרט און געצאַפּלט פון שרעק, טאָמער וועט דער שניט ווידער פאַרלוירן. האָט יאָ גערעגנט, איז ווידער געווען ביי וואָס צו אַרבעטן, ווײַל וויפל דער גערונגענער אַרבעטער טוט אויף, מוז ער אָבער האָבן אונטער זיך דאָס אויג און די געטרײַע האַנט פונעם באַלעבאָס. נו, האָט זי דען געקענט לאָזן אורין האָרעווען ווי אַ פערד און זי אַליין זאָל אָפּהיטן די הויט פון פּנים און די הענט? איצטער לעבט מען אַ ביסל גרינגער, די קינדער זאָלן געזונט זײַן, העלפן שוין צו. אָבער איר פּנים איז צערינצלט און די דלאָניעס, די פינגער — צעשינדן.

מירל האָט זיך דערפילט גאָר פרעמד אינעם שוואָגערס רחבותדיקער שטוב. זי האָט געבענקט נאָך איר היימישער ווצרעמקייט, אַפילו די שוויגער, מיט איר צופיל וואָרעניש און רעדן וועגן אַמאָליקע, גוטע צײַטן, ווען יידן זיינען געווען סאַמע כשרע נשמות — אַפילו זי — איז מירלען געוואָרן צענפּאַכיק ליב און טײַער. מירל האָט פאַרמאַכט די אויגןדעקלעך כדי צו דרימלען אַ ביסל, אָבער די באַטיכלטע שוויגער מיטן קוישעלע אייער אינעם אויפגעהויבענעם פאַרטעך, האָט זיך ווידער באַוויזן אינאיינעם מיטן צעכוואַליעטן ווייצענעם פעלד.

—פאָר, מירעלע, און זײַ מצליח — האָט די שוויגער געזאָגט. ערשט דאָרטן וועסטו, מיטן אויבערשטנס הילף, דיך טאַקע באַרעכענען... די איידעלע זאָל איבערלעבן מײַנע ביינער, אָבער זי איז דאָך פאָרט געבליבן ניט מער ווי אַ שטאָטישער פלאַטער־קאָפּ... זי וועט טאַקע טענצלען אַרום דיר, אָבער זי וועט קוקן אויף דיר ווי אויף אַ פאַרגרעבטער פויערטע... דיר וועלן ניט באַסן קיין רויטע שיכעלעך און ניט קיין פּאַטשערקעס. געדענק עס גוט.

— קעגן וואָס, שוויגער, זײַנען די אַלע טענות? איך וויל צופאָרן אַהין און מיך דערוויסן וואָס זיי טראַכטן דאָרטן וועגן אונדזער קאַמף... פאָר, פאָר! — האָט איר די שוויגער איבערגעשלאָגן און זוניק געשמייכלט. — דו, מירל, ביזט אַ דאָרפישער מענטש, דערצו אויך אַן איבער־

געגעבן ווײַב. דו וועסט דאָרטן מוזן האָרעווען שווער און וועסט ניט האָבן קיין פרייד און ניט די מנוחה וואָס דו האָסט דאָ. דערצו וועט איידעלע דיך האַלטן פון ווײַטנס, זי וועט דיך ניט פאַרשטיין...

מירל האָט אויפגעמאַכט די אויגנדעקלעך און האָט אַ פאַרחידושטע זיך אַרומגעקוקט. זי איז געווען ווי אונטערן אײַנדרוק אַז די שוויגער איז דאָ נאָענט און זי וועט טאַקע באַלד אַרײַנקומען.

אין אַ ווײַלע אַרום איז גאָר אַרײַנגעקומען דער שוואָגער. ער איז שוין געווען אָנגעטון. ער האָט גענומען פון טיש זײַן פולע טעקע, אײַלנ־דיק געכאַפּט אַ קוק אויף זײַן גאָלדענעם האַנטזייגער, און האָט אויסגע־רופן מיט שרעק:

— אָ, וואָ! ס'איז שוין באַלד צען, איך טאָר ניט פאַרשפּעטיקן. וועסט מיר מוחל זײַן, מירעלע. — האָט ער זיך געווענדעט צו איר — איך מוז שוין צופאָרן אין מײַן קאָאָפּעראַטיווע. הײַנט איז דאָ אַ זיצונג און איך וועל דאָרטן טרעפן אַלע קאַרפּן־קעפּ אויך.

ער האָט אַרונטערגערוקט אונטערן אָרעם די פולע טעקע, געטאָן אַ קוש מירלס שטערן, געזאָגט „ביז שפּעטער" און איז גיך אַרויס. הינטער אים איז געבליבן אַ פּוסטקייט. מירל האָט זיך דערפילט אַליין, איינ־זאַם. פון דער נאַכטיקער בלויקייט האָט זיך דערטראָגן צו איר דאָס צווישטשערן פון לערכן און אַן אומעטיק געוויין פון עפּעס אַ נאַכט־פויגל.

זי האָט זיך אבלדיק אַ טרייסל געטאָן, אַזוי ווי אויפגעשוידערט, באַלד אָנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אויף אירע דלאָניעס, און מיטן גאַנצן האַר־צן זיך געוואָלט צוהערן וואָס צוזינגט אין איר טוט זיך. זי האָט עפּעס ווי ניט באַנומען איר קומען אַהער און נאָך ווינציקער — דעם שוואָגערס מיט דער שוועגערנס האַלטונג.

גאָר אומגעריכט האָט זי ווי דערזען דעם אומבאַהאָלפענעם דאָן כאַ־קאָבאָ, מיט די צוויי שווערע וואַליזן. זי האָט געהערט זײַן געבעט:

— דאָן סערכיאָ, גאָט איז מיט אײַך!... איך האָב דאָך אײַך גע־דינט קאַרגע צוואַנציק יאָר. איך האָב אײַך געמאַכט אַ קליענטעלע, דאָן סערכיאָ!...

ביי וואָס איז דער ייִד געבליבן, האַ?... ווער וועט אים איצטער גיבן סחורה?... ער האָט מסתמא אַ ווײַב מיט קינדער, וואָס ער דאַרף אויסהאַלטן. ער איז, ווײַזט אויס, אַ קליינער אויסטויגער.. און איר אורי מיט די דרײַ געראָטענע זין, די געזונטע דאָרפס־מענטשן — זיי וועלן זיך דען יאָ אויסטויגן צו גאַסן־האַנדל? זיי ווייסן דאָך אוודאי ניט פון די סוחרישע דריידלעך און שפּיצלעך. אויך זיי וועלן אומגיין מיט פולע וואַליזעס און מען וועט זיי אָפּשינדן, ווי מען שינדט אַרום פעטע, גוט אויסגעהאָדעוועטע גענדז. סענדערל וועט שרײַען:

— טויגעניכטס, פּויערים, איר וועט מיך טרײַבן צו באַנקראָט!...

מירל האָט מער ניט געוואָלט טראַכטן. זי האָט געוואָרט צו דער

שוואַגער זאָל זיך צוריקקערן און דעמאָלט וועט אַלץ מוזן ווערן באַשטימט. זי האָט זיך אויפגעהויבן און האָט גענומען שפּאַנען אַהין און צוריק. ביסלעכווייז און ממש ווי איר אויף צולהכעיס — איז דאָס ציַמער געוואָרן ווי אָנגעפּילט מיט; שוואַגערס קולות. דערצו האָט זיך איר געדאַכט, אַז דאָן כאַקאַבאַ און אורי מיט די קינדער, זענען געזעסן אויף די פּולע, פאַרשטויבטע צוריקגעבראַכטע וואַליזן און פאַרומערטע געהאַלטן אין איין ווישן דעם שוויים פון די פּנימער און פון האַלדז. זיי האָבן פאַרחושכטע און אומבאַהאָלפענע, אויסגעמיטן צו קוקן צום צעַרייצטן סענדערל, וואָס האָט אַרויכגעקוקט צו זיי פון הינטער אַ שטוים לעדער און יסורימדיק זיך געבראָכן די פינגער פון די הענט און געוואָלדעוועט:

— טויגעניש, פּויערים, איר וועט מיך טרײַבן צו באַנקראָט...

זי האָט אָבגעאָטעמט שווער און אין געדאַנק זיך געזאָגט: עס זאָל נאָר אויסגיין צום גוטן, ליבער גאָט אין הימל!

זי האָט גענומען אַ פּעכערל וואָס איז געלעגן אויפן שרײַבטיש און האָט אָנגעהויבן צו פאָכען נאָענט פון איר פאַרפלאַמט, אָנגעהיצט פּנים. אָבער די רויקייט איז ניט געקומען. איר האָט זיך אָנגעהויבן צו דאַכטן אַז איר אורי איז געשטאַנען צווישן די קווייטן פון דער „נאַכט־דאַמע", הינטערן אָפענעם פענצטער, און ער האָט שטיל און שכלדיק גערעדט צו איר:

— נו, מירעלע, דו ווילסט טאַקע ווערן אַ שטאָטישע, גוט, וועל איך דיר נאָכגעבן... אָבער געדענק אַז מיר, דאָ, האָבן ווינציקער מורא פאַר די שווערע צײַטן ווי זיי, די שטאָטישע... אונדזער ערד איז פּרוכטיק און גוטוויליק. זי איז ווי אַ גוטע, געטרײַע מאַמע. וויפל דו זאָלסט איר ווייטאָן, וועט די מאַמע, אין שווערע צײַטן, דיך ניט פאַרלאָזן... און אויב, מירעלע, מיר וועלן אַמאָל יאָ באַשטימען אַרויסצורײַסן זיך פון איר, וועט דאָס זיכער ניט זײַן אויף צו ווערן גרויסשטאָטישע פאַרקויפער, גאַסן־טרעגער...

זי איז געוואָרן נאָך מער צעטומלט און די צו גרויס געוואָרענע בליקן האָבן געלויערט אויף די פונעם ווינטל צעוויגטע קווייטן. זי האָט אָפּגעאָטעמט שווער און געטראַכט:

— ווען זי זאָל זײַן איבערגלויבעריש, וואָלט זי אפילו געקענט שווערן אַז איר אורי ווייסט איצט וועגן אירע טראַכטענישן מיט דער אומבאַשטימטקייט. און אַז ער האָט דורכן געפיל געשיקט צו איר די דאָזיקע שוין ניט איינמאָל אַרויסגעזאָגטע געדאַנקען און וואָרענישן.

וואָלט ניט געווען אַזוי שפּעט, וואָלט זי גאָר געדאַרפט צופאָרן צו אורים אַן עלטערן ברודער, וואָס וואוינט אין אַ בײַשטעטל. אָבער זי איז מיד און דערצו פּאַסט עס ניט פאַר דעם בידנעם סענדערל דעם געבער.

אומשטיינסגעזאָגט. אָבער ער וועט זי הײַנט ניט אָפּלאָזן פון אויג. ער וועט באַלד קומען צוריק און עם וועט זיכער אַוועק אַ שמועס וועגן תּכלית... און זי מוז אַצינד זײַן וואַך און אויסהאַלטן. ציִ האָט זי דען אַ רעכט צו טראַכטן, נאָר וועגן זיך אַליין און זיך שפּילן מיט די לעבנס פון גאַנצן הויזגעזינד? ווי עס זעט אויס הענגט איצט דעם שוואָגער סענדערלס רײַכקייט ווי אויף אַ האָר... ער אַליין האָט עס איר דורך האַלבע ווערטער פון ביטערניש, שוין אַרויסגעזאָגט איר טוט עס לײַד. זייער שטאַרק לייד. זי הייבט גאָר ניט אָן צו פאַרשטיין ווי אַזוי די איידעלע רײַסט פון אים לעבעדיקע שטיקער און מאַכט זיך צום נאַר... יאָ, די קאָרטן, דאָס לײַכטע לעבן און די שמאָכטעס, שטייען ביי איר העכער פון דאגות פּרנסה און פון מאַנס ברעכן זיך דעם מות.

ביי די ראָזיקע געדאַנקען איז מירל געוואָרן גאָר נייגעריג, די פיס האָבן זי צוגעפירט ביז צו דער טיר פון זאַל. זי איז געבליבן שטיין צווישן די פאָרהאַנגען פון איידעלן וואָל מיט זייד און פון ווײַטנס זיך צוגעקוקט צום שפּיל. אויף איר האָט געפּלייצט אַ שרײַענדיקע ליכטי־קייט, סײַ פון די הויכע ווינקל־לאָמפּן, און סײַ פון אַ רײַך־געמײַסטערטן לײַכטער מיט עטלעכע לעמפּעלעך, וואָס האָט געהאָנגען גאָר נידעריק, איבערן טיש. דערצו האָט זי דערפילט דעם שווערן ריח פון פודער, ציגאַרן און אַנדערע ריחות, וואָס האָבן געוועקט אין איר איבל, ווי צום ברעכן. זי האָט זיך צעבראַסטעט דעם קאַלנער פון קאָפּטל און דורך די נאָז־לעכער, אַרויסגעלאָזט שווערע זיפּצעלעך און דורך די געשמאַקע, צעגויפגעצויגענע ליפּן, אייניקע מאָל אַרויסגעבלעזלט: פו... פו...

מירל האָט זיך דערשראָקן פאַר זיך אַליין. זי איז געווען צופרידן וואָס די איידעלע האָט זי ניט באַמערקט. זי איז געווען ווי פאַרכשופט, די אויגן זיינען געווען איבערגעצויגן מיט אַ מאָדנעם, זשעדנעם גלאַנץ. אירע לאַנגע הענטלעך זיינען געוואָרן אָך שמעלער און אומרויִק. זיי האָבן געהאַלטן אין איין צענויפשאַרן די „פּיטשעס" מיט די קופּקעלעך פּאַפּיר געלט, וואָס זי האָט געווונען, באַלד נאָך דעם האָט זי געשיקט אַנגעהויבן איבערצוטאַשן די קאָרטן און צעשטרײַט געשלעפּט פון אירע טיפע קעשענעס אַלערליי קלענערע און גרעסערע באַנקנאָטן, מיט אַ מינע פון אַ געניטן שפּילער זיי געוואָרפן צו דער פרישער באַנק, אינעם זיל־בערנעם טעצל.

מירל האָט זיך געהידושט וואָס קיין איינע פון די שפּילערנס האָט ניט באַמערקט, אַז מען קוקט אויף זיי. זי האָט צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ און געזאָגט צו זיך אַליין:

— זיי זענען דאָ ווי היפּנאָטיזירטע, אָדער ווי נאָך אַ שריפה, ציִ נאָר חלילה אַן איבערפאַל פון דער „טאַקוּאַראַ", ציִ אַן אַנדער אומגליק,

וואָס קומט פּלוצים, וואָלט זיי אפשר געקענט צוריקברענגען צום זינען, און זיי אָפּרײַסן פון דעם דאָזיקן פאַרגעניגן...

א רגע שפּעטער, ווען זי האָט זיך דערפילט ווי אַן איבעריקע, איז מירל געגאַנגען צוריק. זי האָט זיך אומווילִיק אוועקגעזעצט בײַם שרײַב־טיש, אָנגעשפּאַרט דאָס פּנים אויף די הענט, אַראָפּגעלאָזט די אויגנדע־קלעך און אַזוי, א פאַרטויטע אין אירע טראַכטעניש, זיך אָנגענומען מיט דאָרפישער רואיקייט און געוואַרט דער שוואָגער זאָל וואָס גיכער קומען, און עס זאָל אַ סוף נעמען צו איר אומבאַשטימטקייט. עס זענען אוועק עטלעכע מינוטן, זי האָט דערהערט עמיצנס טריט הינטער דער טיר און האָט געעפנט די אויגן. אַרײַנגעקומען איז אָבער איזאבעל, איידעלעס מאַמע.

מירל האָט גלײַך באַמערקט איר פאַרענדערטן אויסזען, צווישן די האַרטע קאַרבן פונעם פּנים און פון האַלדז, האָבן געריזלט ריטשקעלעך שווייס מיט דער אָפּגעשוויינקטער שמינקע. דאָס בלאָנד־געפאַרבטע קע־סעלע אויפן קאָפּ, איז שוין געווען אַראָפּגעזעצט. א ווײַלע האָט מירל גע־קוקט אין דער אַלטערס אויגן. ס'האָט אויסגעזען, אַז ביידע האָבן ניט געהאַט קיין חשק צו זיין די ערשטע איבערצורײַסן די אָנגעצויגענע שטיל־קייט. די אַלטע האָט זיך צעהוידעט, געשמייכלט און נאָכדעם זיך אָנגע־רופן:

— וועסט מיר מוחל זײַן, מאַריאַ קערידאַ, וואָס מיר האָבן דיך גע־לאָזט איינע אַליין. איך האָב שוין געזאָגט מײַן אַדעלינאַ, אַז מיר האָבן שלעכט אויסגערעכנט, מיר האָבן פריער באַדאַרפט צוגרייטן א צווייטע האַנט פאַר דיינעטוועגן.

— אַ שיינעם דאַנק אײַך, מחותנתטע!... איך האָב וועגן וואָס צו טראַכטן... די אַלטע האָט אַרויסגעצויגן א טיכל פון דער קעשענע מיט די פּיטשעס און ווישנדיק דעם שווייס פון האַלדז, האָט זי איר געענט־פערט:

— דאַנק מיר ניט, מאַריאַ קערידאַ, איך און מײַן אַדעלינאַ האָבן דער־ווײַלע נאָך גאָרניט געטאָן פאַר דײַנעטוועגן.

— וואָס, מחותנתטע, דענקט איר טאָקע צו טאָן פאַר מיר? האָט איר מירל איבערגעשלאָגן.

— דאָס וועסטו שוין זען, אַז דו וועסט מיט גאָטס הילף ווערן א שטאָטישע. — האָט די צַלטע זיך ברייטלעך צעהוידעט און מיט א מאָד־נער פרייד פאַרענדיקט: מיר, מאַריאַ קערידאַ, וועלן דיך אַרײַננעמען אין אונדזער קרײַז... דו וועסט ווערן א נײַער מענטש, ערשט דעמאָלט וועסטו האָבן פאַרוואָס צו דאַנקען...

— זייער שיין פון אײַך. ס'איז מיר, דאָניאַ איטעלע, ממש גע־וואָרן ליכטיק אין די אויגן.

— איזאַבעל — האָט די אַלטע איר איבערגעשלאָגן. ווער האַלט זיך היינטיקע צייטן מיט אַ נאָמען פון אַמאָל?...

— נו, זאָל זיין איזאַבעל. מחותנתטע געטרייע...

זי האָט זיך אַראָפּגעזעצט אויפן דיוואַן און האָט אַרויפגעשאַרט די רינגען אויף די לויזע, באַקלייענטע הענט. נאָכדעם האָט זי זיך ווידער געווענדעט צום גאַסט, וואָס האָט געהאַלטן אויף איר אַנגעשטעלט די טיפע, גלייכגילטיקע בליקן:

— אַ מאָדערנע פרוי, מאַריאַ קערידאַ, מוז וויסן ווי אַזוי זיך אויפצופירן ווען זי קומט צווישן מענטשן. נעם דיר נאָר אַ ביישפּיל פון מיין אַדעלינאַ, קיין בייז אויג זאָל איר ניט שאַדטן...

— יאָ, מחותנתטע, איך האָב שוין געזען...

— האָסט נאָך גאָר ניט געזען, מאַריאַ, דו ביזט דערווייל אונטערן איינדרוק פון דיין דאָרפישן לעבן, פון די שוואַרצע פונדיקעס, און ניט מער.

מירל האָט געשוויגן, אָבער אין געדאַנק האָט זי אָנגעהויבן צו פאַרגלייכן די דאָזיקע ייִדענע צו אורים פרומער מאַמע. מירל האָט דערפילט אַ בענקשאַפט נאָך איר און אויך אַ גרענעצלאָזן רחמנות אויף איר איז דערוועקט געוואָרן אין איר האַרצן, ווייל מען וויל זי מיט געוואַלד אַרויסרייסן פון איר איינגעוואָרצלטן לעבן. די שוויגער איז אויך „נשמה"דיק צוגעבונדן צום אַלטן ייִדישן בית עולם, ווו עס רוען, ניט נאָר אירע לאַנדסלייט, געוועזענע קאָלאָניסטן, וואָס די פּרימיטיווע האַלב-ווילדע אַרגענטינער האָבן געשאָכטן, נאָר עס רוען אויך דער אַלטערס צוויי קינדער.

מירל האָט זיך פאַרטראַכט און איז געוואָרן אומעטיק. די אַלטע האָט צוגעוואָרפן אַ פלינקן בליק צו דער טיר פון זאַל און האָט פאַרגעזעצט:

— איר אַלע, מאַריאַ קערידאַ, וועט דאָ ווערן ווי ניי-געבוירן... ס'איז נאָר אַ זאַך פון וועלן פאַרשטיין, פון האָבן אַ ביסל ליבשאַפט צום לעבן.

— מיין שוויגער מחותנתטע געטרייע, איז ממש צום באַוואונדערן.

— אָט אין דעם גייט עס דאָך! — האָט זיך די אַלטע צעהוידעט און איינגעגראָבן אין איר די אויגן: ווער, מאַריאַ קערידאַ, מיינט עס חלילה שלעכטס צו טאָן דיין שוויגער? פאַרקערט, מיר ווילן זי זען אַ גליקלעכע, מירן זי אַריינגעבן אין מושב זקנים... מעגסט פאַר אַ בעלן צופאָרן און זען ווי גליקלעך עס פילן זיך דאָרטן די אַלטע לייט. ממש אַ גן עדן, האָט מען דאָך געמאַכט פאַר זייערטוועגן.

בשעת זי האָט זיך אַזוי צעוואַרעמט, פון אירע אייגענע טענות, האָט מירל אָפּגעאָטעמט שווער, און ביטער געשמייכלט. די אַלטע האָט זיך ווי אָנגעכאַפּט אין מירלס שווייגן, און האָט פאַרגעזעצט אין אַ טאָן פון אַ שטאָטפאַרזאָרגערן:

— ס'איז דאָרטן דאָ אַ שיל צום דאַווענען, פונקט ווי אין דער אַל-

טער היים... און ווײַבער, וואָס בענטשן ליכט, און פּראַוועון בכבוד אַלע יידישע ימים טובים... מירלס בליקן זיינען געוואָרן ברייטער און פולע מיט ווידערווילן זי האָט אומרויִק אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט און איבערגעשלאָגן:

— די שוויגער, זאָל געזונט זײַן, האָט זיך איר אייגענעם קוק אויפן לעבן...

די אַלטע האָט זיך צעשמייכלט, אָוועקגעלייגט די שווערע הענט אויפן פּאַ־עליק און איר איבערגעשלאָגן:

— וואָס ווייסט זי דאָרטן, די פּויערטע... מיר דאָ מיינען עס טאַקע פאַר איר טובה וועגן, וואָס מאַריאַ, וועט זי נעבעך טון אַ גאַנצן טאָג צווישן מאָדערנעשע מענטשן... די נײַע כוואַליע איז אַ נערוועזע, אָבער אַז די אַלטע וועט זײַן דאָרטן, וועלן מיר, מיט גאָטס הילף, אַלע זונטיק צופאָרן צו איר. מירן זי אַמאָל אויך ברענגען אַהער אויף אַ שבת, אָדער אַ יום טוב. פאַר וואָס, מאַריאַ קערידאַ, זאָל אַזאַ יידענע אומבלאָנקען דאָ און אויף די עלטערע יאָרן זיך פילן עלנט?...

מירל האָט פון אומרויִקייט זיך האַסטיק אויפגעהויבן און באַלד זיך ווידער אַראָפּגעזעצט, נאָכדעם האָט זי זיך אָנגערופן:

— די שוויגער ווינט אויף איר אייגענער נחלה, זי איז די באַלע־באָסטע, זי וועט גאָר ניט לאָזן, מען זאָל זי, ווי אַ בהמה, אַרויסרײַסן פון דאָרטן... זי וואָלט אויסגעגאַנגען פון אומעט און באַליידיקונגען...

— וואָמאָס, ווצמאָס! — האָט איר די אַלטע איבערגעהאַקט אין מיטן די רייד — דײַן שוויגער איז שוין קרוב צו די צִבציק איר גע־דאַנק איז שוין נים קלאָר... זי מוז שוין זײַן צווישן אַלטע פרומע לײַט און — באַסטאַ!

מירל איז אויפגעשטאַנען און גענומען אַרומשפּאַנען אַהין און צוריק. די צַלטע האָט ווײַטער גערעדט:

— מײַן אַדעלינאַ, מוזטו ווייסן, איז אַ מאָדערנישע און דערצו אַ גוט־דערצויגענע. זי איז אַ טײַערע נשמה, אָבער זייער אַ נערוועזע, און די הײַנטיקע דינסטן, ווייסטו גאַרניט, מאַריאַ קערידאַ, וויפל מען לײַדט זיך אָן פון זיי...

—יאָ, די שוויגער, מחותנתטע, ווייסט אַלצדינג — האָט מירל איר איבערגעשלאָגן און געבליבן שטיין אַנטקעגן איר.

— אָבער וועגן דעם גליק פון אירע קינדער און די אייניקלעך, טראַכט זי אַמאָל, די פאַרעקשנטע פּויערטע? אָדער זי מיינט, דאָס ברעקעלע, אַז מען וועט איר אַלץ מיטגעבן אין קבר אַרײַן?...

איר טאָן איז געווען אַזאַ לײַכטער און מיט אַזוי פיל ביטול, אַז מירל האָט זי גאָר ניט פאַרשטאַנען. צום ערשטן מאָל האָט די יידענע זיך באַוויזן אין איר גאַנצער אָרעמער נאַקעטקייט. און נאָר צוליב דעם,

וואָס זי פילט זיך שוין צופיל זיכער — האָט מירל אַ פאַרבליפּטע, ניט אויפגעהערט צו טראַכטן, זי האָט אומניחאדיק געשמייכלט און ניט געוווסט וואָס צו ענטפערן. זי איז פון דער נאַטור געווען פון די קליינע רעדערנס, אָבער ווען עס האָט זיך געהאַנדלט וועגן ערנסטע ענינים, און ווען די מיטשמועסער זיינען געווען ערלעכע און אויפריכטיקע, דעמאָלט איז מירל ניט אָפּגעשטאַנען, נאָר גאָר פאַרקערט, זי האָט אָפנהערציק און פשוט אַרויסגעבראַכט אירע געדאַנקען און איז כמעט שטענדיק אנערקענט געוואָרן.

איצטער, בעת דעם שמועס מיט דער אַלטער, האָט זי זיך געפילט אומבאַהאָלפן און ווי באַהערשט פון אַ שטאַרקן ווידערגעפיל ביז עקל. זי האָט פאַרשעמט געשמייכלט און האָט איינפאַך ניט געוווסט וואָס צו ענטפערן.

די אַלטע האָט געקוקט אויף מירלען מיט אַ מאָדנער מאָנונג און בייזקייט. ס׳האָט פון איר אַרויסגעצישעט:

— מיין סערכיאַ איז חלילה ניט קיין ממזר און ניט קיין הפקר־מענטש, ער האָט, דאַנקען גאָט, ווער עס זאָל זיך אַיינשטעלן פאַר אים... מיר ווייסן וויפל יאָרן ער האָט נעבעך געהאָרעוועט אויפן קאַמפּ... וואָס פאַרא דאַנק האָט מען אים, מאַריאַ קערידאַ, שפּעטער געגעבן, האַ?

זי האָט נאָך גערעדט מיט גוטן און מיט בייזן און איז ווידער און אָבער אַמאָל אַרוים מיט די זעלביקע טענות.

— סערכיאָ איז באַעוולט געוואָרן... ס׳איז די העכסטע צייט אַז מען זאָל אים אַרויסצאָלן זיין חלק...

מירל, ווידער, איז געבליבן שטום און פאַרזיכטיק. זי האָט איצטער אָנגעהויבן צו פאַרשטיין אַז די דאָזיקע און אַנדערע טענות צו דער שוויגער און טאַקע צו איר מיט איר אורין, זיינען אין שוואַגערס שטוב ניט קיין נייע... און די אַלטע, מיט די פּופּציק רינגען אויף די באַקלייענטע הענט — זי איז עס ווי דער הייץ־קעסל. און אַז עס וואָלט געווען גלייכער וואָס שנעלער זיך אָפּצוטראָגן פונדאַנען און זי איבערלאָזן ווי אַן אויסגעלאַכטע. מירל איז צוגעגאַנגען נענטער און האָט איר אַריינגערעדט אין צעפלאַמטן פּנים, מיט די ליפּן, נאָכהענגנדיקע באַקן:

— די שוויגער, זאָל לעבן, ווייסט ניט פון קיין צווייד־טיקע און האַלבע ווערטער. לויט מיין מיינונג, סעניאָראַ איזאַבעל, וואָלט איר באַדאַרפט צופאָרן אין קאָלאָניע און רעדן מיט דער שוויגער, איר זאָגן אָפן און קלאָר, דאָס אַלץ וואָס איר האָט מיר ערשט אַרויסגעזאָגט. דעמאָלט וועט די שוויגער אַליין אַלץ באַשטימען און איך מיט מיין אורין, וועלן אוודאי זיך צוהערן צו איר. . .

— דיין שוויגער, מאַריאַ קערידאַ, איז שוין עובר־בטל!... — האָט די אַלטע אויסגערופן מיט חוזק. דו, מירל, און דיין מאַן, איר אַלע מאַנ־

דערוועט איבער איר, און באַסטאַ! איר, און ניט קיין אַנדערע, וועט שוין זען צו דערגרייכן, אַז מײַן סערביאַס ירושה זאָל בלײַבן צווישן די רעדער!... מיך און מײַן אַדעלינאַ, וועט איר ניט אָפּנאַרן!...

— נו, זאָל סענדערל קומען און אַרבעטן מיט אונדז!... ער וואָלט דאָרטן געקומען צו זיך!... די גרויסע שטאָט, געטרײַע, די געשעפטן, די וועקסלען, מיט די טשעקן — וועלן אים חלילה וואַרפן פון די פיס — און איר זעט עס גאָר ניט...

— וואָמאָס, וואָמאָס — האָט די אַלטע איבערגעשלאָגן און פון צאָרן ניט געקענט אײַנזיצן רויק. — וואָס מיינסטו, מירל, אַז מײַן אַדעלינאַ וועט ווערן אַ פּויערטע? זי איז, אַ דאַנק גאָט, אַ הײַנטוועלטיקע, אַ מאָדערנעשע! זעסט דען ניט, וואָס פּאַראַ שטוב זי פירט?!

מירל האָט איר אָפּגעענטפערט:

— און איך בין גליקלעך מיטצוהעלפן מײַן מאַן אין אַלע זײַנע זאָרגן... איך בין זײַן לעבנס־באַגלייטערן און ניט קיין געזעצלעכע מעטרעסע: אַזוי פיל קריג איך — אַזוי פיל ביזטו ווערט!...

— ע ע ע... האָט די אַלטע אַרויסגעבורטשעט און גלײַך צוגעגעבן:

— דו האָסט געקראָגן אַזאַ לאַנגע צונג, מאַריאַ, און עס איז ניט שיין.

— נו, וועל איך איצטער וויסן אַז מײַן אורי מיט אונדזערע געראָטענע קינדער דאַרפן זיך צוהערן, ווער ווייסט צו וועמעס עצות... און ווען זיי וועלן דאָ ווערן צעשטויבט און צעריבן צווישן די אײַזערנע ציינער פון דער גרויסער שטאָט — וועל איך שטיין אין אַ זײַט און ווי אַ קאַלב, ניט וויסן וואָס צו טאָן פון זייערטעגן...

די אַלטע, וואָס האָט זיך געהאַלטן פאַר דער קליגסטער אין איר הויזגעזינד, איז מיט אַמאָל געוואָרן ווי אַן אַראָפּגעזועצטע און ס'איז קיין סימן ניט געבליבן ביי איר, פון דער פריערדיקער זיכערקייט. זי האָט זיך אָבער געגרייט צו זאָגן דעם גאַסט אַז זי מאַכט אַ גריילעכן טעות אין אירע חשבונות, מחמת דאָ גרייט מען זיך צו טאָן נאָר גוטס פאַר איר מיטן גאַנצן הויזגעזינד. דערצו האָט דער סערביאַ אַמאָל געקראָגן אַ גוטן נדן. ניט אַזוי גרינג ווערט מען אַ פאַבריקאַנט... און זײַן ווײַב איז צוליב דעם אויך אַ שותפטע צום קאַמפּ... ער וועט אויף זײַן אייגענער רעכענונג גאָרניט קאָנען אויפטון... דאָרפישע מענטשן מוזן זיך אויסלערנען צו טראַכטן. קומען צום גרייטן קאָן דאָך יעדער איינער... מען מוז פריער מאַכן אָרדענונג, אַלטע פאַפירן, שמירעכצער, האָבן הײַנטיקע צײַטן אַ קנאַפּן ווערט... ווער עס וועט גענוג האָרעווען און האָבן גענוג אויסדויער, וועט מען מיט גאָטס הילף אויך אַרײַן אין די פעדערן און מען וועט ניט דאַרפן מקנא זײַן קיינעם...

דער גאַסט האָט זיך מיט דער טיפער שטול צוגערוקט נענטער צום

שרײַבטיש און האָט שווײַגנדיק אָנגעהויבן צו בלעטערן די פּרעסע. צווישן איר מיט דער אַלטער האָט זיך אויף אַ ווײַלע אָפּגעזעצט אַ געצווימטע שטילקייט. נאָר דער רולעט איבער אַ טייל פונעם אָפענעם פענצטער, האָט פון לײַכטן ווינטל צײַלע מאָל געטאָן אַ קלאַפּ, און איבערגעריסן די שטילקייט.

די אַלטע האָט זיך ווי עס איז געשטאַרקט און געפּרוווט שמייכלען. זי האָט זיך אויפגעהויבן און זײַענדיק שוין פון יענער זײַט טיר, האָט זי זיך ווידער אויסגעדרייט מיטן פּנים צום גאַסט און ברגזלעך אַרויסגע־זייעט צווישן די צענויפגעצויגענע, צו גראָבע, רויט געפאַרבטע ליפּן:

— דו, מאַריאַ קערידאַ, וועסט מיך פאַרשטיין בעסער ווען דו וועסט זיך באַזעצן אין שטאָט. מײַן נימז, מײַן טײַערע, אַז דאָ פאַלן טאַקע מאַרצעפּאַנעס פונעם הימל... אוי, האָבן מיר אין די גאָר יונגע יאָרן גע־האָרעוועט!... אוי, האָבן מיר געטאַפּט אַ וואַנט, ניט הײַנט געדאַכט... איך מיט מײַן אַדעלינאַ ווילן זיך צענויפרעדן מיט דיר, רעדן ווי צו אַ פרײַנט, רעדן פון האַרץ צו האַרץ...

— ווו איז איידל?

— וואַרט אַ ווײַלענקע, אַרום עלף אַזייגער וועלן די געסט ענדיקן די שפּיל — האָט די אַלטע געענטפערט, זיך אויסגעדרייט און איז אַוועק פאַרנעמען איר אָרט צווישן די געסט.

ווען מירל איז געבליבן אַליין, האָט זי אָפּגעאָטעמט פרײַער. זי האָט אויך דערפילט אַ מוראדיקע בענקעניש אַהיים, אַהיים צו דער ייִדישער שטילער קאָלאָניע וואָס איז פעסט פאַרוואָרצלט אין דער פּרוכטיקער מאַמע־ערד און אין איר גלויבן אַז ניט אַלץ, וואָס די אַלטע לײַט האָבן דאָ איבערגעלאָזט, איז שוין פאַרלוירן... טרערן האָבן אָנגעהויבן ריזלען פון אירע אויגן, ווי שנירעלעך זיך געצויגן איבער די ראָזעווע באַקן און געפאַלן אויפן שרײַבטיש. זי איז געווען דאַנקבאַר דער „געטרײַער", „קלו־גער" מחותנתטע, וואָס איז ניט ווילנדיק אַרויס מיט אָפענע טענות, מיי־נענדיק אַז דער נצחון ליגט שוין אין אירע הענט. וואָס מער מירל האָט געטראַכט און זיך געגרייט צום לעצטן שפּרונג, אַלץ שטאַרקער און ממש אומדערטרעגלעך איז געוואָרן אין איר די מורא און די וואָרנונג, ווי זי וואָלט פּלוצים זיך דערזען ביים ראַנד פון אַן אָפּגרונט.

ערשט איצטער איז איר געוואָרן קלאָר פאַרוואָס דער שוואָגער מיטן ווײַבל האָבן איר קיין איין מאָל ניט דערמאָנט וועגן זייערע דרינגלעכע בריוו צו איר מיט איר אורי.

— זי האָט מיט איר גאַנצער דאָרפישער ערלעכקייט און תּמימות, זיך גאָר דערפילט נאָך מער אומבאַהאָלפן ווי פריער. אין די מינוטן פון אומבאַשטימטן וואַרטן, האָט זי, פּונקט ווי איר מאַן, מורא געקראָגן פאַר דער גרויסער שטאָט, מיט אירע מענטשן. זי האָט אין גדאַנק זיך גע־

פּרוווט ווערן קעגן דעם דאָזיקן שונא, וואָס, ווי אַ ווירוס, צעשטערט ער אַלע אירע אילוזיעס. זי האָט פּרובירט מיטן גאַנצן האַרצן אַראָפּצוני־דערן און אַרײַנצודרינגען טיפער צווישן יענע ייִדישע מענטשן, נאָך וועל־כע זי בענקט שוין יאָרנלאַנג. אפילו דער פּאַרעקשנטער אורי מיט די קינדער — באַוווּנדערן די גרויסע אײַפּטוען פון יענע מענטשן. זיי זײַנען פאַראַן אין די מויזנטער, זיי בויען שולן און קולטור־צענטערס, זיי זײַנען ווי דער רוקנביין פון אַלע גײַסטיקע ווערטן אין דער נײַער היים. זיי וועבן די ייִדישע שיינקייט, ווי אַ שנור פון זײַדענע פּעדים, און וויקלען זי אַרום דער נשמה פון ייִדישן שאַפן און קיום.

וואָס מער זי האָט געטראַכט, געוווּיגן, געמאָסטן, אַלץ שטאַרקער האָט עס אין איר אָנגעהויבן צו מאָנען, צו וואָרענען.

יאָ, די אַלטע איז גערעכט. דאָ פאַלן ניט קיין מאַרצעפּאַנעס פונעם הימל, איר וועט האָרעווען ווי די אייזלען, זיך צופּאַסן צו אַלערליי דער־נידערונגען, און מאַכן געלט, אָבער איר מוזט אויף אייביק זיך אָפּגעזעג־נענען מיט יענער נשמה־ריינקייט און דערהויבונג, מיט וועלכע די יסו־רים און פריידן פונעם דאָרפישן לעבן, האָבן אײַך ביז איצטער באַפלי־גלט... דערצו, און ווי אַ מאָדנע אָנשיקעניש, האָט זיך דאָ ווידער ווי באַוויזן די באַמיכלטע שוויגער, מיטן קוישל אייער אינעם אויפגעהוי־בענעם פאַרטוך. זי האָט געשמייכלט און געוואָרנט:

— מירעלע, מיט וואָס פאַר אַ רעכט וואָלט איר מיך באַגראָבן אַ לעבעדיקע? מירעלע, אַ מענטש לעבט ניט אייביק, טאָ צו וואָס דאָס יאָגעניש און אײַנרײַסן וועלטן? לעבט אײַך, קינדער, בכבודיק אין דעם דאָזיקן ווינקל. מיט בלוט און מיט טרערן האָבן מיר עס גערייניקט און געמאַכט ווי אַ גאָרטן פאַר אײַערטוועגן...

נאָר אינעם לאַנד פון אונדזערע אבות, וועל איך אפשר יאָ גיין מיט אײַך, מיטן תנאי אַז איר זאָלט מיר צושווערן צו בלײַבן דאָרטן ערדאָר־בעטער...מירעלען האָט באַשלאָגן אַ היץ און באַלד אַ קעלט. אָט די דאָזיקע רייד, דער אַלטערס, זענען איר ניט געווען פרעמד. אפילו די קינדער ווייסן שוין אויף אויסנווייניק דער באָבעס אייביקע טענות און וואָרעניש. זי האָט זיך אַרומגעקוקט אין אַלע זײַטן, ווי זי וואָלט געוועזן זיכער אַז די אַלטע האָט זיך טאַקע פאַרשטעקט ערגעץ אין אַ ווינקל און וואַרט און וויל הערן מיט וואָס מירלס קומען אַהער, וועט זיך ענדיקן.

אינעם געראויש פון די צווײַגן און בלעטער הינטערן אָפענעם פענצ־טער, האָט זי ווידער, און נאָך מאָנענדיקער ווי פריער, דערהערט דער אַלטערס טענות, דאָס מאָל באַגלייט פון טרערן:

—מירל, מירעלע, שפּילסט דיך מיט פײַער... נעם ניט אויף דײַן געוויסן אַזאַ ריזיקן בראָך, העלף ניט צו אַרויסצורײַסן מיטן וואָרצל —

דרײַ דורות ייִדישע ערדאַרבעטער... דרײַ דורות האָפֿענונגען, וווּ עס איז געוועבט געוואָרן אַ גאָלדענער חלום!...

זי האָט זיך ראַפּטום אױפֿגעהױבן און געשפּאַנט אַהין און צוריק. אָבער זי האָט אַלץ געפֿילט אויף זיך דער שוויגערס מאָנענדיקע בליקן. עס זײַנען אַוועק עטלעכע מינוט. דער גרויסער זייגער אין פּאַרק האָט געקלונגען עלף. איצט האָט מירל מורא געקראָגן פֿאַר דער אַלטער מיט דער שוועגערן, וואָס וועלן באַלד ווערן פֿרײַ פֿון די שפּילער און קומען אַהער, און מיט זייערע טענות און אַרגומענטן זוכן אַרויסצורײַסן בײַ איר אַ צושטימונג. די פֿיס האָבן זי צוגעפֿירט צום שרײַבטיש, זי האָט זיך ווידער אַראָפּגעלאָזט אין דער שטול, האָט אַרויסגעריסן אַ בלעטל פֿון שוואָגערס נאָטיץ־ביכל, גענומען די פֿעדער און פֿאַמעלעך, מיט דאַרפֿישער איבערגעלייגטקייט, אָנגעהויבן צו שרײַבן. זי האָט געוואָלט אַרויסברענגען פֿון זיך דעם אינהאַלט פֿון אַלץ, וואָס זי האָט דאָ געזען, געהערט און איבערגעלעבט. אָבער די צײַט איז געווען צו קורץ, דערצו האָט זי אויך ניט געקענט צוזאַמענעמען די אומרויִקע געדאַנקען.

אַלץ אין איר האָט זיך ווי אָנגעהאָנגען אין דער אַלטער: יאָ, די שוויגער זאָל געזונט זײַן, איז קלוג ווי דער טאָג. ווי האָט זי, מירל, גאָר געוואָגט צו קומען אַהער און אַלץ נעמען אויף איר אייגענעם חשבון?... וואָס איז געווען דאָס אײַלעניש? וואָס, איר אורי מיט די קינדער וועלן קומען אַהער לעקן האָניק? דער קלוגער מלך שלמה האָט דאָך שוין געזאָגט: „וואָס עס ברענגט די צײַט, ברענגט ניט דער שכל“. און אַז מען וועט חלילה יאָ מוזן בײַטן דאָס אָרט, וועט מען זיך באַזעצן אין אַ קיבוץ. די קינדער זענען געבוירענע ערדאַרבעטער! זי האָט צעריסן דאָס בלעטל און גענומען שרײַבן אויף אַ צווייטן: „אורי, זײַ וויסן אַז מאָרגן וועל איך צופֿאָרן אין צענטער און קויפֿן אַלאַמבערע. איך וועל אויך פֿאָרן זען אַלע אונדזערע משפּחה־מיטגלידער. דאָס איבעריקע וועל איך דיר דערציילן ווען איך וועל מיט עטלעכע טעג שפּעטער, זײַן אין דער היים. איך נעם אײַך אַלע אַרום. דײַן מירל“.

זי איז אויגנבליקלעך געוואָרן רויִק, געזונט. אַ מאָדנע פֿרייד האָט אָנגעהויבן צו ריזלען אין איר. די פֿרייד האָט אַראָפּגעשײַנט פֿונעם פּנים און זיך אָפּגעשפּיגלט אין די צעשמייכלטע, ערנסטע אויגן. זי האָט פֿאַמעלעך צונויפֿגעלייגט דאָס בריוול, עס אַרײַנגעלייגט אין קעשענע פֿון כאַלאַט און זיך אויפֿגעהויבן. באַלד האָט זי דערהערט אײדעלעם לײַכטע טריט און דער אַלטערס שושקערײַ. זי האָט געוואַרט. די באַשטימונג האָט איר געגעבן סײַ רויִקייט, און סײַ אַזאַ מענטשלעכע ווירדע, וואָס קיין שום כּוח און טענות — וועלן ניט קענען ברעכן...

(סוף)

פון דער זעלבער מחבר:

צווישן קראנקע (שפיטאל רעפארטאזשן)
וואס מײַן פרײַנט האט דערציילט (דערציילונגען)
בעסאראביע 1918 (ראמאן)
מײַן שטעטל יעדינעץ (ראמאן אין צוויי בענד)
צווישן בערג (דערציילונגען)
מלחמה־יארן 1918־1914 (ראמאן)
די מוטער רחל (ראמאן אין צוויי בענד)
אונטער די בלויע ארגענטינער הימלען (ראמאן אין 2 בענד)
דאס לעבן פון א פרוי (נאוועלע)
אויפן שייד־וועג (ראמאן)
פון דאס נײַ (שפיטאל־דערציילונגען)

אין שפאניש:

Pascua Sangrienta

Dina (Sombras en el Sol)

Es Así la Vida ?

Ed. Lopez Negri

EN PRENSA

Sueños de un pastorcito

Ed. Claridad

אין צוגרייטונג:

לידער און פאעמען (פאר מיר מיט מײַנע אייניקלעך)

Copyright 1967 by:
Golde Gutman (Krimer)
BUENOS AIRES

Hecho el depósito que previene la ley 11.723
IMPRESO EN LA ARGENTINA
PRINTED IN ARGENTINA

Este libro se terminó de imprimir el 10 de Enero de 1967 en los Talleres Gráficos STYLOS, de Simón Eidelman, Pte. Luis Sáenz Peña 1309, Bs. Aires - República Argentina

GOLDE GUTMAN (KRIMER)

Sueños de un Pastorcito

(A JOLEM FUN A PASTEJEL)

CUENTO

BUENOS AIRES
1966